

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง บทบาทของบิดามารดาต่อการเตรียมความพร้อมในการเผชิญปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมเนื้อหาในการทำวิจัยดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับครอบครัว
2. แนวคิดกระบวนการจัดเกลาทางสังคม
3. แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมเรื่องเพศในสังคมไทย
4. สถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้เรื่องเพศ
5. ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับวัยรุ่น
6. พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น
7. ทศนคติของวัยรุ่นในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์
8. ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น
9. บทบาทของบิดามารดาในการให้คำแนะนำเรื่องเพศแก่บุตร
10. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับครอบครัว

ความหมายและความสำคัญของครอบครัว

คณะอนุกรรมการด้านครอบครัว ในคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2537) ให้คำนิยามคำว่า ครอบครัว ไว้ว่า กลุ่มบุคคลที่มีความผูกพันกันทางอารมณ์และจิตใจในการดำเนินชีวิตร่วมกัน รวมทั้งการพึ่งพิงกันทางสังคมและเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กันทางกฎหมายและทางสายโลหิต และบางครอบครัวอาจมีลักษณะเป็นข้อยกเว้นบางประการจากที่กล่าวมา

นิยม บุญมี (2530) ได้ให้ความหมายว่า ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมหน่วยเล็กที่สุด แต่เป็นสถาบันที่มีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้นในทางสายโลหิตระหว่างสมาชิก เป็นสถาบันแรกของวิวัฒนาการของมนุษย์ เป็นสถาบันเดียวที่ให้กำเนิด และทำหน้าที่วางรากฐานอันสำคัญให้แก่สถาบัน อื่น ๆ ครอบครัว

จึงได้ปฏิบัติหน้าที่อันสำคัญหลายอย่างเพื่อสังคม เช่น เป็นผู้กำหนดบุคลิกลักษณะเฉพาะให้กับสมาชิกในครอบครัว สร้างความรู้สึกให้มีความรัก ความผูกพันกันในระหว่างสมาชิก ถ่ายทอดความรู้ในเรื่องขนบธรรมเนียม ประเพณี การนับถือศาสนา การมีค่านิยมที่เหมาะสม ความรู้สึกรับผิดชอบ รู้จักการทำงานอันเป็นพื้นฐานอาชีพ

ชาย เสวิกุล (อ้างใน ฉวีวรรณ สุขพันธ์โพธาราม, 2525) กล่าวถึงหน้าที่ของครอบครัวในพัฒนาการด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. ครอบครัวเป็นกลุ่มสังคม (Social Group) อันแรกที่เด็กเป็นสมาชิกอยู่ และเด็กสำนึกกว่าตนมีส่วนสำคัญหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนี้ ครอบครัวจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการอบรมบ่มนิสัยเด็กให้รู้จักผิดชอบชั่วดี และสอนให้เด็กรู้จักหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม
2. ครอบครัวเป็นสถาบันซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องให้เด็กปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การพักผ่อนนอนหลับ การเล่น การรักษาความสะอาด โดยที่บิดามารดาจะต้องรับผิดชอบในการสอดส่องดูแลว่าเด็กได้กระทำการกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านั้นได้ถูกต้องเรียบร้อยและด้วยกิริยาอาการที่สังคมยอมรับว่าถูกต้องด้วย
3. ครอบครัวเป็นสังคมหน่วยแรกที่เด็กมีความผูกพันอย่างใกล้ชิดที่สุด ทั้งด้านความเป็นอยู่ ด้านจิตใจ และด้านอารมณ์ หากเด็กได้รับความต้องการทางใจหรือทางอารมณ์ตามปกติ เมื่อเติบโตขึ้นก็จะเป็นคนที่มีจิตใจหนักแน่น รู้จักควบคุมสติอารมณ์ มีจิตใจโอปอ้อมอารี เห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีความรักเพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ ด้วย ในทางตรงข้าม ถ้าเด็กไม่มีโอกาสพัฒนาด้านจิตใจและอารมณ์เด็กจะมีจิตใจคับแคบเต็มไปด้วยความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อผู้อื่น

Lester D. Crow (1965 อ้างใน ฉวีวรรณ สุขพันธ์โพธาราม, 2527) กล่าวว่า บ้านเป็นสังคมแรกของบุคคล ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวจะมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนนับแต่วัยเด็กเล็กจนกระทั่งวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะวัยรุ่น ทัศนคติ และพฤติกรรมภายในครอบครัว มีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาความเป็นชายและหญิง รูปแบบบุคลิกลักษณะของบุคคลก่อกำเนิดมาจากบ้าน ช่วงชีวิตของบุคคลนับตั้งแต่เด็กจนถึงวัยชรา ได้รับอิทธิพลของบ้านส่งผลต่อทัศนคติ ความเชื่อ อุดมคติ และมนุษย์สัมพันธ์อย่างมากที่สุด

นอกจากนี้ บ้านมิได้หมายความว่าเพียงตัวอาคารที่เป็นที่อยู่อาศัย แต่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมทั้งในแบบรูปธรรม คือ ตัวอาคาร บ้านเรือน และลักษณะนามธรรม คือ ความคิด ความผูกพันต่อกันและกันของบุคคลในครอบครัวด้วย ลักษณะนามธรรมนี้มีความสำคัญอย่างมากต่อแบบฉบับการแสดงออกของบุคคล

ครอบครัวยังช่วยให้คนเรามีชีวิตรอด ชีวิตในวัยเด็กที่ไม่อาจช่วยตัวเองได้ทางชีวภาพ นั่นคือบ้านสนองความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) บ้าน คือ ที่ให้ความปลอดภัย ความอบอุ่น หรือในทางตรงข้ามอาจเป็นทางด้านทุกข์ร้อน กังวลไม่เป็นสุข ความรัก ความชั่ว ความนึกคิดรู้สึกตัวที่เป็นลักษณะความคิด ความต้องการทางด้านจิตใจของบุคคล (Psychological needs) ย่อมได้จากครอบครัว ในทางด้านมโนธรรมคือ การรู้จักเห็นอกเห็นใจ ช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละเริ่มมาจากครอบครัวทั้งสิ้น นอกจากนี้ โครว์ (Lester D. Crow) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวที่จะมีผลต่อการปรับตัวของวัยรุ่นทางด้านเป็นที่ ยอมรับหรือผิดแผกจากสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ลักษณะอารมณ์ของบุคคลในครอบครัวและฐานะทางเศรษฐกิจ

The United States Bureau of the Census 1988 แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา (อ้างในอุมาพร ตรังคสมบัติ, 2541) ได้นิยามว่า ครอบครัวเป็นกลุ่มบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยการเกิด การแต่งงาน หรือการรับเป็นบุตรบุญธรรม และอาศัยอยู่ร่วมกัน

สุพัตรา สุภาพ (2518) ได้ให้ความหมายของครอบครัวว่า ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์ทางเพศด้วยการเป็นสามีภรรยาโดยมีลูกหรือไม่ก็ได้ นอกจากนี้ยังให้ความหมายอีกว่า ครอบครัวเป็นกลุ่มบุคคลที่มาร่วมกัน โดยทางสายโลหิตหรือโดยการรับเลี้ยงดู (ถือเป็นบุตรบุญธรรม ก็ได้) มีการก่อตั้งขึ้นเป็นครอบครัว มีความสัมพันธ์ต่อกันในฐานะที่เป็นสามีและภรรยา เป็นบิดามารดา เป็นบุตรชายบุตรสาว เป็นพี่เป็นน้อง โดยการรักษาวัฒนธรรมเดิม และมาจากการสร้างสรรค์วัฒนธรรมใหม่ เพิ่มเติมก็ได้ นอกจากนั้นยังได้อ้างถึงแนวคิดของ เบอร์กส์ (Burgess) กับล็อก (Locke) ซึ่งได้ให้คำจำกัดความของครอบครัวว่าจะต้องมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังต่อไปนี้คือ

1. ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มาร่วมกัน โดยการสมรส หรือความผูกพันทางสายโลหิตหรือการมีบุตรบุญธรรม การสมรสแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา ส่วนความผูกพันทางสายโลหิตคือ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร รวมทั้งบุตรบุญธรรมด้วย
2. สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่ร่วมกันภายในครัวเรือนเดียวกัน หรือบางครั้งแยกกันไปอยู่ต่างหาก สมัยโบราณครัวเรือนหนึ่งจะมีสมาชิก 3 - 4 - 5 ชั่วอายุคน ปัจจุบันครัวเรือน (โดยเฉพาะในประเทศพัฒนา) จะมีขนาดเล็ก ประกอบด้วยสามีภรรยาและบุตรหนึ่งหรือสองสามคนขึ้นไปหรือไม่มีเลย
3. ครอบครัว เป็นหน่วยของการติดต่อระหว่างบุคคล เช่น สามีภรรยา บิดามารดา บุตร พี่น้อง โดยสังคมแต่ละแห่งจะกำหนดบทบาทของแต่ละครอบครัวได้ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับประเพณีของแต่ละแห่ง ซึ่งหมายความว่าไม่ใช่เพียงต่างคนต่างกิน ต่างคนต่างอยู่ แต่ต่างคนต่างก็มีสัมพันธ์ต่อกัน เช่น รักกัน

เอาใจใส่กัน สักสอนกัน จิตใจผูกพันกัน เป็นต้น

4. ครอบครัวถ่ายทอดค่านิยมวัฒนธรรม สมาชิกจะถ่ายทอดและรับแบบของความประพฤติในการปฏิบัติต่อกัน เช่น ระหว่างสามีภรรยาและบุตร และเมื่อผสมผสานกับวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากครอบครัว ก็จะได้แบบของความประพฤติที่สมาชิกปฏิบัติต่อกันและต่อผู้อื่น

ฮอร์ตตัน และ ฮันต์ (Horton and Hunt., 1976 อ้างใน นิยม บุญมี, 2530) ได้ให้ความหมายของครอบครัวว่า “ครอบครัว” คือ ระบบเครือญาติกลุ่มหนึ่งซึ่งจัดเตรียมและสนองความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์

สนิท สมัการ (2519) ได้ให้ความหมายว่า ครอบครัวได้แก่กลุ่มญาติสนิทกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ร่วมหลังคาบ้านเดียวกัน หรืออยู่ในบริเวณรั้วบ้านเดียวกันในกรณีที่มีบ้านมากกว่าหนึ่งหลัง ตามปกติแล้วครอบครัวย่อมทำหน้าที่เบื้องต้นที่จำเป็นต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2518) ได้ให้ความหมายว่า ครอบครัวเป็นสถาบันมูลฐานและสถาบันอันแรกในประวัติศาสตร์ของวิวัฒนาการของมนุษยชาติ กลุ่มชนที่ประกอบเป็นสมาชิกครอบครัวนั้นมีลักษณะเป็นกลุ่มปฐมภูมิ (Primary group) ซึ่งแต่ละคนมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างแน่นแฟ้น เกี่ยวโยงซึ่งกันและกันประดุจสายใยแมงมุม ครอบครัวจะต้องประกอบด้วยบุคคลต่างเพศตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความสัมพันธ์ทางเพศซึ่งกันและกัน และมีข้อผูกพันที่จะให้ความสัมพันธ์ทางเพศที่มีต่อกันนั้นเป็นไปด้วยความแน่นอน และมีระยะเวลายาวนานพอที่จะทำให้เกิดมีบุตรธิดาด้วยกันได้ นอกจากนี้จะต้องมีข้อตกลงทางเศรษฐกิจและสังคมพอที่จะเลี้ยงดูบุตรและธิดาให้มีโอกาสเติบโตขึ้นมาได้

ประเภทของครอบครัว

ครอบครัวในสังคมต่าง ๆ ย่อมมีโครงสร้างและลักษณะแตกต่างกันไป การจำแนกประเภทของครอบครัวจึงต้องอาศัยขนาด องค์ประกอบ และลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวมาเป็นเกณฑ์ โดยทั่วไปมักจำแนกครอบครัวออกเป็น 2 ประเภท คือ ครอบครัวเดี่ยว และครอบครัวขยาย แต่แบ่งตามลักษณะโครงสร้างและความสัมพันธ์ของสมาชิกออกเป็น 3 ประเภท คือ ครอบครัวเดี่ยว ครอบครัวขยาย และครอบครัวรวม ครอบครัวแต่ละประเภทมีลักษณะเด่นที่สำคัญดังต่อไปนี้ (นิยม บุญมี, 2530)

1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family)

เป็นครอบครัวที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดที่สุด คือมีเฉพาะสามีภรรยาและบุตร

เท่านั้น ส่วนคนอื่น เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย น้ำ อา หลาน คนรับใช้ คนอาศัย ไม่จัดอยู่ในครอบครัวเดี่ยว เป็นลักษณะครอบครัวของสังคมชาวตะวันตก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวแต่ละคนจะมีอิสระในการดำเนินชีวิตของตนเองไม่หวังพึ่งพาอาศัยกันและกัน

2. ครอบครัวขยาย (Extended family)

เป็นครอบครัวที่มีครอบครัวเดี่ยวหลาย ๆ ครอบครัวอยู่ด้วยกัน หรือมีสมาชิกที่มีความสัมพันธ์ ตั้งแต่ 3 ชั่วอายุคนขึ้นไป เช่น สามิ ภรรยา บุตร ปู่ ย่า ตา ยาย หลาน ลุง ป้า น้ำ อา และญาติพี่น้องอื่น ๆ อาศัยอยู่รวมในครัวเรือนเดียวกัน หรือในอาณาบริเวณรั้วเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวนั้นจะมีผู้อาวุโสที่สุดเป็นหัวหน้าครอบครัว ดูแลความทุกข์สุข ดูแลความประพฤติ และควบคุมด้านเศรษฐกิจ ลักษณะของสมาชิกจะไม่มีคามอิสระเหมือนอย่างครอบครัวเดี่ยว

3. ครอบครัวรวม (Compound family or Polygamous family)

ลักษณะของครอบครัวรวมเกิดจากชายคนเดียวสมรสกับหญิงหลายคน และภรรยาแต่ละคนจะมีบุตรด้วยกันกับสามีคนเดียวกันนั้น ทำให้ลักษณะครอบครัวเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวของภรรยาแต่ละคน บางสังคมสมาชิกแต่ละครอบครัวเดี่ยวดังกล่าวจะอยู่รวมกันในชายคาเรือนเดียวกัน แต่บางสังคมจะแยกกันอยู่คนละบ้าน อำนาจในการปกครองจะขึ้นอยู่กับสามี ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียว

หน้าที่ของครอบครัว

ครอบครัวได้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมมาตลอดเวลาทุกยุคสมัย หน้าที่อันสำคัญของครอบครัวก็ผันแปรเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมตามยุคตามสมัย ฮอร์ตันและฮันต์ (Horton and Hunt อ้างใน นิยม บุญมี, 2530) ได้อธิบายหน้าที่ของครอบครัวไว้ดังนี้

1. หน้าที่ควบคุมบังคับความต้องการทางเพศ (The sexual regulation function)

ครอบครัวเป็นสถาบันหลักของสังคมที่ช่วยควบคุมและตอบสนองความพึงพอใจทางเพศ การสมรสจะช่วยลดปัญหาทางเพศในเรื่องการข่มขืนกระทำชำเรา เพราะการสมรสเป็นวิธีการหนึ่งที่สังคมเข้ามามีบทบาทในการควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศ ให้อยู่ในขอบเขตตามปทัสถานของสังคมนั้น ๆ

2. หน้าที่สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ (The reproductive function)

สังคมจะดำรงอยู่ได้ก็ต้องมีสมาชิกใหม่แทนที่สมาชิกเดิมที่ตายจากไป ถ้าปราศจากสมาชิก

ใหม่แล้วสังคมนั้น ๆ จะค่อย ๆ สลายตัวไป สมาชิกใหม่ที่มาแทนที่จะต้องสมดุลกับทรัพยากรของสังคม หากมีสมาชิกมากเกินไปจะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ เช่น การว่างงาน ความยากจน อาชญากรรม ปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัยและอาหารการกิน เป็นต้น และหากสมาชิกน้อยเกินไปก็จะทำให้เกิดการขาดแคลนกำลังคนเพื่อพัฒนาสังคมพัฒนาประเทศชาติ.

3. หน้าที่อบรมสั่งสอนระเบียบของสังคม (The socialization function)

ครอบครัวทำหน้าที่เป็นแหล่งอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด เพื่อให้เด็กรู้จักค่านิยม ปทัสถาน วัฒนธรรม และพัฒนาบุคลิกภาพ จะทำให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม การอบรมนั้นกระทำได้ทั้งในทางตรงและทางอ้อมตั้งแต่เล็กจนโต ในปัจจุบันนี้ การอบรมสั่งสอนระเบียบของสังคม ตกเป็นหน้าที่ของสถานรับเลี้ยงเด็กและโรงเรียน เพราะต้องให้แรงงานมาค้าในระบบการผลิต การเรียนรู้ระเบียบของสังคมของเด็ก ๆ จะเกิดขึ้นภายในบ้าน โดยอาศัยการลอกเลียนรูปแบบจากผู้ใหญ่ ผู้เป็นพ่อแม่และเครือญาติในเรื่องการเตรียมตัวเป็นพ่อบ้านแม่เรือนและการปฏิบัติต่อสังคมด้านอื่น ๆ

4. หน้าที่ให้ความรักและความอบอุ่น (The affectional function)

สมาชิกทุกคนได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างบริสุทธิ์ใจจากครอบครัว และเป็นแหล่งประกันได้ว่า จะมีคนรักคนเข้าใจอยู่เสมอ เป็นความรักในกลุ่มปฐมนุญ ถ้ามีสมาชิกคนใดได้รับความผิดหวังไม่ว่าทางด้านใด ๆ ครอบครัวจะเป็นแหล่งให้กำลังใจและปลุกปลอบเพื่อให้เกิดความอดทน พินฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้

5. หน้าที่กำหนดสภาพ (The status function)

เด็กที่เกิดมาจะได้รับสถานภาพทางสังคมโดยกำเนิด (Ascribed status) ทันทิ ไม่ต้องแสดงความสามารถใด ๆ สถานภาพทางสังคมโดยกำเนิด ได้แก่ เพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ลำดับการเกิดในครอบครัวว่าเป็นลูกคนโต คนกลาง หรือคนสุดท้อง เป็นต้น

6. หน้าที่ปกป้องคุ้มครองหรือเลี้ยงดูผู้เยาว์ (The protective function)

พ่อแม่ย่อมมีความรักลูก ทะนุถนอมประคับประคองเลี้ยงดูลูกของตนเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะยากดี มีจน ครอบครัวจะทำหน้าที่ปกป้องเลี้ยงดูตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโตเป็นอย่างดีในทุกด้านอย่างสุดความสามารถที่จะทำได้ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ การศึกษาอบรมและฐานะทางเศรษฐกิจ

7. หน้าที่ทางเศรษฐกิจ (The economic function)

ในสังคมดั้งเดิมถือว่าครอบครัวเป็นหน่วยผลิตที่สำคัญ สมาชิกทุกคนจะรวมกลุ่มกันทำงาน และแบ่งผลผลิตซึ่งกันและกัน ในสังคมสมัยใหม่ครอบครัวก็ยังทำหน้าที่เป็นสถาบันทางเศรษฐกิจ

โดยพ่อแม่ทำงานหาเงินมาเลี้ยงสมาชิกในครอบครัวเกี่ยวกับการดำรงชีวิต การศึกษา การพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อสุขภาพอนามัยและอื่น ๆ เมื่อเด็กโตขึ้นก็ออกไปทำงานหารายได้มาช่วยเหลือเจือจุนครอบครัวต่อไป ดังนั้น ครอบครัวจึงทำหน้าที่เป็นหน่วยผลิตทางเศรษฐกิจที่สำคัญมาทุกยุคทุกสมัยไม่เปลี่ยนแปลง

จะเห็นได้ว่าครอบครัวมีอิทธิพลต่อสังคมอย่างมาก ทั้งบทบาทหน้าที่ตามธรรมชาติ คือ การให้กำเนิดบุตร ซึ่งเป็นการช่วยเพิ่มสมาชิกให้กับสังคม และหน้าที่ตามธรรมเนียมประเพณีอันได้แก่ การคุ้มครองปกป้องสมาชิกการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่สมาชิก และการอบรมสั่งสอนสมาชิกให้สามารถอยู่ร่วมในสังคมได้ ทั้งยังเป็นแหล่งที่จะให้ความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคงแก่สมาชิกในครอบครัว และการที่ครอบครัวจะทำหน้าที่ได้ดีเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับบรรยากาศของการอบรมเลี้ยงดูบุตรที่แต่ละครอบครัวสร้างขึ้น ในการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สมาชิกควรตระหนักถึงบทบาทที่พึงมีต่อกัน เพราะถ้าสมาชิกปฏิบัติตามหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์แล้วจะทำให้ชีวิตครอบครัวราบรื่น ส่งผลดีต่อชีวิตสมรส และที่สำคัญที่สุดคือส่งผลต่อบุตรด้วย

ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว

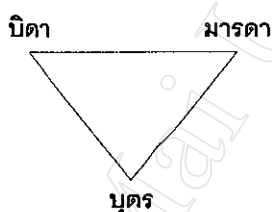
การศึกษาแบบแผนสัมพันธ์ภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวทุก ๆ ครอบครัว นำไปสู่แนวความคิดที่ว่า “ครอบครัวเป็นหน่วยของการมีปฏิสัมพันธ์ของบุคคล” เนื่องจากครอบครัวเป็นหน่วยที่รวมไว้ด้วยการ ติดต่อสื่อสาร การมีทัศนคติ การปฏิบัติงาน ได้ตอบของบิดามารดา บิดามารดาและบุตร พี่และน้อง และทุก ๆ คนในครอบครัวที่มีต่อกัน ดังนั้น สัมพันธ์ภาพของสมาชิกในครอบครัวจึงอาจแยกกล่าวออกเป็นส่วน ดังนี้ คือ

ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา สามีภรรยาเป็นจุดเริ่มต้นของสัมพันธ์ภาพที่สำคัญที่สุดในครอบครัว เพราะถ้าคู่สามีภรรยาไม่มีความรักใคร่เข้าใจซึ่งกันและกัน มีสัมพันธ์ภาพที่ติดต่อกัน พยายามปรับตัวเข้าหากัน ร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ตลอดจนรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในครอบครัวร่วมกัน ย่อมทำให้ครอบครัวมีความราบรื่นมั่นคง สมาชิกอื่น ๆ ในครอบครัวก็พลอยมีความสุขไปด้วย โดยเฉพาะบุตร แต่ในทางตรงข้ามถ้าสามีภรรยาไม่มีความสัมพันธ์ภาพที่ไม่ดีต่อกัน ไม่มีความรักใคร่ปรองดองกัน ขาดความเข้าใจเห็นอกเห็นใจกัน และขาดความรับผิดชอบร่วมกันแล้ว ย่อมเกิดความขัดแย้งกันอยู่เสมอ อันอาจทำให้ครอบครัวต้องแตกสลายลง หรือถ้าไม่ถึงกับแตกสลายก็จะทำให้ครอบครัวขาดความสงบสุข โดยเฉพาะบุตรเมื่อประสบกับสภาพการณ์ของความขัดแย้งนี้อยู่ประจำย่อม

กระทบกระเทือนจิตใจมาก ถึงแม้ว่าจะไม่มีถ้อยคำที่เป็นปรีภัยต่อกัน เด็กก็อาจจะทราบถึงความไม่ปรองดองกันในบ้านได้ และถ้าเด็กรู้สึกเช่นนี้อยู่เป็นเวลานานก็จะเป็นอันตรายต่อระบบประสาทของเขา ยิ่งกว่าการเลิกร้างกันไปโดยเด็ดขาดเสียอีก (สตรัค คีร์เพ็ญ, อ้างใน สมพงษ์ ธนธัญญา, 2540)

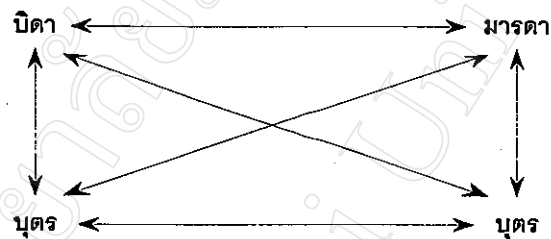
2. สัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาและบุตร ความสัมพันธ์นี้มีพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา และเมื่อมีการให้กำเนิดบุตรแล้วความสัมพันธ์ในครอบครัวก็เพิ่มขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรตามมา ซึ่งในเรื่องนี้ สเตริย์เรต จิตแพทย์เด็กผู้หนึ่งได้สร้างรูปสามเหลี่ยมสัมพันธ์ไว้ดังรูป (ฝน แสงสิงแก้ว, 2510)

โดยอธิบายว่า สายโยงความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร สายโยงนั้นจะแน่นคืออยู่เสมอถ้าบิดามารดาทำตัวเป็นหลัก รักใคร่ผูกพันกันดี ความรักใคร่ผูกพันแน่นหนาของบิดามารดานั้นจะมีผลสะท้อนไปผูกพันรักใคร่ต่อบุตรให้แน่นต่อไปเองโดยปริยาย

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้อง เมื่อบิดามารดาให้กำเนิดบุตรคนที่ 2 ที่ 3 และคนต่อ ๆ มา ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องย่อมเกิดขึ้น สัมพันธภาพระหว่างพี่น้องจะดีหรือไม่ จะแนบแน่นเพียงใดขึ้นอยู่กับสภาพการณ์ในครอบครัว อันประกอบด้วยความสัมพันธ์พื้นฐานและลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา เพราะถ้าบิดามารดามีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน และให้การอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเข้าใจ ให้ความยุติธรรม ตลอดจนสร้างเสริมความรักใคร่ในระหว่างพี่น้องแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องย่อมดำเนินไปด้วยดี มีความรักใคร่ช่วยเหลือปกป้องซึ่งกันและกัน แต่อย่างไรก็ตามไม่มีครอบครัวใดที่มีบุตรมากกว่าคนหนึ่งจะห้ามไม่ให้มีการชิงหา การแข่งขันหรือการทะเลาะเบาะแว้งเกิดขึ้นได้ อย่างน้อยที่สุดเด็กอาจจะซ่อนความน้อยใจไว้เสีย ๆ ก็ได้ (ทวิรัชมี ธนาคม และคณะ, 2512) บิดามารดาควรใช้เวลาเอาใจใส่ และใช้ความอดทนในการทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในครอบครัวเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีระหว่างบุตรด้วยกัน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ในลักษณะของครอบครัวเดี่ยวที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของสมาชิกทุกคนในครอบครัวก็หมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา บิดามารดากับบุตร พี่กับน้องหรือเป็นการรวมความสัมพันธ์ใน 3 ข้อแรกเข้าด้วยกันดังที่ Harvighurst (1962) ได้อธิบายความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกัน มีการเผชิญหน้าซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงได้ดังรูป

ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวดังกล่าว หากเป็นไปด้วยดี ความขัดแย้งในครอบครัวก็จะไม่เกิดขึ้น หรือถ้าหากเกิดขึ้นก็จะไม่มีความรุนแรงเหมือนกับสมาชิกในครอบครัวที่ขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ

องค์ประกอบของความสัมพันธ์ในครอบครัว

Richard C. Grandall (อ้างใน สุธีรา นุ้ยเจริญ, 2530) กล่าวถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวว่าเป็นความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิ (Primary Relationship) มีองค์ประกอบดังนี้

1. การแสดงบทบาท ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสัมพันธ์กัน เช่น เป็นบิดามารดา เป็นผู้สั่งสอน เป็นผู้เลี้ยงดู เป็นผู้ช่วยเหลือสมาชิกครอบครัว มีการปฏิสังสรรค์หลาย ๆ ด้าน ทำให้เกิดความสนใจ ให้รู้จักค่านิยม ความเชื่อถือ ตลอดจนบุคลิกที่แท้จริงของกันและกัน
2. การสื่อสาร (Communication) ความสัมพันธ์ในกลุ่มปฐมภูมิ เป็นความสัมพันธ์แบบเปิด มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น
3. อารมณ์ (Emotion) ความสัมพันธ์ในกลุ่มปฐมภูมิหรือในครอบครัวก่อรูปขึ้นจากอารมณ์ต่าง ๆ ระหว่างสมาชิก ก่อให้เกิดความรัก ความเข้าใจ ความผูกพันรักใคร่ ความขัดแย้ง

4. ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้สึก (Transferability) ความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิก่อรูปขึ้นกับบุคคลใดบุคคลหนึ่งแน่นอน เป็นการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลแต่ละบุคคลไป มีความรู้สึกผูกพันเฉพาะเจาะจงยากที่จะเปลี่ยนแปลงได้

จรรยา สุวรรณทัต (2533) ได้สรุปถึงปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ไว้ดังนี้

1. สภาพทางเศรษฐกิจสังคมในครอบครัว กล่าวคือ ครอบครัวใดที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ไม่ขัดสนย่อมนำมาซึ่งความสงบสุขในครอบครัว เกิดความกลมเกลียว สัมผัสความในครอบครัว
2. การรู้จักบทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว ตลอดจนสามารถปฏิบัติการให้สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของตน ทั้งบิดามารดาและบุตรเอง บิดามารดามีหน้าที่อบรมสั่งสอนบุตร ที่ควรกระทำโดยมีรากฐานจากเหตุและผลไม่กระทำด้วยอารมณ์
3. การรู้จักลักษณะธรรมชาติและความต้องการมูลฐานของบุตร บิดามารดาที่พยายามเข้าใจในลักษณะธรรมชาติของการเจริญเติบโต และมีความพร้อมที่จะช่วยเหลือบุตร เมื่อเกิดปัญหาย่อมมีส่วนช่วยสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดี
4. ความคงเส้นคงวาของบิดามารดาในการวางระเบียบ ปัจจัยนี้นับว่ามีอิทธิพลมากต่อบรรยากาศในครอบครัว โดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งมีความอดทนน้อยต่อการไม่คงเส้นคงวาของบิดามารดา ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดความคลอนแคลนในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบิดามารดาและบุตร

Nicholas (1983) ได้ให้แนวคิดลักษณะครอบครัวที่ทุกคนต้องการ โดยกำหนดคุณสมบัติของครอบครัวที่มีคุณภาพไว้ 6 ประการดังต่อไปนี้

1. การชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว คุณสมบัติประการแรกที่มีความสำคัญมากที่สุดและเป็นการค้นพบการวิจัยอย่างคาดไม่ถึง เป็นสิ่งที่กระทำได้ง่ายที่สุด แต่หลายคนมักมองข้ามไปได้ง่าย ๆ เช่นกัน ความพึงพอใจ ชื่นชม และเห็นคุณค่าของกันและกันในครอบครัว ควรจะได้มีการแสดงออกอย่างชัดแจ้งบิดาเห็นคุณค่าของมารดาและบุตร แสดงความชื่นชมพอใจในตัวมารดาและบุตร ขณะเดียวกันบุตรก็แสดงความรู้สึกที่ดีต่อบิดามารดาเช่นกัน โดยปกติทุกคนมีส่วนที่อยู่ในตัวมากมาย เมื่อคนในครอบครัวแสดงความรู้สึก แสดงการกระทำว่ามีความพึงพอใจในคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมครอบครัวด้วยกัน ตระหนักในคุณค่าซึ่งกันและกัน คุณสมบัติประการนี้เปรียบเสมือนพื้นฐานของความอบอุ่นและความมั่นคงในครอบครัว ยิ่งกว่านั้นยังเป็นการหล่อหลอมสมาชิกของสังคมให้มีทัศนคติมองสังคมส่วนรวมในแง่ดีด้วย

2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน ได้แก่การที่สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกันทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกัน และเป็นกิจกรรมที่ทุกคนมีความพอใจที่จะทำร่วมกัน มิใช่เพราะการบังคับหรือโดยบังเอิญ กิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ การรับประทานอาหารโดยพร้อมเพรียงกัน การสนุกสนานรื่นเริงร่วมกัน และการทำงานร่วมกัน บางครอบครัวอาจมีกิจกรรมกลางแจ้งร่วมกัน เช่น เดินหรือวิ่งออกกำลังกายร่วมกัน ทักษนาจร ไปค่ายพักแรม หรือเล่นเกมสัปดาห์ละครั้งด้วยกัน เป็นต้น

3. การมีพันธะต่อความสุขและสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน คนในครอบครัวรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องส่งเสริมให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัวได้รับความสุขและมีสวัสดิภาพที่ดี เป็นการห่วงใยกันและกันอย่างแท้จริง ชีวิตปัจจุบันเรามากไม่ค่อยมีเวลาว่าง ทุกคนควุ่นวายกับการทำงานหรือการเรียนของแต่ละคน ครอบครัวที่มีคุณภาพก็ประสบกับปัญหานี้ด้วย แต่ทุกคนในครอบครัวจะมานั่งลงพร้อมหน้ากันและเล่าให้กันฟัง ครอบครัวฟังว่ากิจกรรมที่ควุ่นวายของแต่ละคนนั้นมีอะไรบ้างและเป็นอย่างไร ด้วยวิธีนี้แสดงให้เห็นว่า โดยแท้จริงแล้วเวลาไม่ได้เป็นอุปสรรคของการห่วงใยสวัสดิภาพกันและกันในครอบครัว

4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นอย่างดี ครอบครัวที่มีคุณภาพจะมีวิธีการติดต่อสื่อสารที่ดีมาก ครอบครัวทั่วไปที่มักมีปัญหาคือไม่มีเวลาพูดคุยกัน บางครอบครัวบิดาหรือมารดาของบุตรโดยผ่านบุคคลที่ 3 หรือบุคคลภายนอกครอบครัว แต่สำหรับครอบครัวที่มีคุณภาพจะติดต่อกันโดยตรง มีเวลาสำหรับการพูดคุยกันเสมอ สมาชิกในครอบครัวก็มักจะเป็นผู้ฟังที่ดีและมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เมื่อมีความขัดแย้งก็จะนำความขัดแย้งมาพูดคุยกัน ไม่ปกปิด ไม่เก็บไว้ในใจ แต่พยายามที่จะร่วมกันรับรู้ความรู้สึกของกันและกันและพยายามหาทางเลือก ทางแก้ไขที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน

5. การมีศรัทธาต่อศาสนาอย่างแรงกล้า พบว่าในครอบครัวที่มีคุณภาพไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด คนในครอบครัวจะมีความศรัทธาต่อศาสนานั้นในระดับสูง มักจะมีกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน เช่น ไปเข้าโบสถ์ทุกวันอาทิตย์ หรือเข้าวัดฟังเทศน์ร่วมกัน ในหลายครอบครัวอาจจะมีส่วนจัดตั้งองค์การทางศาสนา เช่น สร้างวัดหรือเป็นธุระให้กับกิจกรรมของศาสนา เป็นต้น การที่คนในครอบครัวมีศรัทธาต่อศาสนาทำให้มีสติ มีความอดทนต่อกัน มีการให้อภัยต่อผู้อื่นสูง ระวังความโกรธได้เร็ว และรู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม

6. การมีสมรรถนะจัดการกับวิกฤตการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี เป็นการสกัดกั้นและป้องกันปัญหาสังคมได้อย่างดี กล่าวคือครอบครัวที่มีคุณภาพมักจะมีวิธีการที่ดีในการแก้ไขปัญหา หรือคู่สถานการณ์ที่วิกฤตินั้นให้กลับคืนสู่สภาพดีได้ดังเดิม แม้ว่าการประสบปัญหาความทุกข์ยากจะเป็นธรรมชาติของมนุษย์แต่ครอบครัวที่มีคุณภาพจะจัดการได้ดีแม้ในความยากลำบากอย่างที่สุดก็ตาม

คนในครอบครัวจะมีความมั่นใจ และไว้วางใจต่อกัน จะร่วมกันต่อสู้กับปัญหาแทนที่จะทอดทิ้งหรือ
แตกแยกไปคนละทิศคนละทาง จะให้กำลังใจซึ่งกันและกันและร่วมกันคลี่คลายปัญหาได้ในที่สุด

จากแนวคิดเกี่ยวกับแนวทางในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวในทัศนคติดังกล่าวมา
แล้ว ถ้าสามีภรรยาสามารถนำไปประยุกต์ปฏิบัติให้เข้ากับสถานการณ์และโอกาสที่เหมาะสมตามสภาพของ
ครอบครัวตนย่อมจะนำไปสู่การมีสัมพันธภาพที่ดี เมื่อบิดามารดามีความสัมพันธ์ที่ดีย่อมส่งผลดีต่อไปยัง
สมาชิกในครอบครัว ทำให้เกิดความสุข ความราบรื่นในการดำเนินชีวิต อันเป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ
ที่จะเกิดแก่สมาชิกในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวสามารถป้องกัน
ปัญหาต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนได้เป็นต้น

ความสัมพันธ์ในครอบครัวที่สำคัญที่ควรให้ความสนใจพิเศษ

(วิทยา นาควัชระ, 2540)

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับลูกวัยรุ่นทั้งชายและหญิง

เป็นความสัมพันธ์พื้นฐานที่ทุกครอบครัวควรจะระลึกถึงและใส่ใจให้เกิดมีขึ้นมา มารดาจะ
เป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้ลูกเกิดความรู้สึกมีความรักในมนุษย์และมีความเชื่อในมนุษย์ตั้งแต่เด็กเล็ก ๆ
เกิดเป็นความรักพื้นฐาน (basic love) และความเชื่อพื้นฐาน (basic trust) จากความรู้สึกที่เกิดขึ้นจะทำให้เด็ก
สามารถเติบโตต่อไปก็สามารถจะรักบุคคลอื่น หรือเชื่อบุคคลอื่นที่สมควรรักหรือเชื่อถือได้ต่อไป แม้เมื่อ
ย่างเข้าสู่วัยรุ่นแล้ว ภาพพจน์ของความสัมพันธ์เหล่านั้นก็ยังคงปรากฏอยู่ มารดาที่ยังรักลูกทั้งชายและหญิง
อยู่นั้น ทั้งนี้เมื่อเขาเติบโตมาเป็นวัยรุ่นแล้วนั้น จะทำให้ลูกเกิดความอบอุ่นใจ มั่นใจในตัวเอง ซึ่งจะเป็น
รากฐานสำคัญที่ทำให้เขาสามารถสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นต่อไป ที่ทำของมารดา ควรจะแสดงความ
เข้าใจ นุ่มนวลให้ความสนใจในสิ่งที่เขาอยากบอก ไม่จู้จี้จุกจิก ไม่ตีตนออกห่าง ไม่อิจฉาหรือแข่งขันแสดง
ความปรารถนาดีทั้งสีหน้าและท่าทาง การแสดงความห่วงใยมากไป รักมากไป สนใจในกิจกรรมส่วนตัว
มากเกินไปของมารดา จะทำให้ลูกวัยรุ่นรำคาญ และอาจจะมองเป็นสิ่งที่น่าเบื่อหน่าย ในขณะที่เดียวกัน
การแสดงความเย็นชาไม่สนใจเลยก็จะทำให้วัยรุ่นรู้สึกว่าเหว

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับลูกวัยรุ่นชายและหญิง

โดยทั่วไป บิดามักจะเป็นตัวแทนของการสร้างระเบียบวินัย ในขณะที่มารดานั้นจะมีบทบาท
เด่นที่การให้ความรัก ความอบอุ่น และช่วยสร้างระเบียบวินัยให้เกิดในครอบครัวและในตัวเด็กด้วย บิดา

ควรจะมี ที่ทำลักษณะของการสร้างวินัยในครอบครัว การตรงต่อเวลา การรักษาคำมั่นสัญญา ความเข้มแข็ง อดทน มีระเบียบวินัยแต่พร้อมที่จะมีความยืดหยุ่นเมื่อมีเหตุผลพอสมควร เพื่อให้เด็กวัยรุ่นเห็นว่าการสร้างวินัยนั้นไม่ใช่เรื่องทารุณโหดร้าย บิดาจึงควรมีที่ท่าของความเป็นเพื่อนรุ่นพี่ที่จะให้ความช่วยเหลือได้ ลูกวัยรุ่นจะเกิดความเกรงใจ เคารพ ปลอดภัยเมื่ออยู่ด้วย และอยากเลียนแบบหรือเอาอย่างได้โดยไม่มีปฏิกิริยาหรือฝืนใจ บิดาจึงไม่ควรจะพูดมากหรือจุกจิกจู้จี้ การให้อิสระกับลูกวัยรุ่นหรือให้เขาได้แสดงความคิดเห็น น่าจะได้รับการอนุญาตจากบิดาอย่างให้ความสนใจไม่ใช่ประชดหรือโกรธ หรือให้เด็กได้หัดการตัดสินใจ รู้สึกตัวว่าได้รับเกียรติอยากลงมือกระทำกิจกรรมที่ฝันเอาไว้ และได้เรียนรู้จากประสบการณ์หรือผลจากการกระทำอันนั้น ซึ่งพ่อควรจะต้องอธิบายถึงจุดที่ดีหรือไม่ดี หลังจากได้เห็นผลแล้ว ซึ่งเด็กจะได้จดจำหรือนำไปปรับปรุงต่อไป สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับลูกชายวัยรุ่นน่าจะให้ความสนใจมากเป็นพิเศษ เพราะจากการศึกษาพบว่า บิดากับลูกชายวัยรุ่นในสังคมไทยนั้น มักจะมีลักษณะห่างเหินกันหรือไม่ก็สนิทหรือเล่นกันมากเกินไป ลักษณะที่ห่างเหินมากไปนั้น อาจจะมาจากค่านิยมของผู้ชายไทยที่เชื่อกาล่าว่าที่ว่า “รักลูก ไม่ให้ชมต่อหน้าเดี๋ยวจะเสียคน” ซึ่งไม่ค่อยถูกต้องนัก เมื่อเด็กทำความดีก็ต้องการกำลังใจจากบิดามารดาอย่างจริงใจ ความรู้สึกเช่นนี้ทำให้บิดาไทยเป็นจำนวนไม่น้อยที่ไม่ค่อยแสดงความเป็นมิตรกับลูกนัก โดยเฉพาะกับผู้ชาย หรืออาจจะมาจาก ความรู้สึกอิจฉาลูกชายที่เป็นที่รักของแม่ หรือลูกชายที่มีพฤติกรรมไม่ได้ตั้งใจบิดาที่คาดหวังไว้ ลักษณะของความห่างเหินนี้จะทำให้ลูกชายไม่เคารพบิดาเกรงกลัวหรืออยากออกห่าง การจะให้ความสนใจหรือรับรู้ การสร้างวินัยด้วยความเต็มใจหรือเข้าใจกันนั้นก็เป็นไปได้ยาก ลูกอาจจะมีลักษณะอยากประท้วงบิดา หรือแสดงความน้อยใจที่บิดาไม่เข้าใจในตัวเขา เลยกลายเป็นความไม่ลงรอย หรือความ “ไม่ถูกกัน” ของบิดากับลูกชายซึ่งมักจะพบมากในครอบครัวไทย ส่วนบิดาที่ใกล้ชิดกับลูกชายมากไปจนมีลักษณะเป็นเพื่อนเล่นนั้น ลูกอาจจะรักบิดาได้จริงอยู่และลักษณะความเป็นเด็กในตัวลูกชายนั้น อาจจะคงอยู่นานกว่าที่ควร เพราะเด็กขาดโอกาสเลียนแบบบทบาทการเป็นผู้ใหญ่จากบิดาได้ ที่ท่าของบิดาที่เหมาะสมนั้น ควรจะมีลักษณะของรุ่นพี่ที่ให้ความเข้าใจ ช่วยเหลือโดยเป็นมิตร และให้อภัยได้ พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกชาย เพื่อให้ลูกชายเกิดความภาคภูมิใจในตัวบิดา และอยากเลียนแบบอย่างต่อไป ส่วนลูกชายที่ไม่ชื่นชมบิดา มักจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวหรือต่อต้านตัวแทนของผู้มีอำนาจในชีวิตในการทำงานต่อไป เช่น เข้ากับเจ้านายหรือผู้บังคับบัญชายาก เข้ากับครูอาจารย์หรือเพื่อนรุ่นพี่ลำบาก

4. ความสัมพันธ์ระหว่างมารดากับลูกสาววัยรุ่น

มารดากับลูกสาววัยรุ่นควรสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดให้ได้ เพื่อจะได้เป็นเพื่อนเป็นพี่

คอยแนะนำใกล้ชิดและลูกจะเกิดความไวใจเชื่อถือ ลูกสาวที่เข้ากับมารดาไม่ได้มักเกิดปัญหามากต่อไป มักพบปัญหาในแง่ว่าเหว่ เหวง ต้องการความสนใจจากคนอื่นมาก หรือแม้แต่สำนวนทางเพศ ที่ทำของมารดาควรจะให้ความเป็นมิตร เข้าใจ ให้อิสระตามสมควร จากประสบการณ์ในการทำงานทางจิตเวช ปัญหาวัยรุ่นในเด็กชายวัยรุ่นพบได้มาก ในเด็กชายวัยรุ่นที่ไม่ชอบบิดา และเช่นเดียวกัน ปัญหาของวัยรุ่นในเพศหญิงมักพบในเด็กหญิงที่ไม่ชอบมารดาเป็นส่วนมาก

5. ความเป็นพี่น้องที่มีอิทธิพลต่อวัยรุ่น

ในช่วงนี้อาจยังมองเห็นสภาพของการอิจฉากันระหว่างพี่น้อง (Sibling rivalry) ได้ อาจเป็นพี่น้องน้อง หรือน้องอิจฉาพี่ หรือลูกคนกลางแข่งกันและอิจฉาพี่น้อง ที่ทำของบิดามารดาที่จะให้ความสนใจในตัวปัญหา ความยุติธรรมและการฝึกหัดให้มีวินัยในบ้านมาแต่เล็ก ๆ จะทำให้ปฏิกิริยาเหล่านี้ลดความรุนแรงลง พี่ที่สมควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่น้อง แต่ในขณะที่เดียวกัน เขาก็ยังอยากได้รับความมั่นใจว่าเขาจะได้รับความรักและความสนใจจากบิดาในปริมาณมากพอ บิดามารดาควรให้ความมั่นใจแก่เขา และควรบอกเขาด้วยว่า บิดามารดาจะภาคภูมิใจในตัวเขามากขึ้น ไปอีก ถ้าหากเขาช่วยเหลือหรือเสียสละแก่น้องได้บ้าง โดยน้องก็จะเกิดความเกรงใจและเคารพพี่ไปในตัวด้วย

การอบรมเลี้ยงดูเด็กและผลต่อเด็ก

รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู (Patterns of Child-Rearing Practice) ที่เชื่อว่ามีผลต่อการก่อตัวบุคลิกภาพและพฤติกรรมของบุคคลนั้นมีอยู่หลายรูปแบบด้วยกัน แต่รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูที่เป็นที่สนใจมากที่สุด คือ รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ซึ่งหมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาให้โอกาสแก่เด็กในการแสดงความคิดเห็น ในการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และบิดามารดายังให้ความดูแลเอาใจใส่และใช้เหตุผลในการอธิบายหรือชมเชยและลงโทษเด็กอีกด้วย ซึ่งรูปแบบของการ อบรมเลี้ยงดูแบบนี้เชื่อว่าจะนำไปสู่คุณลักษณะเชิงบวกในตัวเด็ก อาทิ ความเชื่อมั่นในตนเอง นโนภาพแห่งตน ในเชิงบวก และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นต้น ส่วนการอบรมเลี้ยงดูอีกแบบหนึ่งได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ซึ่งหมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บิดามารดาใช้วิธีบังคับให้ปฏิบัติตาม และให้บุตรทำตามคำสั่งอย่างเคร่งครัด ไม่เปิดโอกาสให้บุตรได้แสดงความคิดเห็นและใช้วิธีการลงโทษหากไม่ปฏิบัติตาม รูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขันนี้ เชื่อว่าจะนำไปสู่คุณลักษณะเชิงลบในตัวเด็ก อาทิ การพึ่งพิงผู้อื่น ความก้าวร้าว และการอดคอยไม่ได้ เป็นต้น ได้มีการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาข้อมูลในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูทั้งสองประเภทนี้ สรุปได้ว่า รูปแบบของ การอบรมเลี้ยงดูมีผลต่อลักษณะเชิงบวกและเชิงลบ

สำหรับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยนั้น มีผลต่อการเกิดคุณลักษณะที่ต้องการหลายประการ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ วินัยในตนเอง ความเชื่ออำนาจในตน และ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งผลจากการวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบกันระหว่าง เด็กกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยกับที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูประเภทแรกจะมีลักษณะต่าง ๆ ในเชิงบวกมากกว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูประเภทหลัง นอกจากนี้แล้ว เมื่อพิจารณาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูโดยศึกษากับเด็กที่กระทำผิดแล้ว ก็ได้พบว่าเด็กที่กระทำผิดกฎหมายนั้น มักเป็นเด็กที่รายงานว่าได้ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบทอดทิ้ง และแบบเข้มงวดกวดขันมากกว่าแบบอื่น ๆ (ศิริพร หลิมศิริวงศ์, 2511)

คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ (2509) ศึกษาเยาวชนไทยที่ทำผิดและอยู่ในสถานกักกัน เป็นชาย 362 คน และหญิง 20 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ยังได้ใช้ประวัติส่วนตัวรวมทั้งข้อวินิจฉัยของแพทย์และจิตแพทย์ด้วย พบว่า เยาวชนร้อยละ 51 มาจากครอบครัวที่แตกแยก จากรายงานของเด็กเหล่านี้ ทำให้ทราบว่าบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูนั้น แม้จะรักเด็กพอสมควรแต่ก็มีการควบคุมดูแลเด็กน้อยเกินไปเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้น การรักษาระเบียบในครอบครัวก็ไม่เหมาะสม เช่น มีการลงโทษเด็กอย่างรุนแรงเกินไป หรือผู้ใหญ่ใจดีกับเด็กเกินไปและไม่คงเส้นคงวา เยาวชนที่ทำผิดกฎหมายเหล่านี้เป็นเด็กจากครอบครัวที่แตกแยกมีเป็น สัดส่วนที่สูงกว่าเด็กจากครอบครัวที่ปกติ และสูงกว่าในประชากรทั่วไปอย่างเห็นได้ชัดเจน

Jessor & Jessor (1974 อ้างใน ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2536) ศึกษาวัยรุ่นอเมริกันซึ่งมาจากครอบครัวที่มีระดับเศรษฐกิจสังคมปานกลาง 184 ราย วัยรุ่นร้อยละ 60 เคยมีปัญหาด้านพฤติกรรมใน 4 ด้าน คือ ใช้ยาเสพติดมีพฤติกรรมทางเพศในวัยอันไม่สมควร มีพฤติกรรมวุ่นวายทางการเมือง และพฤติกรรม การดื่มของมึนเมาและประพฤติดนไม่ถูกต้อง ส่วนร้อยละ 40 เป็นที่ผู้ไม่เคยมีปัญหาเหล่านี้ จากการสัมภาษณ์มารดาและเด็กวัยรุ่นพบว่า มารดาของเด็กวัยรุ่นปกติรายงานว่า คนเลี้ยงดูแบบรักมากและควบคุมมากกว่ามารดาของวัยรุ่นที่มีปัญหา นอกจากนั้นยังพบว่า การเลี้ยงดูแบบรักและแบบควบคุมนี้ สำคัญต่อการป้องกันพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในวัยรุ่นหญิงมากกว่าวัยรุ่นชายด้วย

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม (2524) ศึกษาในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 และ 3 ในกรุงเทพมหานครและจังหวัดสงขลา จำนวน 917 ราย มีอายุระหว่าง 13 – 17 ปี ซึ่งปรากฏผลว่า วัยรุ่นรายงานว่าตนถูกอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนมาก แบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ และ มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดามาก เป็นผู้ที่มีความสุขจิตใจดีมาก แตกต่างจากวัยรุ่นที่รายงานว่าได้รับการอบรม

เลี้ยงดูสองแบบนี้ น้อย นอกจากนั้นยังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูสองแบบนี้สำคัญต่อสุขภาพจิตของเด็กที่แยกอยู่ต่างหากจากบิดามารดา มากกว่าที่จะสำคัญต่อเด็กที่อยู่กับครอบครัวของตน

วารี อินทรวีชา (2514) ศึกษาเรื่อง การเชื่อฟังผู้ใหญ่ในลักษณะของสังคมไทย โดยศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับพ่อแม่โดยพิจารณาความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของนักศึกษาทั้งรุ่นพี่และรุ่นน้อง โดยแยกนักศึกษาออกตามสถานภาพของครอบครัว คือ สถานภาพสูง และสถานภาพต่ำ สถานภาพสูง หมายถึง ครอบครัวที่มีผู้ปกครองที่ประสบความสำเร็จทางด้านการงาน มีตำแหน่งสูงและรายได้สูงหรือสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย สำหรับครอบครัวสถานภาพต่ำ จะมีคุณสมบัติตรงกันข้าม ผลการวิจัยพบว่า การควบคุมเด็กในด้านการคบเพื่อนต่างเพศ ครอบครัวคนชั้นต่ำจะมีการควบคุมเด็กในเรื่องดังกล่าวน้อยที่สุดยกเว้นในการใช้เงิน ฉะนั้นเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีสถานภาพต่ำ จะมีเสรีภาพมากกว่าเด็กที่มาจากครอบครัวที่สถานภาพสูง เนื่องจากว่าพ่อแม่ที่เป็นคนชั้นต่ำจะใช้อำนาจเข้มงวดมากขณะที่ยังเป็นเด็ก แต่เมื่อเด็กโตขึ้น พ่อแม่มีความเข้าใจในความรู้สึกของเด็กมากขึ้นและรู้ดีกว่าตนเองไม่มีสิ่งใดที่จะดึงดูดความสนใจของลูกได้ ไม่มีความภาคภูมิใจใด ๆ ให้แก่ลูก ดังนั้นทางที่จะรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ลูกไว้ได้คือ การปล่อยลูกให้เป็นอิสระ เพื่อหลีกเลี่ยงการขัดแย้งกันระหว่างตนกับลูก ส่วนพ่อแม่ที่เป็นชนชั้นสูงยังสามารถรักษาอำนาจของตนไว้ได้ เพราะลูกจะยังคงยกย่องและนับถือพ่อแม่อยู่อย่างเดิม เพราะสามารถเข้ากับลูกได้เสมอ ด้วยเหตุนี้อำนาจของพ่อแม่ที่เป็นคนชั้นสูงจึงไม่ลดลง ข้อมูลที่ได้พบว่าพ่อแม่ของเยาวชนทั้งชั้นสูงและชั้นต่ำมีทัศนคติไม่แตกต่างกันในเรื่องการศึกษา ศาสนา และขนบธรรมเนียมของไทย จากผลงานวิจัยนี้สรุปได้ว่า ยิ่งพ่อแม่เป็นคนหัวโบราณมากเท่าไร และมีความสำเร็จในชีวิตน้อยเท่าไร ช่องว่างระหว่างมุมมองสิ่งต่าง ๆ และค่านิยมของพ่อแม่กับเยาวชนก็จะยิ่งขยายกว้างออกมากขึ้นเท่านั้น และอำนาจของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กของตนก็จะยิ่งลดน้อยลงมากเท่านั้น

การควบคุมพฤติกรรม

(อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2541)

การควบคุมพฤติกรรม (Behavior control) หมายถึง วิธีการที่ครอบครัวควบคุมหรือจัดการกับพฤติกรรมของสมาชิก การควบคุมพฤติกรรมเป็นสิ่งที่จำเป็นทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกประพฤติตนอยู่ในขอบเขตอันเหมาะสมไม่ทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ลักษณะการควบคุมพฤติกรรมในครอบครัวแบ่งได้เป็น 4 แบบคือ

1. การควบคุมพฤติกรรมแบบเข้มงวด (Rigid behavior control)

ครอบครัวกำหนดหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนเอาไว้แน่นอน มีกฎที่เข้มงวด และมีบทลงโทษเมื่อฝ่าฝืนกฎ ครอบครัวแบบนี้จะปฏิบัติภารกิจประจำวันได้ดี สมาชิกแต่ละคนรู้ว่าตนต้องทำอะไร แต่ผลเสียคือการปรับตัวจะเป็นไปอย่างลำบาก เนื่องจากไม่มีโอกาสต่อรองหรือเปลี่ยนแปลงกฎให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การควบคุมแบบนี้บางครั้งอาจนำไปสู่ปัญหาการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจภายในครอบครัว และการต่อต้านแบบคือเงียบ

2. การควบคุมพฤติกรรมแบบยืดหยุ่น (Flexible behavior control)

ครอบครัวมีมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ แต่ก็มีความยืดหยุ่นบ้างพอประมาณ มีการพิจารณาสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และปรับเปลี่ยนกฎไปตามความเหมาะสม การควบคุมแบบนี้มีประสิทธิภาพที่สุด เพราะเป็นไปอย่างเข้าใจ เข้าใจ สนับสนุนและยอมรับในแต่ละบุคคล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะอบรมให้เกิดระเบียบวินัยไม่ใช่เพื่อที่จะมีอำนาจเหนือกว่า ทำให้สมาชิกรู้สึกอยากร่วมมือกันปฏิบัติตามกฎที่ตั้งไว้

3. การควบคุมพฤติกรรมแบบอะไรก็ได้ (Laissez – Faire behavior control)

เป็นครอบครัวที่ไม่มีทิศทางแน่นอนว่าสมาชิกควรประพฤติอย่างไร ไม่มีกฎสำหรับเรื่อง ใด ๆ เลย ใครจะทำอะไรก็ได้ตามใจชอบ ไม่มีการชี้นำ การตัดสินใจหรือแทรกแซงจากสมาชิกอื่นเพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม การมอบหมายบทบาทหน้าที่ไม่ชัดเจน สมาชิกมักขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตน และมักมีปัญหาในการสื่อสารเพราะไม่มีใครฟังใคร ครอบครัวแบบนี้จะปฏิบัติได้ไม่ค่อยดี เด็กที่เติบโตมาในครอบครัวแบบนี้จะรู้สึกไม่มั่นคง การควบคุมตนเองไม่ดีและอาจมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมเพื่อเรียกร้องความสนใจ

4. การควบคุมพฤติกรรมแบบยุ่งเหยิง (Chaotic behavior control)

ครอบครัวมีการควบคุมพฤติกรรมแบบขึ้น ๆ ลง ๆ บางครั้งเข้มงวด บางครั้งยืดหยุ่น และบางครั้งใครจะทำอะไรก็ได้ขึ้นอยู่กับความพอใจของแต่ละคน ลักษณะแบบนี้ทำให้สมาชิกสับสนว่าควรจะทำอย่างไรในสถานการณ์นั้น ๆ การควบคุมแบบนี้เป็นแบบที่ไม่เหมาะสมที่สุด เพราะทำให้ครอบครัวไม่มีเสถียรภาพ และไม่มีความเสมอต้นเสมอปลายในการปฏิบัติหน้าที่

โดยสรุป จากผลการวิจัยพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย แบบควบคุมมากหรือน้อยเกินไป และแบบไม่สมเหตุสมผล ปรากฏในเด็กที่กระทำผิดและมีปัญหาทางสังคมและจิตใจ นอกจากนั้นยังพบว่า การอบรมเลี้ยงดูแบบรักใกล้ชิดเด็กมาก แบบใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ และแบบประชาธิปไตย ในปริมาณสูง เกี่ยวข้องกับการที่เด็กมีปัญหาด้านจิตและพฤติกรรมน้อย และช่วยให้เด็กมีสุขภาพจิตดี และปรับตัวได้มาก

การเปลี่ยนแปลงของครอบครัว

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างรวดเร็วในระยะ 10 กว่าปีที่ผ่านมา โดยดำเนินการควบคู่ไปกับโครงการวางแผนครอบครัว และผลจากการพัฒนาดังกล่าวมีส่วนกระทบต่อโครงสร้างและหน้าที่ของครอบครัว กล่าวคือ สภาพสังคมไทยค่อย ๆ เปลี่ยนจากสังคมเกษตรกรรมมาเป็นสังคมอุตสาหกรรม ซึ่งมีสภาพความเป็นเมืองมากขึ้น โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนจากลักษณะครอบครัวไทยเดิมที่มีลักษณะเป็นครอบครัวขยายที่มีคนอยู่ร่วมกันมากกว่า 2 รุ่นในครอบครัวลดจำนวนลง และพบว่าครอบครัวที่มีบิดา มารดา บุตรอยู่ด้วยกัน มีแนวโน้มลดลงเช่นกัน ครอบครัวมีการหย่า แยก ม่าย เพิ่มมากขึ้น (ภัสสร ภิमानนท์ และคณะ, 2538) และถึงแม้ว่าครอบครัวเดี่ยวยังเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมหากแต่บทบาทของสมาชิกได้เปลี่ยนไปอย่างมาก (Carter and Megoldrick, 1988 อ้างในมาลินี วงษ์สิทธิ์, 2535) ผู้ใหญ่ซึ่งเคยใช้เวลาเกือบตลอดชีวิตในการเลี้ยงดูเด็ก ในปัจจุบันเวลาที่ใช้ในการเลี้ยงดูเด็กลดน้อยลง เนื่องจากบิดามารดาต่างมีภาระงานนอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น โอกาสในการที่บิดามารดาจะเป็นผู้เลี้ยงดูอบรมบ่มนิสัยแก่บุตรด้วยตนเองตั้งแต่วัยเด็กไปจนถึงวัยรุ่น ย่อมน้อยลงตามไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ย่อมจะ ลดลงไปจากสภาพของการที่มีเวลาอยู่ร่วมกันน้อย และยังไม่มีความผูกพัน จึงเป็นผลให้เด็กบางคนมีพฤติกรรม เบี่ยงเบนไปจากสังคม โดยเฉพาะเด็กที่เติบโตขึ้นมาในสังคมเมืองที่สับสนวุ่นวาย (อมรา พงศาพิชญ์ และคณะ, 2537)

นอกจากนั้นสภาพเศรษฐกิจสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ได้ทำให้เวลาในการเลี้ยงดูบุตรลดลงเท่านั้น หากยังทำให้บทบาทของสตรีเปลี่ยนแปลงไปด้วย สตรีต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น สถานภาพของสตรีจึงดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเดิมนั้นในสังคมไทยมีเกณฑ์ความประพฤติและการปฏิบัติตัวสำหรับผู้หญิง หน้าที่ของ ผู้หญิงแต่ดั้งเดิมนั้น คือหน้าที่ผูกพันอยู่กับครอบครัว ในการเป็นลูกสาว เป็นภรรยา และเป็นมารดา (Holmstrom, 1973) ผู้หญิงเป็นศูนย์กลางในหน้าที่ทั้งหลายของครอบครัว เมื่อสตรีมีโอกาสนี้ในสังคมมากขึ้น ชีวิตในครอบครัวก็อาจเปลี่ยนไป ดังนั้น ภาพพจน์ของสถาบันครอบครัวในปัจจุบันจึงมีแนวโน้มสู่การแสดงบทบาทร่วมระหว่างสามีภรรยา โดยเฉพาะบทบาทร่วมในการเลี้ยงครอบครัว

อาจกล่าวได้ว่า ในอนาคตสถาบันครอบครัวจะมีแนวโน้มสู่ความเสมอภาค (Egalitarianism) ซึ่งหมายถึงความเท่าเทียมกันของสามีภรรยาเกี่ยวกับบทบาทความรับผิดชอบในครอบครัว ทั้งการหารายได้เลี้ยงครอบครัว การดูแลงานบ้าน และการอบรมเลี้ยงดูบุตร (Smith and Reid, 1982 อ้างใน จิราพร ดีคง, 2533) อย่างไรก็ตาม อัตราการหย่าร้าง และสมรสใหม่เพิ่มสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีสาเหตุมาจากกระแสโลกาภิวัตน์และทิศทางการพัฒนาประเทศที่ขาดความสมดุล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมเป็นสังคมอุตสาหกรรม จากสังคมชนบทเป็นสังคมเมือง ตลอดจนความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี อีกทั้งอิทธิพลและสื่อมวลชนและการรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาโดยขาดการเลือกสรรคัดกรอง รวมทั้งค่านิยมในการใช้ชีวิตแบบรักความสนุกสนานสบาย เหล่านี้เป็นต้น ล้วนมีผลต่อสถาบันครอบครัวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และที่เห็นเด่นชัดก็คือจริยธรรมและการปฏิบัติตามหลักศาสนาลดน้อยลง ส่งผลให้ครอบครัวไทยมีแนวโน้มเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) เป็นครอบครัวที่มีบิดามารดาคนเดียว (One parent family) มากขึ้น (ศรีสว่างพันธุ์แพทย์, 2538) และภายใต้ครอบครัวเดี่ยวยังพบว่ามีการครอบครัวที่มีลักษณะแตกต่างย่อยลงไปอีก เช่นเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีบิดามารดาอาจจะไม่ได้อยู่ร่วมกับลูกด้วยเหตุปัจจัยใดก็ตาม หรือเป็นครอบครัวแตกแยกที่พ่อไปทางแม่ไปทาง และเด็กจะอยู่กับใครก็ได้แล้วแต่ข้อตกลงกัน ตลอดจนแนวโน้มว่าในสังคมไทยปัจจุบันกำลังมีครอบครัวประเภทที่มีเฉพาะมารดาหรือบิดาฝ่ายเดียวอยู่ร่วมกับลูกเท่านั้นเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งการอยู่ร่วมกันในฐานะเป็นสามีภรรยาอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็มีเพิ่มขึ้นทำให้เกิดปัญหาการท้องนอกสมรส (จรรยา สุวรรณทัต, 2537)

เมื่อพิจารณาสภาพสังคมไทยดังกล่าวจะสังเกตเห็นว่า ความมั่นคงหรือเสถียรภาพของสถาบันหลักทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว ได้รับความกระทบกระเทือนอย่างมากจากการเปลี่ยนแปลงและวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา และจริยธรรม ทำให้สมาชิกของครอบครัวไทยต่างต้องพยายามปรับตัวให้เข้ากับความเครียดต่าง ๆ ภายในและภายนอกครอบครัวมากขึ้นตามลำดับ

ครอบครัวยุคใหม่กับความคาดหวังของวัยรุ่น

ครอบครัวยุคใหม่ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งแวดล้อมอันดับแรกที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด ความสัมพันธ์ในครอบครัวยุคใหม่เป็นแบบฉบับพฤติกรรมของเด็กวัยรุ่น ซึ่งจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต บิดามารดาจึงควรตระหนักในหน้าที่และบทบาทสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับประเทศชาติ บิดามารดาจึงควรเป็นแบบฉบับที่ดีและเป็นที่ยอมรับของสังคม ลักษณะของบิดามารดาที่พึงประสงค์ตามความคาดหวังของวัยรุ่น ควรมีลักษณะดังนี้

1. ให้ความสนใจและความช่วยเหลือแก่บุตร สิ่งเหล่านี้เด็กวัยรุ่นจะทราบว่าบิดามารดาอาทรต่อตนหรือไม่ ก็คือ ความสนใจที่บิดามารดามีต่อตนและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเมื่อถึงคราวจำเป็น เพราะวัยรุ่นยังต้องการความเอาใจใส่สนใจจากบิดามารดาอยู่
2. ยอมรับฟังและเข้าใจความคิดของบุตร มีเวลาพูดคุยกับบุตรบ้าง เด็กวัยรุ่นมักบ่นว่าบิดามารดาไม่ค่อยยอมรับฟังความเห็นของเขา ไม่ยอมเข้าใจจิตใจและความรู้สึกของเขา เด็กวัยรุ่นต้องการความเห็นอกเห็นใจจากบิดามารดา และอยากให้บิดามารดาทราบว่าเขามีเรื่องสำคัญที่อยากปรึกษา
3. วัยรุ่นต้องการความรักและการยอมรับจากบิดามารดา องค์ประกอบที่สำคัญของความรักที่เด็กต้องการก็คือ การยอมรับ
4. ความไว้วางใจ บิดามารดาบางคนไม่ไว้วางใจบุตรที่กำลังเป็นวัยรุ่น จึงมักแสดงความห่วงใยและวิตกกังวลในบุตรวัยรุ่นมากเกินไป จึงทำให้วัยรุ่นรู้สึกอึดอัดเพราะร่างกายโตเป็นผู้ใหญ่ แต่บิดามารดาแสดงพฤติกรรมราวกับว่าเขายังเป็นเด็กเล็ก ๆ
5. ต้องการความเป็นอิสระ สิ่งที่วัยรุ่นต้องการมากในระหว่างวัยนี้คือ “ความเป็นอิสระ” ซึ่งเป็นสิ่งที่วัยรุ่นปรารถนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นอิสระในทางพฤติกรรม (การกระทำ) วัยรุ่นจึงต้องการให้บิดามารดาอนุญาตให้ตนทำอะไรได้ตามปรารถนา แต่ต้องค่อยเป็นค่อยไปที่ละน้อย ไม่ใช่ปล่อยให้ตนเป็นอิสระโดยทันที

แนวคิดกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

วัชร กล้วยนาทร (2530) กล่าวว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม หมายถึง กระบวนการในการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปสู่สมาชิก เพื่อให้บุคคลมีบุคลิกภาพตามแนวทางที่สังคมต้องการ การขัดเกลาทางสังคมจะช่วยให้สมาชิกยอมรับบรรทัดฐานของสังคมโดยความคุ้นเคยมากกว่าการบังคับ และยังทำให้บุคคลสามารถกระทำบทบาทตามสถานภาพของตนได้เป็นอย่างดี

สุพัตรา สุภาพ (2522) มองการขัดเกลาทางสังคมว่าเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่งได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผน ที่กลุ่มหนึ่ง ๆ กำหนดขึ้นหรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเองซึ่งการขัดเกลาอาจจะออกมาในรูปการกล่อมเกลาทางสังคม ซึ่งมีกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหนึ่ง ๆ กำหนด หรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกันเพื่อให้บุคคลได้พัฒนาตนเองให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และพัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง

ในพจนานุกรมทางสังคมวิทยา (Dictionary of Sociology) Duncan กล่าวว่า วัฏจักรการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม คือกระบวนการเรียนรู้ระยะยาวของมนุษย์ ที่จะทำให้บุคคลได้เรียนรู้ถึงค่านิยมที่สำคัญของสังคม ตลอดจนรูปแบบ สัญลักษณ์ในระบบสังคม ซึ่งบุคคลนั้น ๆ เข้าร่วมอยู่และนำมาใช้เป็นบทบาทในการแสดงออก (Mitchell Duncan G., 1968)

Broom and Selznick (อ้างใน สุพัตรา สุภาพ, 2514) กล่าวว่า การอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม เป็นสิ่งที่มนุษย์ต้องประสบตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ การอบรมสั่งสอนนั้นทำให้มนุษย์มีคุณลักษณะ ความสามารถ อุดมคติ คุณค่า และรูปแบบของพฤติกรรมก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง จึงอาจกล่าวได้ว่า การอบรมสั่งสอนให้รู้ระเบียบของสังคม คือ การถ่ายทอดวัฒนธรรมและการพัฒนาบุคลิกภาพ

Hurlock (อ้างใน สถิต วงศ์สวรรค์, 2529) กล่าวว่า กระบวนการอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม เป็นกระบวนการที่บุคคลได้เรียนรู้เพื่อจะได้ปฏิบัติตามมาตรฐานของกลุ่ม ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีของกลุ่ม

สุรางค์ จันทร์โสม (2524) กล่าวว่า การอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม หมายถึง วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคคลเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่สอดคล้องกับบุคคลส่วนใหญ่ของสังคม เป็นพฤติกรรมที่สังคมคาดหวัง และบุคคลจะต้องเรียนรู้ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต เช่น แนวความคิด ความเชื่อ เจตคติ ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคม เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

พิทยา สายหู (2516) กล่าวว่า การอบรมให้ความรู้ระเบียบสังคม คือกระบวนการที่สังคมหรือกลุ่มสั่งสอนโดยตรงหรือทางอ้อมให้ผู้ที่เป็สมาชิกของกลุ่มได้เรียนรู้ และรับเอาระเบียบวิธี กฎเกณฑ์ ความประพฤดิ และคุณค่าต่าง ๆ ที่กลุ่มนั้นได้กำหนดไว้เป็นระเบียบของความประพฤดิและความสัมพันธ์ของสมาชิกของสังคมนั้น

เพ็ญแข ประจันปัจจนิก (2536) กล่าวว่า กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม เป็นกระบวนการที่บุคคลเรียนรู้และรับเอาค่านิยม ความรู้สึก ความเชื่อ และระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นเข้ามาไว้ในตน จนกลายเป็นลักษณะนิสัยและพฤติกรรมที่ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ หรือที่เรียกว่าเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของตน ซึ่งมีผลทำให้บุคคลมีทัศนคติ มีความพอใจ หรือไม่พอใจที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นไปในแนวเดียวกันกับคนอื่น ๆ ในสังคมด้วย ในแนวของสังคมวิทยานั้นถือว่าการถ่ายทอดทางสังคมเป็นกระบวนการที่ผสมผสานกันระหว่างระบบวัฒนธรรม (Cultural System) ซึ่งหมายถึง ระบบค่านิยม ความเชื่อ และระเบียบกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ในสังคมนั้น กับระบบสังคม (Social System) ซึ่งหมายถึง ระบบการจัดบทบาทและสถานภาพ รวมทั้งระบบความสัมพันธ์ที่แต่ละบุคคลมีต่อกัน รวมไปถึงระบบและวิธีการต่าง ๆ ที่บุคคลจะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมกับส่วนทางบุคลิกภาพของบุคคล (Psychological System) ซึ่งหมายถึง การมีทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม และความพึงพอใจที่จะปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม การถ่ายทอดทางสังคมจะเป็นตัวกลางที่จะประสานทั้งสามส่วนนี้เข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นผลให้บุคคลมีทั้งความเข้าใจในระเบียบกฎเกณฑ์ ค่านิยม ความเชื่อ และความคาดหวังต่าง ๆ ของสังคม รวมไปถึงวิธีการปฏิบัติตนตามค่านิยม ความเชื่อ และกฎเกณฑ์เหล่านั้น และมีความพอใจที่จะปฏิบัติตามค่านิยม ความเชื่อ และระเบียบกฎเกณฑ์นั้นด้วย กระบวนการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) ร่วมกับการควบคุมทางสังคม (Social Control) จะทำหน้าที่ที่กล่อมเกล้าให้บุคคลมีลักษณะต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสังคมและมีทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ (Person, 1960) ด้วยเหตุนี้การถ่ายทอดทางสังคมจึงเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญแก่บุคคลเป็นอย่างมาก และเป็นที่มาของพฤติกรรมของบุคคลทั้งในด้านปกติและด้านพฤติกรรมเบี่ยงเบน เชื่อกันว่า พฤติกรรมของบุคคลทั้งทางด้านปกติ คือ พฤติกรรมที่เป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม และพฤติกรรมเบี่ยงเบน คือ พฤติกรรมที่ขัดต่อระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ได้มากจากกระบวนการถ่ายทอดทางสังคม ซึ่งบุคคลได้รับมาตั้งแต่วัยต้นของชีวิตนั่นเอง การที่บุคคลสามารถรับการถ่ายทอดทางสังคมได้นั้น ในส่วนตัวของบุคคลแล้วยังขึ้นกับองค์ประกอบด้านตัวบุคคลอยู่หลายประการด้วยกัน เช่นต้องมีความเป็นปกติทางสติปัญญา พอที่จะรับรู้ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่จะนำมาในการถ่ายทอดได้ และจะต้องมีลักษณะทางอารมณ์ประเภทต่าง ๆ อยู่ในตัวพอที่จะกระตุ้นให้มีพฤติกรรมเชิงบวกหรือเชิงลบได้

ความเป็นตัวตน (Self) กับการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างความเป็นตัวตน (Self) Broom and Selznick (อ้างใน อุบล เสดียรปัทมกรณ, 2528)

ความเป็นตัวตน (Self) เกิดจากการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม เป็นการที่บุคคลยอมรับเอาคุณค่าของกลุ่ม ซึ่งเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีการปรับความต้องการและการกระทำของตนให้เข้ากับกลุ่มตามสิทธิและหน้าที่ที่สังคมกำหนดหรือยอมรับ

ในต้นศตวรรษที่ 20 ได้มีนักทฤษฎีที่กล่าวถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในแง่มุมที่ต่างกััน ดังนี้

1. Coaley
2. Mead
3. Freud

Coaley ได้ให้แนวความคิดเรื่องกระบวนการขัดเกลาโดยใช้หลัก “Looking glass – self” กล่าวคือ ความสำนึกของตัวตนเป็นผลสะท้อนจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและจากการที่คนอื่นดูเราซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจ หรือกล่าวให้ง่ายเข้าคือ เป็นการมองตัวเองโดยใช้สายตาของคนอื่น เหมือนมองตัวเองจากกระจกเงา แต่ละบุคคลสามารถจะตัดสินใจว่าตัวเองควรเป็นอะไรแค่ไหน โดยเอาความคิดของคนอื่นที่มองตน หรือตัดสินใจว่าตนเป็นอะไรเป็นเกณฑ์สำคัญ

ทฤษฎีของ Mead เรื่องความเป็นตัวตนได้อาศัยทฤษฎีของ Cooley เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ Mead เน้นกฎเกณฑ์บางอย่างที่บุคคลได้เริ่มสร้างความรู้สึกรู้จักเกี่ยวกับตนเองและจิตใจและความรู้สึกทั่ว ๆ ไป อันเป็นผลจากกระบวนการฝึกอบรมทางสังคมจนสร้างความเป็นตัวตนขึ้น

Mead แบ่งตัวตนออกเป็น 2 ส่วน คือ I และ Me (Kingsley Davis, 1969 อ้างใน อุบล เสดียรปัทมกรณ, 2528)

I = ส่วนที่เป็นความต้องการของตัวที่แสดงออก ริเริ่มและสร้างสรรค์การกระทำต่าง ๆ ที่ไม่ใช่เป็นการทำตามความต้องการของผู้อื่น

Me = ส่วนที่เป็นการยอมทำตามความต้องการของสังคม ประเพณีและกำหนดกฎเกณฑ์ที่มีอยู่ การกระทำของ “Me” ไม่กล้าขัดท้านคติความคิดเห็นของผู้อื่น

ทฤษฎีของ Mead อาจสรุปได้ดังนี้คือ

1. มนุษย์โดยทั่วไปจะไม่มีความเป็นตัวตน จนกระทั่งสังคมสร้างความเป็นตัวตนให้แก่เด็ก โดยผ่านทางบิดามารดาและกลุ่มเพื่อน
2. เด็กโดยทั่วไปจะไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับความเป็นตัวของตัวเอง หรือความสัมพันธ์เกี่ยวกับจิตใจของตนเองจนกว่าจะมีปฏิกริยาสัมพันธ์กันทางสังคม โดยเริ่มจากบิดามารดา
3. ภาษาเป็นอุปกรณ์สำคัญ ในการจัดเวลาทางสังคมนี้นับเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเป็นตัวตนทางสังคม
4. เมื่อทารกได้เติบโตขึ้น จะเริ่มพัฒนาความรู้สึกว่าอะไรถูกอะไรผิด โดยยึด “บุคคลอื่น” เป็นเกณฑ์พื้นฐานนั่นคือ บุคคลเริ่มเข้าใจว่าสังคมต้องการให้ “เขา” ปฏิบัติอย่างไร และจากผลสะท้อนที่บุคคลอื่นมีต่อตน เด็กจะเริ่มรู้จักว่า ตัวของตัวเองคือใคร และมีเอกลักษณ์ของตัว (Self Identity) ซึ่งในที่สุดเด็กคนนั้นก็ถูกขัดเกลาให้เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคม
5. ความเป็นตัวตนทางสังคม ไม่ได้หมายความว่าความถึงการยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่คำนึงถึง Me ตรงข้ามบุคคลยังมี I ซึ่งเป็นลักษณะความเป็นตัวของตัวเองที่สามารถจะสำนึกได้ด้วยตัวเอง ดังนั้น ในตัวของแต่ละบุคคลจึงมี Me ที่ได้หลอมหล่อจากสังคม และ I ที่สามารถจะควบคุมตัวเองได้ ความเกี่ยวพันระหว่างส่วนที่ได้รับจากสังคม และส่วนที่เป็นตัวเองนั้นถือได้ว่ามีส่วนช่วยให้บุคคลมีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง
6. ผลกระทบจากการขัดเกลา เริ่มตั้งแต่เด็ก ทั้งนี้เพราะบุคลิกภาพของแต่ละบุคคล เกิดจากประสบการณ์แต่ในวัยเด็ก จนสามารถรู้จักว่าตัวเองคือใคร เพราะความเป็นตัวตนนี้ไม่ได้มีมาแต่เกิด แต่ต้องมาสร้างโดยผ่านทางครอบครัวเป็นแกนสำคัญ

ทั้ง Cooley และ Mead เน้นว่าแหล่งที่หลอมหล่อหรือสร้างสรรค์บุคลิกภาพของมนุษย์ เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction)

Sigmund Freud ถือว่าปัจจัยทางชีววิทยามีส่วนเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลิกภาพ แนวความคิดของ Freud ถือหลักชีววิทยาเป็นสำคัญ โดยแบ่งความเป็นตัวตนออกเป็น 3 ส่วน

1. “Id” คือส่วนที่เป็นความต้องการทางชีววิทยารวมชาติซึ่งต้องใช้ “ความรู้สึกฝ่ายสูง” คอยควบคุมบังคับอยู่เรื่อยไป และบางครั้งก็บังคับไม่สำเร็จ
2. “Superego” คือ ส่วนที่เป็นความรู้สึกเรียกร้องต้องการของสังคม ได้แก่ ระเบียบแบบแผนต่าง ๆ ศีลธรรม ประเพณี มติมหาชน เป็นต้น ที่บุคคลต้องยอมทำตาม เรียกได้ว่ากด Id ที่เป็น

ความต้องการที่ไม่ดีงามและเป็นตัวส่งเสริม ego ให้ทำตามแบบแผนที่สังคมกำหนดหรือยอมรับ ความคิดของ Freud ถือว่า Superego เป็นผลิตผลของสังคมทั้งนี้เพราะบรรทัดฐานว่าอะไรผิดหรือถูกเกิดจากสถานะของสังคมไม่ใช่เกิดจากสาเหตุทางชีววิทยา

3. “Ego” คือ “พลัฟร์” ที่เกิดขึ้นจากการปรับ “Id” และ “Superego” ให้เข้ากัน ซึ่งเป็นตัวตนของบุคคลในการกระทำต่าง ๆ ของชีวิตนั่นเอง

กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมดังกล่าวข้างต้น สามารถอธิบายได้ตามแนวทฤษฎีการสวมบทบาททางสังคม (Social Role Theory) ซึ่งเน้นความสำคัญกับบุคคลอื่นตั้งแต่บุคคลในครอบครัว ไปจนถึงกลุ่มคนในชุมชน และจากการเรียนรู้ด้านบทบาทนี้ ทำให้เกิดการพัฒนาของ “Self หรือความเข้าใจแห่งตน” ขึ้น สามารถแยกแยะบทบาทของตนกับของผู้อื่นได้มากขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งสามารถแยกแยะบทบาทและสถานภาพต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน มีความเข้าใจว่าบุคคลในบทบาทสถานภาพหนึ่ง ๆ มีบทบาทความคาดหวังจากสังคมอย่างไรและแตกต่างจากบทบาทอื่น ๆ อย่างไร (Mead, 1934) เพราะฉะนั้น พัฒนาการของความเข้าใจแห่งตน (Self) จึงเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมตามแนวทฤษฎีของการสวมบทบาท ตามแนวทฤษฎีนี้ พัฒนาการของความเข้าใจแห่งตน คือ ความเข้าใจและยอมรับบทบาทของตนในสถานการณ์ต่าง ๆ นั้น เกิดจากการที่บุคคลมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น บุคคลอื่นที่กล่าวถึงนี้ในขั้นแรกจะเป็นบุคคลในกลุ่มที่ใกล้ชิดซึ่งพฤติกรรมของบุคคลเหล่านี้จะเป็นตัวแบบของพฤติกรรมรวมทั้งการสั่งสอนโดยตรง โดยบอกให้ทราบและการห้ามหรือสนับสนุนพฤติกรรมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้ถือว่าเป็นส่วนขัดเกลาบุคคลและทำให้สามารถแยกแยะบทบาทต่าง ๆ ออกจากกันได้ อาจกล่าวได้ว่า วิธีการสำคัญในการกล่อมเกลาบุคคลนั้นทำได้โดยคนที่อยู่ใกล้ชิด ซึ่งมีหน้าที่ในการถ่ายทอดกล่อมเกลาให้การอบรมสั่งสอนแก่บุคคลโดยตรง โดยการบอกให้ทราบและชี้แจงให้เข้าใจว่าอะไรคืออะไร อีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นการที่บุคคลเหล่านี้แสวงพฤติกรรมที่เป็นต้นแบบแก่บุคคล โดยมีกรให้รางวัลและลงโทษเป็นตัวช่วยในการกล่อมเกลาพฤติกรรม ซึ่งตามแนวทฤษฎีการแสวงบทบาทนี้มีความเชื่อว่าการให้รางวัลและโทษจากผู้ใกล้ชิดจะมีผลต่อการอบรมกล่อมเกลาบุคคล ทั้งนี้เนื่องจากความผูกพันทางอารมณ์ (Emotional Attachment) ที่มีต่อผู้ใกล้ชิด จะเป็นฐานสำคัญทำให้บุคคลยอมรับการขัดเกลาจากผู้ที่อยู่ใกล้คนนั้น และเป็นผลให้ระบบการให้รางวัลและลงโทษจากผู้ใกล้ชิดมีผลต่อการก่อตั้งพฤติกรรมของบุคคล (Elkin, 1960 อ้างใน เพ็ญแข ประจณปัจจนิก, 2536)

นับตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1900 ทั้ง Cooley Mead และ Freud ได้เขียนเรื่องทฤษฎีของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ปรากฏต่อมามีนักทฤษฎีเป็นจำนวนมากได้เขียนเรื่องนี้เพิ่มเติม ซึ่งอาจสรุปได้เป็น 2 แนวความคิด

1. ทฤษฎีพฤติกรรม (Behaviorist Theories) เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องบทบาทของการได้รับ “ประโยชน์” และการ “เสียผลประโยชน์” ของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม สารสำคัญของทฤษฎีคือ เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ โดยจะปฏิบัติในแบบของพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับหรือมีการสนองตอบในทางที่ดี ส่วนพฤติกรรมใดที่เป็นที่สังคมไม่ยอมรับหรือได้รับการลงโทษ ก็จะไม่ประพฤติปฏิบัติในสิ่งนั้นต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้พฤติกรรมจึงถูกกำหนดในรูปของการให้รางวัลหรือการลงโทษเด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมเหล่านี้ จากสมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคมโดยเฉพาะจากบิดามารดาว่าอะไรผิดอะไรถูกและอะไรที่เหมาะสม

2. ทฤษฎีตัวแบบ (Modeling Theories) แนวทฤษฎีนี้ถือว่า การเรียนรู้คือการลอกตามตัวแบบต่าง ๆ ในปี ค.ศ. 1963 Bandura และ Ross เสนอแนะว่า การขัดเกลาเกิดจากการที่เด็กเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ เนื้อหาทฤษฎีนี้ถือว่ามีความสำคัญเท่า ๆ กับทฤษฎีว่าด้วยการให้รางวัล และการลงโทษ เช่น เด็กชายที่บังเอิญกำพร้าบิดา และประพฤติตัวดีก็จะได้รับรางวัลจากมารดา แต่เมื่อเด็กคนนั้นไม่มีบิดาสำหรับลอกเลียนแบบ เด็กนั้นก็จะมีปัญหาในการเรียนรู้พฤติกรรมที่เหมาะสมและถูกต้อง ดังนั้นทฤษฎีตัวแบบจึงเน้นความจำเป็นที่จะต้องมีความมีตัวแบบของบทบาทที่เหมาะสมในกระบวนการขัดเกลา

ทฤษฎีทั้งหมดที่กล่าวมา ล้วนแต่พูดถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยแต่ละทฤษฎีมีการเพิ่มเติมตีความหมายต่างกันไปเล็กน้อย อย่างไรก็ตามทุกทฤษฎีล้วนแต่เน้นลักษณะพื้นฐานทางสังคมวิทยาร่วมกันบางประการคือ

1. การขัดเกลาทางสังคมของมนุษย์ ช่วยสร้างบุคลิกภาพ บุคลิกภาพจึงไม่ใช่เป็นมรดกสืบทอดทางชีววิทยา
2. ครอบครัวเป็นตัวเชื่อม หรือมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลา
3. บทบาททางสังคม เป็นข้อต่อที่เปรียบเสมือนกลูแจะระหว่างปัจเจกชนกับสังคมที่ทำให้บุคคลสามารถติดต่อสัมพันธ์กันได้
4. การอบรมให้รู้ระเบียบสังคม ทำให้เกิดภาพของตนเอง (Self-image) ขึ้นแต่ตัวบุคคลนั้นจากการที่ได้สัมผัสสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ พฤติกรรมของผู้อื่นที่มีต่อตน ทำให้เกิดความรู้สึกว่ามีตัวตนของตัวเองขึ้น
5. การอบรมให้รู้ระเบียบสังคมสร้างแบบอย่างอุดมคติของตัวตนขึ้น (Ideal Self) คือตัวตนอย่างที่เราจะเป็นอันประกอบด้วยคุณสมบัติต่าง ๆ ที่สังคมยกย่อง แต่บางครั้งบุคคลก็ไม่สามารถที่จะทำตัวตนให้บรรลุถึงแบบอย่างอุดมคตินี้ได้และถึงที่ทำได้ ส่วนมากก็ไม่ได้สมบูรณ์เต็มที่ตามที่มุ่งหมายได้ กระนั้นแบบอย่างอุดมคติก็ช่วยเป็นหลักหรือเป้าหมายให้ยึดได้

6. การอบรมให้รู้ระเบียบสังคมช่วยสร้างตัวตน (Self) ที่สามารถควบคุมบังคับและปรับความประพฤติของตนเองให้เข้ากับความต้องการของสังคมได้ โดยสอนระเบียบที่สังคมกำหนด ส่งเสริมให้รางวัลการกระทำที่สังคมนิยม และลงโทษบังคับการกระทำที่ฝ่าฝืน ด้วยปฏิกิริยาและมติมหาชนที่มีต่อการกระทำของบุคคลนั้น ๆ .

พื้นฐานทางชีวภาพที่ทำให้การอบรมให้รู้ระเบียบสังคม

พื้นฐานทางชีวภาพที่ช่วยให้มนุษย์มีการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมได้นี้ เป็นพื้นฐานประเภทเดียวกับทำให้มนุษย์มีวัฒนธรรมได้ เพราะฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องกล่าวอีกโดยละเอียด พื้นฐานทางชีวภาพเหล่านี้โดยสรุปได้แก่

1. การปราศจากสัญชาตญาณของมนุษย์ ความต้องการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติ เช่น ความหิวกระหาย ความต้องการทางเพศ เป็นต้น มนุษย์ไม่สามารถพึ่งสัญชาตญาณช่วยหาวิธีการตอบสนองได้อย่างสัตว์ จำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการที่สังคมใช้กันอยู่ สำหรับตอบสนองความต้องการนั้น ๆ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม

2. การต้องพึ่งผู้อื่นในวัยเยาว์ ธรรมชาติกำหนดให้ระยะเยาว์วัยของมนุษย์ก่อนที่จะสามารถคุ้มครองตัวเองได้เต็มที่นั้น กินเวลายาวนานหลายปี ในระยะนี้มนุษย์ผู้เยาว์ต้องอาศัยกลุ่มสังคมที่พิทักษ์รักษาตนอยู่ทำให้ต้องยอมรับการอบรมให้รู้ระเบียบของสังคม

3. ความสามารถในการเรียนรู้ ในระหว่างที่เด็กยังช่วยตัวเองไม่ได้ เด็กจะได้รับการอบรมตลอดระยะเวลาอันยาวนานและความสามารถของแต่ละคนก็แตกต่างกันไป โดยเฉพาะมนุษย์มีสติปัญญาเฉลียวฉลาดซึ่งเป็นสภาพทางชีวภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด โดยที่มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้มากกว่าสัตว์ และยังระยะเวลายาวนานเท่าไร มนุษย์ก็สามารถเรียนรู้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น ในระยะแรก ๆ ลิงชิมแปนซี อาจจะเรียนรู้ได้มากกว่าทารกในวัยเดียวกัน แต่เมื่อเวลาเนิ่นนานออกไป ทารกจะเรียนรู้ได้มากขึ้น ขณะเดียวกันอัตราการเรียนรู้ของลิงชิมแปนซีจะลดลง

4. การมีภาษาใช้ ภาษาเป็นอุปกรณ์ที่สำคัญที่สุดในการสั่งสอนและเรียนรู้ การถ่ายทอดความคิดและวิชาการต่าง ๆ ในมวลหมู่มนุษย์ทำกันด้วยอาศัยภาษา ภาษาเกิดขึ้นได้ด้วยความสามารถทางสมองประกอบด้วยลักษณะโครงสร้างของปากและหลอดเสียง ถึงแม้ภาษาจะไม่ใช่วิถีทางชีวภาพโดยตรงก็ตาม แต่ก็อาศัยพื้นฐานดังกล่าวและเป็นส่วนสำคัญยิ่งที่ใช้ในการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม

ความมุ่งหมายของการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม

การอบรมให้รู้ระเบียบสังคมนั้น สังคมทั่วไปทำด้วยความมุ่งหมายดังนี้ (พัทยา สายหู, 2516)

1. สร้างระเบียบวินัยขั้นมูลฐาน (Basic disciplines) ให้แก่เด็กโดยเริ่มจากการสร้างอุปนิสัยในการจับจ่ายไปจนถึงอุปนิสัยการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ เช่นการรู้จักตั้งปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีเหตุผลและอย่างเป็นระบบ เป็นต้น

2. เพื่อสร้างพลังใจ (Aspiration) อย่างหนึ่งอย่างใดโดยเฉพาะให้แก่วิถีชีวิตของบุคคล ความมุ่งหวังบุคคลต้องการจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ในชีวิตที่สังคมยกย่องสรรเสริญช่วยเป็นหลักเป็นกำลังใจให้บุคคลยอมรับ ระเบียบวินัยต่าง ๆ สำหรับความประพฤติถึงแม้ว่าบางครั้งระเบียบวินัย เป็นสิ่งที่ขัดใจ หรือทำความลำบากให้ก็ยอมเพื่อให้ได้มาซึ่งความมุ่งหวังนั้น

3. เพื่อสอนให้บุคคลรู้จักบทบาททางสังคม (Social Role) ของคนที่ต้องการแสดงร่วมในวงสังคมกับผู้อื่นรวมทั้งทัศนคติต่าง ๆ ที่เข้ากับบทบาทนั้น ๆ การดำรงชีวิตอยู่ได้ในกลุ่มสังคม ต้องการความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับบทบาทของคนที่ต้องแสดงให้สัมพันธ์กับบทบาทของผู้อื่นตามกาลเทศะต่าง ๆ กัน การแสดงบทบาทนี้ต้องอาศัยความรู้สึกลึกซึ้ง ทัศนคติ และบุคลิกภาพที่เหมาะสมถูกต้องกับแต่ละบทบาทนั้น ๆ ด้วย

4. เพื่อสอนให้เกิดความรู้ความชำนาญ (Skill) ที่จะร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม โดยเฉพาะความรู้ความชำนาญในเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมสังคม ได้แก่ ความรู้ในด้านมนุษยสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่ช่วยให้การปฏิบัติต่อผู้อื่น เป็นไปโดยราบรื่นยังผลดีให้เกิดประโยชน์ต่อความมุ่งหมาย

วิธีการขัดเกลาทางสังคม

วิธีการขัดเกลาทางสังคม มี 2 วิธีคือ

1. การขัดเกลาโดยตรง เป็นการขัดเกลาที่ต้องการให้บุคคลปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบแบบแผนที่กลุ่มสังคมนั้นกำหนดไว้เพื่อให้บุคคลสามารถวางตัวได้ถูกต้อง เหมาะสมกับสถานการณ์ การขัดเกลาโดยตรงจะพบเห็นเสมอในครอบครัว วัด โรงเรียน โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวถือว่าเป็นสถาบันพื้นฐานที่ขัดเกลามนุษย์ให้รู้ ว่า สิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ หรืออะไรถูกอะไรผิด เป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างลึกซึ้งและมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทัศนคติและความประพฤติของเด็กอย่างยิ่ง เพื่อจะได้วางตัวได้ถูกต้องเหมาะสม

2. การขัดเกลาโดยอ้อม เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้โดยธรรมชาติของบุคคลเอง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามที่เหมาะสม และได้รับการยอมรับจากสังคมที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ อาทิ เด็กเลียนแบบการแสดงของพ่อแม่เพื่อเรียนรู้มารยาทจากเพื่อนกลุ่มเดียวกัน การขัดเกลาทางสังคมเป็นกลไกควบคุมทางสังคมที่ให้เป็นไปตามบรรทัดฐานทางสังคมได้กำหนดไว้ และได้รับการขัดเกลาทางสังคมมาก่อน และโดยจะถูกสมาชิกเก่าควบคุมพฤติกรรมจนได้รับการยอมรับเข้าสู่กลุ่ม เงื่อนไขที่ทำให้การขัดเกลาทางสังคมมีอำนาจเสมือนกลไกควบคุมทางสังคมมากขึ้นกับระดับความสนใจของสมาชิกใหม่ที่จะมาเป็นสมาชิกกลุ่ม เมื่อสมาชิกใหม่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในโครงสร้างของกลุ่ม เขาก็มีสิทธิในการควบคุมซึ่งกันและกัน เพราะขณะที่เขาได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากบุคคลอื่นนั้น บุคคลอื่น ๆ ก็ได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากเขาด้วย (ไฉไลฤดี เจริญภักดี อ้างใน วันวิสาห์ โกมลกระหนก, 2539)

วัยที่จำเป็นต่อการขัดเกลา

(สุพัตรา สุภาพ, 2522)

1) การขัดเกลาในวัยที่ยังเป็นเด็ก

ช่วงนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กมากที่สุด โดยพ่อแม่ผู้ปกครองจะเป็นสถาบันแรกที่ตอบสนองเด็กในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านร่างกาย หรือจิตใจซึ่งเป็นไปตามขั้นตอนของการเจริญเติบโต โดยตอนเป็นทารกเด็กจะต้องการอาหาร ความรักความอบอุ่น พอโตขึ้นมาเด็กจะเริ่มแสดงออกในด้านอารมณ์ ไม่ว่าจะเป็นความรักหรือความเกลียด ความพอใจหรือไม่พอใจ พ่อแม่ผู้ปกครองจึงต้องปรับจากการสนองตอบความต้องการทางร่างกายมาเป็นการให้การขัดเกลา ให้รู้จักควบคุมอารมณ์ช่วยเหลือตัวเอง เป็นต้น

ในวัยนี้ พ่อแม่จึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่ใกล้ชิดเด็กที่อาจจะช่วยปลูกฝังคุณธรรม เจตคติ หรือแนวทางที่เด็กจะยึดถือเป็นหลักปฏิบัติหรือเป็นไปในทางตรงข้ามก็ได้

2) การขัดเกลาในวัยรุ่น

เป็นวัยที่พ้นจากความเป็นเด็กและเริ่มเข้าสู่ความเป็นหนุ่มสาวซึ่งระยะนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ จะเป็นผู้ใหญ่ก็ไม่ใช่ว่าจะเป็นเด็กก็ไม่เชิง รวมทั้งเพื่อนมีความหมายต่อบุคคลในวัยนี้มาก และมักเห็นว่าเป็น ขาดเสียมิได้ ทำอะไรมักจะทำด้วยเพื่อน มีอะไรมักจะทำให้เพื่อนฟังหรือขอความเห็นขอคำปรึกษามากกว่าพ่อแม่เพราะมักจะคิดว่าพ่อแม่ไม่เข้าใจตัวเองพอหรือพูดกันไม่รู้เรื่อง

สิ่งสำคัญที่สุด คือ การที่ครอบครัวและสังคมยอมรับว่าเขาได้ผ่านระยะวัยเด็กมาแล้วและกำลังก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ จึงควรจะยอมรับความคิดเห็นของเขาบ้าง ให้เขามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว

การจัดเวลาของพ่อแม่จึงควรออกมาในรูปเข้าใจความต้องการของเขา ให้ความสนใจต่อปัญหาของเขาไม่ว่าเป็นปัญหาอะไร ยอมให้เขาคบเพื่อนต่างเพศภายในขอบเขต ยอมให้เขาร่วมกลุ่มเพื่อนฝูงวัยเดียวกันหรือสนใจในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์และให้การสนับสนุนตามสมควร รวมทั้งพร้อมเสมอที่จะให้คำแนะนำหรือเป็นที่ปรึกษาหรือเป็นผู้คอยช่วยเหลือหากเห็นว่าเขาต้องการหรือกำลังประพฤตินทางที่ผิดไปจากข้อตกลงของสังคม

บุคคลหรือกลุ่มตัวแทนที่ให้การอบรมให้รู้ระเบียบสังคม

บุคคลหรือกลุ่มตัวแทนที่ให้การอบรมให้รู้ระเบียบสังคม มีดังนี้

1) พ่อแม่ผู้ปกครอง อบรมเด็กด้วย 2 วิธีคือ

1. การอบรมโดยจิตใจ ได้แก่การสั่งสอนอบรมด้วยวาจาหรือการกระทำให้เด็กได้รู้ว่าการกระทำสิ่งใดถูกต้องเหมาะสมกับความต้องการของสังคม การสั่งสอนอบรมโดยตรงนี้จะทำอย่างเข้มงวดกวดขันหรืออย่างเต็มใจให้เสรีภาพเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเข้าใจของพ่อแม่ว่าธรรมชาติของเด็กควรจะเป็นอย่างไร หากคิดว่าถูกต้องได้รับการแนะนำสั่งสอนทุกอย่างและพ่อแม่ต้องปั้นแต่งบุคลิกภาพของลูกให้เป็นอย่างที่เขาต้องการได้ ก็จะใช้วิธีการอบรมอย่างเข้มงวด แต่ถ้าคิดว่าธรรมชาติของเด็กย่อมพัฒนาความสามารถของตนเองได้ที่เหมาะสมกับกำลังความต้องการของตัวเอง และพ่อแม่ควรมีหน้าที่เพียงช่วยแนะนำทาง สร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมเท่านั้น ไม่ถึงกับต้องวางกฎเกณฑ์ออกคำสั่งทุกอย่างก็จะใช้วิธีตามใจให้เสรีภาพแก่เด็กเพื่อพัฒนาตัวเองขึ้นมา

2. ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างของระเบียบสังคมที่ให้แก่เด็กได้ โดยผู้ใหญ่ไม่รู้ตัว และมีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพของเด็กได้ไม่แพ้การสั่งสอนอบรมโดยจิตใจความหมายของกริยาทำทางต่าง ๆ ที่ประกอบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว การแสดงออกซึ่งอารมณ์ในสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิตที่เด็กเห็นจากพ่อแม่ พี่น้อง การพยายามรู้ และแก้ปัญหาของชีวิตหรือการพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาที่ต้องแก้ไขต่าง ๆ นี้จะเป็นตัวอย่างฝังจิตใจของเด็ก ซึ่งเด็กจะนำไปใช้ต่อไปกับคนอื่นได้

2) กลุ่มเพื่อน (Peer group)

ประกอบด้วยบุคคลที่มีอายุและฐานะสังคมทัดเทียมกัน เมื่อเล็กได้แก่กลุ่มเพื่อนเล่น ต่อมาได้แก่กลุ่มเพื่อนฝูงร่วมสังคมประเภทเดียวกัน เช่น กลุ่มเพื่อนนักกีฬาด้วยกัน กลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียน กลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกัน

กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญในการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมดังนี้

1. กลุ่มเพื่อนช่วยสอนให้รู้ระเบียบสังคมบางอย่างที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งใช้อำนาจบังคับสอนเรา ได้โดยตรง เช่น ระเบียบการละเล่นการกีฬา ซึ่งอาศัยความต้องการอยากเล่นของเจ้าตัวเป็นหลัก หากฝ่าฝืน ก็จะถูกกีดกันไม่ให้เล่นด้วย
2. กลุ่มเพื่อนช่วยเป็นแรงหนุนให้กำลังใจในการทดลองเอาจริงเอาจังของผู้ใหญ่ และกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ผู้ใหญ่กำหนดไว้
3. กลุ่มเพื่อนช่วยถ่ายทอด ระเบียบวิธีและคุณค่าที่ผู้ใหญ่ต้องการให้ได้ หากกลุ่มเพื่อน สนับสนุนระเบียบวิธี และคุณค่าเหล่านั้นอยู่
4. กลุ่มเพื่อนเป็นพลังให้เกิดความร่วมมือ ความลดหย่อนผ่อนปรนกัน การแบ่งปันเจื้อยจน และการช่วยเหลือกัน บังคับให้ทำอะไรว่าตามกัน

3) โรงเรียน

นอกจากจะเป็นกลุ่มตัวแทนในการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมที่สำคัญแทนพ่อแม่ในแบบสังคม ปัจจุบันที่เด็กทุกคนต้องเข้าโรงเรียนแล้ว โรงเรียนยังมีความสำคัญอีกด้านหนึ่ง คือ เป็นสถาบันที่让孩子ได้มีโอกาสคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูง นับได้ว่าเด็กได้ผ่านกลุ่มตัวแทนใหม่ในการอบรมให้รู้ระเบียบสังคม พร้อม ๆ กันอีก 2 กลุ่ม

ในสังคมปัจจุบัน เนื่องจากเด็กแต่ละคนต้องใช้เวลาไม่น้อยของชีวิตเล่าเรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียน เพราะฉะนั้นโรงเรียนจึงได้กลายเป็นกลุ่มตัวแทนของการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมที่สำคัญมาก กลุ่มหนึ่ง อันสามารถจะยังผลหรือร้ายทางใดทางหนึ่งแก่ตัวบุคคลได้อย่างมาก เพราะนอกจากโรงเรียนจะได้มีโอกาสเข้าถึงตัวบุคคลได้อย่างใกล้ชิดเป็นเวลานานแล้ว วัยเด็กที่ต้องผ่านโรงเรียนก็ยังยาวมาก พร้อมทั้งจะถูกปั้นแต่งบุคลิกภาพได้อย่างดี

4) ตัวแทนทางศาสนา

เป็นตัวแทนที่ขัดเกลาคณหรือแนะแนวทางให้คนที่ยึดเหนี่ยวจิตใจเพื่อเป็นเป้าหมายในการกระทำโดยเฉพาะศาสนาพุทธได้สอนให้คนเราไม่ตั้งอยู่ในความประมาทเพราะหลายสิ่งในโลกไม่มีความแน่นอน จึงต้องยึดมั่นในสิ่งที่ดีงาม มีศีลธรรม จริยธรรมและความประพฤติในทางที่ถูกที่ควร

ศาสนาจึงมีส่วนสร้างเจตคติที่ดี มีจิตใจที่งดงาม มีพฤติกรรมที่ประกอบด้วยคุณธรรม ความสุจริต ซึ่งช่วยให้บุคคลเข้าใจความจริงแห่งชีวิตและสามารถระงับความตึงเครียดหรือขจัดความฟุ้งซ่านหรือทุกข์ได้ซึ่งตัวแทนทางศาสนาได้แก่ วัดวาอาราม พระ นักบวช ผู้สอนศาสนา หรือผู้เผยแผ่ศาสนา พยายามจะช่วยขัดเกลาให้บุคคลได้เป็นไปตามครรลองที่มุ่งหมายไว้

แนวความคิดของศาสนาจึงเป็นพลังให้บุคคลยอมรับหรือไม่ยอมรับสิ่งต่าง ๆ คุณค่าหรือที่มาจากศาสนา จึงเป็นเสมือนเครื่องกลั่นกรองความรู้สึกรู้สึกของบุคคลโดยเฉพาะวัด มีอิทธิพลต่อบุคคลไม่น้อย ถ้าบุคคลใกล้ชิดวัดมากเท่าไร ก็จะได้รับเจตคติและแนวความคิดมากขึ้นเท่านั้น วัดและพระสงฆ์จึงช่วยขัดเกลาแนวความคิดประพฤติดของบุคคล

สำหรับบุคคลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับศาสนาอย่างใกล้ชิด ศาสนาก็มีอิทธิพลไม่น้อย เพราะหลักศีลธรรมหรือจริยธรรมของโลกมาจากศาสนา หลักจริยธรรมต่าง ๆ เหล่านี้กลายเป็นหลักของกฎหมายทั้งทางแพ่งและทางอาญา ทุกคนจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมาย เป็นข้อห้ามที่ยับยั้งการกระทำของบุคคลสิ่งเหล่านี้ออกมาในรูปขนบธรรมเนียมประเพณี มรรยาท เป็นต้น ที่ปฏิบัติกันอยู่โดยทั่วไปในปัจจุบัน

5) สื่อมวลชน

สื่อมวลชนเหล่านี้มีหลายประเภท เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ภาพยนตร์ นวนิยาย วรรณคดี เป็นต้น ซึ่งมีส่วนในการขัดเกลาทางสังคมแก่มนุษย์ในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่ความคิด ความเชื่อ แบบของความประพฤติ เพราะสื่อมวลชนมีทั้งการให้ความรู้และความเพลิดเพลิน โดยเฉพาะอิทธิพลของสื่อมวลชนที่สำคัญคือการให้ข่าวสาร ข่าวสารนี้มักเป็นลายลักษณ์อักษรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับข่าวสารนั้นไม่ว่าจะเป็นนักเขียน บรรณาธิการและผู้จัดทำ มีส่วนช่วยครอบคลุมนักเรียนในการขัดเกลา เช่น หนังสือพิมพ์

เสนอข่าวเด็กเรียนดี พ่อแม่อาจจะสั่งให้ลูกอ่านเพื่อเป็นการเอาเยี่ยงอย่าง หรือครูปัจจุบันสั่งให้นักเรียน ตัดข่าว เก็บข่าวมารายงานหน้าชั้น หรือคิดที่บอร์ดหน้าห้อง หรือกลุ่มเพื่อนเห็นแฟชั่นแปลก ๆ ใหม่ ๆ อาจ จะลอกเลียนแบบไปก็ได้เพื่อให้เข้าสมัยนิยม

อิทธิพลของสื่อมวลชนนี้จะมีมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ของครอบครัวว่าได้สอนลูกมาให้รู้จักเหตุผลหรือเลือกเฟ้นข่าวสารต่าง ๆ ได้แค่ไหนหรือขึ้นอยู่กับเจตคติ ของแต่ละบุคคลต่อสิ่งที่ตนได้รับ

ข่าวสารที่ได้รับจึงมีทั้งการยอมรับหรือไม่ยอมรับ หรือการวางเฉย ไม่ว่าจะมิปฏิกิริยาแบบใด ก็ตาม อย่างน้อยก็เป็นกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของคนบางกลุ่มและต้องการความรู้ของบุคคลอีก ส่วนหนึ่ง

โดยเฉพาะวิทยาการในปัจจุบันก้าวหน้ามาก มีเทคนิคใหม่ ๆ ที่เรียกร้องความสนใจ แก่ผู้รับโดยเฉพาะวิทยุ โทรทัศน์ นวนิยาย เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาเล่าเรียนในบางระดับ ตั้งแต่ประถมจนถึงมหาวิทยาลัย เช่น มีการสอนทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือแม้แต่นวนิยายก็ใช้เป็นสื่อการเรียน การสอนแทนบทเรียนวิชาการที่น่าเบื่อหน่ายโดยออกมาในรูปแบบเป็นนวนิยาย มีตัวละครให้เห็นชัด เช่น เรื่องการมีวินัย เป็นต้น ทำให้เด็กสนใจมากกว่าแบบเรียนที่เน้นหนักวิชาการอย่างเดียว

ตัวแทนที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ มีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมหล่อบุคลิกภาพของบุคคลตามที่สังคม ต้องการ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป

ความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคมกับการอบรมเลี้ยงดู

ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างการถ่ายทอดทางสังคม (Socialization) กับการอบรมเลี้ยงดู (Child – Rearing Practices) นั้น สามารถอธิบายได้ว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นกระบวนการส่วนหนึ่งของการ ถ่ายทอดทางสังคม การอบรมเลี้ยงดูจัดเป็นวิธีการในการกล่อมเกลานุคคล ซึ่งมีการให้รางวัลและลงโทษ เป็นเนื้อหาอันสำคัญ เพราะฉะนั้น ในการกล่อมเกลานุคคลให้มีลักษณะตามที่สังคมต้องการนั้น ผู้ที่เป็น บุคคลใกล้ชิด เช่น บิดามารดา จะใช้รูปแบบของการให้รางวัลและลงโทษที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดลักษณะ

ตามที่ต้องการนั้น วิธีการอบรมเลี้ยงดูถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญที่สุดต่อบุคคล เพราะด้วยวิธีการอบรมเลี้ยงดูนี้ทำให้เกิดการก่อตัวคุณลักษณะและพฤติกรรมที่เป็นพื้นฐานในตัวบุคคล และนำไปสู่บุคลิกภาพและลักษณะนิสัยที่ถาวรในตัวบุคคลต่อไป เชื่อกันว่าบุคคลจะมีบุคลิกภาพและลักษณะนิสัยอย่างไรนั้น เป็นผลมาจากรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูที่เขาได้รับจากช่วงต้นของชีวิตของเขา

จากแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ได้กล่าวถึงความสำคัญของบิดามารดาในการอบรมเลี้ยงดูบุตร โดยถือว่าครอบครัวเป็นตัวเชื่อมหรือมีบทบาทในการขัดเกลา โดยเฉพาะบิดามารดาจะเป็นตัวแทนสำคัญของบุตร เด็กจะเลียนแบบพ่อแม่ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดมากที่สุด ดังที่ท่านปัญญา นันทิกขุ (อ้างใน ชัยยุทธ คณา, 2534) กล่าวว่า ครูคนแรกของลูกคือพ่อแม่ พ่อแม่จึงต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการแนะนำสั่งสอนลูก ฉะนั้นการกระทำทุกอย่างของพ่อแม่จึงเป็นภาพประทับใจของลูก สิ่งเหล่านี้ก่อตัวเป็นบุคลิกภาพของเด็ก เด็กจะเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อทัศนคติต่าง ๆ จากพ่อแม่ ซึ่งในแต่ละครอบครัวจะมีวิถีดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน พ่อแม่เป็นผู้ที่อบรมเลี้ยงดูและสั่งสอนลูก ฉะนั้นการที่เด็กจะอยู่ในระเบียบ วินัย หรือประเพณีวัฒนธรรมใด ก็เนื่องมาจากบุคลิกภาพเด็กได้สะสม โครงสร้างและปรับโครงสร้างเหล่านั้นตามแบบบุคลิกภาพของพ่อแม่

การที่ให้ความสำคัญแก่บิดามารดา เป็นบุคคลแรกของการสั่งสอนเรื่องเพศนั้น ก็เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กไปรับข้อมูลที่ผิด ๆ มาจากแหล่งอื่น อีกประการหนึ่งคือ บิดามารดาเป็นผู้ให้ความรู้ในเรื่องเพศกับเด็กตั้งแต่วัยเด็กนั้นจะช่วยย้าจัดสำนึกความรับผิดชอบ เป็นการปลูกฝังค่านิยมที่ดีในเรื่องเพศให้ติดตัว และกลายเป็นสิ่งที่ซึมซาบจนรับมาเป็นส่วนหนึ่งของความนึกคิดและนิสัยที่ติดงาม เมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคม สามารถเป็นคู่สมรสที่ดีและทำบทบาทหน้าที่เป็นบิดามารดาที่ดีต่อไปได้ (วันทนิย์ วาสิกะสิน, 2526)

แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมเรื่องเพศในสังคมไทย

กระบวนการเกิดค่านิยมของบุคคล

ความหมายของค่านิยม

ไพฑูรย์ เครือแก้ว (2513) กล่าวถึงค่านิยมว่าเป็นสิ่งที่คนสนใจ สิ่งที่เราปรารถนาจะได้จะเป็นสิ่งที่คนถือว่าต้องทำต้องปฏิบัติ บูชา ยกย่อง จะมีความสุขที่ได้เห็น ได้ฟัง ได้เป็นเจ้าของ ค่านิยมจึงหมายถึง วิธีของการจัดรูปแบบความประพฤติที่มีความหมายต่อบุคคลและเป็นแบบฉบับความคิดที่ฝังแน่น สำหรับยึดถือในการปฏิบัติตัวของคนในสังคม

พัทยา สายหู (2516) กล่าวว่า ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่เรา ยึดถือประจําใจ ที่ช่วยตัดสินใจในการเลือก ตราบดีที่มนุษย์ต้องเลือกตัดสินใจในการกระทำอยู่ มนุษย์ต้องอาศัยคุณค่าประจําตัวเป็นเครื่องกำหนด

สุนทรี โคมิน และ สนิท สมักรการ (2532) ให้ความหมายของค่านิยมดังนี้ ค่านิยมของบุคคลเป็นผลผลิตของสังคม (Social Product) อันได้แก่ ผลผลิตของวัฒนธรรม สังคม สถาบัน รวมทั้งแรงผลักดันส่วนบุคคลที่ต่างมีอิทธิพลปั้นแต่งค่านิยมขึ้นมาทั้งสิ้น ดังนั้น ปัจจัยที่กำหนดค่านิยมของบุคคลจึงเริ่มต้นที่กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (Socialization Process)

แจ็ก อาร์ แฟรงเกิล (Jack R. Frankel) (อ้างใน วาทิต อุดอามาตย์, 2524) กล่าวถึง ค่านิยมว่าเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งสำคัญต่อชีวิต เมื่อบุคคลให้ค่านิยม (Value) แก่สิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว แสดงว่าเขาจะยึดถือสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ควรมีควรทำและพยายามให้ได้รับ ค่านิยมจะอยู่ในสมองและจิตใจของบุคคล เป็นมาตรฐานเฉพาะบุคคล เป็นสิ่งที่มีคุณค่า มนุษย์เราทุกคนมีค่านิยมของตนเอง แม้จะไม่ว่าสิ่งนั้น ๆ เป็นค่านิยมก็ตาม ค่านิยมช่วยให้เราตัดสินใจว่าสิ่งนั้นดีหรือเลวอย่างไร และค่านิยมเป็นเครื่องแสดงทิศทางของพฤติกรรมของบุคคลอีกด้วย

ฮาร์โรลด์ คริสเตนเซน (Harold Cristensen) (อ้างใน วาทิต อุดอามาตย์, 2524) กล่าวถึงค่านิยมว่า เป็นตัวแทนภายในบุคคลและบรรทัดฐานของสังคม ค่านิยมเป็นเกณฑ์ที่แต่ละบุคคลใช้เลือกสิ่งต่าง ๆ ที่มีให้เลือก ค่านิยมนั้นแม้จะมีลักษณะใกล้เคียงกับความเชื่อและเจตคติก็ตาม แต่ทั้งสามอย่างนี้ก็มีส่วนแตกต่างกันคือ ความเชื่อเป็นเกณฑ์ ที่ใช้ตัดสินว่าบางสิ่งบางอย่างจริงหรือไม่จริง เจตคติคือลักษณะภายในบุคลิกภาพที่คนเราแสดงต่อการกระทำหรือสิ่งต่าง ๆ หรือเป็นเพียงแนวโน้มที่จะปฏิบัติเท่านั้น ส่วนค่านิยมเป็นมาตรฐานของความชอบหรือไม่ชอบ เป็นเกณฑ์สำหรับการตัดสินคุณค่า หรือความสำคัญของสิ่งของ ความคิดและเหตุการณ์ ดังนั้นค่านิยมจึงเป็นมาตรฐานที่ใช้ในการตัดสินใจ

พัฒนาการของค่านิยม

พัฒนาการของค่านิยมเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น จนถึงวัยผู้ใหญ่โดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูและประสบการณ์การเรียนรู้ทางสังคมเป็นแกนสำคัญ สำหรับการพัฒนาค่านิยมตามแนวคิดของ เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) ได้กล่าวอย่างเป็นระบบและขั้นตอนอย่างชัดเจนว่า คนเรานั้นต้องได้รับประสบการณ์หรือสื่อเร้าจึงจะเกิดความรู้ ความตระหนัก การรับและความสำนึกว่าสิ่งใดควรรับหรือไม่ควรรับ ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดปฏิกิริยาโต้ตอบต่อประสบการณ์หรือสิ่งเร้านั้น ๆ ในลักษณะของการชอบ หรือไม่ชอบพอใจหรือไม่พอใจ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย จากนั้นจึงสร้างความนิยมชมชอบ หรือการประเมินคุณค่าในสิ่งที่ตนเห็นว่าพอใจ ชอบใจ หรือดี จึงจะจัดลำดับความนิยมชมชอบหรือความพึงใจ ให้เป็นระบบจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของตนเพื่อใช้เป็นมาตรฐานหรือเกณฑ์ในการตัดสินใจปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ต่อไป

การพัฒนาค่านิยมตามแนวความคิดของเบนจามิน เอส บลูม มีดังนี้

1. การรับรู้ (Receiving) สัมผัสได้จาก
 - ความคิดตระหนัก
 - ความพอใจที่จะรับรู้
 - การเลือกรับรู้เฉพาะสิ่งที่ตนพอใจ
2. การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบ (Responding) สัมผัสได้จาก
 - ความยินยอมในการโต้ตอบ
 - ความต้องการที่จะโต้ตอบ
 - ความพึงพอใจในการโต้ตอบ
3. การสร้างค่านิยม (Valuing) สัมผัสได้จาก
 - การยอมรับค่านิยมบางอย่าง
 - การแสดงความชอบค่านิยมบางอย่าง
 - การแสดงความผูกพัน
4. การจัดระบบค่านิยม (Organization) สัมผัสได้จาก
 - การแสดงแนวคิรวบยอดของค่านิยมที่ตนผูกพัน
 - การจัดระบบค่านิยม
5. การแสดงเอกลักษณ์ตามค่านิยมที่ตนยึดถือ (Characterization) สัมผัสได้จาก
 - การตัดสินใจอย่างมีหลักเกณฑ์
 - การแสดงพฤติกรรมตามเอกลักษณ์ของตนเอง

ลักษณะของค่านิยม

ค่านิยมมีลักษณะที่สำคัญ ๆ 3 ประการคือ

1. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความรู้ (Cognitive) คือ คนเราจะต้องมีความรู้ที่ถูกต้องในพฤติกรรมที่ตนจะเลือกปฏิบัติ หรือรู้ถึงเป้าหมายที่ถูกต้องของชีวิตที่ตนจะดำเนินต่อไป
2. ค่านิยมมีลักษณะเป็นความรู้สึก (Affective) คือ คนเราจะรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือเห็นว่าดี หรือไม่ดี ในค่านิยมที่ตนยอมรับหรือไม่ยอมรับ
3. ค่านิยม มีลักษณะเป็นพฤติกรรม (Behavioral) คือ ค่านิยมของคนเราจะฝังลึกอยู่ในความรู้สึกนึกคิด หรือความเชื่อ และเป็นตัวกำหนดแนวทางพฤติกรรมของคนเรา ดังนั้นเมื่อคนเราถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งก็จะแสดงพฤติกรรมตามแนวทางหรือทิศทางค่านิยมของตนเอง

ประเภทของค่านิยม

ค่านิยมที่ปรากฏในพฤติกรรม สามารถแยกออกเป็น 2 ประเภทที่สำคัญ ๆ คือ

1. ค่านิยมวิถีปฏิบัติ (Instrumental Values)
2. ค่านิยมจุดหมายปลายทาง (Terminal Values)

ความแตกต่างของค่านิยมทั้งสองประเภทนั้นอยู่ตรงประเด็นที่ว่า ค่านิยมวิถีปฏิบัติเป็นวิธีที่คนเราจะยึดถือปฏิบัติภายใต้ความรู้สึกที่รับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม เช่น ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความขยันอดทน เป็นต้น ส่วนค่านิยมจุดหมายปลายทางนั้น เป็นเป้าหมายที่คนเรามุ่งหวังจะได้รับตลอดการดำเนินชีวิต เช่น ความสุขทางใจ ความสงบ หรือความสำเร็จในชีวิต เป็นต้น

ข้อตกลงเบื้องต้นของค่านิยม

แนวคิดรวบยอดของค่านิยม ตั้งอยู่บนข้อตกลงพื้นฐาน 5 ประการ คือ

1. ค่านิยมของคนเรานั้นสามารถจะนับได้ แม้เราจะทราบว่าการกระทำของคนเรามีมากมาย แต่พฤติกรรมที่ถาวรและที่คนส่วนใหญ่ยอมรับปฏิบัติตามนั้นสามารถจะนับได้ หนึ่งขอบเขตพฤติกรรมของคนเราที่ถือว่ามิใช่ผลต่อความพึงพอใจทางสังคม เศรษฐกิจ หรือทางจิตวิทยา ก็สามารถนับได้ ดังนั้นค่านิยมในฐานะที่เป็นแบบแผนพฤติกรรมจึงสามารถจะนับได้เช่นกัน
2. ความแตกต่างของค่านิยมจะแสดงออกเป็นระดับ (degree) กล่าวคือ พฤติกรรมแต่ละอย่างที่คนเราแสดงออกต่อบุคคล สิ่งของหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ นั้น จะมีระดับมาก หรือน้อย แตกต่างกันไป เช่น คนเราจะให้คุณค่าต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะที่ชอบมากกว่า เห็นด้วยมากกว่า ชอบน้อยกว่า หรือเห็นด้วยน้อยกว่า เป็นต้น

3. ค่านิยมต่าง ๆ สามารถจะนำมาจัดเป็นระบบค่านิยมได้ (Value system) ค่านิยมนั้นเกิดจากความเชื่อ หรือความรู้สึกเกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือเป้าหมายชีวิตที่เห็นว่าดีหรือชอบ หรือสมควรจะยึดถือเป็นมาตรฐานการดำรงชีวิตได้ และถ้ารวมความเชื่อหรือความรู้สึกต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ก็ถือว่าเป็นระบบของค่านิยมเช่นกัน

4. ค่านิยมของคนเรานั้นเป็นตัวการที่บ่งถึงวัฒนธรรม สังคม และสถาบันต่าง ๆ ของสังคม ตลอดจนบุคลิกภาพของสมาชิกในแต่ละสังคม กล่าวคือ วัฒนธรรมต่าง ๆ ก็ดี สภาพแวดล้อมทางสังคมก็ดี สถาบันต่าง ๆ ก็ดี ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาค่านิยมของคนเรา ดังนั้น ถ้าสมาชิกในสังคมนั้น ๆ มีพฤติกรรมเช่นใด ก็สามารถบอกได้ว่าวัฒนธรรม สถาบันต่าง ๆ ของสังคม และบุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมเป็นอย่างไรได้ด้วย เช่น คนไทยส่วนใหญ่มีค่านิยมในด้านความนอบน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่หรือผู้มีพระคุณ เนื่องจากความเชื่อที่ว่า การแสดงความนอบน้อมเป็นกิริยาที่น่ารักและน่านับถือ เป็นต้น

5. ค่านิยมของคนเราจะแสดงออกทางเจตคติและพฤติกรรม ทั้งนี้เนื่องจากค่านิยมเป็นเรื่องของความนิยมชมชอบ ความต้องการ หรือความพึงที่มีอยู่ภายในบุคลิกภาพของแต่ละคน ดังนั้น การที่คนเรามีแนวโน้มที่จะปฏิบัติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือปฏิบัติสิ่งนั้น ๆ ตามความนิยมชมชอบของตน ก็ถือว่าคนเรานั้นได้แสดงค่านิยมของคนออกมา

ค่านิยมกับการทำนายพฤติกรรม

เป็นที่ทราบว่ประชาชนส่วนใหญ่นิยมปฏิบัติสิ่งที่ดีที่ชอบหรือเห็นว่าดี มีคุณค่า และนิยมแสดงพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ พฤติกรรมที่แต่ละคนแสดงออกจึงอยู่ภายใต้บรรทัดฐานของสังคม ดังนั้น ถ้าเราทราบความนิยมชมชอบของบุคคล และบรรทัดฐานของสังคมว่ามีลักษณะหรือแนวโน้มเป็นอย่างไร ก็สามารถทำนายพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมได้ เนื่องจากความนิยมชมชอบของบุคคลก็ดี บรรทัดฐานของสังคมก็ดี ล้วนแต่เป็นเครื่องแสดงทิศทางของค่านิยมได้เป็นอย่างดี

หน้าที่ของค่านิยม

ค่านิยมมีหน้าที่โดยทั่วไป ดังต่อไปนี้

1. เป็นแนวทางที่ใช้ตัดสินคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ที่คนเราเกี่ยวข้องด้วยในชุมชนหรือสังคม และค่านิยมจะช่วยให้แต่ละคนรู้ว่าเขาอยู่ในสภาพเช่นใดในสายตาของคนอื่น
2. เป็นเครื่องบ่งถึงความสนใจ หรือความพึงใจต่อสิ่งต่าง ๆ โดยเฉพาะในสังคมที่ยึดถือวัตถุเป็นสิ่งสำคัญ ก็จะชี้ว่าคนนั้น ๆ หรือสังคมนั้น ๆ สนใจหรือพึงใจสิ่งใด และปฏิบัติต่อสิ่งนั้นอย่างไร
3. เป็นแบบแผนของพฤติกรรมซึ่งจะเห็นได้จากความรู้สึกนึกคิด และการปฏิบัติ

4. เป็นเครื่องชี้แนะให้บุคคลเลือกและแสดงพฤติกรรมที่ตนพอใจ
5. เป็นเครื่องควบคุมสังคมและขัดขวางกีดกันในสังคม ทั้งนี้ ค่านิยมมีอิทธิพลให้คนเราปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมและประเพณีอันดีงาม ส่งเสริมให้คนเราปฏิบัติสิ่งที่ควรปฏิบัติ และส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกในสิ่งดีงาม ขณะเดียวกันค่านิยมก็เป็นเครื่องที่คอยขัดขวางพฤติกรรมที่จะสร้างความกีดกันในสังคม ซึ่งคนส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยให้หมดสิ้นไป
6. เป็นแนวทางที่แสดงถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว (Solidarity) ของกลุ่มชนหรือสังคม คือ ค่านิยมจะเป็นตัวเชื่อมโยงให้สมาชิกในสังคมเห็นพ้องต้องกันในเรื่องที่จะร่วมมือกันปฏิบัติในสังคมของตนได้เป็นอย่างดี

แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศในสังคมไทย

คำว่า เพศ หรือ Sex นั้น เป็นคำที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะเรื่องเพศเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ว่ามนุษย์จะยอมรับหรือไม่ก็ตาม (วันทนี วาสิกะสิน, 2526) ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) กล่าวว่า มนุษย์เรามีสัญชาตญาณทางเพศมาตั้งแต่เกิด จึงเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เพราะทางชีววิทยาดูว่ามนุษย์มีสัญชาตญาณอยู่ 2 อย่างคือ สัญชาตญาณของความอยุ่รอด และสัญชาตญาณของการสืบพันธุ์ สัญชาตญาณทั้งสองอย่างจะปรากฏในการพัฒนาการของชีวิตมนุษย์ ตั้งแต่วัยเด็ก วัยรุ่น วัยผู้ใหญ่ จนกระทั่งถึงวัยชรา การมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเพศเป็นส่วนหนึ่งของ การมีสุขภาพจิตดี และเชื่อกันว่าคุณค่าที่ถือว่าเป็นผู้ที่มีความวิเศษของความเป็นผู้ใหญ่โดยสมบูรณ์นั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีความสามารถในการปรับตัวได้ดีในเรื่องเพศด้วย สัญชาตญาณของการสืบพันธุ์มีไว้เพื่อป้องกันมิให้เผ่าพันธุ์ของมนุษย์หมดสิ้นไป แต่จะอย่างไรให้สัญชาตญาณนี้เป็นไปอย่างถูกต้อง แสดงออกเมื่อถึงวัยอันควร มีความพร้อม มีความรับผิดชอบ และไม่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นกับตัวเองและกับสังคมที่อาศัยอยู่

นอกจากนี้ ยศ สันติสมบัติ (2532) ได้สรุปมโนทัศน์เรื่องเพศของ ฟรอยด์ นักจิตวิทยาทฤษฎีจิตวิเคราะห์ไว้ว่า มโนทัศน์เรื่องเพศมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศของเด็ก การอบรมสั่งสอนของพ่อแม่ ชีวิตภายในครอบครัว การเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนบทบาทหน้าที่ภายในสังคม โดยฟรอยด์ ได้ชี้ว่าธรรมชาติของมนุษย์จะพยายามดักดวงความสุข ความพึงพอใจทางสัญชาตญาณให้มากที่สุด และในขณะเดียวกันมนุษย์ก็พยายามหลีกเลี่ยงความรู้สึกผิด และการลงโทษ กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมจึงเป็นความขัดแย้งระหว่างความปรารถนาทางสัญชาตญาณของเด็ก

กับการควบคุมบังคับของสังคมที่พยายามตัดทอนความปรารถนาของเด็กลง โดยบังคับให้เด็กประพฤติตนตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมวางไว้

สุชาติ โสมประยูร และ วรณี โสมประยูร (2525) ให้ความหมายของคำว่า เพศ ว่าเรื่องเพศเป็นสัญชาตญาณ (Sexual instinct) อย่างหนึ่งตามธรรมชาติของมนุษย์ เพราะมนุษย์ทุกรูปทุกนาม เกิดมาพร้อมกับเพศ เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ความเจริญเติบโตทางเพศก็เป็นความเจริญส่วนหนึ่งของมนุษย์ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมอย่างเห็นได้ชัด เรื่องเพศจึงเป็นเรื่องที่ทุกคนจะต้องประสบด้วยตนเอง ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงอย่างสุดวิสัยที่จะหลีกเลี่ยงได้ เพราะเรื่องเพศเป็นธรรมชาติของมนุษย์อย่างแท้จริง

Kirkendall (Lester A Kirkendall อ้างใน สุชาติ โสมประยูร และ วรณี โสมประยูร, 2525) ได้อธิบายเรื่องเพศว่า เรื่องเพศมีความหมายและขอบเขตกว้างมากเช่นเดียวกับคำว่า “ชีวิต” เหมือนกัน โดยสรุปแยกออกเป็นข้อต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. เรื่องเพศเป็นแรงผลักดันที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้คนเราเกิดมีความปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จและสามารถหรือแสดงพฤติกรรมในรูปแบบต่าง ๆ
2. เรื่องเพศเป็นแรงกระตุ้นหรือเครื่องเร้าใจอันทรงพลังยิ่ง ที่ทำให้เพศชายและเพศหญิงเกิดความสนใจซึ่งกันและกัน เพื่อช่วยทำให้การประกอบกิจการต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่น
3. เรื่องเพศเป็นสิ่งที่สามารถกำหนดบทบาท กริยาท่าทาง ลักษณะการดำเนินชีวิตของคนเราอย่างเห็นได้ชัด นอกเหนือไปจากความสามารถที่เพียงแต่จะแบ่งมนุษย์ออกเป็นเพศชาย และเพศหญิงให้แตกต่างกันเท่านั้น แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่าเพศใดจะสำคัญยิ่งหย่อนไปกว่ากัน
4. เรื่องเพศเป็นธรรมชาติที่แฝงอยู่ในร่างกายและจิตใจอย่างลึกซึ้งและถาวร ซึ่งจะแสดงบทบาทสำคัญที่สุดให้เห็นได้ในชีวิตรักและการครองเรือน
5. เรื่องเพศเป็นสิ่งที่สามารถบันดาลให้ชีวิตมีความต่อเนื่องกัน จากช่วงชีวิตหนึ่งไปยังอีกช่วงชีวิตหนึ่งโดยกระบวนการทางเพศสืบพันธุ์ ซึ่งความต่อเนื่องนี้จะช่วยทำให้ลักษณะชีวิตหลายสิ่งหลายอย่างของพ่อแม่สามารถถ่ายทอดไปสู่ลูกได้

Jame Leslie Mc Cary (อ้างใน วันทนีย์ วาสิกะสิน, 2526) กล่าวว่า พฤติกรรมทางเพศของบุคคลเป็นผลมาจากทัศนคติในเรื่องเพศของบุคคลนั้น ซึ่งทัศนคติในเรื่องเพศมาจากการที่บุคคลนั้นได้รับการอบรมเลี้ยงดูมาจากครอบครัว ได้รับความรู้เรื่องเพศจากครอบครัวในลักษณะไหนก็จะมีทัศนคติในลักษณะนั้น และส่งผลไปถึงการมีพฤติกรรมในเรื่องเพศด้วย เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้แล้ว คำว่าเพศ หรือ

Sex นั้นเป็นการแสดงคุณลักษณะ เช่น เพศหญิง เพศชาย และเป็นการแสดงถึงเรื่องทางเพศอย่างกว้าง ๆ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง ความต้องการของชายหญิง แต่คำว่าพฤติกรรมทางเพศหรือ Sexuality นั้นรวมไปถึงค่านิยม ทศนคติ ความรู้สึก และเป็นการแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง 2 เพศ ตามแรงขับทางชีววิทยาด้วย (วันทนี วาสิกะสิน, 2526)

ความสำคัญของการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศ

เพศศึกษาหมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเพศ ซึ่งมีส่วนประกอบหลายอย่าง เช่น การเรียนรู้เกี่ยวกับสรีระร่างกายของทั้งชายและหญิง การเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น โดยเฉพาะระบบอวัยวะสืบพันธุ์ (Human sexual system) การมีเพศสัมพันธ์เมื่อถึงเวลา เช่น การเข้าสู่ภาวะการสมรส เพศศึกษาจะช่วยให้คู่สมรสสามารถปรับตัวเป็นบิดามารดาที่ดี รวมทั้งการมีทัศนคติที่ดีต่อเพศตรงข้าม การรู้จักให้เกียรติกัน การรู้จักมีความรับผิดชอบต่อเพศตรงข้าม โดยเฉพาะเพศชายต่อเพศหญิง ทั้งนี้เน้นให้บุคคลแต่ละคนมีความรู้มีทัศนคติ และมีพฤติกรรมที่ดีในเรื่องเพศ ไม่สร้างปัญหาให้กับครอบครัวและสังคม

มยุรี ภูงามทอง (2534) ได้สรุปว่าเพศศึกษาหมายถึง กระบวนการศึกษาที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจถึงเรื่องราวทางเพศในด้านกลไกการทำงาน การเปลี่ยนแปลงความต้องการ และผลสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและความต้องการทางเพศทั้งสองในทุก ๆ ด้าน เช่น ทางด้านกายวิภาค สรีระวิทยา สุขภาพจิต เศรษฐกิจ เป็นต้น อันจะทำให้บุคคลได้นำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

ความสำคัญของการเรียนรู้เกี่ยวกับเพศ สามารถจำแนกออกเป็นลักษณะสำคัญได้หลายประการ คือ (วันทนี วาสิกะสิน, 2526)

การเรียนรู้เรื่องเพศจะทำให้มนุษย์นั้น มีความรู้เรื่องสรีระร่างกายทั้งของตนเองและของเพศตรงข้าม โดยจะทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและจิตใจเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเจริญพันธุ์ (ผู้หญิงประมาณ 11 – 45 ปี ผู้ชาย 11 ปี จนหมดความสามารถในการสืบพันธุ์) หรือเข้าสู่วัยรุ่น ทำให้บุคคลนั้น ๆ สามารถเตรียมพร้อมต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ

การเรียนรู้เรื่องเพศทำให้บุคคลนั้นสามารถจัดการความกลัว ความสงสัย ความกังวล ตลอดจนความรู้สึกในทางลบเกี่ยวกับเพศลงได้ ทำให้มีการพัฒนาการไปในทางที่เหมาะสมกับวัย การเรียนรู้เรื่อง

เพศจะทำให้บุคคลนั้นสามารถสร้างทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ ทั้งที่เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ไปในทางที่ดี มีความเข้าใจความต้องการทางเพศของตนเมื่อถึงวัยอันควร เช่น การสนใจในเพศตรงข้าม ขณะเดียวกันก็เข้าใจความต้องการและพฤติกรรมทางเพศของผู้อื่นด้วยเมื่อพบว่าบุคคลอื่นมีพฤติกรรมทางเพศที่แตกต่างไปจากที่ตนประพฤติดิปฏิบัติ ก็สามารถที่จะยอมรับได้ไม่ตำหนิติเตียน โดยจะทำให้บุคคลนั้นเป็นผู้ที่มองโลกในแง่กว้าง สามารถเข้าใจชีวิตได้ดีกว่าผู้อื่น

การเรียนรู้เรื่องเพศจะทำให้บุคคลนั้นรู้จักเคารพและยกย่องเพศตรงข้าม ทำให้มีความรู้สึกรับพิศชอบเพศตรงข้าม เช่น เพศชายจะไม่มองเห็นว่าเพศหญิงเป็นเครื่องเล่น รู้จักให้เกียรติเพศตรงข้าม ไม่มีความรู้สึกกว่าอีกฝ่ายหนึ่งต่ำต้อยกว่าตน อีกทั้งทำให้บุคคลนั้นสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เพราะสามารถจะเข้าใจและยอมรับผู้อื่น มีความใจกว้าง ไม่มีอคติ ซึ่งตรงกับหลักของงานสังคมสงเคราะห์ ในแง่ของการยอมรับ เข้าใจผู้อื่นไม่ตำหนิติเตียนในสิ่งที่เขาประพฤติปฏิบัติเพราะมนุษย์มีความแตกต่างไปตามสภาพแวดล้อม

การเรียนรู้เรื่องเพศจะทำให้บุคคลนั้นมีความเข้าใจถึงค่านิยมที่ดีมีศีลธรรมจรรยาในเรื่องเพศที่ดี ไม่ฉกฉวยผลประโยชน์จากเพศตรงข้าม ทำให้บุคคลมีความรู้ในเรื่องเพศ ไม่ตกเป็นเครื่องเล่น หรือเป็นเหยื่อของผู้อื่น รู้จักป้องกันตนเอง รู้จักวางตัว การคบเพื่อนต่างเพศ รวมไปถึงการเรียนรู้เรื่องการคุมกำเนิด เมื่อถึงวัยอันควร เพื่อปกป้องตนเองไม่ให้ถูกล่อลวงหรือเป็นเหยื่อของเพศตรงข้าม และทำให้บุคคลนั้นสามารถช่วยสร้างสรรค์สังคม เช่น ช่วยขจัดความเสียหายในเรื่องเพศ การข่มขืน การล่อลวงหญิงเพื่อค้าประเวณี เป็นต้น

การเรียนรู้เรื่องเพศจะทำให้บุคคลนั้นมีวุฒิภาวะสมวัย สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีทัศนคติที่ดี มีเหตุผล เป็นคู่สมรสที่ไม่สร้างปัญหาครอบครัวเป็นบิดามารดาที่ดีต่อบุตร ดังนั้น การเรียนรู้เรื่องเพศจะทำให้บุคคลนั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีมีสุขภาพกาย และสุขภาพจิตดี เพื่อเป็นประชาชนที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

ระวีวรรณ แสงฉาย (อ้างใน พิชัย ไทยอุดม, 2540) ได้กล่าวถึงบทบาทสำคัญของเพศศึกษาในหลายด้านดังนี้

1. เพศศึกษาจะต้องช่วยให้แต่ละคนเข้าใจและยอมรับหน้าที่ตามเพศของตน ซึ่งกำลังมีการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมขึ้นอีกใหม่ ๆ พยายามหาทางวางตนและปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ของตนได้อย่างได้ผล และราบรื่น และให้ความยุติธรรมและพึงพอใจแก่ตนเพียงพอ ในความสัมพันธ์กับชายหญิงแล้วทุกหน้าที่ที่อยู่ใกล้ชิดตน การเข้าใจความแตกต่างของแต่ละเพศทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเป็นข้อขัดกันลงไปและ

เป็นที่ยอมรับว่าเพศชายแข็งแรงกว่าเพศหญิง หรือหญิงปราณีตกว่าชาย เป็นต้น เมื่อได้มีความเข้าใจดังนี้แล้ว ย่อมจะปฏิบัติต่อกันได้ถูกต้องและเหมาะสม

2. การเข้าใจความสัมพันธ์อันดีต่อกันฉันท์เพื่อน เช่น ให้เกียรติกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำความอบอุ่นใจรับหน้าที่การปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตาปราณี และแต่ละคนไม่ว่าชายหรือหญิงจะต้องมีความรู้สึกรับผิดชอบด้านสังคม (Social responsibility) และมีความปรารถนาที่จะช่วยเหลือคนอื่นให้เขาได้สามารถและมีโอกาสได้ปรับตัวดีขึ้น

3. เพศศึกษาจะช่วยให้แต่ละคนตระหนักถึงความแตกต่างในลักษณะการนึกคิด และพฤติกรรมทางเพศ ซึ่งมีอยู่เป็นปกติ (Aware of differential sex pattern) และยอมรับความแตกต่างและมีความเกี่ยวข้องกันได้อย่างราบรื่น (Accept and interact harmoniously) กับผู้ที่มีลักษณะความนึกคิดการกระทำของเขาแตกต่างกับเราโดยปกติ (Sexual norm)

4. เข้าใจการเลือกคู่ ขอบข่ายแห่งเพศศึกษา มุ่งที่จะให้มีการใช้ชีวิตสมรสราบรื่น อาจแทรกเรื่องขนบธรรมเนียม ประเพณี ศีลธรรม หรือวัฒนธรรมไว้ด้วย

5. เข้าใจถึงการที่จะต้องเตรียมตัวรับผิดชอบต่อครอบครัว การคิดถึงอาชีพและการสร้างหลักฐาน ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่อง นับถือ เป็นต้น

6. เข้าใจการเลี้ยงดูบุตรธิดา ให้เติบโตเป็นพลเมืองดี ซึ่งในการนี้จะต้องมีตัวเองเป็นตัวอย่างในการให้ความรัก ความเข้าใจ จากหน่วยย่อยในครอบครัวไปจนถึงสังคมเพราะการอบรมภายในครอบครัวนั้นมีความสำคัญมาก ไม่เพียงแต่กับสมาชิกทุกคนในบ้านเท่านั้น แต่กับชุมชนเกี่ยวกับทางเพศทั้งทางดีและทางชั่วอีกด้วย การครองชีวิตของบุคคลและครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในบ้านควรมีแบบฉบับอย่างไร ถ้าจะส่งเสริมให้แต่ละคนมีการแสดงออกได้อย่างเพียงพอและเหมาะสมตามวัย (Promote nature and adequate expression of sexuality) นอกจากนี้จะต้องเข้าใจวางแผนครอบครัวให้เหมาะสมกับชีวิตและความเป็นอยู่ โดยเฉพาะแผนเกี่ยวกับเศรษฐกิจและจำนวนสมาชิกในครอบครัวปรับตัวเองให้เข้ากับสังคมได้

นายแพทย์สรรค์ ศรีเพ็ญ (อ้างใน มยุรี งามทอง, 2533) ได้กล่าวว่า ถึงเวลาแล้วที่ผู้ที่มีหน้าที่ในการให้ความรู้ต่าง ๆ แก่เด็กอันได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง และครูอาจารย์ทั้งหลาย ควรร่วมมือปรึกษาหารือกันโดยใกล้ชิด เพื่อหาทางป้อนความรู้เรื่องเพศให้แก่ลูกหลานของตนโดยถูกต้อง และเหมาะสมกับวัย และสติปัญญาของเด็กแต่ละคน ซึ่งคงดีกว่าที่จะปล่อยให้เขาเหล่านั้นไปหาความรู้เอาเอง จากเพื่อนหรือแหล่งอื่น ๆ ซึ่งขาดความถูกต้องแน่นอน

ดังนั้นจึงเห็นด้วยต่อการสอนเพศศึกษา เพราะว่ามีผลสำคัญดังต่อไปนี้

1. เป็นการตอบสนองธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ย่อมอยากรู้อยากเห็น ซึ่งในเด็กเล็ก ๆ จะเห็นได้ชัดเจนมาก เช่น เขามักจะถามว่า เขาเกิดมาจากไหน เป็นต้น
2. ความคิดในสมัยก่อนคิดที่จะปิดบังไม่ให้เด็กรู้นั้น สมัยนี้ไม่มีทางสำเร็จเสียแล้ว เพราะฉะนั้นก็ควรให้เด็กรู้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับวัยของเด็กจะดีกว่า
3. เป็นการเตรียมตัวให้เด็กพร้อมที่จะเผชิญปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ตลอดจนรู้จักแก้ไข ปรับปรุงและป้องกันเหตุการณ์อันเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตให้เป็นไปอย่างดีที่สุด เช่น ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในวัยรุ่นทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นต้น
4. เพศศึกษาจะนำไปสู่ความสมบูรณ์ในทางศีลธรรม และวัฒนธรรมของประชาชน รู้จักประพฤตินให้อยู่ในขอบเขตในความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

โดยสรุปแล้ว เรื่องเพศคือทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ลักษณะความเป็นเพศของมนุษย์ได้แทรกเข้าไปอยู่ในบทบาทต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติ ปัญญา และสังคม ไม่ว่าเพศชายหรือเพศหญิง แสดงออกหรือปฏิบัติสิ่งใด เรื่องเพศก็เข้าไปเกี่ยวข้องกับตลอดเวลา การเกิดของพฤติกรรมทางเพศนั้น นอกจากแรงขับจากสัญชาตญาณแล้ว การเรียนรู้ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ก็มีผลสำคัญด้วยเช่นกัน นอกจากนั้น เรื่องเพศยังมีขอบเขตที่กว้างขวางและลึกซึ้ง หมายถึงมีชีวิตรวมไปถึงค่านิยม ทักษะ ความรู้สึก ตลอดจนการกระทำ ดังนั้น เรื่องเพศจึงมีบทบาทและอิทธิพลอย่างมหาศาล ความสำคัญของเรื่องเพศก็คือ การดำรงชีพและการดำเนินชีวิตของคนเรานั้นเอง

ค่านิยมเรื่องเพศในสังคมไทย

สังคมไทยมีลักษณะหรือเอกลักษณ์ประจำชาติในเรื่องเพศคือ หญิงไทยมักจะรักนวลสงวนตัว ไม่ซิงสุกก่อนห่ม ความบริสุทธิ์หรือพรหมจรรย์แห่งเพศเป็นเกียรติที่สูง ซึ่งจะต้องสงวนไว้ยังชีวิตของกุลสตรี สังคมไทยมีค่านิยมที่ไม่สนับสนุนหรือส่งเสริมให้คนในสังคมพูดคุยกันหรือกล่าวถึงเรื่องเพศอย่างเปิดเผย นอกจากนี้ยังมีค่านิยมที่เป็นมาตรฐานเชิงซ้อนหรือ Double standard อันได้แก่ ค่านิยมที่ยกย่องให้เพศชายเป็นใหญ่กว่าเพศหญิง เพศชายสามารถมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส หรือความสัมพันธ์ทางเพศนอกเหนือการสมรสได้ (วันทนี วาสิกะสิน, 2526)

Riess (อ้างใน สุปาจารย์ วิชัยโรจน์, 2529) กล่าวถึงความหมายของมาตรฐานเชิงซ้อน (Double standard) ดังนี้ มาตรฐานเชิงซ้อน หมายถึง การพิจารณาโดยใช้เกณฑ์อันหนึ่งประเมินพฤติกรรมของชาย และใช้เกณฑ์อีกอันหนึ่งประเมินพฤติกรรมของผู้หญิง ทำให้ชายและหญิงถูกพิจารณาตัดสินอย่างแตกต่างกันในพฤติกรรมเดียวกัน มาตรฐานเชิงซ้อนเป็นผลมาจากโครงสร้างทางสังคมที่เน้นความเป็นใหญ่ของชายเหนือกว่าหญิง โดยที่สังคมให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้ชายมากกว่าผู้หญิง และถือว่าการแบ่งสรรสิทธิต่าง ๆ ในลักษณะดังกล่าวเป็นสิ่งที่ถูกต้อง โดยเนื้อแท้ของมาตรฐานเชิงซ้อนนี้แล้ว ได้บ่งชี้หรือนิยามสิทธิหน้าที่สำหรับชายและหญิงแตกต่างกันในหลาย ๆ แง่ สิ่งที่ถูกนิยามให้แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดคือ สิทธิของผู้ชายที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศตรงข้ามได้หลาย ๆ คน ในขณะที่พฤติกรรมเดียวกันถ้าผู้หญิงเป็นผู้กระทำก็จะถูกลงโทษอย่างรุนแรงทั้งจากกฎหมายและศีลธรรม เด็กสาวที่มีเพศสัมพันธ์กับชายมักจะถูกตำหนิมากกว่าเด็กชายและมีแนวโน้มที่จะรู้สึกผิดมากกว่า สิ่งเหล่านี้สะท้อนและกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ที่ผู้ชายมีอำนาจเหนือกว่าผู้หญิง จึงเป็นการง่ายที่ผู้ชายจะสร้างหรือสงวนสิทธิพิเศษเกี่ยวกับเรื่องเพศไว้ในเฉพาะหมู่ผู้ชาย

เกี่ยวกับมาตรฐานเชิงซ้อน กฤติยา อาชวนิจกุล และ วราภรณ์ แซ่มสนิท (2537) กล่าวว่า การมีมาตรฐานเชิงซ้อนในเรื่องพฤติกรรมทางเพศในสังคมไทย โดยเฉพาะในชีวิตของเด็กหญิงและเด็กชายไทยที่แตกต่างกันในแง่การสังคม การคบเพื่อนต่างเพศ และการเรียนรู้เรื่องเพศ สังคมไทยสอนให้ผู้หญิงรักนวลสงวนตัว และให้คุณค่าสูงมากต่อการรักษาพรหมจรรย์ไว้ให้ได้จนถึงวันแต่งงาน ตรงกันข้ามเด็กชายไทยมีโอกาสดในการเข้าสังคมมากกว่าอย่างชัดเจน และมีอิสระอย่างยิ่งในเรื่องเพศ เป็นอิสระที่ไร้ข้อผูกมัด จนดูเหมือนปราศจากความรับผิดชอบ ซึ่งจะเห็นได้ชัดในปรากฏการณ์เรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานของชายไทย ซึ่งเป็นเรื่องไม่เพียงแต่ยอมรับกันทั่วไปเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ถูกผู้ชายไทยควรทำให้ได้ก่อนแต่งงาน ใครไม่ทำอาจถูกเพื่อนฝูงมองว่าเป็นตัวประหลาด ธรรมเนียมปฏิบัติที่ชายไทยควร “ขึ้นครุ” กับโสเภณี เป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันแพร่หลายทั่วไป พ่อแม่จำนวนหนึ่งถึงกับสนับสนุนลูกชายให้ไปขึ้นครุ ข้อมูลของนักศึกษาวัยรุ่นชายกลุ่มตัวอย่างพบว่า ร้อยละ 39 เคยมีประสบการณ์ของการเคยซื้อประเวณี หรือการไปเที่ยวหญิงบริการมาแล้ว โดยอายุเฉลี่ยของการซื้อประเวณีครั้งแรกคือ 17.1 ปี และนักศึกษากลุ่มที่มีประสบการณ์ทางเพศกับหญิงบริการเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98) ไปซื้อประเวณีกับเพื่อนหรือญาติ โดยกลุ่มที่

สำคัญที่สุดคือ เพื่อนในสถานศึกษาด้วยกัน อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่มีต่อพฤติกรรมทางเพศอาจกล่าวได้ว่า ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมเรื่องเพศของสังคมไทย ผลักดันให้วัยรุ่นไทยในปัจจุบันทั้งผู้หญิงผู้ชาย เรียนรู้เรื่องเพศจากเพื่อนมากที่สุด แม้จะมีการกล่าวถึงอิทธิพลของสื่อลามกต่าง ๆ แต่ส่วนใหญ่เพื่อนนั้นเองเป็นผู้ชักชวน

สำหรับความคิดเห็นเรื่องบทบาทเพศ อุมารณ ภัทรวาณิช (2538) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เสี่ยงของวัยรุ่น โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) พบว่า บทบาทของหญิงและชายในปัจจุบันนั้นเท่าเทียมกันเกือบทุกเรื่อง เนื่องจากสังคมปัจจุบันต้องแข่งขันกันมาก ไม่ว่าผู้หญิงผู้ชายต้องทำงานทั้งสองฝ่าย แต่สิ่งหนึ่งที่วัยรุ่นชายเห็นว่าผู้ชายสามารถทำได้แต่ผู้หญิงไม่สามารถทำได้ คือ ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วไม่สมควรมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น หรือผู้หญิงที่มีสามีมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไปเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ เนื่องจากสังคมไม่ยอมรับที่ผู้หญิงทำเช่นนั้น ซึ่งต่างจากผู้ชายที่สังคมสามารถยอมรับได้ ในขณะที่วัยรุ่นหญิงมองว่าการมีเพศสัมพันธ์ของคนที่ไม่แต่งงานแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย

รัตนา ธนาพรสังสุทธิ์ (อ้างใน สุปาจริย์ ชัยวิโรจน์, 2529) ศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับเรื่องเพศในหมู่นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในกรุงเทพฯ พบว่า นิสิตนักศึกษาร้อยละ 75 ไม่เห็นว่าเป็นเรื่องเสื่อมเสียถ้าผู้หญิงจะแสดงว่ามีความต้องการทางเพศ ซึ่งชี้ว่าข้อมูลดังกล่าวพอจะแสดงให้เห็นว่ามีการยอมรับเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของสตรีมากขึ้น สิ่งนี้แสดงถึงพัฒนาการของแนวความคิดในการมองความแตกต่างระหว่างเพศ คือผู้ชายไทยที่มีระดับการศึกษาสูง มีแนวโน้มที่จะมีความเชื่อทางเพศในลักษณะยึดหยุ่นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม นิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.33 เห็นว่าหญิงที่ดีควรรักษาความบริสุทธิ์ไว้จนกว่าจะถึงวันแต่งงาน และนักศึกษาร้อยละ 96.33 เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ชายจะมีประสบการณ์ทางเพศก่อนแต่งงาน แต่เห็นว่าเป็นเรื่องเสื่อมเสียถ้าผู้หญิงจะมีประสบการณ์ทางเพศก่อนแต่งงาน โดยมีผู้เห็นด้วย 47.33 และไม่เห็นด้วย 52.38 กำกวม สำหรับทัศนคติในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับชายหลายคนของผู้หญิงนั้น พบว่านิสิตนักศึกษามีทัศนคติไปในทางที่เห็นว่าเป็นเรื่องน่าละอายที่ผู้หญิงจะมีเพศสัมพันธ์กับชายหลายคน คิดเป็นร้อยละ 79.66 ซึ่ง รัตนา ให้ทัศนะไว้ว่า ในขณะที่สังคมผ่อนปรนให้มีการยอมรับการที่ชายมีเพศสัมพันธ์กับหญิงหลายคน เช่น มีอนุภรรยา หรือเที่ยวโสเภณีแต่สำหรับผู้หญิงแล้วสังคมให้

ภาพที่ตรงกันข้าม ผู้หญิงที่มีเพศสัมพันธ์กับชายมากกว่า 1 คน จึงได้รับการมองจากสังคมว่าไม่ดี น่าอาย ส่วนการที่ผู้ชายมีเพศสัมพันธ์กับหญิงหลายคนนั้น นิสิตนักศึกษามีทัศนคติไปในทางเห็นด้วยว่าเป็นเรื่องธรรมดา ร้อยละ 76.66 และนิสิตนักศึกษาเกือบทั้งหมด คือ ร้อยละ 96.66 เห็นว่า ผู้หญิงที่ดีควรซื่อสัตย์ต่อสามี ไม่ไปมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น แต่เห็นว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่ชายแต่งงานแล้วจะไปหาความสุขทางเพศนอกบ้าน โดยเห็นด้วย ร้อยละ 75 สิ่งเหล่านี้แสดงถึงการมีค่านิยมในเรื่องเพศอย่างเป็นมาตรฐานค่อนข้างชัดเจน

ในระหว่างที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลงนี้ ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเผยแพร่วัฒนธรรมและค่านิยมต่าง ๆ ของสังคมตะวันตก โดยสื่อมวลชนจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเพศของสังคมปัจจุบันมาก ทำให้เกิดความสับสนและยากต่อการปรับตัวของวัยรุ่น เพราะทัศนะและแบบแผนในเรื่องต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เนื่องจากวัยรุ่นต้องเป็นหน่วยหนึ่งของสมาชิกของสังคมอื่น ๆ นอกเหนือไปจากครอบครัว การรับค่านิยม และวัฒนธรรมใหม่ ๆ อาจขัดแย้งหรือสับสนกับค่านิยมเดิม เช่น ค่านิยมในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ซึ่งค่านิยมเดิมถือว่าหญิงที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เป็นเรื่องที่จะได้รับการประณาม สังคมไม่ยอมรับและถึงแม้ว่าการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานยังไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมส่วนใหญ่ แต่การมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและมีอยู่ทั่วไปในสังคมปัจจุบัน จากการศึกษาของ พรทิพย์ วงศ์เพชรสง่า (2528) ศึกษาเรื่องการยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของนักศึกษามหาวิทยาลัย พบว่านักศึกษามีแนวโน้มยินยอมให้ผู้ชายและผู้หญิงสามารถมีพฤติกรรมทางเพศได้มากขึ้นตามสถานภาพของความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิง คือ นักศึกษายินยอมให้ฝ่ายชายและฝ่ายหญิงที่เป็นคู่หมั้นกันสามารถออกจูบแล้วโถมและร่วมเพศกันได้มากกว่าผู้ชายและผู้หญิงที่เป็นคู่รักกัน โดยนักศึกษาที่ยินยอมให้มีการออกจูบกันได้เมื่อชายและหญิงชอบกัน มีร้อยละ 2.5 รักกัน ร้อยละ 52.2 และเป็นคู่หมั้นกัน ร้อยละ 70 ตามลำดับ ในพฤติกรรมแล้วโถม นักศึกษายินยอมให้ชายและหญิงในกรณีที่ชอบกัน ร้อยละ 11.2 รักกัน ร้อยละ 29.1 และคู่หมั้นกัน ร้อยละ 47.2 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมร่วมเพศนั้น นักศึกษายินยอมให้ผู้ชายและผู้หญิงในกรณีที่ชอบกันเพียงร้อยละ 4.9 รักกัน ร้อยละ 13.1 และเป็นคู่หมั้นกัน 23.4 ตามลำดับ และพบว่านักศึกษายินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสสูงกว่านักศึกษาหญิง นักศึกษาชายที่ยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสสูง มีร้อยละ 49.7 ขณะที่นักศึกษาหญิงยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรสสูง มีเพียงร้อยละ 12.5

เกื้อ วงศ์บุญสิน และ เขียวรัตน์ ปรปักษ์ขาม (2532) ศึกษาเรื่องทัศนคติและพฤติกรรมทางเพศของเยาวชนไทย เกี่ยวกับทัศนคติต่อการที่เยาวชนมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ดังนี้ เยาวชนร้อยละ 90.7 ไม่เห็นด้วยที่หนุ่มสาวจะมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เมื่อพิจารณาแยกตามเพศ พบว่า ร้อยละของการไม่เห็นด้วยที่หนุ่มสาวจะมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน สำหรับเพศหญิงอัตราส่วนสูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบคำตอบจากเพศชาย (ร้อยละ 98.0 สำหรับคำตอบจากเพศหญิง และร้อยละ 83.9 สำหรับคำตอบจากเพศชาย) สำหรับเหตุผลที่ไม่เห็นด้วยที่จะมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานดังกล่าว อยู่ในรูปของความ ไม่ถูกต้องด้านศีลธรรม การเสียชื่อเสียง เสียอนาคต สภาวะที่ยังไม่สมควรแก่เวลา และการกลัวที่จะมีการตั้งครรภ์โดยยังไม่ได้แต่งงาน

สำหรับทัศนคติที่เห็นด้วยต่อการที่หนุ่มสาวจะมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นทัศนคติของเยาวชนชาย (ร้อยละ 16.1) นั้น คำตอบในเรื่องเหตุผลที่เห็นด้วยอยู่ในรูปของทัศนคติที่เห็นว่าการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานเป็นเรื่องของเพศศึกษาเป็นประเด็นสำคัญ ในขณะที่สภาพปัจจุบันวัยรุ่นหนุ่มสาวมีอิสระเสรีในการคบหาสมาคม การออกเที่ยวกับเพื่อนต่างเพศทำได้โดยเปิดเผยมากขึ้น หญิงสาวสามารถไปไหนมาไหน โดยไม่ต้องมีผู้ใหญ่ไปด้วย นอกจากนี้ยังมีการถูกเนื้อต้องตัว มีการโอบกอดคั่นในที่สาธารณะ รวมไปถึงค่านิยมและทัศนคติเกี่ยวกับความบริสุทธิ์ของหญิงสาวเริ่มเปลี่ยนไป (วันทนี วาสิกะสิน, 2526) การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จึงเป็นสาเหตุให้เกิดค่านิยมหรือความคิดที่ขัดแย้งกันระหว่างค่านิยมเดิมกับค่านิยมใหม่ วารุณี อมรทัต และ ชัดติยา กรรณสูต (2532) เรียบเรียงจากหนังสือเรื่อง *Between Parent and Teenager* (พ่อแม่และวัยรุ่น) ได้กล่าวถึงทัศนคติของบิดามารดาเกี่ยวกับความขัดแย้งเรื่องค่านิยมเรื่องเพศนั้น บิดามารดาบางคนคิดว่าถึงเวลาแล้วที่จำเป็นต้องยอมรับความจริงเกี่ยวกับเรื่องเพศ บิดามารดาบางคนกังวลเกี่ยวกับโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรภ์ไม่ปรารถนา และการเสื่อมเสียชื่อเสียง โดยที่แต่เดิมจะมีความคิดเห็นเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานถือว่าเป็นบาป การคุมกำเนิดโดยถูกวิธีและปลอดภัยนั้น ยิ่งจะทำให้พฤติกรรมสำส่อนทางเพศในวัยรุ่นมากยิ่งขึ้น บิดามารดายังมีอาการประหม่าเมื่อถูกลูกซักถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ ในขณะที่บิดามารดาอีกส่วนหนึ่งมีความคิดว่า ถึงเวลาแล้วที่ควรหยุดสอนลูกแบบโบราณ การสอนเรื่องเพศศึกษา วิธีการคุมกำเนิดอย่าง

ปลอดภัย ต้องเป็นที่ยอมรับโดยเปิดเผย

ความขัดแย้งของการยึดถือค่านิยมที่ต่างกันในเรื่องการปฏิบัติตัวของหนุ่มสาวและความคาดหวังของผู้ใหญ่ที่มีต่อวัยรุ่นที่เกิดขึ้นมีปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ (วันทนี วาสิกะสิน, 2526)

1. การเลี้ยงดูตั้งแต่วัยเด็กของครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมในเรื่องเพศของทั้ง 2 เพศ การเลี้ยงดูถูกสมกับเพศของลูกหรือไม่ การสั่งสอนให้ลูกมีความรับผิดชอบ นับถือเพศตรงข้าม (ไม่ว่าลูกจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงก็ตาม) การไม่ฉกฉวยผลประโยชน์ของเพศตรงข้ามเป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะเป็นการปลูกฝังคุณธรรมให้กับเด็ก เพราะเขาจะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่มองโลกในแง่ดี มีทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ มีความสัมพันธ์ทางเพศที่ดีกับคู่สมรส เพราะผู้ที่มีสุขภาพจิตดีนั้นส่วนหนึ่งคือคนที่ผู้นั้นมีความคิดมีพฤติกรรมที่ดีในเรื่องเพศด้วย ยอมรับเรื่องเพศว่าเป็นเรื่องปกติของมนุษย์เมื่อถึงเวลาอันควร
2. ความคาดหวังของสังคมต่อบทบาทการเป็นเพศชายและเพศหญิง ความคาดหวังของสังคมนี้รวมไปถึงวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งถือว่าเป็นตัวประกอบที่สำคัญอันดับ 2 รองลงมาจากครอบครัว สังคมนั้นมีความเป็นธรรมหรืออนุญาตให้คนไทยในสังคมทั้ง 2 เพศ มีบทบาทอย่างไร ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่
3. ความแตกต่างทางด้านสรีระร่างกายของทั้ง 2 เพศ จะต้องยอมรับว่าเพศหญิงนั้นมีสรีระร่างกายที่ธรรมชาติให้มาเพื่อมีบทบาทของความเป็นแม่ ต้องตั้งครรภ์และต้องคลอดบุตร ดังนั้นการจะเรียกร้องให้เพศหญิงสามารถหาความสุขทางเพศได้เท่า ๆ กับเพศชายนั้นจึงไม่มีทางเป็นไปได้ แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว การที่เพศหญิงเรียกร้องสิทธินั้นไม่ได้หมายความว่าตามความหมายดังกล่าวข้างต้น แต่หมายถึงให้สังคมและเพศชายยอมรับว่าเพศหญิงก็ต้องการความสุขจากการมีความสัมพันธ์ทางเพศเช่นกัน เพราะเป็นมนุษย์ที่มีความรู้สึก มีความต้องการเท่า ๆ กับเพศชาย อีกประการหนึ่งคือ ความแตกต่างทางด้านร่างกายนี้เพศชายจะต้องไม่ถือว่าเป็นการเสียเปรียบของเพศหญิง ด้วยการหลอก ล่อลวง หรือใช้กำลังบังคับให้เพศหญิงเป็นเครื่องรองรับความต้องการทางเพศของตนเพราะเพศชายไม่ต้องตั้งครรภ์ เป็นต้น

ดังนั้น สิ่งที่ปรากฏในสังคมไทยเกี่ยวกับเรื่องเพศคือ การที่ผู้ใหญ่ห้ามปรามและสอนเด็กวัยรุ่นว่า เรื่องเพศเป็นสิ่งที่สกปรก แต่วัยรุ่นกลับได้รับฟังเรื่องราวที่เกี่ยวกับเพศอย่างมากมาย จากทางหนังสือพิมพ์ วารสาร ภาพยนตร์ และโทรทัศน์ เด็กส่วนใหญ่จึงเติบโตเข้าสู่วัยรุ่นโดยขาดการเตรียมตัวล่วงหน้าอย่างถูกต้อง เหมาะสม (พรรณพิไล ศรีอารณ์, 2537) ดังนั้นการปลูกฝังเจตคติและค่านิยมในทางที่ดีเกี่ยวกับเรื่องเพศให้กับวัยรุ่น นับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่ง เพราะจะช่วยให้วัยรุ่นสามารถปรับตัวและปฏิบัติตัวในเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างเพศในด้านต่าง ๆ ได้ถูกต้องและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

สถาบันทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้เรื่องเพศ

คำว่า “อิทธิพล” ในที่นี้หมายถึง ความสามารถในการให้ความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบทางเพศแก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะแก่เด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นการให้ในทางลบหรือทางบวก ทางตรงหรือทางอ้อม สถาบันทางสังคมเหล่านั้นได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน ชุมชน สื่อมวลชน ศาสนา วัฒนธรรม และสังคม

ครอบครัว

เพศศึกษาในครอบครัว

ลักษณะทั่วไปของสังคมไทย เรื่องเพศถูกกำหนดว่าเป็นสิ่งที่น่าละอายทำให้สถาบันครอบครัวมีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องเพศน้อย ผู้ใหญ่ในสังคมบางกลุ่มไม่เห็นด้วยในเรื่องนี้ กล่าวว่าจะเป็นการส่งเสริมให้กลุ่มวัยรุ่นหรือเยาวชนสนใจเรื่องเพศมากขึ้น มีการปกปิดถือว่าเป็นสิ่งต้องห้าม ซึ่งกลุ่มเยาวชนก็พยายามเรียนรู้โดยแสวงหาความรู้เรื่องเพศจากกลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน และอื่น ๆ ซึ่งอาจได้รับความรู้ที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง (ทวิวรรณ สัมพันธ์สิทธิ์, 2535)

บิดามารดาควรเป็นบุคคลแรกหรือเป็นแหล่งแรกในการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับบุตร การที่บิดามารดาจะสามารถถ่ายทอดความรู้ในเรื่องเพศให้แก่บุตรได้นั้น บิดามารดาจะต้องพร้อมในเรื่องต่อไปนี้

1. มีความรู้ในเรื่องเพศอย่างพอเพียง
2. มีทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ มีความต้องการที่จะให้เด็กได้รับข้อมูลโดยเล็งเห็นประโยชน์ในเรื่องเพศ
3. มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุตร รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับมารดาคู่ โดยทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก

เนื้อหาสาระในเรื่องเพศศึกษาและวิธีสอนเพศศึกษาให้แก่บุตร

บิดามารดาบางคนมีความคิดว่าถ้าบุตรไม่ถามเกี่ยวกับเรื่องเพศเลย ก็จะไม่บอกไม่กล่าวถึงเรื่องเพศ และนับว่าเป็นการดีที่สามารถจะหลีกเลี่ยงที่จะสอนเรื่องเพศกับเด็ก ซึ่งนับว่าเป็นความคิดที่ไม่ถูกต้อง ถ้าเด็กไม่ได้ถามเรื่องเพศ ก็ไม่ได้หมายความว่าเด็กไม่สนใจหรือไม่ต้องการจะรู้ บิดามารดาควรจะต้องสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุตรกับบิดามารดาว่ามีความสัมพันธ์เป็นอย่างไร เด็กอยู่ในสภาพแวดล้อมของบ้านที่มีความสุขหรือไม่มีความสุข สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงและอย่าพยายามหลีกเลี่ยงการให้ความรู้กับเด็ก ถ้าบุตรไม่ถาม บิดามารดาควรจะเป็นผู้เริ่มต้นและเริ่มต้นให้เร็วเท่าใดก็จะเป็นประโยชน์กับบุตรมากขึ้น (วันทนี วาสิกะสิน, 2526)

การสอนเพศศึกษาในเด็กอายุ 12 – 15 ปี

เด็กในช่วงนี้เป็นวัยก่อนเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้น ซึ่งมีสาระสำคัญในการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา ดังนี้คือ

1. การให้ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตของร่างกาย มารดาสอนเรื่องการเตรียมตัวมีประจำเดือน การมีขนขึ้นตามอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย การมีหน้าอก เพื่อให้เด็กผู้หญิงได้เตรียมตัวให้พร้อมและเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของร่างกายได้อย่างเป็นปกติ ไม่ทำให้เกิดปัญหาในด้านอารมณ์และจิตใจ เด็กจะต้องรู้ว่าสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้หมายถึงเด็กกำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และถ้ามีความสัมพันธ์ทางเพศเกิดขึ้นอาจมีแนวโน้มของการตั้งครรภ์ได้ ส่วนเด็ก ผู้ชายนั้น บิดามีหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายเช่นกัน ในเรื่องการแข็งตัวของอวัยวะเพศ การหลั่งน้ำกาม รวมไปถึงการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง บิดามารดาต้องมีความรู้ และความเข้าใจในเรื่องการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองว่าไม่เป็นสิ่งผิดปกติ อย่างลงโทษเด็ก จะทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจ ซึ่งมีผลต่อปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจของเด็กต่อไปภายหลังได้ บิดามารดาต้องเน้นให้เด็กเข้าใจว่าการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายนี้จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจด้วย เด็กอาจมีความรู้สึกหงุดหงิด จี้โมโห หรือไม่ค่อยมีเหตุผล หรืออาจจะรู้สึกเศร้าซึม โดยไม่มีสาเหตุ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ช่วงนี้เป็นช่วงเปลี่ยนแปลงที่สำคัญช่วงหนึ่งของการพัฒนาของมนุษย์ บิดามารดาต้องเข้าใจบุตรและให้ความช่วยเหลือในสิ่งที่เด็กต้องการ รวมทั้งความต้องการ การมีอิสระส่วนตัว (privacy) เช่น ต้องการมีห้องของตนเอง ต้องการอยู่คนเดียวในบางครั้ง

2. การปลูกฝังความรับผิดชอบในเรื่องเพศให้กับเด็ก ทั้งความรับผิดชอบต่อตนเอง และเพศตรงข้าม เด็กวัยนี้ต้องการคบเพื่อนต่างเพศเพิ่มขึ้น ควรให้โอกาสเด็กได้พบปะกับเพื่อนต่างเพศ ขณะเดียวกันก็ให้รู้จักการเคารพนับถือในเพศตรงข้าม ในวัยนี้บิดามารดาสามารถที่จะพูดอย่างตรงไปตรงมาได้มากขึ้น และเพิ่มรายละเอียดต่าง ๆ ได้มากขึ้นด้วย รวมทั้งการออกเที่ยวกับเพื่อนต่างเพศ (Dating) ว่าควรจะปฏิบัติตนและให้เกียรติเพศตรงข้ามอย่างไรบ้าง

3. การปลูกฝังเรื่องความสำคัญและความจำเป็นในเรื่องเพศให้กับเด็ก แต่ต้องอยู่ในภาวะที่พร้อม ซึ่งเป็นเรื่องของเด็ควัยนี้ รวมทั้งการพูดคุยถึงเรื่องความคาดหวังทางสังคมต่อการเป็นผู้ชายและผู้หญิง อิทธิพล ความเชื่อทางสังคม ที่มีผลต่อพฤติกรรมมนุษย์ ค่านิยมบางอย่างซึ่งเป็นสิ่งที่ดี หรือค่านิยมบางอย่างที่ควรแก้ไข

4. การให้ความจริงใจกับเด็ก ให้เข้าใจว่าบิดามารดาสามารถเป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือได้ ถ้าเด็กเข้าใจสิ่งที่ผิด ๆ ในเรื่องเพศ หรืออาจจะกระทำบางอย่างที่คิดว่าผิด บิดามารดาก็พร้อมที่จะให้อภัยไม่ซ้ำเติม ต้องทำให้เกิดความรู้สึกว่าถ้าต้องการความช่วยเหลือ เด็กจะสามารถได้รับความช่วยเหลือจากบิดามารดาเสมอ นอกจากนั้น บิดามารดา ควรทำความรู้จักกับเพื่อน ๆ ของลูกด้วย เพราะเด็ควัยนี้กลุ่มเพื่อนมีอิทธิพลมาก

การสอนเพศศึกษาในเด็กอายุ 16 – 20 ปี

เด็กในช่วงนี้เป็นช่วงวัยรุ่นตอนปลาย มีเนื้อหาสาระสำคัญสำหรับเรื่องเพศศึกษา คือ

1. อธิบายเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน (Premarital Sex) เมื่อยังอยู่ในภาวะไม่พร้อมทางเศรษฐกิจ และสังคม คือยังอยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียน อธิบายถึงผลเสียที่จะเกิดขึ้นภายหลัง ถ้าเป็นลูกสาว บิดามารดาควรให้ลูกสาวรู้จักระวังในการคบเพื่อนต่างเพศ ไม่ตกเป็นเหยื่อของเพศตรงข้าม ถ้าเป็นลูกชาย บิดามารดาควรสอนให้ลูกชายมีสำนึกรับผิดชอบต่อเพื่อนหญิง ไม่หลอกลวง หรือเห็นเพื่อนหญิงเป็นเหยื่อทางกามารมณ์ และการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรสก็ไม่ได้แสดงถึงความเป็นลูกผู้ชายแต่อย่างใด ถ้ายังไม่พร้อมหรือไม่สามารถรับผิดชอบต่อปัญหาที่จะเกิดตามมาได้ ก็ไม่ควรปล่อยให้มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน

2. อธิบายให้เด็กเข้าใจถึงวิธีคุมกำเนิด (Birth control) การสอนวิธีการคุมกำเนิดเป็นไปในลักษณะของการป้องกัน ไม่ใช่เป็นการกระตุ้นให้ทดลองการมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน

3. อธิบายให้เด็กเข้าใจถึงโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

4. อธิบายให้เด็กมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและเพศตรงข้าม จัดค่านิยมในเรื่อง Double Standard

5. อธิบายให้เข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ในการเป็นบิดามารดาที่ดีในอนาคต เริ่มด้วยการเลือกคู่ครองด้วยความมีเหตุผล การปรับตัวในเรื่องเพศ การช่วยกันสร้างครอบครัวและชีวิตสมรสให้มีความสุข ไม่สร้างปัญหาครอบครัว และปัญหาสังคมให้เป็นที่เดือดร้อนกับผู้อื่น

บิดามารดาที่ทำหน้าที่เป็น Single parent คือมีบทบาทเป็นทั้งบิดามารดา ในขณะเดียวกันซึ่งเป็นผลมาจากการหย่าร้าง การแยกกันอยู่ การตายของคู่สมรส หรือจากการเป็นมารดานอกสมรส บิดามารดาเหล่านี้ อาจจะรู้สึกลำบากใจในการให้ความรู้ในเรื่องเพศกับเด็ก เช่น มารดาอาจจะรู้สึกลำบากใจในการอธิบายการ

เปลี่ยนแปลงทางร่างกายให้กับลูกชาย หรือบิดาอาจรู้สึกลำบากใจในการอธิบาย การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายให้กับลูกสาว แต่โดยความเป็นจริงแล้ว Single parent สามารถอธิบายเรื่องนี้ให้เด็กเข้าใจได้ โดยคิดว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาแต่ถ้าไม่สามารถทำได้ ก็ควรรหาผู้ที่มีความสามารถมาทำหน้าที่แทน

เพศศึกษาในโรงเรียน

โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีความสำคัญอันดับสองรองจากครอบครัวในการให้ความรู้เรื่องเพศที่ถูกต้องเหมาะสมแก่วัยของเด็กและเยาวชน สุชาติ โสมประยูร และ วรณี โสมประยูร (2531, หน้า 64) ได้กล่าวว่า การสอนเพศศึกษา หมายถึง การให้ความรู้ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเจริญเติบโต พัฒนาการและบุคลิกภาพ รวมทั้งสุขปฏิบัติต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เจตคติที่ดี หรือความรู้สึกที่มีในธรรมชาติทางเพศ พฤติกรรมทางเพศซึ่งเกี่ยวกับสุขภาพ สวัสดิภาพและมนุษยสัมพันธ์ที่พึงามระหว่างกัน

สมาคมแพทย์แห่งสหรัฐอเมริกา (American Medical Association – AMA) (อ้างใน พิชัย ไทยอุดม, 2540) กล่าวว่า การสอนเพศศึกษา หมายถึง การสอนเพื่อช่วยส่งเสริมชีวิตครอบครัวให้มั่นคงถาวร เพื่อให้เด็กเข้าใจและยอมรับนับถือตนเองมากขึ้น เพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างเสริมมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบในการแสดงออกเกี่ยวกับเรื่องเพศที่มีต่อสังคม และยกมาตรฐานความสามารถในการที่จะเป็นบิดามารดาให้รู้จักหน้าที่ที่ดีของตนในอนาคต โดยการสอนเพศศึกษานี้ต้องไม่หมายถึง การสอนเรื่องเทคนิคเกี่ยวกับการร่วมเพศหรือความผิดปกติทางเพศใด ๆ ทั้งสิ้น

จุดมุ่งหมายและความสำคัญของการสอนเพศศึกษา

สุชาติ โสมประยูร และ วรณี โสมประยูร (2525) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสอนเพศศึกษาไว้ดังนี้

1. เพื่อเป็นการสร้างทัศนคติหรือค่านิยมและแนวความคิดที่พึงามต่อเรื่องเพศให้แก่เด็ก ซึ่งจะเป็นรากฐานที่สำคัญในการตัดสินใจได้อย่างฉลาด
2. เพื่อเป็นการสร้างเสริมลักษณะนิสัยและความประพฤติทางเพศ รวมทั้งความสำนึกใน หน้าที่และความรับผิดชอบต่อการกระทำต่าง ๆ เหล่านั้น ทั้งในด้านส่วนตัวและส่วนรวม
3. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจในเรื่องกระบวนการทางด้านกายวิภาค และสรีรวิทยาของจิตใจ วุฒิภาวะทางอารมณ์ ลักษณะทางสุขวิทยา และบทบาททางสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศและชีวิตครอบครัว
4. เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและรู้จักใช้คำศัพท์หรือประมวลคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องเพศและสามารถจะนำไปใช้สื่อความหมายกับผู้อื่น ในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

5. เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจอย่างชัดเจนในผลที่สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติตน การแสดง ความประพฤติหรือพฤติกรรมทางเพศในลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลว่า อาจเกิดผลลัพธ์ต่อบุคคลและสังคมได้ ทั้งในทางดีและไม่ดี

6. เพื่อช่วยแก้ไขความเชื่อและความเข้าใจที่ผิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ รวมทั้งแนวความคิดหรืออิทธิพล อื่น ๆ ที่อาจนำมาซึ่งความวิตกกังวลใจและปมด้อยต่าง ๆ ให้ลดน้อยลงหรือหมดสิ้นไป

7. เพื่อช่วยสร้างเสริมความสมบูรณ์ของจิตใจและอารมณ์ทางเพศของนักเรียน ให้เจริญงอกงามและ พัฒนาไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม โดยมุ่งที่บุคลิกภาพและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งจะช่วยให้เด็กเป็น สมาชิกที่พึงปรารถนายิ่งขึ้นของครอบครัว และเป็นบิดามารดาที่ดีในอนาคต

ดังนั้น โรงเรียนจึงเป็นตัวแทนในการถ่ายทอดทางสังคมภายนอกครอบครัวสำหรับเด็กและเยาวชน การอบรมสั่งสอนในระบบโรงเรียนจะมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างมากเพราะในปัจจุบันเด็กและเยาวชน จะใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนเป็นระยะเวลายาวนาน โรงเรียนจึงมีส่วนสำคัญในการหล่อหลอมกล่อมเกลานิ้วยและ ค่านิยมของเด็ก โดยที่ครูมีบทบาทสำคัญสืบต่อจากบิดามารดาในการพัฒนา ป้องกัน และแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่จะ เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน

ในประเทศไทย หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนเริ่มมีการแทรกสาระต่าง ๆ เกี่ยวกับเพศศึกษา ดังหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ปี พ.ศ. 2521 ที่ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรในปี พ.ศ. 2533 โดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2535) มีวิชาที่สอดแทรกเนื้อหาทางเพศศึกษา คือ วิชาสุขศึกษา (พ.016) ให้ความรู้ เกี่ยวกับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ และบุคลิกภาพของวัยรุ่น การวางแผนครอบครัว และวิชา วิทยาศาสตร์ (ว.203) ศึกษาเรื่องการดูแลสุขภาพกายและสุขภาพจิต การเจริญเติบโต และการสืบพันธุ์ของ มนุษย์ การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม การผสมเทียม และการควบคุมจำนวนประชากร เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับตนเอง สามารถดูแลตนเองและครอบครัว ให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ โดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย มีหลายวิชาที่สอดแทรกเนื้อหาทางเพศศึกษาและที่เกี่ยวข้อง เช่น วิชาสุขศึกษา (พ.402) ให้ความรู้เรื่องพัฒนาการของวัยรุ่น การปฏิบัติตนในเรื่องพัฒนาการทางเพศ ความสำคัญ ในการดูแลสุขภาพของหญิงมีครรภ์ ตั้งแต่การปฏิสนธิจนถึงคลอด สิ่งเสพติด และการปฏิบัติตนเพื่อ หลีกเลี่ยงสิ่งเสพติด ความตระหนักถึงอันตรายที่เกิดจากโรคไม่ติดต่อ และสามารถปฏิบัติตนในการป้องกันโรค ไม่ติดต่อได้ วิชาสุขศึกษา (พ.606) ให้ความรู้เรื่องการติดต่อกับเพศตรงข้ามและการมีครอบครัว วิชามนุษย์กับ สังคม (ส.051) ให้ความรู้เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม การอยู่ร่วมในสังคม การเปลี่ยนแปลงสังคม และปัญหาสังคม วิชาประชากรกับคุณภาพชีวิต (ส.082) ให้ความรู้เรื่องภาวะประชากร ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมกับคุณภาพชีวิต สาเหตุและผลกระทบรวมทั้งการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

นอกจากนั้น ในชั้นเรียนที่ครูสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ บทบาทหน้าที่ทางเพศที่เหมาะสม รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของการเป็นสมาชิกของสังคมไทยที่มีคุณภาพโดยไม่มีปัญหาสุขภาพอนามัยหรือมีปัญหาสังคมอื่นใดแล้ว ครูยังควรเป็นที่ปรึกษาแนะนำปัญหาต่าง ๆ แก่เด็กนักเรียนของตนได้ตามความจำเป็น เพราะครูคือ พ่อแม่คนที่สองของเด็กและเยาวชน ที่จะให้แนวทางรูปแบบทางเพศที่ถูกต้องแก่เด็กต่อจากครอบครัว หรือในกรณีที่ครอบครัว ไม่อาจทำหน้าที่พ่อแม่ของเด็กที่สมบูรณ์ได้

การสอนเพศศึกษาในเด็กอายุ 12 – 15 ปี

เนื้อหาสาระเรื่องเพศศึกษาของเด็กในวัยนี้คือ

1. การให้ความรู้เรื่องสรีระร่างกายของทั้งชายและหญิงโดยเฉพาะระบบอวัยวะสืบพันธุ์ให้เด็กเรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางอวัยวะเพศเมื่อเข้าสู่วัยรุ่น การมีประจำเดือน การมีหน้าอก การมีขนขึ้นตามที่ต่าง ๆ ของร่างกายของเด็กผู้หญิง ส่วนเด็กผู้ชายก็เรียนรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์ การแข็งตัวของอวัยวะสืบพันธุ์ การหลั่งน้ำกาม การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องพูดถึงด้วย มาถึงตอนนี้ครูจะต้องมีความรู้ที่เพียงพอในเรื่องดังกล่าว หรืออาจจะหาผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์มาช่วยอธิบายให้ความรู้เพิ่มเติมได้เช่นกัน
2. สร้างทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศและความเข้าใจที่ต้องให้ก่อเกิดขึ้นกับเด็ก เช่น การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองไม่ใช่สิ่งผิดปกติ การมีประจำเดือนไม่ใช่ของสกปรก การมีหน้าอกขยายของเด็กผู้หญิงก็ไม่ใช่หมายถึงสิ่งที่ชั่วร้าย ให้เด็กมีอารมณ์ที่มั่นคง ยอมรับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติ เด็กจะสามารถเข้ากลุ่มกับเพื่อนได้โดยไม่เกิดความอายความสงสัย “คนอื่น ๆ เขาจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเราหรือไม่?”
3. สร้างสำนักความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อเพศตรงข้ามให้เกิดขึ้นกับเด็ก เด็กผู้หญิงต้องรู้ว่าการมีประจำเดือนหมายถึง ร่างกายเข้าสู่วัยเจริญพันธุ์ สามารถให้กำเนิดบุตรได้ ดังนั้น ต้องระวังไม่ให้มีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพศตรงข้าม ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาการตั้งครรภ์ได้ เด็กผู้ชายต้องมีความรับผิดชอบต่อเด็กผู้หญิงไม่เห็นเพศหญิงเป็นเครื่องเล่น หรือหลอกลวงเพื่อความสนุกสนานของตนเอง ให้เด็กเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส ในช่วงนี้ครูอาจจะสอนเรื่องวิธีการคุมกำเนิดให้เด็กรู้จักไว้บ้างเด็กก็สามารถรับได้
4. พยายามชักชวนให้เด็กอ่านหนังสือที่ให้ความรู้ในเรื่องเพศอย่างถูกต้อง ไม่ใช่จากหนังสือที่พยายามยั่วยุอารมณ์ หรือชักจูงให้เด็กไปในทางเสื่อมเสีย และครูต้องพยายามให้ความสนใจและให้ความอบอุ่นแก่เด็กเพื่อป้องกันปัญหาการติดยาเสพติดหรือการทำผิดทางอาชญากรรม

สำหรับผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่เด็ก เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครูอาจารย์ อาจจะได้แก่ ผู้ที่เชี่ยวชาญการให้คำปรึกษา (counselor) หรือนักสังคมสงเคราะห์ทางการศึกษา ซึ่งจะให้คำปรึกษา ทางด้านต่าง ๆ แก่นักเรียน รวมทั้งการให้ความรู้ในเรื่องเพศศึกษาด้วย และจะมีประโยชน์มากที่นักสังคม สงเคราะห์ทางการศึกษาจะช่วยครูอาจารย์ดูแลเด็กในด้านต่าง ๆ ป้องกันปัญหา ยุวอาชญากร ซึ่งจะ ก่อความเดือดร้อนให้กับสังคมได้ส่วนหนึ่ง

การสอนเพศศึกษาในเด็กอายุ 15 – 20 ปี

เด็กในวัยนี้ประมาณอายุช่วง 17 ปีขึ้นไป จะเข้าไปอยู่ในสถานบันการศึกษาที่สูงขึ้น เช่น วิทยาลัย มหาวิทยาลัย และไม่ว่าเด็กจะศึกษาสาขาอาชีพใด ควรจะมีวิชาเรื่องเพศศึกษาอยู่ด้วย ซึ่งสามารถมีเนื้อหาได้ หลายอย่าง เช่น เพศศึกษาเกี่ยวกับการครองเรือน พฤติกรรมในเรื่องเพศของมนุษย์กับความสัมพันธ์ทางสังคม ครอบครัวสัมพันธ์ เป็นต้น ซึ่งมีจุดประสงค์ที่ต้องการให้เด็กมีความรู้ มีทัศนคติ และมีพฤติกรรมที่ถูกต้องใน เรื่องเพศนั่นเอง เนื้อหาสาระเรื่องเพศศึกษาสำหรับเด็กในวัยนี้ได้แก่

1. เรียนรู้เกี่ยวกับสรีระร่างกายของเพศชายและเพศหญิง ระบบอวัยวะสืบพันธุ์ ระบบประจำเดือน การตั้งครรภ์ของเพศหญิงเกิดขึ้นได้อย่างไร การแท้งบุตร (miscarriage)
2. เรียนรู้เกี่ยวกับการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ความรู้สึกต้องการทางเพศซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดา ให้เด็กยอมรับความต้องการและพฤติกรรมทางเพศของตนเอง ในขณะเดียวกันก็ยอมรับพฤติกรรมทางเพศ ของผู้อื่นด้วย
3. เรียนรู้เกี่ยวกับความผิดปกติทางเพศในลักษณะต่าง ๆ ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร
4. เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการออกเที่ยวกับเพื่อนต่างเพศ (dating) ควรจะปฏิบัติตนอย่างไรกับเพศ ตรงข้าม
5. เรียนรู้เกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน ก่อนการบรรลุความพร้อมทางเศรษฐกิจ และสังคมว่าจะก่อให้เกิดปัญหาอะไรบ้าง
6. เรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการคุมกำเนิดและกามโรค
7. เรียนรู้เกี่ยวกับการเตรียมตัวมีบทบาทเป็นสามี ภรรยาที่ดี รวมทั้งการมีบทบาทเป็นบิดามารดา ที่ดีด้วย
8. สร้างทัศนคติที่ถูกต้องในเรื่องเพศ ขจัดค่านิยม “Double Standard”
9. สร้างความคิดในการช่วยกันสร้างสรรค์สังคม จัดความเอาเปรียบในเรื่องเพศ ตลอดจนปัญหา การล่วงละเมิดเพื่อค้าประเวณีหรือปัญหาการกดขี่ทางเพศในเรื่องอื่น ๆ ช่วยสร้างสถานภาพของสตรีให้สูงขึ้น

การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาในโรงเรียน จะเป็นการช่วยให้เด็กที่ไม่ได้รับความรู้เรื่องเพศศึกษาจากครอบครัวสามารถได้จากโรงเรียน เป็นการรองรับเด็กที่ไม่ได้รับความรู้จากครอบครัวให้ได้จากโรงเรียน และเป็นการป้องกันไม่ให้เด็กได้รับความรู้จากที่อื่น ซึ่งเป็นความรู้ที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ จะต้องเตรียมการอบรมครูอาจารย์ที่จะทำหน้าที่สอนในเรื่องนี้โดยตรงด้วย รวมทั้งการจัดงบประมาณสำหรับการสอนเพศศึกษา การเตรียมครู อาจารย์นั้น ต้องทำทั้งในด้านความรู้ การเปลี่ยนทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ ตลอดจนความรู้สึกไม่ลำบากหรือคับข้องใจในการสอนเกี่ยวกับหัวข้อนี้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญถ้าครูอาจารย์ รู้สึกกระดากในการจะกล่าวถึงเรื่องเพศ จะทำให้นักเรียนเกิดความไม่ศรัทธาว่า ครูหรืออาจารย์นั้นอาจจะเห็นว่าเรื่องเพศเป็นของต่ำหรือของน่ารังเกียจ จึงไม่อยากจะกล่าวถึง การสอนเรื่องเพศศึกษาใน โรงเรียนระดับประถมหรือมัธยมตอนต้นอาจจะไม่ต้องใช้ชื่อว่า “เพศศึกษา” อาจจะเป็นหัวข้อที่รวมอยู่ในวิชาอื่น ๆ ได้ การสอนเพศศึกษาในโรงเรียนนั้น จะช่วยให้เด็กที่ไม่ได้รับความรู้เรื่องเพศศึกษาจากครอบครัวอย่างถูกต้อง สามารถได้รับจากโรงเรียน

การเตรียมครู อาจารย์ในการสอนเรื่องเพศศึกษา ควรจัดอบรมเป็นหลักสูตร จะเป็นหลักสูตรระยะสั้นหรือระยะยาวก็ได้ ผู้อบรมต้องพิจารณาเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกับระดับของเด็ก เช่นเดียวกับการสอนเพศศึกษาในครอบครัว เพราะเด็กไม่จำเป็นจะต้องรู้เรื่องทุกอย่างโดยละเอียดในคราวเดียวกัน ครูอาจารย์ที่จะทำหน้าที่สอนเรื่องเพศศึกษานั้น ต้องถูกคัดเลือกมาให้เหมาะสม ไม่ใช่ทุกคนจะสอนได้หมด จะต้องเป็นครูอาจารย์ที่ใจกว้าง ค่อนข้างทันสมัย มีบุคลิกลักษณะที่อบอุ่น ไม่ใช่เย็นชาหรือกระด้าง ทำให้นักเรียนไม่อยากซักถามปัญหา ที่สำคัญคือจะต้องมีทัศนคติที่ค่อนข้างดีในเรื่องเพศ โดยเห็นความสำคัญของการสอนเพศศึกษาในโรงเรียน อาจจะเลือกเอาบุคคลที่สมัครใจจะสอนวิชานี้ไม่ใช่เป็นการบังคับจากโรงเรียน

จากการศึกษาของ กฤตยา อาชวนิจกุล และ วราภรณ์ แซ่มสนิท (2537) กล่าวว่า การเรียนรู้เรื่องเพศในโรงเรียนที่เป็นจริงของวัยรุ่นในยุคปัจจุบัน ซึ่งถูกบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของวิชาสุขศึกษา ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของวัยรุ่นได้มากนัก และไม่สนองประโยชน์ในฐานะเครื่องมือในการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเพศ และความสัมพันธ์ระหว่างเพศแก่วัยรุ่นได้ด้วยสาเหตุหลายประการคือ หนึ่ง การกำหนดการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาให้อยู่แต่เฉพาะในกรอบของวิชาสุขศึกษา เป็นการจำกัดเนื้อหาเพศศึกษาให้วนเวียนอยู่เฉพาะเรื่องกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานของระบบฮอร์โมน และอวัยวะในร่างกายมนุษย์ และมักพูดถึงเรื่องอารมณ์ ความรู้สึกในฐานะที่เป็นผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และค่านิยมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศของคนในสังคม นอกจากนั้น วิชาสุขศึกษายังถูกจัดอยู่ในประเภทวิชาที่ไม่ค่อยมีความสำคัญในแง่ผลการเรียน การสอน เป็นวิชาที่ถูกมองว่าครูอาจารย์ผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีความรู้เฉพาะด้าน และนักศึกษาหลายคนมองว่าเป็นวิชาไว้เพียงเพื่อ “ช่วยคะแนน” มากกว่าจะมุ่งศึกษาให้รู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้ และการสอนเพศศึกษายังอาจมีปัญหาอันเกิดจากทัศนคติทางเพศของครูผู้สอน ครูอาจารย์จำนวนมากที่ต้องรับหน้าที่สอนเพศศึกษา ยังมีทักษะเหมือนคนส่วนใหญ่ในสังคมที่มองว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องควรปกปิด

ประกอบกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงและมีอิทธิพลต่อเด็กวัยรุ่น โดยเฉพาะการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ในขณะนี้มีความเสี่ยงจากการติดต่อโดยทางเพศสัมพันธ์ และการแพร่ระบาดในหมู่นักเรียนก็เกิดจากสาเหตุนี้เช่นกัน ทั้ง ๆ ที่นักเรียนในวัยนี้ยังไม่สมควรที่จะมีเพศสัมพันธ์ แต่สภาพความเป็นจริงพบว่า นักเรียนส่วนหนึ่งเคยมีเพศสัมพันธ์ทั้งกับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน หรือจากการไปเที่ยวหาหญิงบริการ จากสถิติของศูนย์ฮอทดไลน์ในปี พ.ศ. 2538 พบว่าร้อยละ 80 ของผู้มาใช้บริการเคยมีเพศสัมพันธ์มาแล้ว จะอยู่ในกลุ่มวัยรุ่นที่กำลังศึกษาอยู่ จากข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ ครูผู้สอนจึงต้องตระหนักอยู่เสมอว่าโรคเอดส์ที่แพร่ระบาดเข้ามาในกลุ่มนักเรียนอย่างรวดเร็ว เป็นผลมาจากการที่นักเรียนมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรและไม่รู้จักวิธีป้องกัน

ดังนั้น หลักสูตรการเรียนการสอนในเรื่องเพศศึกษานอกเหนือจากมิติทางกายภาพ เช่น เรื่องการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ตลอดจนระบบฮอร์โมนในร่างกาย อีกมิติหนึ่งที่ดูเหมือนจะจำเป็นมากกว่าในการเรียนการสอนเพศศึกษาก็คือ มิติในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างหญิงชาย การพยายามเชื่อมความแตกต่างในค่านิยมและทัศนคติต่อเรื่องเพศของหญิงและชาย เพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกันของคนทั้งสองเพศ โดยไม่พุ่งเป้าไปที่การห้ามการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเพศ แต่เน้นในเรื่องการมีความสัมพันธ์ในเชิงสร้างสรรค์ และเคารพซึ่งกันและกัน ส่งเสริมการตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ การสอนให้เข้าใจวิธีคิด และทัศนคติของเพื่อนเพศตรงข้าม รวมทั้งการให้ความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับวัยรุ่นในยุคสมัยนี้

เกี่ยวกับหลักสูตรการสอนเพศศึกษาได้มีผู้กล่าวไว้พอสรุปได้ดังนี้ ปิ่นทิพย์ พะเอม (2538) นักจิตวิทยาจากมูลนิธิศูนย์ฮอทดไลน์ ได้แสดงความคิดเห็นว่า เนื่องจากเด็กมีความรู้เรื่องเพศเป็นอย่างมาก แต่เป็นแบบลับ ๆ ล่อ ๆ ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องสอนแม้กระทั่งว่า “การตัดสินใจที่จะร่วมเพศควรมีอย่างไร เมื่อใด และกระบวนการที่ทำให้เกิดความรู้สึกทางเพศเป็นอย่างไร การช่วยเหลือตนเองเมื่อมีความต้องการทางเพศ” ซึ่งเนื้อหาต่าง ๆ เหล่านี้แม้ไม่ได้ระบุไว้ในแผนการสอน แต่เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป นักเรียน ได้รับรู้จากสื่อต่าง ๆ ที่มีความล่อแหลมต่อความรู้สึกทางเพศ ดังนั้น ครูผู้สอนจึงควรที่จะต้องปรับขยายความรู้ที่เกี่ยวข้องให้มีความเหมาะสมและยืดหยุ่นกับสภาพของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น เช่น การศึกษาของกัทมา เซอร์ และคณะ (Guttamacher S. and other, 1995) ได้กล่าวว่า โรงเรียนควรมีการสนับสนุนให้นักเรียนรู้จักการใช้ถุงยางอนามัยให้เป็นเพราะ การมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนนับวันมีมากขึ้น จนเพ็ญ สุริยไกร และคณะ (2535) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการสอนเรื่องเพศศึกษาไว้ว่า ผู้ใหญ่ในปัจจุบัน ควรคำนึงถึงเรื่องเพศสัมพันธ์ให้มาก และเข้าใจถึงอันตรายที่เกิดขึ้น จึงควรดำเนินการป้องกันอันตราย โดยการสอนเพศศึกษาอย่างละเอียด และให้ความเข้าใจที่ถูกต้อง โดยนักเรียนควรทราบและเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. สรีระวิทยาของร่างกายเกี่ยวกับเรื่องเพศ
2. นักเรียนควรรู้ว่าเมื่อใดจึงจะมีเพศสัมพันธ์ได้ เช่น เมื่อจบการศึกษา มีงานทำ มีรายได้ มีบุคคลที่พึงพอใจ รักใคร่ แต่งงาน มีการวางแผนครอบครัว แล้วจึงมีเพศสัมพันธ์
3. ควรมีการสอนให้นักเรียนรู้จักการใช้ถุงยางอนามัยอย่างถูกต้องและปลอดภัย และการใช้ถุงยางอนามัยไม่ได้เป็นสิ่งที่น่าอาย แต่ถือเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในขณะนี้ในการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
4. ควรมีการสอนและเน้นให้ผู้หญิงรักษาวลสงวนตัว ไม่ควรมีเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงาน เพื่อสร้างค่านิยมสำหรับคนรุ่นใหม่ ให้มีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัยจากการติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์ทุกชนิด

ประยูร อองกุลนะ (2537) อภิปรายเรื่องแนวทางการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ในกลุ่มเยาวชน โดยกล่าวถึงกิจกรรมที่กรมสามัญศึกษาได้ดำเนินการดังนี้

1. การผสมผสานเรื่องโรคเอดส์ลงในหลักสูตรการเรียนการสอนปกติ เช่น วิชาสุขศึกษา วิธีการนี้จะมุ่งเน้นที่การสอนให้ความรู้ในห้องเรียน
2. กิจกรรมนอกห้องเรียน เช่น การจัดนิทรรศการ การประกวดเรียงความ คำขวัญ การเดินรณรงค์ เป็นต้น โดยยึดหลักปรัชญาว่าให้เด็กรู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหา โดยใช้ทรัพยากรในชุมชนเพื่อแก้ปัญหา
3. การพัฒนาบุคลากร โดยการอบรมครูผู้สอนในกลุ่มครูที่สอนวิชาหลัก และกลุ่มครูที่สอนวิชาเสริม เช่น ครูแนะแนว ครูพลศึกษา เป็นต้น

สำหรับแนวโน้มการสอนเพศศึกษาในโรงเรียน จากการสำรวจของ ดูเร็กซ์ โกลบัล เซ็กซ์ เซอร์เวย์ 1999 พบว่าวัยรุ่นร้อยละ 39 ต้องการให้เริ่มสอนเพศศึกษาในโรงเรียนเมื่ออายุ 10-12 ปี ร้อยละ 45 ของผู้หญิงสนับสนุนให้มีการสอนเรื่องเพศในเด็กอายุตั้งแต่ 11 ปี หรือต่ำกว่านั้น ผู้ชายมีความเห็นเช่นเดียวกันร้อยละ 38 แต่เนื่องจากอายุเฉลี่ยของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกมีแนวโน้มลดลงเรื่อย ๆ ดังนั้น จึงเป็นเรื่องที่ควรพิจารณามากขึ้นว่าวัยรุ่นมีการเตรียมพร้อมสำหรับการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเพียงพอหรือไม่ ประเทศเยอรมันสนับสนุนแนวความคิดในการสอนเพศศึกษามากที่สุด คือ ร้อยละ 42 เห็นว่าควรเริ่มตั้งแต่อายุต่ำกว่า 10 ปี เม็กซิโก ร้อยละ 33 สเปน ร้อยละ 27 อิตาลี ร้อยละ 26 ส่วนประเทศโปแลนด์ และประเทศไทย ร้อยละ 20 เห็นว่าเรื่องเพศศึกษาเป็นสิ่งที่ควรเริ่มสอนในเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป

เพื่อน

วัยรุ่นเป็นวัยที่กำลังต้องการแสวงหาเอกลักษณ์ของตนเอง (Identity formation) และอยากหยุดการเอาแบบอย่าง (Identification) ในสิ่งที่เคยเอาอย่างมาแล้ว (วิทยา นาควัชร, 2540) ในเด็กเล็ก ๆ จะเห็นว่า

เด็กเล็กจะรักและอยากเอาอย่างบิดามารดามาก เพราะบิดามารดาสามารถสนองความต้องการของเด็กเล็ก ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาหาร ของเล่น หรือการพาไปเที่ยว ประกอบกับความต้องการ (need) ของเด็กเล็ก ๆ นั้นก็ไม่ซับซ้อนมากนัก บิดามารดาจะเข้าใจและสามารถจัดหาให้เขาได้รับในสิ่งที่เขาต้องการได้ เขาจึงเกิดศรัทธาและอยากเอาอย่างบิดามารดามาก แต่เมื่อเป็นวัยรุ่น ความต้องการของวัยรุ่นเริ่มซับซ้อนมากขึ้น อาจเป็นเพราะความต้องการที่วัยรุ่นไม่สามารถบอกหรืออธิบายให้รู้ได้เช่น เรื่องทางเพศหรือความลับในใจบางอย่าง วัยรุ่นจึงคิดว่าบิดามารดาไม่สามารถเข้าใจในความต้องการของเขา จึงเริ่มปิดบังหรือมีความลับกับบิดามารดา และคิดว่าบิดามารดามีอิทธิพลต่อชีวิตของวัยรุ่นน้อยลง ในขณะที่เดียวกัน ก็จะมองหาบุคคลอื่นที่น่าจะมีอิทธิพลกับชีวิตของเขา เพื่อการที่จะเอาเป็นแบบอย่างได้ต่อไป บุคคลเหล่านั้นอาจจะได้แก่ คารา นักร้อง นักศึกษา วีระบุรุษในประวัติศาสตร์ หรือคนที่มีชื่อเสียง ในช่วงที่วัยรุ่นกำลังคลั่งไคล้บุคคลเหล่านั้นอยู่ เขาก็อยากหาคนที่มีความคิดคล้าย ๆ กัน ซึ่งคงจะไม่ใช่ว่าผู้ใหญ่ที่เข้าใจในโลกและชีวิตมาแล้ว บุคคลที่คิดคล้าย ๆ กันก็ได้ ได้แก่วัยรุ่นด้วยกัน ฉะนั้นจึงจับกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น โดยคิดเอาว่าพวกเขามีอุดมคติหรือเจตคติคล้าย ๆ กัน น่าจะเข้าใจกันได้ดี วัยรุ่นจึงยอมรับซึ่งกันและกัน และอยากเกาะกลุ่มกันเอาไว้ เพื่อเป็นกำลังใจซึ่งกันและกัน

ในช่วงวัยรุ่นนี้ เพื่อนจึงมีอิทธิพลกับวัยรุ่นมาก ถ้าหากเขาอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่มีจิตใจฝ่ฝ่ดี ก็จะชักจูงกันไปไปในทางที่ดี ในขณะที่เดียวกัน ถ้าหากว่าเขาอยู่ในกลุ่มที่มีพื้นฐานทางจิตใจที่ฝ่ฝ่ในทางไม่ดี ก็อาจจะชักจูงกันไปไปในทางที่ไม่ดีได้เช่นกัน

อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทคือ ประเภทให้ข้อมูล (Information influence) และประเภทให้เอาอย่าง (Normative influence) สรุปได้ดังนี้ 1) อิทธิพลประเภทให้ข้อมูล กลุ่มเพื่อนจะทำหน้าที่เสมือนเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ให้แก่สมาชิกของกลุ่มเดียวกัน แนวทางประพฤติปฏิบัติตน เจตคติ ค่านิยม และผลของการกระทำ 2) อิทธิพลประเภทให้เอาอย่าง กลุ่มเพื่อนจะพยายามใช้ความกดดันทางสังคมเพื่อให้สมาชิกของกลุ่มประพฤติปฏิบัติตามอย่างปทัสถานของกลุ่ม การใช้อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนมีกระบวนการที่สำคัญ 2 ประการ ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน คือ การเปรียบเทียบทางสังคม (Social comparison) และการล้อตามกัน (Conformity) (มานพ คณะโต, 2541)

กลุ่มเพื่อน (Peer Group) เป็นตัวแทนสถาบันทางสังคมหนึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดแนวความคิด ความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม และวิถีชีวิตให้แก่กันและกัน นักจิตวิทยาสังคมเชื่อว่า แนวความคิดของบุคคลจะได้รับอิทธิพลจากกลุ่ม และบุคคลที่เข้าพบปะสังสรรค์ด้วยตามแนวความคิดกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) นั่นคือการที่บุคคลจะมีแนวความคิด ความเชื่อ อย่างไร จะทราบได้จากแนวความคิด ความเชื่อของกลุ่มอ้างอิงที่บุคคลนั้นยึดถือ มิลเลอร์ (Miller อ้างใน ชาติ แจ่มนุษ, 2538) สรุปว่า บิดามารดาจะเป็นกลุ่มอ้างอิงเบื้องต้น (Primary Reference Group) ของบุคคลตั้งแต่แรกเกิด เมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น กลุ่มเพื่อนจะเพิ่มความสำคัญขึ้นเป็น

ลำดับ และในที่สุดกลุ่มเพื่อนจะมีความสำคัญและมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น ๆ พรทิพย์ วงศ์เพชรสง่า (2528) ศึกษาอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนในเรื่องเพศ พบว่า อิทธิพลของเพื่อนสนิทเป็นกลุ่มอ้างอิงที่สำคัญที่สุดในเรื่อง การยินยอมให้มีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสของนักศึกษามหาวิทยาลัยสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง กลุ่มอ้างอิงและ พฤติกรรมทางเพศก่อนแต่งงาน (Reference Groups and Premarital Sexual Behavior) ของ ทิวาน จูเนียร์ (Teevan Jr. อ้างใน ชาติ แจ่มนุช) โดยใช้ทฤษฎีกลุ่มอ้างอิง (Reference Group Theory) ในการศึกษาพบว่า บรรทัดฐานและพฤติกรรมการปล่อยตัวทางเพศของกลุ่มอ้างอิงเป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุด กลุ่มวัยรุ่นที่ปล่อยตัว ทางเพศจะมีเพื่อนที่ปล่อยตัวทางเพศมากที่สุด

การศึกษาของ อังสนา บุญธรรม (อ้างใน ศรีสุตา โภคา, 2541) พบว่าเมื่อเด็กวัยรุ่นมีปัญหา เพศสัมพันธ์ได้ปรึกษากับเพื่อนมากที่สุด (ร้อยละ 33.2) และปรึกษากับค่าน้อยที่สุด (ร้อยละ 6.5) วิมล โรมา และฉัตรลดา กาญจนสุทธิแสง (2541) ศึกษาเรื่องอนามัยการเจริญพันธุ์ในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขต บางเขน กรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนได้รับข้อมูลเรื่องอนามัยเจริญพันธุ์จากเพื่อน ส่วนแหล่ง ข้อมูลที่ได้รับน้อยที่สุดเป็นอันดับสุดท้ายคือ บิดามารดา

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของเพื่อนในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ (ศิริพร พุทธรังษี, 2538) พบว่า กลุ่มเพื่อนมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์ การเที่ยวสถานเริงรมย์ การอ่านหนังสือลามก การดูภาพยนตร์หรือวิดีโอเกี่ยวกับการร่วมเพศ นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มเพื่อนมีผลต่อพฤติกรรม การป้องกัน กามโรค และการให้ความไว้วางใจเพื่อนสนิทในการให้คำปรึกษาแนะนำการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเสี่ยงต่อ การติดเชื้อโรคเอดส์ เพื่อนจึงนับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในกลุ่มนักเรียนวัยรุ่น

จากการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าวัยรุ่นชอบทำตามเพื่อน ต้องการให้เพื่อนยอมรับซึ่งเป็นไปตาม ระยะเวลาของการของวัยรุ่น ดังนั้น เพื่อนจึงมีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการมีส่วน ชักจูงให้มีผลต่อพฤติกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพฤติกรรมทางเพศ

ชุมชน

ลักษณะของสังคมปัจจุบัน สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เต็มไปด้วยโรงภาพยนตร์ สถานโบว์ลิ่ง บาร์ สถานอาบอบนวด โรงแรม ฯลฯ สถานที่เหล่านี้นอกจากจะเพิ่มขึ้นมากแล้วยังเปิดบริการทั้งวันทั้งคืน เน้น สิ่งชั่วร้ายให้เด็กหนีโรงเรียนและใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย ไม่สมสภาพการเป็นนักเรียน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่ง อบรมมุข มั่วสุมให้เกิดการทะเลาะวิวาทถึงกับเกิดปัญหายาเสพติด หนีเรียน ขาดเรียน และสวนสาธารณะบางแห่ง ในกรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่ เมื่อถึงเวลาค่ำคืนมักปรากฏภาพชายหญิงแสดงบทรักให้เห็นอย่างเปิดเผยบ่อย ๆ สิ่งแวดล้อมเหล่านี้เป็นเครื่องยั่วยุให้เด็กมีใจเอนเอียงไปในทางที่คดโกงผิดศีลธรรม และประพฤติดนเลื่อมเสียได้ง่าย

จากสภาพชุมชนดังกล่าว จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น ดังนั้นหน่วยงานที่ทำหน้าที่การสอนเพศศึกษาในชุมชนนั้น ได้แก่ หน่วยงานของรัฐบาลและเอกชน รวมทั้งหน่วยงานทางสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่ควรจัดความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องเพศให้กับคนในชุมชนด้วย

การสอนเพศศึกษาในชุมชนจะสัมฤทธิ์ผลมากน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับนโยบายของหน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชน เช่น กรมประชาสัมพันธ์ สาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข สมาคมวางแผนครอบครัว และรวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ในชุมชน ที่ทำงานเกี่ยวกับการป้องกันแก้ไขปัญหาคอนในสังคมควรให้บริการเรื่องเพศศึกษา โดยจัดโปรแกรมการให้บริการออกเป็นหลายระดับ ได้แก่

การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษากับบิดามารดาที่จะสอนเพศศึกษาให้กับบุตร

จัดเป็นหลักสูตรระยะสั้น มีเนื้อหาสาระดังนี้

1. การให้ความรู้เรื่องขบวนการเกิดของมนุษย์ รวมทั้งสรีระร่างกายของทั้ง 2 เพศ
2. การให้ความรู้เรื่องเลี้ยงดูเด็ก เน้นทางด้านสภาพจิตใจ เช่น ความสำคัญในการแสดงความรักของบิดามารดาต่อบุตร จะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกว่าเป็นที่ต้องการของผู้อื่น การร่วมกันเลี้ยงดูบุตรของบิดามารดา รวมทั้งการดำรงความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบิดามารดาให้คงอยู่เพื่อเป็นพื้นฐานของการสร้างสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบิดามารดากับบุตรต่อไป
3. การให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการสร้างทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ การเปลี่ยนค่านิยมเรื่อง Double Standard รวมทั้งการให้มองเรื่องเพศว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา เพื่อให้บิดามารดาสามารถถ่ายทอดทัศนคติที่ดีให้กับบุตรได้ และเปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนเองให้ถูกต้องด้วย
4. เน้นวิธีการสอนให้บิดามารดาสอนเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก ตลอดจนใช้ภาษาที่ง่าย ๆ ไม่ให้เด็กสับสน ข้อสำคัญไม่ใช้วิธีการลงโทษหรือตำหนิตะนุเด็ก
5. การให้ความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การวางแผนครอบครัว และการคุมกำเนิด
6. การให้ความสำคัญในเรื่องนโยบายทางสังคมกับการสอนเพศศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เรื่องเพศศึกษาขยายไปอย่างกว้างขวางเป็นประโยชน์ต่อคนในสังคมมากขึ้น

การให้บริการความรู้เรื่องเพศศึกษากับกลุ่มเด็กหนุ่มสาวในชุมชน

กลุ่มเด็กหนุ่มสาวในชุมชนหรือวัยรุ่นเป็นจำนวนมากในชุมชนต่าง ๆ ที่ไม่มีความรู้เรื่องเพศศึกษา เพราะไม่ได้รับความรู้จากครอบครัวและจากโรงเรียน การให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาในชุมชน ส่วนหนึ่งก็มีสาเหตุมาจากการรับเอาเด็กหนุ่มสาวที่ไม่ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง มาจากครอบครัวและจากโรงเรียนมาให้ความรู้ทางด้านเพศศึกษา คือ ถ้าเด็กคนใดพลาดจากการได้รับความรู้จากแหล่งดังกล่าว ทางชุมชนก็จะเป็นแหล่ง

การให้ความรู้แหล่งสุดท้ายที่เด็กสามารถจะหาได้ ก่อนที่จะไปหาความรู้จากที่อื่น ซึ่งไม่ได้ให้ความรู้ที่ถูกต้อง หรือกลายเป็นเหยื่อทางเพศของผู้อื่น การให้บริการกับกลุ่มหนุ่มสาวนี้จะช่วยป้องกันปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ ทางเพศก่อนแต่งงาน การตั้งครรภ์นอกสมรส การทำแท้งที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น

เนื้อหาสาระของการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาสำหรับกลุ่มนี้ได้แก่

1. ความรู้ทางด้านสรีระร่างกายและระบบอวัยวะสืบพันธุ์ การเปลี่ยนแปลงของร่างกายเมื่อเข้า วัยเจริญพันธุ์
2. ความรู้ที่ส่งเสริมให้เกิดทัศนคติที่ดีในเรื่องเพศ เช่น เรื่องเพศเป็นเรื่องของการสร้างสรรค์ เป็น สิ่งที่จำเป็นสิ่งหนึ่งของความจำเป็นสำหรับมนุษย์ การยกเลิกค่านิยมของสังคมในเรื่อง “Double Standard” รวมทั้งการช่วยส่งเสริมสถานภาพของสตรีให้มั่นคงยิ่งขึ้น
3. ความรู้ในเรื่องการวางแผนครอบครัวและวิธีการคุมกำเนิด
4. ความรู้ในเรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
5. ควรร่วมมือกันอภิปรายเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานและการตั้งครรภ์นอกสมรส และเรื่องการออกเที่ยวกับเพื่อนต่างเพศ การวางตัวกับเพศตรงข้าม เป็นต้น

สื่อมวลชน

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่า วิทยาการก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารโทรคมนาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทำให้โลกอยู่ในภาวะที่ ไร้พรมแดน พลโลกมีการติดต่อสัมพันธ์กันได้อย่างรวดเร็ว เปิดโอกาสให้คนในสังคมสามารถแสวงหาข่าวสาร ความรู้ได้อย่างหลากหลาย และจากทุกทิศทาง ดังคำกล่าวที่ว่าสังคมโลกปัจจุบันอยู่ในยุคที่เรียกว่า ยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งนำไปสู่การผสมผสานความคิด ค่านิยม ตลอดจนชีวิตและความเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติใน โลก และสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อกระบวนการพัฒนาเด็กและเยาวชน (คณะกรรมการ กิจการเยาวชน สตรี และผู้สูงอายุ สภาผู้แทนราษฎร, 2539)

จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญยิ่งเพราะเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ ความคิด และ ศิลปวัฒนธรรม ของบุคคลและสังคมต่าง ๆ ในโลก นอกจากนี้ยังกล่าวได้ว่าการศึกษาที่มนุษย์ได้รับเป็นช่วง ระยะเวลาที่ยาวนานของชีวิตคือ การศึกษานอกระบบโรงเรียน หรือการเรียนรู้ที่ได้จากสื่อมวลชนนั่นเอง ประกอบกับการที่สื่อมวลชนสามารถสื่อสารและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ทั้งที่มาจากต่างประเทศและในประเทศ ไปยังบ้านทุกแห่งได้โดยตรง อีกทั้งภาพความรุนแรง การข่มขู่ทางกามารมณ์ ก็ไม่ได้พบเฉพาะในสื่อโทรทัศน์

เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังพบมากในเกมอิเล็กทรอนิกส์ อินเทอร์เน็ต ทำให้การควบคุมดูแลการรับสื่อของ บิดามารดาทำได้ยาก หรือทำไม่ได้เลย (Michale Splindler, 1997)

ในเรื่องข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ พบว่าสื่อมวลชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม เสี่ยงทางเพศของวัยรุ่น เพราะวัยรุ่นเป็นวัยที่มีความตื่นตัวต่อการรับทราบข้อมูลข่าวสาร สังคมจึงมีโอกาสรับรู้ ข่าวสารทางสื่อมวลชนมากกว่าวัยอื่น ๆ ทำให้สื่อดังกล่าวมีอิทธิพลทั้งทางบวกและทางลบ (นิตยา ปัญงิมิฉิฉิ, 2536)

สื่อมวลชนที่ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษา

แหล่งที่ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาอีกแหล่งหนึ่ง ซึ่งนับว่ามีอิทธิพลต่อความรู้เรื่องเพศศึกษากับคน ในชุมชน ได้แก่ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อม สื่อมวลชน ดังกล่าวจะให้ความรู้ที่ถูกต้องกับคนในชุมชน

1) ภาพยนตร์

ภาพยนตร์ ควรจะมีภาพยนตร์หลายระดับสำหรับเด็ก สำหรับผู้ใหญ่ที่มีความรู้และทัศนคติที่ ต่างกันในเรื่องเพศ ผู้ใหญ่นั้นมีความยับยั้งชั่งใจหรือมีความไตร่ตรองมากกว่าเด็ก ในการที่นำเอาภาพยนตร์ บางส่วนมาใช้อธิบายกับชีวิตประจำวัน เด็กนั้นในบางครั้งยังจัดสัดส่วนของความเหมาะสมไม่ได้ดีเท่าผู้ใหญ่ ถ้าพบภาพยนตร์ที่สร้างไปในทำนองของความสับสนต่าง ๆ ในเรื่องเพศ เด็กก็อาจจะเห็นคล้อยตามหรือนำมา ปฏิบัติในชีวิตจริง ๆ ได้ จะเห็นได้ว่า สังคมต้องเตรียมให้คนในสังคมนั้นมีความรู้หรือความเข้าใจที่ถูกต้องใน เรื่องเพศ ให้มีความเป็นผู้ใหญ่ที่เพียงพอ อิทธิพลจากภาพยนตร์โป๊หรือภาพยนตร์ที่โจ่งใจสร้างขึ้นเพื่อยั่ว ยุ กามารมณ์นั้นจะได้ไม่มีอิทธิพลมากต่อชีวิตของคนในสังคม อาจถือได้ว่าเป็นสิ่งบันเทิงของผู้ที่เป็นผู้ใหญ่และ เรื่องเพศก็ไม่ได้หมายถึงสิ่งที่ปรากฏอยู่บนจอภาพยนตร์เท่านั้น ภาพยนตร์เป็นเรื่องของความบันเทิงของคนใน สังคม (entertainment) ผู้สร้างภาพยนตร์ควรมีสำนึกความรับผิดชอบที่จะไม่โจ่งใจหรือยั่ว ให้ผู้ชมเกิดความรู้ สึกทางเพศไปในทางที่ผิด ๆ ซึ่งเป็นผลทางอ้อมของการก่อให้เกิดปัญหาได้อย่างคาดไม่ถึง

ภาพยนตร์ที่เป็นสื่อมวลชนทางด้านหนึ่งของสังคมควรมีลักษณะดังนี้

1. จัดระดับของภาพยนตร์ว่าชนิดใดสำหรับเด็ก หรือสำหรับเด็ก
2. จัดให้มีภาพยนตร์ที่ให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาที่ถูกต้องกับคนในสังคม
3. จัดให้มีการควบคุมการฉายภาพโทรทัศน์ ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมอยู่ในขณะนี้ โดยให้จัดระดับ ของภาพยนตร์เช่นกันว่า ชนิดใดสำหรับเด็กหรือผู้ใหญ่

2) โทรทัศน์

นับว่าเป็นความบันเทิงที่นิยมแพร่หลายในสังคมปัจจุบันนี้ โทรทัศน์ก็เช่นเดียวกับภาพยนตร์ คือ ควรจัดรายการสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ด้วย เช่น ภาพยนตร์โทรทัศน์สำหรับผู้ใหญ่ควรฉายรอบดึก และควรจัดรายการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษาอย่างถูกต้อง เช่น จัดการอภิปราย ตอบปัญหา หรือจัดกลุ่มเด็กวัยต่าง ๆ ให้ความรู้ทางด้านเพศศึกษาสอดแทรกเข้าไปด้วย ซึ่งเนื้อหาสาระในเรื่องเพศศึกษานี้มีอยู่มากมายที่จะนำมาอภิปรายหรือให้ความรู้

3) วิทยุ

เป็นสิ่งให้ความบันเทิงอีกด้านหนึ่งเช่นกัน บทบาททางวิทยุก็สามารถมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อของคนในสังคมได้ วิทยุควรมีรายการให้ความรู้ทางด้านเพศศึกษาด้วย รวมทั้งการตอบปัญหาที่จะเป็นประโยชน์ในเรื่องเพศศึกษา การให้ความรู้กับวัยรุ่นในเรื่องต่าง ๆ เช่น การคบเพื่อนต่างเพศ การวางตัวกับเพื่อนต่างเพศ เป็นสิ่งซึ่งเด็กในวัยนี้สนใจ การมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรสของกลุ่มเด็ก วัยรุ่น การให้ความรู้เรื่องโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปัญหาการปรับตัวของเด็กวัยรุ่นต่อสภาพแวดล้อม ปัญหาการปรับตัวในบทบาทของสามีภรรยาสำหรับผู้ที่ตั้งงานแล้ว เป็นต้น จะเห็นได้ว่าเนื้อหาสาระของการให้ความรู้ทางเรื่องเพศศึกษานี้มีอยู่มากมายและวิทยุก็เป็นสื่อมวลชนอันหนึ่งที่จะช่วยเผยแพร่ความรู้เรื่องเพศศึกษาได้

4) หนังสือต่าง ๆ

หนังสือนั้นแบ่งได้เป็นหลายลักษณะ เช่น หนังสือพิมพ์รายวัน หนังสือพิมพ์รายปักษ์ หนังสือรายเดือน เป็นต้น ปัจจุบันหนังสือเหล่านี้มีความรับผิดชอบในเรื่องการให้ความรู้เรื่องเพศศึกษามากขึ้น จะเห็นได้ว่ามีคอลัมน์ตอบปัญหา โดยเฉพาะปัญหาทางการแพทย์ จะมีผู้สนใจที่จะถามปัญหาในเรื่องเพศ และผู้ตอบก็มีความสามารถและตั้งใจที่จะให้ความรู้เช่นกัน แนวโน้มของผู้ที่ต้องการมีความรู้ในเรื่องเพศมีเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่สมรสแล้วต้องการจะปรับตัวทางด้านเพศกับคู่สมรสให้ถูกต้อง เป็นแนวโน้มที่ดี แสดงว่ามีผู้ที่กล้าจะพูดในเรื่องเพศและเมื่อเขาคิดว่าเขามีปัญหาในเรื่องเหล่านี้ ก็สามารถที่จะหาบริการจากชุมชนด้วย การตอบปัญหาทางคอลัมน์นี้ดีในแง่ของผู้ถามคือ ไม่ต้องการให้เป็นที่ยึดจ้อง ป้องกันความกระดากอายหรือสำหรับผู้ที่ไม่กล้าไปขอรับบริการจากหน่วยงานที่ให้บริการโดยตรง ก็สามารถรับบริการตอบปัญหาจากคอลัมน์หนังสือต่าง ๆ นี้ได้

จากปัญหาที่พบในคอลัมน์ของหนังสือต่าง ๆ นั้น ในบางครั้งจะพบว่าผู้ถามขาดความรู้ ความเข้าใจและมีทัศนคติที่ผิด ๆ ในเรื่องเพศเป็นอย่างมาก เป็นเพราะสังคมไม่เปิดโอกาสไม่ให้บริการความรู้ในเรื่องเพศต่อคนในสังคม ทำให้เกิดความเข้าใจผิดในเรื่องเพศ ซึ่งนำไปสู่ปัญหาอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้จะพบว่า ผู้ถาม

ปัญหาส่วนมากจะเกี่ยวข้องกับเรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส การมีความสัมพันธ์ทางเพศนอกเหนือการสมรส การหาบริการการทำแท้ง การขอรับความรู้ในเรื่องการคุมกำเนิด และผู้ที่ถามปัญหานั้นส่วนมากจะเป็นในลักษณะขอการแก้ไข คือกำลังเดือดร้อน ประสบกับภาวะต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้น มีน้อยรายที่จะขอคำปรึกษาในแง่ของการป้องกัน ดังนั้นการปกปิดหรือการปรางไม่ให้นักศึกษาได้รับความรู้ในเรื่องเพศจึงเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ถ้าเด็กถูกห้ามจากครอบครัวก็จะไปหาจากโรงเรียน จากเพื่อน ถ้าถูกห้ามอีกก็อาจจะหันไปหาหนังสือในลักษณะต่าง ๆ กัน และเรื่องเพศนี้เป็นเรื่องที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา ไม่ว่าจะเป็นหันไปทางใดก็พบเรื่องเพศแฝงอยู่ในขั้นตอนของการดำเนินชีวิตทั้งสิ้น

นักวิชาชีพหลายสาขา เช่น แพทย์ จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยา พยาบาล ฯลฯ สามารถจัดทำหนังสือที่ให้ความรู้ในเรื่องเพศได้อย่างถูกต้อง เรื่องเพศศึกษานั้น ต้องการความช่วยเหลือร่วมมือจากนักวิชาชีพหลาย ๆ สาขา ช่วยกันริเริ่ม ช่วยกันให้ความสำคัญ จึงจะสามารถนำเรื่องเพศศึกษาเข้ามาสู่ชุมชนได้

งานวิจัยที่กล่าวถึงสื่อมวลชนประกอบการศึกษาของ กฤตยา อาชวนิจกุล และ วราภรณ์ แหม่มสนิท (2538) พบว่า การที่ครอบครัวและระบบการศึกษาผลัดการเรียนรู้อะไรเรื่องเพศของวัยรุ่นให้ไปเป็นการเรียนรู้จากสื่อต่าง ๆ ก็คือ สิ่งที่ตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นเรื่องเพศของวัยรุ่น เท่าที่มีปรากฏอยู่ในท้องตลาด มักเป็นสื่อที่มีลักษณะขบขันและกระตุ้นเร้าความต้องการทางเพศ สื่อเหล่านี้ไม่ว่าจะเป็นวิดีโอเอ็กซ์ หนังสือภาพโป๊เปลือย และนิตยสารปลูกใจที่มีอยู่ดาษดื่น ล้วนแต่ไม่มีคุณภาพในแง่การสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องเพศศึกษา หรือปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสมในเรื่องพฤติกรรมทางเพศ และความสัมพันธ์ของชาย-หญิง ในทางตรงข้าม สิ่งที่วัยรุ่นเรียนรู้จากสื่อเหล่านี้ ยังเป็นการปลูกฝังและตอกย้ำความเข้าใจผิดในเรื่องเพศและความสัมพันธ์ระหว่างเพศและความรู้ ความเข้าใจที่ถูกบิดเบือนเช่นนี้เอง ที่วัยรุ่นเองยืนยันว่าเป็นผลจากการกระตุ้นเร้าโดยสื่อขบขันทางเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิดีโอเอ็กซ์ ซึ่งแพร่หลายมากในหมู่วัยรุ่น มีผลทำให้วัยรุ่นซึ่งเป็นวัยอยากรู้อยากลอง เกิดความต้องการแสวงหาประสบการณ์จริงทางเพศ

นอกจากนั้น การที่เด็กชายมีโอกาสนับรู้เรื่องเพศจากสื่อต่าง ๆ โดยการยอมรับของสังคมที่เห็นว่าเรื่องเพศเป็นเรื่องของผู้ชาย ดังจะเห็นได้จากเด็กผู้ชายเคยดูหนังโป๊ บางคนเคยดูวิดีโอโป๊ ซึ่งสื่อขบขันลามกทางเพศเหล่านี้ได้มาจากในบ้านของบิดา ของพี่ชาย บางคนถูกชักชวนจากพี่ชายแท้ ๆ ซึ่งตัวของวัยรุ่นเองเมื่อดูสื่อเหล่านี้ก็ยอมรับว่าอยากลองเมื่อมีโอกาสนับว่าผู้หญิงมีโอกาสนับเสี่ยง ถ้าไม่รู้จักทักษะการปฏิเสธ อาจเกิดมีเพศสัมพันธ์โดยไม่คาดคิดได้ (วิมล روما และ นัทรดา กาญจนสุทธิแสง, 2541) สอดคล้องกับวิชา มหาคุณ (2538) รายงานปัญหาทางเพศในวัยรุ่น ศึกษาจากเด็กเยาวชนที่กระทำผิดพบว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดยอมรับว่า เรียนรู้วิธีการร่วมเพศจากหนังสือ และสิ่งพิมพ์ลามก รวมทั้งวิดีโอลามก ซึ่งเผยแพร่ทั่วไปในกลุ่มวัยรุ่น และอาจขบขันให้เกิดการกระทำผิดทางเพศหรือเกิดพฤติกรรมเสียหายทางเพศได้โดยง่าย

ศาสนา

ในแต่ละสังคมจะมีศาสนาเป็นสถาบันในการอบรมสั่งสอนสมาชิกของสังคมนั้น ๆ ให้ละชั่ว ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ สถาบันทางศาสนาจะทำหน้าที่ปลูกฝังความเชื่อ เจตคติ ค่านิยม และวิถีชีวิตที่ถูกต้อง สำหรับประเทศไทย ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ หลักธรรมของศาสนาพุทธมีอิทธิพลต่อแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และเป็นหลักแห่งการประพฤติปฏิบัติในสังคมไทยตลอดมา ในเรื่องเพศจนนั้น พุทธศาสนา กำหนดหลักแห่งการปฏิบัติไว้ที่เรียกว่า ศีล เป็นข้อห้ามมิให้ปฏิบัติศีลหรือข้อห้ามปฏิบัติในเรื่องเพศสัมพันธ์ ในชาวพุทธทั่วไปจะได้รับการเสนอแนะว่าควรจะถือศีลห้า โดยเฉพาะข้อที่ 3 ที่มีข้อห้ามมิให้ประพฤติดนินา

ศาสนาพุทธยังมีข้อห้ามและข้อเสนอแนะในพฤติกรรมที่จะมีความเกี่ยวเนื่อง หรือนำไปสู่การมี พฤติกรรมเพศสัมพันธ์ที่ไม่ถูกต้อง ได้แก่ ศีลข้อห้า ห้ามดื่มสุรา เครื่องคองของมีนเมา จรรยา เศรษฐบุตร (อ้าง ใน ชาติ แจ่มนุช, 2538) ได้ทบทวนงานวิจัยในต่างประเทศที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเคร่งศาสนา การเข้าร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและการเห็นคุณค่าทางศาสนากับการปล่อยตัวทางเพศหรือการมีกิจกรรมทาง เพศของวัยรุ่นพบว่า ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ทางลบนั่นคือ ถ้าวัยรุ่นมีความเคร่งศาสนามาก เข้าร่วมใน กิจกรรมทางศาสนามากหรือเห็นคุณค่าทางศาสนามากจะปล่อยตัวทางเพศหรือมีประสบการณ์ทางเพศน้อย

ถาวร วรเทศะคงคา (2534) ศึกษาเรื่องผลของการฝึกอบรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาจิตลักษณะของพระที่เข้าโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มนักเรียนที่ บรรพชาและได้รับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนามีการเปลี่ยนแปลงด้านวินัยในตนเอง ทศนคติต่อพุทธศาสนา การรับรู้ต่อการละเมิดศีลห้าสูงขึ้นกว่ากลุ่มนักเรียนที่ไม่ได้บรรพชาและไม่ได้รับการฝึกอบรมทางพุทธศาสนา

จิรวัดนา มั่นยืน (2536) ศึกษาเรื่อง ประสบการณ์ในมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะทางพุทธ ศาสนาและทางจิตของนิสิตในกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ ทางพุทธศาสนากับจิตลักษณะทางพุทธศาสนาของนิสิตชั้นปีที่ 2 – 4 จากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ 7 แห่ง ผลการวิจัยพบว่านิสิตที่มีประสบการณ์ทางพุทธศาสนาโดยเป็นสมาชิกในชมรมพุทธศาสตร์ หรือมี ประสบการณ์ทางพุทธจากวิชาที่เรียน หรือจากการบวชจะมีความเชื่อทางพุทธศาสนามาก มีการปฏิบัติทางพุทธ มาก มีสุขภาพจิตดีและเหตุผลเชิงจริยธรรมสูง

อุบล เลี้ยววาริน (2542) ศึกษาเรื่องผลของการฝึกอบรมตามแนวพุทธต่อจิตลักษณะและลักษณะ ทางพุทธของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ เป็นการวิจัยกึ่งทดลองโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาว่าผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมตาม แนวพุทธมีสุขภาพจิต จิตลักษณะทางพุทธ อันได้แก่ ความเชื่อทางพุทธ และความเชื่อทางพุทธในแนวกรรมกับ

ลักษณะทางพุทธอันได้แก่ การปฏิบัติทางพุทธและวิถีชีวิตแบบพุทธ แตกต่างจากผู้ที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมหรือไม่ กับภายหลังการฝึกอบรมสิ้นสุดทันที และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลที่มีอายุในช่วง 20 – 60 ปี เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข ซึ่งจัดขึ้นโดยโครงการบัณฑิตศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ประกอบด้วยนักศึกษาสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ จำนวน 48 คน บุคคลภายนอกจำนวน 45 คน ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติในการดำเนินวิถีชีวิตแบบพุทธอันได้แก่ การนำหลักความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนา มาประกอบการตัดสินใจในการกระทำต่าง ๆ เช่น การคบเพื่อน การกระทำกิจกรรมในยามว่าง การเลือกวิธีพักผ่อน โดยบุคคลเลือกที่จะไม่กระทำพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม ในสถานการณ์ต่าง ๆ มีการปฏิบัติในด้านการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนาเพิ่มขึ้น มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาเพิ่มขึ้น

ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับวัยรุ่น

แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น

ชัยนาถ นาคบุปผา (2515) ได้ให้ความหมายของคำว่าวัยรุ่น (Adolescences) ซึ่งเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า Adoleiera แปลว่า วัยที่เข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยพิจารณาจากเกณฑ์ความพร้อมทางร่างกาย หรือภาวะสุกสุดจริตทางร่างกาย (Pubertal Period) การย่างเข้าสู่วัยรุ่นเป็นระยะของการเผชิญปัญหาในด้านต่าง ๆ ความจำเป็นในการปรับตัวทั้งด้านร่างกายและสังคมเพิ่มขึ้นจากวัยเด็กที่ผ่านมา

สุชา จันทร์เอม และ สุรางค์ จันทร์เอม (2521) สรุปว่า วัยรุ่นคือวัยที่สิ้นสุดความเป็นเด็กเป็นวัยที่เป็นสะพานไปสู่ผู้ใหญ่ ไม่มีเส้นชัดเจนแน่นอนว่าจะเริ่มเมื่อใดและสิ้นสุดเมื่อใด แต่กำหนดได้จากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและรูปร่างเป็นสำคัญ ถ้าจะกำหนดลงไปว่าเริ่มเมื่อใดก็ถือเอาเมื่อเด็กหญิงเริ่มมีประจำเดือน ส่วนเด็กชายเมื่อมีการหลั่งน้ำกาม ตามปกติเด็กหญิงจะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นก่อนเด็กชาย ประมาณ 1 – 2 ปี แต่ก็ไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่างเช่น อาหาร ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เป็นต้น

สุพัตรา สุภาพ (2525) ให้ความหมายว่า วัยรุ่น เป็นวัยที่มีทั้งความเจริญทางด้านร่างกายและจิตใจ

“ร่างกาย” คือ การไม่เป็นเด็กอีกต่อไป

“จิตใจ” คือ การรู้จักใช้เหตุผล การรู้จักควบคุมอารมณ์ รวมทั้งสามารถเข้ากลุ่มหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมได้

R.J. Havinghurst (อ้างใน ฉวีวรรณ สุขพันธ์ไพฑาราม, 2527) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงจากความเป็นเด็กเข้าสู่วัยรุ่นได้ดังนี้ คือ

1) การเปลี่ยนแปลงบุคลิกลักษณะ

เด็กเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นจะเกิดความคิดอยากจะได้สนิทสนมกับผู้ใหญ่ ความคิดของการสนิทกับผู้ใหญ่ ไม่ใช่เกิดจากต้องการให้ผู้ใหญ่อุปถัมภ์ คอยดูแลพิทักษ์ปกป้องเหมือนตอนเด็ก ความคิดของเด็กเล็กที่อยากได้ความอบอุ่น ให้ผู้ใหญ่รักด้วยการคอยเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่อยู่เสมอ จะเปลี่ยนไปเป็นต้องการได้แสดงความคิดเห็นของตนเองบ้าง การอยากได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในบ้าน อาจกล่าวได้ตามนัยว่า วัยรุ่นคือสภาวะของการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ

2) การเข้ากลุ่มเพื่อนวัยเดียวกัน (Peer group)

ความคิดเห็นของเด็กเล็กที่ต้องการความอบอุ่น ได้อยู่ใกล้ชิดกับพ่อแม่ คนเลี้ยง ความปรารถนาที่ต้องการการดูแลเอาใจอย่างเด็กจะเปลี่ยนไปเมื่อเด็กค่อยเจริญเข้าสู่วัยรุ่น ความผูกพันและความสำคัญของครอบครัวจะค่อย ๆ น้อยลงไป เด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่นจะเปิดตากว้างในการมองสังคมไกลจากตัวและสิ่งแวดล้อมแคบ ๆ ของเขาออกไป พฤติกรรมการเริ่มหันไปสนใจคบค้ากลุ่มเพื่อนในวัยรุ่นราวคราวเดียวกัน เป็นสิ่งหนึ่งที่นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นตัวของตัวเองแล้ว ยังบ่งถึงความคิดวิพากษ์ต่อการเปลี่ยนแปลงรูปร่างของตนเอง ทำให้เขาต้องการเข้าหาเพื่อนรุ่นเดียวกันเพื่อจะได้เป็นเครื่องปลอบใจว่า ยังมีคนที่มีความกังวล ความว้าวุ่นจากการเปลี่ยนแปลงของตนเองเช่นเดียวกับเขาเหมือนกัน ลักษณะนี้เป็นปรากฏการณ์สำคัญของการพัฒนาทางสังคมของวัยรุ่น

3) การควบคุมพฤติกรรมด้วยตนเอง

ความแตกต่างในช่วงของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในวัยย่างเข้าสู่วัยรุ่น คือ การรู้จักการอดกลั้น การมีสติ ไตร่ตรองรอบคอบขึ้น เป็นที่น่าสังเกตง่าย ๆ ได้ว่า ในช่วงระยะเด็กเล็ก ความสนใจในการทำงานของเด็กจะต้องการทำงานง่าย ๆ มองเห็นจุดมุ่งหมายไม่ไกลนัก แต่พอเข้าสู่วัยรุ่น ความรู้สึกของการต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนมีผลทำให้เด็กอยากลองเสี่ยง การอยากลองจะมีในเด็กชายมากกว่าหญิง ทั้งนี้เพราะการอบรมเลี้ยงดูชายมักปลูกฝังกันว่า ชายจะต้องสนุก โดด โผนเป็นผู้นำ ไม่ต้องสำรวมกิริยามากนัก ส่วนหญิงชนบทรอบคอบ ค่านิยมที่ให้หญิงต้องสำรวม ยังคงปลูกฝัง ทำให้หญิงได้รับการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะการควบคุมดูแลมาก ซึ่งมีผลทำให้หญิงขาดความมั่นใจที่จะเสี่ยงทำงานที่ต้องรับผิดชอบมาก

4) การคืนรนเป็นอิสระ

เด็กในช่วงเข้าสู่วัยรุ่น จะพยายามแสวงหาความเป็นไทแก่ตนเอง การปลื้มตัวออกจากการเกี่ยวข้องกับทางบ้าน การควบคุมดูแลของผู้ใหญ่จะเกิดกับเด็กชายได้มากกว่าเด็กหญิง การแสดงความคิดเห็นอิสระของเด็กในช่วงโตเข้าสู่วัยรุ่นจะเห็นได้จากการเลือกแต่งกาย การคบหาเพื่อน และตั้งอุดมการณ์ แนวคิดของตน หรือของกลุ่มด้วยตนเอง

5) ความสนใจเพศตรงข้าม

ความคิดนี้อาจกล่าวได้ว่า เป็นสัญญาณอย่างสำคัญของการแสดงถึงการพัฒนาการเข้าสู่ความเป็นวัยรุ่น ความสนใจเพศตรงข้ามเป็นธรรมชาติของวัยรุ่น เด็กเมื่อเข้าสู่ความเป็นวัยรุ่นแล้วกลับเก็บตัว หรือแสดงความไม่ใส่ใจต่อเพศตรงข้าม นับเป็นเรื่องแปลกที่ผู้ใหญ่จำเป็นต้องสังเกตว่าสิ่งใดคือปัญหาความแปลกจากธรรมชาติของเขา พฤติกรรมของเด็กในช่วงวัยเด็กตอนปลายก่อนเข้าสู่วัยรุ่นจะเป็นลักษณะอาศัยการเข้ากลุ่มเพศเดียวกันก่อน เพื่อโยงถึงการได้ติดต่อสมาคมกับเพศตรงข้ามต่อไป

6) การเริ่มหาประสบการณ์ใหม่ ๆ

วัยรุ่นเป็นระยะของการพัฒนาการทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว การเจริญเต็มที่ของสมองมีส่วนทำให้เด็กพยายามใช้ความคิดเป็นของตัวเอง แก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตนเอง สิ่งนี้เป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติที่ถ้าผู้ใหญ่ไม่ทำความเข้าใจ ก็อาจเห็นเป็นเรื่องทำทายเป็นหรือเป็นความดื้อรั้นของวัยรุ่นได้

7) การเริ่มสนใจตนเองอย่างจริงจัง

เด็กวัยรุ่นจะคิดและกังวลต่อความเป็นไปต่าง ๆ ของตนเอง ความสนใจตนเองของเด็กเล็กจะเป็นในลักษณะที่มองโลกรอบตัวอย่างแคบ ๆ เด็กจะสนใจตนเองเพียงเพื่อความสุขของตนเอง ให้ตนเองมีความสุขสบายใจ เป็นลักษณะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Self-centered) แต่วัยรุ่นจะสนใจความเป็นไปของตนเองด้วยสายตาที่กว้างและลึกซึ้งกว่า เขาจะกำหนดเพียงตัวเขาเป็นส่วนประกอบส่วนหนึ่งในสังคมที่กว้างใหญ่ เขาจะเฝ้าครุ่นคิดว่าตัวเขามีปมด้อย ปมเด่นเช่นไร สายตาของคนอื่น ๆ จะมองดูเขาอย่างพอใจหรือชิงชังเช่นไร ความคิดนี้เป็นเหตุที่เด็กเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเริ่มสนใจการแต่งกาย โดยความคิดแบบที่เป็นลักษณะของกลุ่มของตน

พรรณพิไล ศรีอารณ์ (2537) สรุปว่า วัยรุ่น คือ วัยที่เข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ โดยถือว่าเอาจากความพร้อมทางร่างกาย หรือภาวะสมบูรณ์สุดขีดของร่างกายเป็นเครื่องตัดสิน อันเป็นระยะที่ร่างกายมีความเจริญเติบโตของระบบอวัยวะสืบพันธุ์ และสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ในเพศหญิงนับตั้งแต่เริ่มมีประจำเดือนครั้งแรก และในเพศชายเริ่มมีการผลิตเซลล์สืบพันธุ์

วัยรุ่นพิจารณาจากช่วงอายุ

คาสติเกรีย และ ฮาร์บิน (Castiglia and Harbin, 1992 อ้างใน พรหมิต แก้วกมล, 2539) ได้แบ่งวัยรุ่นโดยพิจารณาจากช่วงอายุ ออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. วัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น (Puberty)
 - เด็กหญิง จะมีอายุระหว่าง 11 – 13 ปี
 - เด็กชาย จะมีอายุระหว่าง 13 – 15 ปี
2. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence)
 - เด็กหญิง จะมีอายุระหว่าง 13 – 15 ปี
 - เด็กชาย จะมีอายุระหว่าง 15 – 17 ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence)
 - เด็กหญิง จะมีอายุระหว่าง 17 – 20 ปี
 - เด็กชาย จะมีอายุระหว่าง 18 – 21 ปี

สุชา จันทร์อม แบ่งวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะ ตามช่วงอายุ ดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น อายุ 13 – 15 ปี
2. วัยรุ่นตอนกลาง อายุ 15 – 18 ปี
3. วัยรุ่นตอนปลาย อายุ 18 – 21 ปี

ทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่น

ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับวัยรุ่นเพื่อจะอธิบายถึงลักษณะสำคัญของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งแนวทางการดำเนินชีวิตของวัยรุ่นในแต่ละวัฒนธรรม บุคคลที่ได้ศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับวัยรุ่นมีดังนี้ (พรณพิไล ศรีอาภรณ์, 2537)

1) ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการทางเพศของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud)

ถือว่าวัยรุ่น เป็นวัยที่อยู่ในช่วง Genital stage หรือระยะของการบรรลุวุฒิภาวะทางเพศ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระวิทยาไปสู่วุฒิภาวะทางเพศนั้น ฟรอยด์ กล่าวว่า วัยรุ่นไม่สามารถเก็บความรู้สึกทางเพศไว้ได้ เนื่องจากมีแรงขับเคลื่อนทางเพศมากขึ้น จึงพบว่าวัยรุ่นมักมีการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองในช่วงอายุ 13 – 15 ปี มากที่สุด ในระยะวัยรุ่นตอนต้น จะมีความสนใจในบุคคลที่เป็นเพศเดียวกัน คืออยู่ใน

ช่วง Homosexual stage หลังจากนั้นก็จะผ่านไปสู่วัย Heterosexual stage คือเริ่มหาความพึงพอใจกับเพศตรงข้าม เริ่มมีการติดต่อกับเพศตรงข้าม เนื่องจากในวัยนี้จะมีความเป็นอิสระจากบิดามารดา ดังนั้นจึงสามารถสร้างสัมพันธภาพกับเพศตรงข้ามได้ดีขึ้น

2) ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการของอีริกสัน (Erikson)

วัยรุ่นจะอยู่ในพัฒนาการขั้นที่ 5 คือ การสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง ภาวะวิกฤติของวัยรุ่นเกิดขึ้นเนื่องจากความสับสนในบทบาทและความเป็นบุคคลของตนเอง มีการเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะสืบพันธุ์อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ทำให้วัยรุ่นก้าวไปสู่การเป็นผู้ใหญ่ สิ่งสำคัญที่วัยรุ่นค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง ก็คือ การตัดสินใจในความสำเร็จของชีวิต วัยรุ่นมักนิยมชมชอบคนที่มีความสามารถหรือดาราภาพยนตร์เพื่อนำไปสู่การสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง

วอลเตอร์ มิสเชล (Walter Mischel) ได้สรุปผลการศึกษาว่า การเปลี่ยนแปลงของร่างกายและฮอร์โมนทำให้วัยรุ่นเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมทางเพศในสังคม ความมุ่งหวังของสังคมจะเป็นตัวผลักดันให้วัยรุ่นมีความรับผิดชอบต่อความสำเร็จในชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม สังคม บิดา มารดา และเพื่อนจะยังคงมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น

ฮาวิก เฮริสท์ (Havighurst) นักจิตวิทยาที่ศึกษาถึงพันธกิจของวัยรุ่นว่ามี 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. วัยรุ่น จะต้องมีความสำเร็จในการเข้ากลุ่มเพื่อนวัยเดียวกัน ทั้งที่เป็นเพื่อนเพศเดียวกันหรือเพื่อนต่างเพศ
2. รับรู้บทบาททางสังคมของผู้ใหญ่ทั้งชายและหญิง
3. ยอมรับรูปร่างหน้าตาของตนเองและใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างมีประสิทธิภาพ
4. มีความเป็นอิสระในตนเอง และรับฟังเหตุผลของบิดามารดา ครู ผู้ปกครอง
5. เตรียมตัวเพื่อชีวิตแต่งงาน และการครองเรือนที่ดี
6. เตรียมตัวและรู้จักการเลือกอาชีพที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเอง
7. การสร้างค่านิยมและศีลธรรม จรรยา เพื่อเป็นหลักในการดำรงชีวิต
8. มีความต้องการที่จะรับรู้ถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

พัฒนาการทางร่างกายและกายวิภาค

ในระยะต้นของวัยรุ่น จะเป็นระยะที่มีพัฒนาการทางร่างกายอย่างรวดเร็ว และมีบทบาทสำคัญต่อพัฒนาการทางความเจริญงอกงามทางด้านอื่น ๆ ให้ประสานตามไปด้วย เช่น พัฒนาการด้านอารมณ์ และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่วัยรุ่นแสดงออกมา เป็นต้น

พัฒนาการทางร่างกาย ในระยะนี้นับว่าเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อจากการเปลี่ยนแปลงจากลักษณะของเด็ก มาเป็นลักษณะของความเป็นผู้ใหญ่ โดยเราเรียกระยะนี้ว่า วัยรุ่นหนุ่มสาว

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของวัยรุ่นในระยะต่าง ๆ มีดังนี้

วัยย่างเข้าสู่วัยรุ่น (Puperty) คือ ช่วงอายุตั้งแต่ 11 หรือ 12 ถึง 13 หรือ 14 เป็นระยะที่ร่างกายเริ่มกายเจริญเติบโตทางเพศอย่างสมบูรณ์ทั้งในเด็กหญิงและชาย สำหรับเด็กหญิงนั้นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญของร่างกายเต็มที่ก็คือ การมีประจำเดือนครั้งแรก ส่วนเด็กชายนั้นไม่มีลักษณะบ่งแน่ชัดเช่นเด็กหญิง แต่เราอาจจะสังเกตได้จากสิ่งเหล่านี้คือ การหลั่งอสุจิครั้งแรก การมีขนตามอวัยวะเพศ นอกจากนี้ น้ำเสียงที่พูดยังเปลี่ยนไปจากเดิม คือ ห้าวขึ้น และมีลักษณะที่เรียกว่า แดกพาน เด็กหญิงนอกจากจะมีประจำเดือนครั้งแรกแล้ว ปรากฏว่าสัดส่วนต่าง ๆ ของร่างกายยังเปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางด้านอวัยวะเพศและการเจริญเติบโตของทรวงอกเนื่องจากผลของฮอร์โมนไปบำรุงมากขึ้น ในระยะเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นนี้ เป็นระยะที่เตือนให้เราเห็นว่า ระยะของวัยรุ่นได้ใกล้เข้ามาแล้ว ซึ่งระยะวัยย่างเข้าสู่วัยรุ่นนี้ ยังแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ

1. ระยะก่อนวัยเข้าสู่วัยรุ่น จะมีอายุประมาณ 10 – 11 ปี หรือ 12 ปี เด็ก ๆ จะมีความเจริญเติบโต และมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างทางร่างกาย เป็นการปรับตัวให้พร้อมที่จะย่างเข้าสู่วัยรุ่น ในช่วงของวัยก่อนวัยรุ่นนี้ ถ้าเด็กคนใดมีลักษณะของความเจริญเติบโตที่รวดเร็วก็จะย่างเข้าสู่วัยรุ่นเร็ว ในช่วงระหว่างอายุ 9 ปี เด็ก ๆ จะเจริญเติบโตอย่างช้า ๆ อยู่ประมาณ 1 ปี พออายุ 10 ปี เป็นต้นไป เด็กบางคนจะเริ่มเจริญเติบโตอย่างมากและรวดเร็วที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะมีน้ำหนักและส่วนสูงเพิ่มขึ้นซึ่งอาจทำให้เด็กเองรู้สึกตกใจหรือกังวลได้

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงอย่างอื่น ๆ ก็เกิดขึ้นด้วย เช่น แขนขายาว มือเท้าใหญ่ รวมทั้งลักษณะของประจำเดือนค่อย ๆ เริ่มปรากฏขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งระยะนี้การเปลี่ยนแปลงลักษณะประจำเพศภายนอกเริ่มปรากฏได้แก่ การขึ้นของหนวดเคราในเพศชาย และการขยายตัวของหน้าอกและสะโพกในเพศหญิง ความเจริญของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมักจะไม่สัมพันธ์กันนัก

เด็กชายและเด็กหญิงในวัยก่อนวัยรุ่นนี้ จะแตกต่างกันในเรื่องความเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างเห็นได้ชัด เด็กหญิงจะมีส่วนสูงและน้ำหนักมากกว่าเด็กชายในวัยเดียวกัน ลักษณะประจำเพศก็เริ่มปรากฏขึ้นในเด็กหญิงก่อนเด็กชาย บางครั้งจึงทำให้เด็กหญิงมีความรู้สึกกังวลใจและปรับตัวเข้ากับเพื่อนชายในห้องเรียนเดียวกันได้ยาก อันเป็นเหตุหนึ่งซึ่งทำให้เด็กวัยนี้ชอบแยกเพศเล่น สนใจเพื่อนเพศเดียวกันมากกว่าและไม่สนใจเพื่อนต่างเพศ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าเด็กหญิงไม่สนใจเรื่องเพศทั่วไป เพราะเด็ก ๆ ทั้งสองเพศในวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องเพศมากขึ้น และมักมีคำถามหรือปัญหาทางเพศมาถามผู้ใหญ่หรือครูอยู่เสมอ

2. ระยะวัยย่างเข้าสู่วัยรุ่น ระยะนี้เซลล์สืบพันธุ์ซึ่งสร้างขึ้นในอวัยวะเพศ (Sex Organ) ทั้งในเพศหญิงและเพศชาย ในเพศหญิงขณะที่เด็กหญิงกำลังเจริญเติบโตอย่างเข้าสู่วัยรุ่น เซลล์เพศหญิงหรือไข่ ซึ่งมีอยู่ในรังไข่มาาก่อนแล้วตั้งแต่เกิดก็จะเจริญเติบโต และในขณะเดียวกันรังไข่ซึ่งมีไข่นับเป็นจำนวนพัน ๆ ฟองนั้น ก็จะถูกกระตุ้นโดยฮอร์โมนจากต่อม Pituitary เป็นผลให้เซลล์หญิงหรือไข่เริ่มสุกพร้อมที่จะสืบพันธุ์ได้เป็นฟองแรก ปกติไข่จะหลุดลอยออกมาจากรังไข่เดือนละ 1 ฟอง จากรังไข่ข้างซ้ายและขวา ข้างละเดือนสลับกัน ไข่ที่สุกแล้วมีขนาดเล็กมาก มีรูปร่างเกือบกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 0.1 มิลลิเมตร ภายในของไข่ที่สุกประกอบด้วยนิวเคลียสอยู่ 1 อัน ซึ่งมีหน้าที่เก็บอาหาร ภายในปีกมดลูกมีขนละเอียดอยู่ทำหน้าที่ช่วยพัดพาเอาไข่ให้เคลื่อนไปตามท่อรังไข่เข้าสู่มดลูกได้ ถ้าไข่ไม่ได้รับการผสมพันธุ์กับอสุจิจากเพศชาย ก็จะสลายตัวไปในปีกมดลูก การเตรียมการต่าง ๆ ของผนังมดลูกเพื่อรองรับไข่ก็จะหยุดชะงักลงอันเป็นผลทำให้เกิดมีโลหิตประจำเดือนไหลออกมาจากมดลูกในระยะต่อมา ส่วนในเพศชายขณะที่เด็กชายกำลังเจริญเติบโตอย่างเข้าสู่วัยรุ่น เซลล์เพศชายหรืออสุจิจะเจริญเติบโตในขณะเดียวกันต่อมอัณฑะซึ่งมีหลอดเล็กละเอียดเป็นจำนวนมากสำหรับผลิตเซลล์เพศหรืออสุจินั้น ก็จะถูกกระตุ้นโดยฮอร์โมนจาก Pituitary ให้ผลิตเซลล์เพศเพิ่มมากขึ้น เซลล์เพศชายหรืออสุจิเหล่านี้มีขนาดเล็กมาก ต้องมองด้วยกล้องจุลทรรศน์จึงจะเห็นมีรูปร่างลักษณะคล้ายลูกธนูซึ่งมีส่วนหัวโต และหางยาวเรียวลำตัวมีขนาดยาวประมาณ 0.05 มม. สามารถเคลื่อนที่แหวกว่ายไปมาได้โดยอวัยวะส่วนหาง แต่ทั้งเพศหญิงและเพศชายการเปลี่ยนแปลงของร่างกายในระยะวัยย่างเข้าสู่วัยรุ่นนี้ยังไม่สมบูรณ์เต็มที่และการพัฒนาก็ยังไม่สมบูรณ์เต็มที่เช่นกัน ซึ่งธรรมชาติจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนสมบูรณ์เข้าสู่วัยรุ่น

วัยรุ่นตอนต้น คือ ช่วงอายุตั้งแต่ 13 หรือ 14 ถึง 14 ถึง 16 หรือ 17 ระยะนี้พัฒนาการของร่างกายต่อเนื่องมาจากวัยย่างเข้าสู่วัยรุ่น ทั้งส่วนสูง น้ำหนัก และลักษณะทางเพศภายนอกของร่างกายและการเคลื่อนไหว การเจริญเติบโตทางกายจะเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก วัยนี้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายเจริญขึ้นทุก

ส่วน เช่น แขนขายาว มือเท้าใหญ่ ตะโพก ออก ไหล่กว้างใหญ่ขึ้น มี “พาน” ที่หน้าอก แต่ถึงแม้ทุกส่วนในร่างกายจะเจริญขึ้น ทว่าสัดส่วนในการเจริญเติบโตจะแตกต่างกันไป ไม่เติบโตโดยสัมพันธ์กัน ทำให้อวัยวะบางส่วนเกะกะ การเคลื่อนไหวร่างกายก้ำกึ่งผิดปกติบ่อย นอกจากนั้น วัยนี้ยังเริ่มมีกล้ามเนื้อตัวแรงและฉุนเนื่องจากกระดูกตามผิวหนังมีมาก ช่วงนี้จึงเป็นช่วงที่เริ่มมีสาวทั้งเด็กชายและเด็กหญิง

นอกจากอวัยวะของร่างกายจะเจริญเพิ่มขึ้นทั้งทางด้านขนาด ส่วนสูง และน้ำหนักตัวแล้ว ยังมีการเจริญเกี่ยวกับลักษณะเพศขึ้นที่ส่องออกมาให้เห็นได้ชัดคือ เด็กชายและเด็กหญิงจะมีการเจริญที่เป็นไปตามเพศของตน เช่น เด็กชายเริ่มมีเสียงห้าวใหญ่ ไหล่กว้าง กล้ามเนื้อเป็นมัด มีหนวดเคราและมีขนขึ้นในที่ลับและรักแร้ ส่วนเด็กผู้หญิงจะมีเสียงแหลมเล็ก สะโพกผาย ทรวงอกขยาย เอวคอดเล็ก เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายจากเด็กเข้าสู่วัยรุ่นของชายหญิง จะมีลักษณะแยกเปรียบเทียบให้เห็นได้ตามลำดับของพัฒนาการทางกายได้ดังนี้

ชาย	หญิง
- มีขนที่อวัยวะเพศ - มีขนที่รักแร้ - มีขนหนาตามใบหน้า - มีขนขึ้นตามตัวมาก - ลูกกระเดือกใหญ่ขึ้น - การเปลี่ยนแปลงของกล่องเสียงมีมาก - ไหล่ขยายกว้าง - หน้าอกและสะโพกเปลี่ยนขยายเล็กน้อย - การรัดตัวของมัดกล้ามเนื้อตามไหล่ ต้นแขน และน่องมาก - ต่อมเหงื่อมีประสิทธิภาพการทำงานเพิ่มขึ้น	- มีขนที่อวัยวะเพศ - มีขนรักแร้ - มีขนขึ้นตามใบหน้าน้อยแต่ผมบนศีรษะจะขึ้นอีกครั้ง - มีขนขึ้นตามตัวน้อย - ลูกกระเดือกขึ้นไม่มากนัก - การเปลี่ยนแปลงของกล่องเสียงมีน้อย - ไหล่ขยายไม่กว้างนัก - หน้าอกและสะโพกขยายมาก - การเปลี่ยนแปลงของกล้ามเนื้อไหล่ ต้นแขน และน่องไม่มาก - ต่อมเหงื่อมีประสิทธิภาพการทำงานเพิ่มขึ้น

วัยรุ่นตอนปลาย เป็นวัยที่อายุตั้งแต่ 16 หรือ 17 ถึง 19 หรือ 20 ในระยะนี้พัฒนาการทางร่างกายเจริญถึงระดับวุฒิภาวะสูงสุดทั้งในเพศหญิงและเพศชาย แต่อาจมีเพศชายบางคนมีพัฒนาการต่อไปจนถึงอายุ 21 – 22 ปี ช่วงของวัยรุ่นตอนปลายนี้ เด็กชายและเด็กหญิงจะเริ่ม “โตทันกัน” หลังจากที่เด็กหญิงมี

วุฒิภาวะล้าหน้ากว่าเด็กชายประมาณ 1 – 2 ปี ในวัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น ช่วงวัยรุ่นตอนปลายเป็นช่วงที่อวัยวะสืบพันธุ์และต่อมเพศเจริญเต็มที่ในเพศหญิง หน้าอก และสะโพก จะขยายเต็มที่แบบ ผู้ใหญ่ สำหรับเพศชาย อวัยวะเพศและต่อมเพศเจริญเต็มที่เช่นเดียวกัน มีการหลั่งอสุจิมากขึ้นกว่าช่วงวัยรุ่นตอนต้น แม้ในยามนอนก็มีการ “ฝันเปียก” ซึ่งถือว่าเป็นขบวนการที่เกิดตามธรรมชาติเพื่อผ่อนคลายความกดดันของร่างกายที่ได้ผลิตน้ำอสุจิออกมา นอกจากนี้ หนวด เครา เห็นได้ชัดเจนในช่วงนี้ และทั้งสองเพศก็มีพฤติกรรมในการสร้างความใคร่ด้วยตนเองโดยในเพศชายจะมีมากกว่าเพศหญิง

พัฒนาการทางอารมณ์

อารมณ์เป็นความรู้สึกหรือความสะเทือนใจที่เกิดจากร่างกายถูกสิ่งอื่นมาเร้า คนเรานั้นมักมีอารมณ์เกิดขึ้นเสมอทุก ๆ นาที อารมณ์ของวัยรุ่นนั้นเป็นอารมณ์ที่รุนแรง โดยที่เราเรียกว่าวันนี้เป็นวัย “พายุบูแคม” ซึ่งหมายถึงการมีอารมณ์ที่รุนแรง เต็มไปด้วยความเชื่อมั่นในตนเอง ในบางครั้งจึงมักมีความคิดเห็นขัดแย้งกับผู้ใหญ่อยู่เสมอ การที่เกิดอารมณ์ง่ายและรุนแรงเช่นนี้ จึงเป็นเรื่องที่ง่ายต่อการยุแหย่หรือชักนำให้เด็กเกิดความรู้สึกอยากลองดี ทั้งในทางที่ดีและทางที่เลว ความคิดชั่ววูบของอารมณ์วัยรุ่นอาจเป็นสิ่งที่ทำให้เขาแสดงพฤติกรรมผิด ๆ ออกมา ซึ่งอาจหมายถึงชีวิตและอนาคตของเขาเอง

อารมณ์ของวัยรุ่นแบ่งเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทก้าวร้าวรุนแรง เช่น อารมณ์โกรธ อิจฉา เกลียดชัง
2. ประเภทเก็บกดเอาไว้ เช่น ความกลัว ความวิตกกังวล ความเศร้าใจ กระอักกระอ่วนใจ สลดหดหู่ ขยะแขยง เสียใจ อารมณ์ประเภทนี้เป็นอันตรายต่อวัยรุ่นมากที่สุด
3. อารมณ์สนุก เช่น ความรัก ชอบ สุขสบาย พอใจ ตื่นเต้น

เนื่องจากอารมณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ มีทั้งประโยชน์และโทษต่อบุคคลทั้งสิ้น และอารมณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่คงที่แน่นอน หากแต่การติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ดังนั้น จึงสมควรจะได้ศึกษาและรู้จักอารมณ์ต่าง ๆ ของวัยรุ่นบ้างพอสมควร อารมณ์ต่าง ๆ ของวัยรุ่นที่ควรทราบมีดังนี้

1. ความกลัว เป็นอารมณ์ที่มีอยู่ในทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย โดยจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรู้สึกว่าคุณค่าตนเองไม่ได้รับความปลอดภัย ความกลัวของวัยรุ่นนั้นส่วนใหญ่มักเป็นความกลัวเกี่ยวกับการปรับตัวให้เข้ากับสังคม เช่น เด็กชายบางคนกลัวที่จะต้องพูดจากับเด็กหญิงตามลำพัง หรืออาจเป็นความกลัวที่คิดว่า จะไม่ได้รับการยกย่องจากสังคม โดยจะทำให้เด็กคอยระมัดระวังพฤติกรรมของตนจนบางทีไม่เป็นตัวของตัวเอง

ความกลัวอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญของวัยรุ่นคือ เกี่ยวกับรูปร่างลักษณะ และความไม่สมประกอบต่าง ๆ ของร่างกาย ซึ่งนอกจากทำให้เกิดความกลัวแล้วยังทำให้เกิดอารมณ์หงุดหงิดอีกด้วย

2. ความกังวลใจ เป็นผลมาจากความกลัว โดยกลัวเรื่องต่าง ๆ แล้วเก็บเอาเรื่องเหล่านั้นมาเป็นความกังวลใจ ความกังวลใจเกิดจากการนึกคิดและทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต น่าจะเป็นไปในทางที่ไม่ดี ซึ่งบางทีสิ่งนั้นอาจจะเกิดขึ้นหรือบางทีอาจจะไม่เกิดขึ้นก็ได้ เช่น เกี่ยวกับการสอบ เขามักกังวลว่าจะทำข้อสอบไม่ได้ ทำให้ไม่สบายใจ บางทีถึงกับไม่เป็นอันหลับอันนอนจนกว่าจะได้ทำการสอบผ่านพ้นไปแล้ว นอกจากนี้ ยังมีความกังวลใจเกี่ยวกับเรื่องบุคคลภายในบ้าน เรื่องความสัมพันธ์ทางสังคม และกังวลใจเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของตนเอง เป็นต้น

3. ความโกรธ เป็นการแสดงออกของอารมณ์ประเภทก้าวร้าว รุนแรง ประเภทเดียวกับความอิจฉาริษยาและความเกลียดชัง โดยจะแสดงออกให้เห็นหลายอย่างทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นต้นว่า มือสั่น เท้าสั่น หน้าตาแดงก่ำ หายใจถี่ หุนหันพลันแล่น ขาดความยับยั้งคิด อาจจะแสดงออกหลายแบบ เช่น ทำร้ายผู้อื่นให้ได้รับบาดเจ็บ หรืออาจทำร้ายตนเอง ทำลายข้าวของที่อยู่ใกล้มือ บางทีร้องไห้ กระเทียมเท้า ส่งเสียงดัง หรือบางทีแสดงออกทางอ้อมโดยเก็บตัวเองอยู่เงียบ ๆ คนเดียว และไม่ยอมพูดจากับใคร

4. ความรัก ความรักเป็นอารมณ์ประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นกับทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ในวัยรุ่นมีความรักประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

ก. ความรักตนเอง ได้แก่ ความรักและดูแลเอาใจใส่สภาพความเป็นไปของร่างกายตนเอง เช่น ทรูวดทรง ความสวยงามของใบหน้า การเลือกเครื่องแต่งกาย เป็นต้น

ข. ความรักเพื่อน ปกติวัยรุ่นจะให้ความรักและความสนิทสนมกับเพื่อนเพศเดียวกัน จำนวนมาก ๆ โดยตั้งเป็นแก๊งในพวกที่มีลักษณะ นิสัยใจคอ และรสนิยมเดียวกัน และในที่สุดก็จะหาเพื่อนสนิทหมู่มาอยู่ใกล้ชิดกัน ไปไหนไปด้วยกัน พยายามไปกินไปนอนด้วยกัน เพื่อให้เกิดความสนิทสนมมากยิ่งขึ้น และเอาไว้ปรึกษาหารือในปัญหาต่าง ๆ ของตน

ค. ความรักที่ตนเทิดทูนบูชาเป็นพิเศษ ตามปกติเด็กวัยรุ่นมักจะรักคนที่มีความเก่งความสามารถพิเศษในทางใดทางหนึ่ง และเทิดทูนบูชาอยากเอาแบบอย่างโดยยึดถือเป็นแนวทางที่จะปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองในอนาคต

ง. ความรักในเพศตรงข้าม ในวัยรุ่นปัญหาเรื่องเพศตรงข้ามมักเข้าไปแทรกแซงอยู่ในจิตใจเสมอ ซึ่งก่อให้เกิดความรักแบบวัยรุ่นขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พยายามทำตนให้เป็นจุดเด่น และความรักของวัยรุ่นต่อเพื่อนต่างเพศเป็นไปอย่างรุนแรง และหลงใหลใฝ่ฝันอย่างท่วมท้น ซึ่งอาจมีผลกระทบ

กระเทือนต่อชีวิตและอนาคตของวัยรุ่นได้มาก เช่น ในเด็กชายที่มีความคิดรุนแรง ถ้าพลาดหวังจากหญิงที่ตนรักมักแสดงอารมณ์รุนแรงของอารมณ์ออกมา ในเด็กหญิงการปล่อยตัวปล่อยใจง่าย ๆ มักนำผลเสียมาให้ โดยอาจทำให้คิดสั้น หรือเก็บเอาไปคิดทำให้มีผลเสียทางการเรียนอย่างมาก

5. ความอิจฉาริษยา มักเกิดขึ้นเมื่อคนไม่สามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ด้วยวิธีอื่น หรือถูกแย่งชิงเอาความรักไป หรือพบว่ามีคนมาเอาสิ่งที่เขาคิดว่าเป็นสมบัติพิเศษที่ควรหวงแหนของเขาไป อารมณ์ริษยานี้ อาจแสดงออกมาในรูปของความโกรธอย่างรุนแรง และไม่มีเหตุผลได้ โดยเฉพาะในวัยรุ่น สาเหตุของความอิจฉาริษยานี้มักเกิดกับปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนต่างเพศ เช่น ในเด็กหญิงจะเกิดความอิจฉาริษยาขึ้นทันทีเมื่อพบว่าเพื่อนชายของตนไปพูดคุยกับหญิงอื่น หรือในเด็กชายมักอิจฉาริษยาเพื่อนฝูงของตน เมื่อ ผู้หญิงที่ตนให้ความสนใจยกย่องบูชา กลับไปพูดคุยกับคนอื่นอย่างสนุกสนาน ซึ่งในบางครั้งวัยรุ่นไม่สามารถยับยั้งอารมณ์ก็อาจก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาทได้

พัฒนาการทางสติปัญญา

ในเด็กวัยรุ่นเนื่องจากเกิดมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมายทางร่างกาย ทำให้วัยรุ่นมีพลังมาก มีความกระตือรือร้นและความสามารถต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้วัยรุ่นรู้จักใช้ความคิดพิจารณาเหตุผลต่าง ๆ สามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกับคนอื่น รู้จักพิจารณาตนเองและสังเกตว่าคนอื่นเขามีความรู้สึกรู้สึกต่อเราอย่างไร ทั้งพยายามปรับปรุงบุคลิกภาพของตนเองให้เป็นไปในทางที่สังคมยอมรับ โดยจะพยายามเอาแบบอย่างจากบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ตนเห็นว่าดี ซึ่งสิ่งนี้อาจได้มาจากคนใกล้ชิด ภาพยนตร์ หนังสืออ่านเล่น เป็นต้น ดังนั้น จะเห็นได้ว่า เด็กในวัยนี้ชอบส่องกระจกดูตัวเองอยู่เสมอ เพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพและทำทางให้เป็นไปตามแบบที่ต้องการ

สำหรับการรู้จักตนเอง คือ การพยายามดูตัวเองและรู้จักวิจารณ์ตนเองแต่ไม่บ่อยนัก บางครั้งยอมรับความเกียจคร้านของตนและพยายามเปรียบเทียบกับผู้อื่น และปรับตัวเองตามให้ได้สมดุล

พัฒนาการทางด้านสติปัญญาในวัยรุ่นตอนต้น พัฒนาการเป็นไปอย่างรวดเร็วมาก และจะเจริญถึงขีดสุดเมื่ออายุประมาณ 16 ปี แล้วค่อย ๆ ลดลงหลังจากอายุ 19 – 20 ปี

ลักษณะพัฒนาการทางสติปัญญาของวัยรุ่น

1. ความจำดีมาก แต่มักไม่ค่อยใช้ความจำของตนเองให้เป็นประโยชน์ เนื่องจากต้องการใช้ความคิดในการแสดงความคิดเห็นทางด้านต่าง ๆ ที่กว้างขวาง โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ของสังคม ในวัยนี้จะพยายามคิดตัดสินใจว่าสิ่งใดดีกว่า สิ่งใดที่ควรจะเป็นและควรที่จะเกิดขึ้นในสังคม
2. มีสมาธิดี โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องที่ตนสนใจมากเป็นพิเศษก็จะมีสมาธิในการศึกษาค้นคว้า และพยายามค้นหาความจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้น โดยไม่ยอมทอดลอยง่าย ๆ และมีความสามารถในการตั้งสมาธิควบคุมอารมณ์ของตนเองให้เหมาะสมกับกาลเทศะ
3. มีความคิดเจริญ กว้างขวาง ไปไกล พยายามแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถของตัว เริ่มเข้าใจในความสวยงาม ความไพเราะ ความเจริญในด้านนี้จะค่อยเป็นค่อยไป ไม่มีการเร่งเร้าให้เกิดขึ้นในวัยหนึ่งวัยใด
4. มีจินตนาการมาก มักชอบนั่งคิดฝันสร้างวิมานในอากาศอยู่คนเดียวเป็นเวลานาน ๆ การฝันกลางวันของวัยรุ่นมักเกี่ยวกับเรื่องเพื่อนต่างเพศ ความรัก และเรื่องเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จในชีวิตในอนาคตของตนเอง โดยอยากเป็นอย่างนั้นอย่างนี้แล้วแต่ใจของตนจะปรารถนา ความนึกฝันดังกล่าวนี้ถ้าได้รับการแนะนำให้กระทำถูกต้องทาง หรือเพิกเฉยละเลยแล้ว ก็จะทำให้วัยรุ่นเกิดความขาดไม่กล้าเผชิญกับอุปสรรคในชีวิตและอาจก่อให้เกิดความชิงชังสังคม แต่ถ้าได้รับการแนะนำและสนับสนุนให้มีโอกาสได้กระทำกิจกรรมร่วมกันแล้ว ก็จะเป็นการส่งเสริมการสร้างบุคลิกภาพให้ดียิ่งขึ้น
5. ความเชื่อมั่นต่าง ๆ เป็นไปอย่างรุนแรง โดยเมื่อปักใจเชื่ออะไรแล้ว มักเชื่ออย่างจริงจัง และถ้าไม่ยอมเชื่ออะไรแล้วก็ยากที่จะทำให้เชื่อได้ง่าย ๆ นอกจากจะมีหลักฐานมาอ้างอิง ซึ่งสิ่งเหล่านี้นับว่ามีทั้งประโยชน์และโทษ เพราะถ้าเด็กวัยรุ่นเชื่อมั่นไปในสิ่งที่ผิดย่อมเกิดประโยชน์เป็นอย่างมาก แต่ถ้าไปหลงเชื่อมั่นในสิ่งที่ผิดแล้วอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ ดังจะเห็นได้ว่าวัยนี้เป็นวัยที่เริ่มก่ออาชญากรรมต่าง ๆ ซึ่งจะกลายเป็นอาชญากรต่อไป

พัฒนาการทางสังคม

เมื่อเด็กย่างเข้าสู่วัยรุ่น นอกจากจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาทางร่างกายและจิตใจแล้ว เรายังพบว่า เด็กยังมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองเกี่ยวกับสถานะความเป็นอยู่ภายในครอบครัวด้วย ดังจะเห็นว่า เด็กในวัยนี้ต้องการเป็นอิสระ และการเป็นตัวของตัวเอง ชอบอยู่ตามลำพัง มีห้องอยู่เป็นสัดส่วน

มีของใช้ส่วนตัว ซึ่งถ้าเราเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงอันนี้ เราอาจจะช่วยเหลือเด็กได้ด้วยการจัดหาห้องส่วนตัวให้เขาได้อยู่ตามลำพัง และใช้ความคิดเห็นของตนเองอย่างอิสระ ซึ่งจะช่วยให้เด็กปรับตัวเข้ากับสังคมของเขาในโอกาสต่อไป

ในวัยรุ่นนี้เด็กกำลังมีความต้องการอย่างรุนแรงในการที่จะทำตนเองให้เป็นที่ยอมรับนับถือของเพื่อนและบุคคลในวงสังคม โดยจะพยายามทำทุกสิ่งทุกอย่างอย่างสุดความสามารถ เพื่อให้ได้มาซึ่งสถานะดังกล่าว โดยเราสามารถสังเกตได้จาก

- ก. การแต่งตัว พิถีพิถันเป็นพิเศษ
- ข. เอาใจใส่ในกิริยาของตนเองและบุคคลในครอบครัว
- ค. ต้องการให้ทุกคนยอมรับว่าตนเป็นผู้ใหญ่
- ง. มีการรวมกลุ่มระหว่างเพื่อนสนิทในเพศเดียวกันในรูปของ “แก๊ง” และในระยะต่อมามีเริ่มมีความสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม โดยจะมีสมาชิกต่างเพศเข้าร่วมกลุ่มด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน

วัยรุ่นพยายามที่จะหาเพื่อนที่อยู่รุ่นราวคราวเดียวกัน มีรสนิยมเหมือนกัน เพื่อจะได้เอาไว้อับหาสมาคมพูดคุยสังสรรค์กัน กลุ่มของเด็กวัยรุ่นนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อความประพฤติ การแต่งกาย กิริยาท่าทาง มีการพยายามเลียนแบบกันเพื่อให้เกิดเป็นสัญลักษณ์ประจำกลุ่มขึ้น แม้ว่าการกระทำบางอย่างที่ตนทำเพื่อความโก้และเพื่อก่อให้เกิดเป็นจุดเด่นขึ้นนั้น จะขัดต่อสายตาของผู้ใหญ่ก็ตาม

ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนต่างเพศ

เด็กวัยรุ่นมักมีความกังวลใจและลำบากใจอย่างมาก ในการที่จะทำให้ตนเองสามารถเข้ากับเพื่อนต่างเพศของตนได้ ความสัมพันธ์ของเด็กวัยรุ่นกับเพื่อนต่างเพศนั้นมีทั้งในสภาพที่เป็นเพื่อนฝูงชอบพอกัน และในด้านความสัมพันธ์ในฐานะจะร่วมชีวิตกันต่อไปในอนาคต สิ่งที่สำคัญ คือ ไม่ควรห้ามขาด ไม่ให้เด็กหญิงชายคบหาสมาคมกัน เพราะแทนที่จะทำให้เด็กเลิกคบหากัน กลับพยายามหาทางหลบซ่อนมาพบกันเองโดยมิให้ผู้ใหญ่วางรู้ และความกดดันที่ถูกกีดกันอาจผลักดันให้เกิดความประพฤติไปในทางที่ผิดได้ ทางที่ดีควรสนับสนุนให้เด็กหญิงชายคบหากันเป็นเพื่อนกันได้ภายในขอบเขต ซึ่งตามปกติผู้ใหญ่มักวิตกกังวลว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควร แต่เราไม่ควรถือว่าความรักในระยะวัยรุ่นนั้นเป็นสิ่งที่จริงจังนัก เพราะเป็นเรื่องธรรมดาที่เด็กวัยรุ่นมักเกิดความคิดฝันในเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ ที่มักได้รับการกระตุ้นมาจากหนังสือ ภาพยนตร์ และจากการซุบซิบนินทา ซึ่งเกิดขึ้นในกลุ่มเพื่อนฝูง เมื่อเกิดความรู้สึกเช่นนี้ออกมา สิ่งที่เขา

ต้องการมากที่สุดขณะนั้นคือต้องการได้เป็นที่รัก โดยจะเป็นที่รักของใครหรือจะรักใครนั้นไม่สำคัญขอเพียงแต่ให้ได้มีความรักเท่านั้น เพราะคิดว่าจะทำให้ชีวิตของตนสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเหมือนกับคนอื่น วัยรุ่นมักจะมีอาการหลงใหลใฝ่ฝันบุคคลที่มีความเก่งและมีชื่อเสียงในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นความคิดที่ไม่ยั่งยืนพอนาน ๆ เข้าเมื่อมีความคิดเป็นผู้ใหญ่มากขึ้นก็จะรู้สึกว่าการที่ตนเคยคิดและเคยปฏิบัตินั้นเป็นสิ่งที่เหลวไหลเหลือเกิน

ในด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ เราสามารถแบ่งออกเป็นขั้น ๆ ตามอายุได้ 7 ขั้น คือ

1. วัยทารกและวัยเด็ก ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงต่างสนใจตัวเอง
2. วัยเด็กตอนต้นทั้งสองเพศเริ่มแสวงหาเพื่อนโดยไม่จำกัดเพศ
3. เมื่ออายุประมาณ 8 ปี ทั้งเด็กชายและเด็กหญิงต่างชอบเล่นกับเพื่อนเพศเดียวกัน
4. เมื่ออายุประมาณ 10 – 12 ปี เด็กชายและเด็กหญิงเริ่มจับกลุ่มภายในเพศเดียวกันและแสดงความ

ความเป็นอริกับเพศตรงข้าม

5. เมื่ออายุประมาณ 13 – 14 ปี เด็กหญิงเริ่มสนใจเด็กชายและพยายามทำทุกอย่างที่จะเรียกร้องความสนใจจากเด็กชาย แต่เด็กชายยังเฉยอยู่

6. อายุประมาณ 14 – 16 ปี เด็กชายเริ่มสนใจในเด็กผู้หญิงขึ้นบ้าง และบางคนเริ่มแยกตัวไปสนิทสนมกับเพศตรงข้าม

7. อายุประมาณ 16 – 17 ปี หรือมากกว่า เด็กชายและเด็กหญิงจะเริ่มจับกันเป็นคู่ ๆ

พัฒนาการทางเพศ

เนื่องจากฮอร์โมนทางเพศทำงานมากขึ้นในช่วงวัยรุ่น อิทธิพลของฮอร์โมนทางเพศนี้มีผลต่อลักษณะทางกายวิภาคของร่างกายทั่ว ๆ ไป และลักษณะทางเพศทุติยภูมิ (Secondary sex characteristic) และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือ ไปกระตุ้นจิตใจให้เกิดแรงขับเคลื่อนทางเพศ (Sexual drive) ให้สูงขึ้น (วิทยา นาค วัชร, 2540)

จะเห็นได้ว่า ในวัยรุ่นมีพลังงานมากทั้ง

- ก. พลังงานฝ่ายกาย
- ข. พลังงานทางจิต
- ค. พลังงานทางเพศ

พลังงานทางเพศที่มีมากขึ้นมานั้น จะทำให้วัยรุ่นเริ่มสนใจกับกิจกรรมหรือปฏิกิริยาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางเพศของตนเองมากขึ้น เช่น การเกิดการแข็งตัวของอวัยวะเพศ การมีประจำเดือน ฯลฯ

และอาจทดลองทำพฤติกรรมทางเพศด้วยความรู้สึกรู้สึกอยากเห็น ตื่นเต้น กลัว ๆ กล้า ๆ และเพื่อเป็นการปลดปล่อยพลังงานทางเพศที่มีอยู่มาก ๆ ที่พบเห็นกันบ่อย ๆ ได้แก่ การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง

ดังนั้นพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นอันเนื่องมาจากความสับสนวุ่นวายของวัยรุ่นอาจแบ่งเป็น

1. พฤติกรรมทางเพศกับตัวเอง (Autosexuality)

วัยรุ่นจะใช้ตัวเองเป็นวัตถุที่เร้าความรู้สึกทางเพศให้ถึงจุดสุดยอดทางเพศได้ พฤติกรรมทางเพศที่พบบ่อย ๆ คือ การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง (Masturbation) ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มาจากการที่วัยรุ่นมีความฝันหรือจินตนาการทางเพศสูง และต้องการผ่อนคลายความรู้สึกตึงเครียดเหล่านั้น จึงสร้างพฤติกรรมชนิดนี้ขึ้นมา โดยทั่วไปถือว่าเป็นพฤติกรรมที่ปกติในวัยรุ่น เป็นการลดความตึงเครียดทางอารมณ์ แต่ยังมีวัยรุ่นอีกเป็นจำนวนมากที่คิดว่าเป็นการทำให้เสียพลังงานและความจำ หรือเป็นการกระทำที่เป็นความผิด ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความละอายใจ แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีความต้องการจะกระทำอยู่อีกต่อไป ยิ่งจะทำให้เกิดความคับข้องใจได้มากขึ้น

2. พฤติกรรมทางเพศกับคนเพศเดียวกัน (Homosexuality)

ในช่วงที่อาจพบได้บ่อยคือ ในช่วงวัยรุ่นตอนต้น เป็นช่วงที่วัยรุ่นเริ่มเปลี่ยนจากวัตถุที่เร้าความรู้สึกทางเพศ (Erotic object) จากตัวเองไปหาบุคคลอื่นในช่วงนั้นเพื่อนต่างเพศเดียวกันจะเข้ามามีบทบาทสำคัญมาก เพราะเป็นลักษณะของความเหมือนกัน ไม่มีอันตราย ไม่แปลกประหลาด วัยรุ่นจึงมักจะสนใจเพื่อนเพศเดียวกันก่อน จะเห็นว่าการแบ่งกลุ่มกันเล่นอย่างชัดเจน ในกลุ่มวัยรุ่นชายและหญิง จากความสนิทสนมใกล้ชิด และความมีโอกาสน่าจะสนิทสนมมากขึ้นได้ จึงทำให้วัยรุ่นบางคนอาจจะมีจิตใจฝักใฝ่ชอบเพศเดียวกัน หรือมีพฤติกรรมทางเพศกับเพื่อนเพศเดียวกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้โดยทฤษฎี Bisexuality ของซิกมันด์ ฟรอยด์ ที่ว่า “มนุษย์ทุกคนจะมีลักษณะซึ่งมีความผสมผสานกันระหว่างเพศของตัวเองกับเพศตรงข้าม” ฉะนั้น เมื่อมีโอกาสมนุษย์จึงอาจแสดงความชอบพอในเพศเดียวกันได้ แต่ในสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างความต้องการของตัววัยรุ่นเอง กับค่านิยมของสังคมที่กำหนดให้มนุษย์ควรจะมีพฤติกรรมทางเพศกับมนุษย์ต่างเพศที่เป็นผู้ใหญ่

จึงจะเห็นได้ว่า วัยรุ่นจะผลัดความรู้สึกเหล่านี้ให้เข้าหาความรู้สึกสนใจกับเพศตรงข้ามได้ (แต่ก็มีบ้างที่ไม่สามารถผลัดตัวเองให้หันเข้าใจเพศตรงข้าม จึงเกิดเป็นพฤติกรรมรักร่วมเพศติดตัวต่อไป)

3. พฤติกรรมทางเพศกับคนต่างเพศ (Heterosexuality)

วัยรุ่นจะเริ่มสนใจเพื่อนต่างเพศมากในเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนกลางและตอนปลาย เนื่องจากมีความมั่นใจว่าเป็นความถูกต้องตามสังคม และจะเป็นทางที่เขาจะแสดงความรู้สึกได้อย่างเปิดเผย เป็นการลดความคับข้องใจที่ตนเองเคยมีความรู้สึกตามข้อ ก. และ ข. มาแล้ว จะเห็นว่า วัยรุ่นจะสนใจพฤติกรรมและกิจกรรมทางเพศมาก อยากรู้ อยากเห็น อยากทดลอง พฤติกรรมที่พบได้บ่อย ๆ ได้แก่ การแอบอ่านหนังสือปกขาว แอบดูภาพยนตร์เกี่ยวกับเรื่องเซ็กซ์ หรือแอบไปเที่ยวโสเภณี หรือแม้แต่การพยายามทำตัวให้เด่น หรือแต่งตัวให้เด่น เพื่อให้เพศตรงข้ามสนใจ พฤติกรรมเหล่านี้เชื่อกันว่ามาจากแรงขับเคลื่อนทางเพศ และวัยรุ่นคิดว่าการที่เขาแสดงเช่นนั้นเป็นความถูกต้องที่สุด

จะเห็นว่า ถ้าเราเข้าใจกลไกทางเพศในเด็กวัยรุ่นแล้ว จะอธิบายพฤติกรรมที่วัยรุ่นแสดงออกมาได้ เกิดเป็นความเข้าใจและจะเกิดประโยชน์ในการที่จะอธิบาย หรือแนะนำให้วัยรุ่นเข้าใจต่อไปได้ เช่น การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองในวัยรุ่น หรือพฤติกรรมรักร่วมเพศ (ทั้งที่แสดงออกและ/หรือมีความรู้สึกที่ต้องเก็บกดเอาไว้) ในวัยรุ่นตอนต้น หรือพฤติกรรมอยากเด่นในกลุ่มเพื่อนและแสดงความสนใจทางเพศอย่างมาก ๆ ในวัยรุ่นตอนปลาย

พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

จุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์กับเพศตรงข้ามของวัยรุ่น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเนื่องจากการมีพัฒนาการทางร่างกายที่เกี่ยวข้องกัน ลักษณะเฉพาะทางเพศขั้นที่สอง และพัฒนาการทางอารมณ์และสังคม จึงส่งผลให้วัยรุ่นหรือเด็กที่จะเข้าสู่วัยรุ่นเริ่มมีความสนใจต่อเพศตรงข้าม และคิดใฝ่ฝันถึงความสัมพันธ์ทางเพศขั้นจนได้แสดงพฤติกรรมแห่งความสัมพันธ์ทางเพศออกมาให้ปรากฏ

พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น โดยทั่วไปจะเริ่มจากความตึงเครียดกันระหว่างเพศชายและหญิง อาจแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างมิตรภาพ
2. การเกิดความรัก
3. การมีเพศสัมพันธ์ทางเพศ

ผู้ชายและผู้หญิงมีข้อแตกต่างกันในเรื่องนี้ กล่าวคือ ผู้ชายอาจมีการสร้างมิตรภาพแล้วข้ามไปสู่ขั้นมีความสัมพันธ์ทางเพศได้โดยไม่มีความรักเข้ามาเกี่ยวข้องเลยก็ได้ แต่ผู้หญิงต้องเป็นไปตามลำดับขั้น

ตอน ผู้หญิงต้องก้าวจากการสร้างมิตรภาพไปสู่การเกิดความรัก สนใจที่จะมีความสัมพันธ์เพื่อความรักอันยั่งยืน แต่งานก่อนที่จะมีความสัมพันธ์ทางเพศ ดังนั้น ในเรื่องความสัมพันธ์หรือความต้องการทางเพศนี้ ก่อให้เกิดความเข้าใจต่างกันระหว่างเพศชายและเพศหญิงอยู่เสมอ เช่น การที่วัยรุ่นชายมีความสัมพันธ์กัน เช่น ไปเที่ยวด้วยกัน กอดจูบ และถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์กันนั้น มักจะเป็นเพราะความพอใจ แต่ฝ่ายหญิงคิดว่ามีความรักซึ่งกันและกันจึงยอมสละให้ได้ แต่แท้จริงแล้วฝ่ายชายอาจทำไปเพียงเพื่อต้องการความพอใจเท่านั้น ไม่ได้มีความรักหรือไม่ต้องการรับผิดชอบเลย

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานต์ (2538) จากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า เพศสัมพันธ์ของเด็กหญิงและชาย มักเป็นเพศสัมพันธ์ ไม่ได้ไตร่ตรองล่วงหน้า ผู้ชายจะขาดการไตร่ตรองที่เข้าใจว่าเพศสัมพันธ์ครั้งนี้พร้อมหรือยัง ฝ่ายหญิงจะคิดอย่างไร ส่วนฝ่ายหญิงไม่คาดคิดว่าจะเกิดมีเพศสัมพันธ์ขึ้น เมื่อขาดการไตร่ตรองผลก็คือ ขาดความปลอดภัย อีกทั้งการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นในกลุ่มเพื่อนนักเรียนด้วยกันมักจะไม่ใช่ถุงยางอนามัย ซึ่งเป็นพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ โรคเอดส์ และการตั้งครรภ์ได้

ศิริพร พุทธิรักษ์ และปัทมา คุปต์จิต (2538) กล่าวถึงการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นว่า สังคมและค่านิยมของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก กล่าวคือ ความรับผิดชอบของเด็กผู้ชายลดน้อยลง โดยไม่คิดว่าการกระทำของตนเองจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อเพื่อนหญิงอย่างไรบ้าง เด็กชายอาจรู้สึกผิดที่ทำให้เพื่อนหญิงท้อง แต่ก็พาไปทำแท้ง ในขณะที่เด็กผู้หญิง ทำที่และความรักจนลบล้างตัวก็ลดน้อยลงไป และมีความกล้าที่จะเปิดเผยรูปร่างของตนเองมากขึ้น มักเน้นแต่ความสวยงามและชอบเลียนแบบดารา

การศึกษาพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น

พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นเป็นเรื่องที่มีการกล่าวกันมากทั้งทางด้านทฤษฎีและการศึกษาวิจัย ซึ่งผลจากการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1) การมีนัดกับเพื่อนต่างเพศ (Dating)

การมีนัดกับเพื่อนต่างเพศ หมายถึง การคบหาสมาคมกันของเด็กวัยรุ่นชายหญิง จุดมุ่งหมายเพื่อทำความรู้จักมักคุ้นกับเพื่อนต่างเพศ การมีนัดไม่จำเป็นจะต้องจบลงด้วยการแต่งงานเสมอไป เพราะวัยรุ่นที่คบกันยังมีอายุน้อย เรียนยังไม่สำเร็จ และยังตั้งตัวไม่ได้ การนัดกันและออกไปเที่ยวด้วยกันจึงเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ หาความสนุกสนานเพลิดเพลินเท่านั้น เมื่อหมดเวลาการนัดหมายแล้วทั้งสองฝ่ายก็ไม่มีข้อผูกพันกันต่อไป คู่เดททั้งสองอาจแยกกันไปมีนัดกับคนอื่นอีกได้ (รัชนิกร เศรษฐ, 2519)

หน้าที่ของการมีนัดกับเพื่อนต่างเพศ

เมื่อพิจารณาถึงความสำคัญประโยชน์หรือหน้าที่ของการมีนัดกับเพื่อนต่างเพศ พอสรุป ได้ดังนี้

1. ความสนใจในเพื่อนต่างเพศ เป็นลักษณะเฉพาะของวัยรุ่น ดังนั้นการคบหาสมาคมกันจึงเป็นการตอบสนองความสนใจดังกล่าว และได้นำเอาสิ่งที่ตนได้รู้ได้พบเห็นจากการติดต่อกับเพื่อนต่างเพศ ปรับปรุงบุคลิกภาพของตนให้ดีขึ้น
2. ตามหลักจิตวิทยา มนุษย์มีความต้องการสำคัญอย่างหนึ่งคือ การมีพวกพ้อง (Sense of belonging) มีเจ้าของและเป็นเจ้าของ โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่นมีความต้องการเป็นที่ยอมรับ (acceptance) ดังนั้นการมีนัดพบเพื่อนไม่ว่าเพศใดก็ตาม เป็นการตอบสนองความต้องการดังกล่าว หากเพื่อนในกลุ่มสามารถนัดเกี่ยวกับเพื่อนต่างเพศได้ก็ดูเหมือนจะเป็นสิ่งโก้เก๋ น่ากระทำบ้าง
3. การนัดพบเพื่อนต่างเพศ ทำให้ได้รับความสนุกสนาน เป็นการพักผ่อนหย่อนใจแบบหนึ่งของวัยรุ่น การนัดเที่ยวอาจแสดงออกมาในรูปของการดูภาพยนตร์ ฟังเพลง เดินร่ำ รับประทานอาหาร เป็นต้น
4. การคบเพื่อนต่างเพศมาก ๆ ทำให้ได้พบเห็นบุคลิกภาพหลายแบบ ทำให้เกิด ความชำนาญในการปรับตัวเองให้เข้ากับผู้อื่นได้ และรู้ถึงความต้องการและความรู้สึกของผู้อื่น และรู้จักที่จะเลือกคบคนที่ถูกใจ

ผลเสียของการมีนัดกับเพื่อนต่างเพศ

การมีนัดกับเพื่อนต่างเพศบางครั้งก็อาจจะเกิดผลเสียได้เช่นกันในหลายกรณีต่อไปนี้

1. การมีนัดเกี่ยวกับหลาย ๆ คน โดยเฉพาะฝ่ายหญิง ถ้าเปลี่ยนคู่อ้อยอาจได้รับคำครหา นินทาจากชาวบ้าน หรือถ้าไปไหนมาไหนด้วยกันบ่อย ๆ ก็มักจะถูกกล่าวหาว่าเป็นแฟนกัน ทำให้เปลี่ยนคู่อาย
2. เมื่อออกเที่ยวกันบ่อย ๆ นานเข้าก็จะเลิกกันยาก อาจมีการเรียกร้องสิทธิบางอย่างเกินความเป็นเพื่อนกัน ถ้าอยากเลิกก็ไม่กล้า เพราะ ไม่อยากทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียใจ
3. เมื่อชายชวนหญิงเที่ยว ก็หมายความว่า ต้องการออกค่าใช้จ่ายทั้งหมด ถ้ายังไม่มีรายได้เป็นของตนเอง จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นได้ และอาจนำไปสู่การกระทำผิด หรือการไปเที่ยวกันแล้วก็จะทำให้เสียเวลาเรียนและเวลาทำงาน
4. อาจมีความสัมพันธ์ทางเพศขึ้นได้

การนัดพบเป็นแบบแผนพฤติกรรมที่จะช่วยพัฒนาสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลต่างเพศจากการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อ้างใน จริยา พงศ์วิวัฒน์, 2526) พบว่า นิสิตส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการมีคู่รักในขณะที่ศึกษาอยู่ แต่ขณะเดียวกันนิสิตก็ไม่คิดว่าความรักในวัยเรียนจะเป็นความรักที่ถาวร นิสิตส่วนใหญ่ยอมรับพฤติกรรมการเดินจับมือของคู่รัก แต่ไม่เห็นด้วยกับการมีนัดพบในตอนกลางคืน รวมทั้งการมีเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะนิสิตหญิงจะไม่เห็นด้วยอย่างมาก รัชนิกร เศรษฐ (อ้างแล้ว, 2519) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมและทัศนคติของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เกี่ยวกับการมีนัดกับเพื่อนต่างเพศและการเลือกคู่ครอง พบว่า นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ส่วนมากเคยมีนัดกับเพื่อนต่างเพศมาแล้ว การนัดครั้งแรกเริ่มเมื่ออายุ 18 ปี คู่นัดเป็นนักเรียน นักศึกษา และมีความรู้อยู่ในระดับเดียวกัน การนัดพบส่วนมากจะพบเพื่อพูดคุยกันที่บ้าน นิสิตมีทัศนคติที่ดีต่อการที่หนุ่มสาวได้มีโอกาสนัดพบกับเพื่อนต่างเพศ โดยเห็นว่าเป็นสิ่งไม่น่าละอายและอาจเป็นประโยชน์ต่อตน เพราะทำให้มีโอกาสศึกษาถึงพฤติกรรมและความคิดเห็นของเพศตรงข้าม อย่างไรก็ตาม นิสิตส่วนใหญ่มีทัศนคติไม่ดีต่อการที่ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้นัดฝ่ายชายก่อน และเห็นด้วยว่าควรมีนัดกับคนที่ตั้งใจจะแต่งงานด้วย แต่หากเข้ากัน ไม่ได้ก็เปลี่ยนคู่ได้ ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการมีนัดครั้งแรก คือ ช่วงที่กำลังเรียนชั้นอุดมศึกษา และการมีนัดแต่ละครั้งไม่ควรออกไปเป็นกลุ่มใหญ่ ควรออกไปสองต่อสอง

2) ประสพการณ์การมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น

จากการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นที่เคยมีประสพการณ์มีเพศสัมพันธ์ โดย ชลอศรี แดงเปี่ยม และ ประสงค์ ลิ้มตระกูล (2526) ได้ศึกษานักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญและสายอาชีพ ที่มีอายุระหว่าง 15 – 19 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนชายเคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 53 ระวีวรรณ วุฒิประสิทธิ์ (2526) ศึกษาประสพการณ์เกี่ยวกับเรื่องเพศของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอายุ 15 – 18 ปี ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนชายเคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 50 ชวนชม สกนธวัฒน์ และคณะ ศึกษาการเรียนอาชีพะในปี พ.ศ. 2528 – 2529 พบว่านักเรียนชายเคยมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 61.2 ขณะที่นักเรียนหญิงมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 1.5 ในปี พ.ศ. 2534 สถาบันประชากรศาสตร์ พบว่า วัยรุ่นชายเคยมีเพศสัมพันธ์สูงถึงร้อยละ 57 ในปีเดียวกัน ทวีศักดิ์ นพเกษร (2534) ศึกษาเรื่องความชุกของการติดเชื้อโรคเอดส์และพฤติกรรมทางเพศของชายไทยอายุ 21 ปี ในภาคเหนือ พบว่าชายไทยกลุ่มตัวอย่างมีประสพการณ์ทางเพศมากถึงร้อยละ 97 และจากการศึกษาของ ทวีวรรณ สัมพันธ์สิทธิ์ (2535) พบว่า วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 46.9 มานพ คณะโต (2535) ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมของวัยรุ่น พบว่าร้อยละ 80.6 ของนักเรียนชายมีพฤติกรรมเที่ยวโสเภณี มีเพียงร้อยละ 18 ที่ยังไม่

เคยมีเพศสัมพันธ์ กฤตยา อาชวนิจกุล และ วรากรณ์ แซ่มสนิท (2538) ศึกษาเรื่องวัยรุ่นชายไทยกับการซื้อประเวณี พบว่า นักเรียนชายอายุ 17 – 24 ปี มีประสบการณ์ทางเพศร้อยละ 68.5 ศรีนยา งามศิริอุดม (2539) ศึกษาวัยรุ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษาและวิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนวิทยาลัยอาชีวศึกษาเชียงใหม่ มีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 38.4 และนักเรียนในโรงเรียนมัศึกษามีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 9 เช่นเดียวกับ อุมากรณ์ ภัทรวิชย์ (2540) ศึกษาวัยรุ่นทั่วไปทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน พบว่า วัยรุ่นชายอายุ 15 – 19 ปี มีเพศสัมพันธ์มาแล้วสูงถึงร้อยละ 97 วัยรุ่นหญิงอายุ 15 – 19 ปี เคยมีเพศสัมพันธ์มาแล้วเกือบ 1 ใน 3

จากการสำรวจสถานะสุขภาพของวัยรุ่นในรัฐวิกตอเรีย โดย Marianne Hibbert (1996) พบว่า นักเรียนที่ศึกษาในเกรด 7 นักเรียนชายมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 8 นักเรียนหญิง ร้อยละ 2 ในเกรด 9 นักเรียนชายมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 20 นักเรียนหญิง ร้อยละ 10 และในเกรด 11 นักเรียนชายมีเพศสัมพันธ์ ร้อยละ 38 นักเรียนหญิง ร้อยละ 36 ในการมีเพศสัมพันธ์นักเรียนชายใช้ถุงอนามัย ร้อยละ 58.6 นักเรียนหญิง ร้อยละ 49.9 ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด นักเรียนชาย ร้อยละ 5.6 นักเรียนหญิง ร้อยละ 10.4 ใช้ถุงยางอนามัยร่วมกับยาเม็ดคุมกำเนิด นักเรียนชาย ร้อยละ 19.9 นักเรียนหญิง ร้อยละ 30.4 ไม่ใช้วิธีการคุมกำเนิดเลยในนักเรียนชาย ร้อยละ 11.7 นักเรียนหญิง ร้อยละ 2.4 ในกลุ่มที่ไม่เคยมีเพศสัมพันธ์ให้เหตุผลว่า ยังไม่พบคนที่ถูกใจ (not having met the right person) ไม่ต้องการตั้งครรภ์ (Don't want pregnancy) และยังไม่พร้อม (I'm not ready for it)

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น พบว่า ประมาณครั้งหนึ่งของวัยรุ่นเคยมีประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์มาแล้ว และยังพบว่า ร้อยละของวัยรุ่นที่มีประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่ง มานพ ณะ โด (2535) ได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยที่ทำให้ นักเรียนต้องการมีเพศสัมพันธ์มี 4 ประการ คือ

1. ลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพ

พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกบ่อย ๆ ย่อมแสดงถึงลักษณะนิสัยที่เกิดขึ้นเมื่อครั้งวัยรุ่นยังเป็นเด็กเล็กอยู่ เด็กวัยรุ่นอาจมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมาตั้งแต่อายุน้อย (หลายคนเป็นมาตั้งแต่เรียนอนุบาล) เด็กที่ได้รับการตอบสนองมากหรือน้อยเกินไปเกี่ยวกับอวัยวะเพศในช่วงอายุ 4 – 5 ปี (ในขั้น Phallic Stage ตามทฤษฎีของ Freud) จะแสดงการชดเชยเกินปกติ เช่น แสดงความต้องการทางเพศเป็นอย่างมาก (บางครั้งอาจให้ผลในทางตรงข้าม คือ ไม่สนใจใยดีทางเพศเลยก็ได้) จุดเริ่มต้นนี้ ได้รับการสานต่อเมื่อเด็กเติบโตขึ้น อายุ 6 – 12 ปี (Freud เรียกว่า Latency Stage) ซึ่งเลขขั้นที่พึงพอใจในอวัยวะเพศไปสู่ขั้นแอบแฝง ซึ่งให้

ความสนใจกับกิจกรรมต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมมากกว่าตนเอง แต่มีเด็กอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจได้รับแรงกระตุ้นจากสิ่งแวดล้อมให้หันกลับมาสนใจเรื่องเพศ จึงเป็นแรงเสริมให้เด็กมีพฤติกรรม ดังกล่าว

2. พฤติกรรมของวัยรุ่น

เด็กวัยรุ่นมีความสนใจเพื่อนต่างเพศ วัยรุ่นมีพัฒนาการทางบุคลิกภาพอยู่ในขั้นวุฒิภาวะทางเพศ ซึ่งเป็นวัยที่สรีระเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะระบบที่เกี่ยวข้องกับเพศ เช่น ชายมีอสุจิ หญิงมีประจำเดือน การเปลี่ยนแปลงทางสรีระ มีผลทำให้เด็กวัยรุ่นแสดงพฤติกรรมทางเพศในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น สนใจเพศตรงข้าม ต้องการมีเพศสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม การสำเร็จความใคร่ การฝันเปียก เป็นต้น

3. โลกของวัยรุ่น

โลกของวัยรุ่นมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมเฉพาะ มีประเด็นสำคัญ 7 ประการ คือ

3.1 กลุ่มวัยรุ่นมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เป็นเอกลักษณ์ของวัยรุ่นมีโลกทัศน์ที่ไม่เหมือนกับผู้ใหญ่และคนอื่น ๆ จึงจำเป็นที่จะต้องมองวัยรุ่นจากจุดยืนของสังคม และของวัยรุ่นเอง เพื่อความเข้าใจ โดยวัยรุ่นต้องการเป็นอิสระ ต้องการมีประสบการณ์แปลกใหม่และท้าทาย สืบเนื่องมาจากความอยากรู้ อยากเห็น อยากลอง ต้องการความยุติธรรมและความเสมอภาค ต้องการมีเพื่อนที่สามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดจริงใจ และร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกันได้ และต้องการเป็นที่ยอมรับจากเพื่อนวัยเดียวกัน ทั้งเพื่อนเพศเดียวกันและเพื่อนต่างเพศ

3.2 วัยรุ่นทุกคนไม่เหมือนกัน มีความแตกต่างกันทั้งความรู้และสถานการณ์ทางสังคม ความแตกต่างของอายุประการเดียว อาจบอกไม่ได้ชัดเจนถึงวุฒิภาวะและการพัฒนาทางด้านร่างกาย และจิตใจ

3.3 วัยรุ่นไม่ใช่ผู้ใหญ่ซึ่งความสามารถในการจดจำอดีตและทำนายอนาคตรวมทั้งทักษะต่าง ๆ ก็มีไม่เท่ากับผู้ใหญ่

3.4 วัยรุ่นมีลักษณะเป็นนักคิดในเชิงวัตถุนิยม คิดในสิ่งที่ปัจจุบันโดยไม่ได้คำนึงถึงความเสี่ยงและสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่กระจายของโรคเอดส์ในปัจจุบัน ได้บ่งบอกถึงลักษณะของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอีก 10 ปี ข้างหน้า ซึ่งอาจเป็นการยากต่อการคิดคำนึงของวัยรุ่น

3.5 การแสวงหาเอกลักษณ์ทางเพศเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่สำหรับวัยรุ่น เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องปัญหาพฤติกรรมทางเพศ และแสวงหาเอกลักษณ์ทางเพศในขณะที่ร่างกายมีวุฒิภาวะ ประสบการณ์ จึงมีผลมาจากกลุ่มเพื่อนซึ่งมีส่วนเสริมให้เกิดประสบการณ์และค่านิยมทางเพศ

3.6 วัยรุ่นจำนวนมาก อาจมีความรู้สึกว่าโรคยังห่างไกลจากตนเอง แม้ว่าขณะนั้นตนเองกำลังประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่เสี่ยงต่อการติดโรค วัยรุ่นจำนวนมากอาจไม่ยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้นจริงทั้งที่มีความรู้

และความเข้าใจว่า โรคเอดส์ติดต่อกันได้อย่างไร แต่ยังเชื่อว่าไม่สามารถติดต่อกลับมาที่ตัวเองได้หรือตนเองไม่อยู่ในกลุ่มเสี่ยง

3.7 วัยรุ่นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงต้นและช่วงกลางของชีวิตวัยรุ่น มีความรู้สึกยินดีและชอบที่จะประพาดิเอาเยี่ยงอย่างกัน โดยเฉพาะในแก๊งเดียวกัน ดังนั้น กลุ่มที่เป็นเพื่อนร่วมแก๊งเดียวกันย่อมมีอิทธิพลสูงสุด

4) ปัจจัยด้านสถานการณ์

จากการสังเกตวัยรุ่นที่มีพฤติกรรมร่วมเพศโดยการตั้งข้อสมมติฐานว่า การร่วมเพศเป็น Consequence ของพฤติกรรมอื่น พบว่า สาเหตุของการร่วมเพศเนื่องมาจาก เพื่อนชวน ร้อยละ 25.8 อาการเมาสุรา ร้อยละ 23.5 เหนง ร้อยละ 11.8 คูหน้งไป ร้อยละ 9.7 อยู่ใกล้ชิดกับเพศตรงข้าม ร้อยละ 7.5 เมื่อวัยรุ่นมีความต้องการทางเพศจึงหาทางออกแตกต่างกัน อาทิ สำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง ร้อยละ 67.3 เทียวโสเภณี ร้อยละ 62.2 ร่วมเพศกับคนรัก ร้อยละ 19.3 มีพฤติกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับเพศ เช่น อ่านหนังสือ เล่นกีฬา ฟังเพลง ร้อยละ 5.1

3) อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก

จากการศึกษาพบว่า วัยรุ่นส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุ 15 ปีขึ้นไป โดยวัยรุ่นอายุ 15 – 18 ปี เป็นกลุ่มอายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกสูงกว่ากลุ่มอายุอื่น และอายุต่ำสุดของวัยรุ่นชายที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์ คือ อายุต่ำกว่า 12 ปี จากการศึกษาของ ระวีวรรณ วุฒิประสิทธิ์ (2526) พบว่า นักเรียนชายมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุ 15 – 18 ปี ร้อยละ 49.9 จุฑามาศ นุชนารถ (2531) พบว่า วัยรุ่นชายในจังหวัดสุพรรณบุรี มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุ 15 – 18 ปี ร้อยละ 93.8 และจากการศึกษาของ ทวีศักดิ์ นพเกษร ในปี พ.ศ. 2534 พบว่ากลุ่มตัวอย่างเคยร่วมเพศครั้งแรกอายุต่ำกว่า 16 ปี ร้อยละ 53.9 อายุเท่ากับหรือต่ำกว่า 12 ปี ร้อยละ 3.6 และในปีเดียวกัน กิตติวุฒ เทวาคิเทพ (2534) ศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศต่อการติดเชื้อเอดส์ในกลุ่มนักศึกษาระดับอุดมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุเฉลี่ย 16 ปี ต่ำสุด 12 ปี กฤตยา อาชวนิจกุล และ วราภรณ์ แซ่มสนธิ (2537) ศึกษาเรื่องวัยรุ่นชายเกี่ยวกับการซื้อประเวณี พบว่า วัยรุ่นชายมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุเฉลี่ย 16.9 ปี คล้ายกับการศึกษาของ จันทรแรม ทองศิริ (2539) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดน่าน พบว่าวัยรุ่นชายมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุ 12 – 19 ปี (เฉลี่ย 15.5 ปี) วัยรุ่นชายมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุน้อยกว่า 13 ปี ร้อยละ 8.3 เช่นเดียวกับ ศรีนยา งามศิริอุดม (2539) ได้ศึกษาพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก อายุ 15 ปี ร้อยละ 29.61 อายุที่เริ่มมี

เพศสัมพันธ์น้อยที่สุดของกลุ่มตัวอย่าง คือ 11 ปี อายุสูงสุดคือ 19 ปี บริษัท ดูเร็กซ์ โกลบอล เซ็กซ์ เซอร์เวย์ มุมมองของวัยรุ่น (1999) โดยบริษัท ลอนดอน อินเตอร์เนชั่นแนล กรุ๊ป พี แอล ซี (ปราน ปรารณา, 2542) ได้ทำการสำรวจพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น ใน 14 ประเทศทั่วโลก พบว่า วัยรุ่นทั่วโลกมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกเมื่ออายุเฉลี่ย 15.9 ปี โดยวัยรุ่นตอนปลายคือ กลุ่มอายุ 21 ปี เริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุเฉลี่ย 16.7 ปี กลุ่มอายุ 16 ปี มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุ 14.3 ปี

จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า อายุที่เริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกของวัยรุ่นมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ มีแนวโน้มที่จะมีเพศสัมพันธ์เร็วขึ้น วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุยังน้อย

4) ประเภทของหญิงที่มีเพศสัมพันธ์ด้วย

จากการศึกษาพบว่า วัยรุ่นชายมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ ชลอสรี แดงเปี่ยม และ ประยงค์ ถิมตระกูล (2526) พบว่านักเรียนชายที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศร้อยละ 86 สอดคล้องกับการศึกษาของ ระวีวรรณ วุฒิประสิทธิ์ (2526) ที่พบว่าร้อยละ 69 ของนักเรียนชายมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศ และ สุมาลี โพธิ์ทอง (2528) พบว่านักเรียนอาชีวศึกษา ร้อยละ 56 และนักเรียนมัธยมศึกษา ร้อยละ 54.6 มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับหญิงบริการทางเพศ

การศึกษาของ ทวีศักดิ์ นพเกษร (2534) ศึกษาพฤติกรรมทางเพศของชายไทย อายุ 21 ปี ในภาคเหนือ พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ทางเพศครั้งแรกกับโสเภณี ร้อยละ 46.9 คู่รัก ร้อยละ 11.5 อย่างไรก็ตามในปัจจุบันพบว่าพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ในกลุ่มวัยรุ่นเริ่มเปลี่ยนแปลงจำนวนที่เคยไปเที่ยวหยาบบริการทางเพศลดน้อยลง เพราะส่วนใหญ่ตระหนักดีว่า หญิงบริการทางเพศมีอัตราการเสี่ยงของการเกิดโรคเอดส์ และ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์สูง ดังนั้นค่านิยมในเรื่องเพศของชายไทยจึงหันมามีเพศสัมพันธ์กับแฟนหรือคนรัก เพราะคิดว่าบุคคลเหล่านี้ไม่น่าจะเป็นเอดส์ (ศิริพร พุทธรังษี และ ปัทมา คุปตจิต, 2538) ดังเช่นการศึกษาของ นิภา มนุษย์ปิฎ (2535) ได้สัมภาษณ์แบบเจาะลึกเกี่ยวกับประสบการณ์พฤติกรรมทางเพศและโรคเอดส์ของนักเรียนชายระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์มีเพศสัมพันธ์กับหญิงคนรักเป็นส่วนมาก เช่นเดียวกับการศึกษาของศรียางามศิริอุดม (2539) พบว่าลักษณะคู่ของของกลุ่มตัวอย่างคือ แฟนของตนเอง ร้อยละ 55.74 และกฤตยา อาชวนิชกุล และวราภรณ์ แซ่มสนิท (2538) พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีเพศสัมพันธ์กับแฟนหญิง ร้อยละ 44.7 กับเพื่อนหญิงที่ไม่ใช่แฟน ร้อยละ 24.7 และกับหญิงบริการ ร้อยละ 29.3

5) การป้องกันการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

จากการศึกษาของเกื้อ วงศ์บุญสิน และ เขาวรัตน์ ปรปักษ์ขาม (2532) พบว่าในกลุ่มของเยาวชนที่เคยมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ ร้อยละ 70.7 เคยใช้วิธีป้องกันวิธีหนึ่งใดในการคุมกำเนิด ในขณะที่เยาวชนอีกร้อยละ 29.3 ไม่เคยใช้การคุมกำเนิดเลย ในกรณีของเยาวชนหญิงซึ่งมีจำนวนเพียง 15 ราย จากจำนวนหญิงทั้งหมด 489 ราย พบว่าเคยมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนต่างเพศ อย่างไรก็ตามในจำนวนเยาวชนหญิง 15 รายดังกล่าว มีเยาวชนหญิงถึงร้อยละ 66.7 ที่ไม่เคยใช้วิธีคุมกำเนิดเลย สำหรับวิธีคุมกำเนิดในกลุ่มเยาวชน พบว่าการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดและถุงยางอนามัยเป็นวิธีที่มีผู้นิยมใช้มากที่สุด ร้อยละ 86.2 สำหรับแหล่งบริการที่เยาวชนหาซื้อบริการยาคุมกำเนิด ร้อยละ 58.5 เป็นแหล่งบริการของเอกชน

จากการศึกษาของ มานพ คณะโต (2533) เรื่องพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนอาชีวศึกษากรณีศึกษาในโรงเรียนแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า นักเรียนอาชีวศึกษามีพฤติกรรมการใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ทุกครั้ง ร้อยละ 42.4 ใช้บ้าง ไม่ใช้บ้าง ร้อยละ 28.8 เหตุผลในการปฏิเสธถุงยางอนามัยคือ 1) ทำให้ความรู้สึกทางเพศลดลง 2) มีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงซึ่งมีอัตราเสี่ยงต่ำ 3) เพื่อนดูถูกตำหนิว่าจีบลาด ไม่กล้า 4) เมฆาคลด 5) ทำให้กระบวนการร่วมเพศไม่ต่อเนื่อง มีเพียง 14 ราย ที่ใช้ถุงยางอนามัย เพราะกลัวเอดส์ ในขณะที่ 9 ราย จำเป็นต้องใช้ถุงยางอนามัยเพราะโสเภณีปฏิเสธการไม่ใช้ถุงยางอนามัย มีการศึกษาที่ยืนยันว่าการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นชายหญิง มักไม่ได้ใช้ถุงยางอนามัย (Cash et al., 1995, Ford and Kittisuk Sathit, 1996 อ้างใน พิมพวัลย์ บุญมงคล และคณะ, 2541) กล่าวคือ มีเพียงร้อยละ 4 ของวัยรุ่นในโรงงาน และร้อยละ 21 ของวัยรุ่นชายในโรงงานที่ใช้ถุงยางอนามัยกับแฟนเมื่อมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาในหมู่นักเรียนที่พบว่า มีการใช้ถุงยางอนามัยเพียงร้อยละ 16 แต่ถ้ามีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศพบว่า มีการใช้ถุงยางอนามัยสูงกว่าร้อยละ 80 (คณะผู้เชี่ยวชาญด้านประชากร 2538, Tunghaisal et al. 1992 อ้างใน พิมพวัลย์ บุญมงคล) และมีผลงานวิจัยที่ทำในสถานบริการทางเพศโดยสอบถามหญิงชายที่ขายบริการทางเพศ พบว่า วัยรุ่นเป็นกลุ่มลูกค้าที่ปฏิเสธการใช้ถุงยางอนามัยมากที่สุด (โยธิน แสงวงศ์ และ พิมลวรรณ อัครภักดี, 2533) ศรีนยา งามศิริอุดม (2539) ศึกษาเรื่อง การตีความความหมายของคำที่เกี่ยวกับเรื่องเพศและพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น พบว่ามีการใช้ถุงยางอนามัย ร้อยละ 34.23 ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิด ร้อยละ 4.70 นักระยะปลอดภัย ร้อยละ 13.42 เหตุผลที่ไม่เคยใช้ถุงยางอนามัยเพราะไว้ใจและมีเพศสัมพันธ์กับแฟนตัวเอง ร้อยละ 23.91 ไว้ใจคิดว่าคู่ตนเองเป็นสาวบริสุทธิ์ ร้อยละ 21.74 กลัวว่าใช้ถุงยางอนามัยแล้วไม่ได้อารมณ์ ร้อยละ 13.04 ไม่มีเงินซื้อถุงยางอนามัย ร้อยละ 8.70 นอกจากนั้น

อุมารณ์ ภัทรวณิชย์ (2540) ศึกษาเรื่องการใช้สื่อเพื่อปรับเปลี่ยนความคิดเห็นและพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น โดยใช้เทคนิคการสัมมนาเพื่อค้นหาอนาคต (Future Search Conference) ในเรื่องค่านิยมเรื่องเพศของวัยรุ่นในอนาคตเกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยหากมีเพศสัมพันธ์ พบว่า วัยรุ่นชายไม่คิดจะใช้ถุงยางอนามัยร้อยละ 43.1 วัยรุ่นหญิง ร้อยละ 22.6 เหตุผลในการไม่ใช้เพราะถ้าใช้ถุงยางอนามัยแล้วความเป็นธรรมชาติจะหมดไป นอกจากนี้วัยรุ่นเห็นว่าผู้ที่มีเพศสัมพันธ์ด้วยไม่ใช่คนอื่น แต่เป็นคูรักหรือแฟน เหตุผลนอกเหนือจากนั้น คือ ไม่รู้จักวิธีใช้ ไม่กล้าซื้อถุงยางอนามัย ในด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยในการป้องกันโรคเอดส์ วัยรุ่นชาย คิดว่าป้องกันโรคเอดส์ได้ ร้อยละ 88.5 วัยรุ่นหญิง ร้อยละ 84.9 และความสามารถป้องกันการตั้งครรภ์ วัยรุ่นชาย คิดว่าป้องกันการตั้งครรภ์ได้ร้อยละ 89.4 วัยรุ่นหญิง ร้อยละ 79.4 วารุณี พองแก้ว (2541) ศึกษาโครงการเครือข่ายวิถีชีวิตในเมือง พบว่าวัยรุ่นส่วนใหญ่ระบุว่าเหตุผลของการไม่ใช้ถุงยางอนามัยกับคู่นอน คือ ความไว้วางใจ นักศึกษาบางคนมีทัศนคติในเชิงลบต่อการใช้ถุงยางอนามัย เช่น ถุงยางลื่นและน่ารังเกียจ ถุงยางลดความรู้สึกสนุกและเสียเวลาในการสวมใส่ รู้สึกว่าถูกขัดจังหวะ หรือผู้หญิงที่พกถุงยางอนามัยจะเป็นผู้หญิงบริการทางเพศ วัยรุ่นหญิงบางคนระบุว่าไม่กล้าที่จะบอกคู่นอนให้ใช้ถุงยางอนามัย เพราะกลัวถูกมองว่าเป็นคนที่สำส่อนหรือเคยผ่านการมีประสบการณ์ทางเพศ ในกลุ่มวัยรุ่นเกือบทั้งหมดของกลุ่มเป้าหมาย ไม่ได้ใช้วิธีคุมกำเนิดวิธีใดวิธีหนึ่งอย่างสม่ำเสมอ วิธีคุมกำเนิดที่ใช้ในการป้องกันการตั้งครรภ์ คือ การหลั่งภายนอก วิธีนี้บะระยะปลอดภัย ใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดภายหลังร่วมเพศ และใช้ยาเหน็บเพื่อปรับประจำเดือนในกรณีที่ประจำเดือนมาช้า วัยรุ่นหญิงหลายคนระบุว่าเคยทำแท้งโดยการสอดยาเพื่อให้เกิดการหดตัวของมดลูกหรือทำแท้งในคลินิกเอกชน

ในปี พ.ศ. 2542 โครงการคูเร็กซ์ โกลบอล เซ็กซ์ เซอร์เวย์ 1999 (ข้าวสด, 2542) ได้ทำการสำรวจทัศนคติพฤติกรรมกรรมทางเพศเหล่าวัยรุ่นไทย ร้อยละ 23 เท่านั้นที่ใช้ถุงยางอนามัยเมื่อมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ซึ่งเป็นสัดส่วนน้อยที่สุดในโลก ตามด้วยสิงคโปร์ และได้หวัน ส่วนที่นิยมสวมถุงยางอนามัยมากที่สุดในการมีเพศสัมพันธ์ คือ วัยรุ่นกรีซ ร้อยละ 78

จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ถุงยางอนามัยของวัยรุ่น ซึ่งสรุปเป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการไม่ใช้ถุงยางอนามัย ดังนี้ (Ford and Kittisuksathit, Cash and Anasuchartkul 1995 อ้างแล้วใน พิมพ์วัลย์ บุญมงคล)

1. การที่วัยรุ่นมองว่าการใช้ถุงยางอนามัยไม่เหมาะสมในความสัมพันธ์ที่อยู่บนพื้นฐานความรัก เพราะทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันและขาดความใกล้ชิด
2. ขาดการรับรู้ความเสี่ยงต่อการติดโรคเอดส์จากคู่นอน

3. ทำให้ฝ่ายชายลดความรู้สึกพึงพอใจทางเพศขณะมีเพศสัมพันธ์
4. วัยรุ่นถูกคาดหวังว่าต้องไม่รู้จักรื่องเพศ การที่ตนเองจะเป็นผู้เอ่ยถึงการใช้อนามัย ทำให้เป็นสถานการณ์ที่ยากลำบาก
5. ขาดการสื่อสารทางเพศระหว่างวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง ในเรื่องการคุมกำเนิดและการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และ โรคเอดส์ โดยการศึกษาพบว่าไม่ค่อยมีการสื่อสารกันในเรื่องเพศการคุมกำเนิดและการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย

ผลการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นดังกล่าวมาแล้วนั้น พอสรุปได้ว่า พฤติกรรม การมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางลบเพิ่มขึ้น ทั้งในวัยรุ่นชายและหญิง จะเห็นได้จากการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรที่มีแนวโน้มสูงขึ้น และอายุเฉลี่ยของการมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกที่ลดต่ำลง ทั้งนี้เกิดจากอิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ เช่น กลุ่มเพื่อนที่ชักชวนให้วัยรุ่นไปทำกิจกรรมที่ไม่เหมาะสม ได้แก่ การดื่มสุรา การเที่ยวสถานเริงรมย์ยามราตรี การเที่ยวหญิงบริการ อิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ โป๊ วีดีโอเทป โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ซึ่งอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ชั่วๆและกระตุ้นให้เกิดอารมณ์เพศ ประกอบกับแนวโน้มการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงที่ไม่ใช่หญิงบริการทางเพศ ซึ่งการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงคนรักหรือหญิงอื่นที่พบปะตามสถานที่ต่าง ๆ ประกอบกับการใช้อนามัยไม่สม่ำเสมอ ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดการตั้งครรภ์วัยรุ่น การทำแท้ง ผิดกฎหมาย โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ได้มากขึ้น

ทัศนคติของวัยรุ่นในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์

ข้อเท็จจริงประการหนึ่งที่สังคมไทยไม่อาจปฏิเสธ ขณะเดียวกันก็ไม่อาจเต็มใจยอมรับ ก็คือ ปรากฏการณ์ที่วัยรุ่นหญิงชายไทยในปัจจุบันมีเพศสัมพันธ์ในหมู่เพื่อนวัยเดียวกันเพิ่มมากขึ้น แม้ทัศนคติโดยรวมของสังคมในระดับที่เป็นทางการจะยังคงประณามการมีเพศสัมพันธ์ในหมู่วัยรุ่นไว้ในฐานะที่เป็น “พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม” แต่วัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะมองว่า การมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น “เป็นเรื่องธรรมดา” และ “ห้ามกันไม่ได้แล้ว” โดยให้เหตุผลว่า ปัจจุบันวัยรุ่นหญิงชาย มีโอกาสคบกันใกล้ชิดกว่าแต่ก่อน ครอบครัวมีบทบาทควบคุมพฤติกรรมของวัยรุ่นน้อยลง ทำให้วัยรุ่นมีโอกาสเที่ยวเตร่และสร้างความสัมพันธ์กันได้ง่ายขึ้น และเป็นหนทางนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนกันเองมากขึ้น โดยเฉพาะในรายที่คบหาเป็นแฟนกัน (กฤตยา อาชวนิจกุล และ วราภรณ์ แซ่มสนิท, 2537, หน้า 40)

ทัศนคติในเรื่องเพศของวัยรุ่นแต่ละยุค แต่ละสมัยอาจมีความแตกต่างกันไปตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งได้มีการศึกษาไว้ดังนี้

การมีแฟนหรือคู่รัก

จากผลการศึกษาของ จิราภรณ์ อารยะรังสฤษฎ์ (2533) ในเรื่องทัศนคติเชิงจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง และความสัมพันธ์ระหว่างพวกเราร่วมเพศ พบว่า นักศึกษาชอบรับพฤติกรรมการนัดพบอย่างเปิดเผยมากที่สุด และชอบรับการกอดจูบกันในส่วนสาธารณะน้อยที่สุด

ในปี 2536 วรวิทย์ ดาปิง (2536) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของอาจารย์และนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ และพฤติกรรมของนักศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเพศ พบว่า นักศึกษาชายและหญิง มีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ด้านการสมาคมกับเพื่อนต่างเพศ การถูกเนื้อต้องตัวของคู่รักเป็นเรื่องธรรมดา การสมาคมกับเพื่อนต่างเพศมากกว่าหนึ่งคนในเวลาเดียวกันเป็นสิ่งไม่เสียหาย หญิงมีคู่รักมากกว่าหนึ่งคนเป็นสิ่งเสียหาย และชายหญิงควรมีประสบการณ์ทางเพศก่อนแต่งงาน

จากการศึกษาของ อุมารณ์ ภทรวาณิช (2540) ศึกษาเรื่องการใช้สื่อเพื่อปรับเปลี่ยนความคิดเห็นและพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น โดยใช้เทคนิคการระดมสมองเพื่อค้นหาอนาคต (Future Search Conference) ในเรื่องความคิดเห็นเรื่องการมีแฟนหรือคู่รัก พบว่า ค่านิยมการมีคู่รักหรือแฟนของวัยรุ่นคืออยากมีแฟน คิดถึงเรื่องการมีคู่รักมากกว่าเรื่องเรียน และมีความคิดว่าการไม่มีแฟนเป็นสิ่งที่เซ็กซี่เฟอรัมวัยรุ่นจะมีความรักประเภทหนึ่งที่เรียกว่า ความรักแบบเด็ก ๆ (Poppy love) เป็นความรักแบบหลงใหลใฝ่ฝัน งามาย ชั่วครู่ชั่วยาม เป็นความรักชนิดไม่มีเหตุผล ไม่สนใจสิ่งใด ๆ มักจะเกิดในช่วงวัยรุ่นตอนต้นและตอนกลาง ความรักแบบนี้ไม่จริงจังยั่งยืน หากพบคนใหม่ที่ถูกใจ เห็นว่าดีกว่า หล่อกว่า ก็จะเปลี่ยนไปได้ง่าย ๆ

วิมล โรมา และ ฉัตรลดา กาญจนสุทธิแสง (2541) ได้ศึกษาเรื่องอนามัยการเจริญพันธุ์ในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสัมภาษณ์นักเรียนชายและหญิงจำนวน 60 คน และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจัดสนทนากลุ่มนักเรียนชายหญิง ในประเด็นการคบเพื่อนและเพื่อนต่างเพศ พบว่า นักเรียนทั้งชายหญิงมีค่านิยมว่าเป็นวัยรุ่นแล้วต้องมีแฟนตามแฟชั่น โดยเฉพาะ

นักเรียนชาย จะเห็นว่า การมีแฟนเป็นเรื่องปกติธรรมดา กล้าพูดเรื่องแฟนได้อย่างเปิดเผย สำหรับนักเรียนหญิง แม้ว่าจะมีทัศนคติเรื่องแฟนว่า การมีแฟนขณะเป็นนักเรียนไม่ดี จะทำให้เสียการเรียน แต่ก็คิดว่า การมีแฟนเป็นแฟนชั้นของวัยรุ่น ชอบพูดถึงเรื่องแฟน โดยมักจะพูดเรื่องของเพื่อนที่มีแฟน ในเรื่องการแสดงออกของนักเรียนที่เป็นแฟนกัน นักเรียนชายจะเดินไปส่งนักเรียนหญิงกลับบ้าน โทรศัพท์คุยกัน เขียนจดหมายให้กัน ชวนนักเรียนหญิงไปเที่ยว สำหรับประเด็นการปฏิบัติต่อคนที่แฟนกันนั้น นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีความคิดเห็นต่างกันอย่างชัดเจน ในกรณีที่อยู่ด้วยกันสองต่อสองกับแฟน นักเรียนหญิงยอมรับในเรื่องการจับมือถือแขน และคิดเพียงว่า “อยู่ใกล้กันแล้วอบอุ่น มีอะไรก็ทะเลาะกัน ปรึกษาหารือกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน” ส่วนนักเรียนชายมีความเห็นต่อกรณีที่อยู่ด้วยกันสองต่อสองกับแฟนว่า ขึ้นอยู่กับสถานที่ที่ไป และคนที่พาไป หากสถานที่ไม่เหมาะสม เช่น สถานเริงรมย์ ก็จะทำให้มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ นักเรียนชายบางคนอาจจะทดลองมีเพศสัมพันธ์กับแฟนถ้ามีโอกาส

การมีเพศสัมพันธ์กับคู่รัก

จากการศึกษาทัศนคติของวัยรุ่นในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ ได้มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ดังต่อไปนี้ จริยา พงศ์วิวัฒน์ (2526) ได้ศึกษาทัศนคติเรื่องการมีคู่รัก การเลือกคู่ครอง และการแต่งงานของนักศึกษาปีที่ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ยอมรับพฤติกรรมการจับมือถือแขนของคู่รักว่าไม่ใช่เรื่องเสียหาย โดยนักศึกษาชายมีคะแนนเฉลี่ยมากกว่านักศึกษาหญิง และนักศึกษาทั้งหมดเห็นด้วยกับทัศนคติที่ว่า เป็นเรื่องธรรมดาที่ผู้ชายจะมีประสบการณ์ทางเพศก่อนแต่งงาน และเป็นเรื่องเสื่อมเสียที่ผู้หญิงจะมีประสบการณ์ทางเพศก่อนแต่งงาน นักศึกษาหญิงเห็นด้วยมากกว่านักศึกษาชาย

ศรีเกษ ธัญญาวินิชกุล (2536) ศึกษาเรื่องเหตุผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมทางเพศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในเขตเมืองเชียงใหม่ พบว่า นักเรียนหญิงที่ตัดสินใจไม่มีเพศสัมพันธ์ให้ความสำคัญกับพรหมจรรย์ของเพศหญิง โดยให้เหตุผลว่า พรหมจรรย์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการแต่งงานมากกว่านักเรียนชาย นอกจากนั้นนักเรียนหญิงให้เหตุผลว่า หญิงและชายไม่ควรจะมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนเพราะเป็นการผิดศีลธรรม และยังทำให้ฝ่ายหญิงเสียชื่อเสียงอีกด้วย และจะคำนึงถึงหน้าที่ของตนเองในสังคมหรือการศึกษาเล่าเรียน ตลอดจนมองถึงผลเสียที่จะตามมาจากการมีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียนมากกว่านักเรียนชาย

ณัฐชนก เหล่าสุขสกุล (อ้างใน กฤตยา อาชวนิชกุล, 2537) กล่าวว่า เป็นที่ยอมรับกันว่า การอยู่ก่อนแต่ง เป็นวิถีชีวิตทางเลือกปัจจุบันของหนุ่มสาวไทยจำนวนไม่น้อย รูปแบบของการอยู่ก่อนแต่งมักเกิดขึ้นกับหนุ่มสาวที่อยู่ตามลำพัง โดยมากจะเช่าบ้านหรือหอพักอยู่กันเอง ได้แก่ กลุ่มนักเรียน นักศึกษา และผู้ที่ทำงานไกลบ้าน อีกรูปแบบหนึ่งคือ การที่ผู้หญิงจะย้ายเข้าไปอยู่ในบ้านพ่อแม่ของผู้ชายโดยยัง ไม่ได้แต่งงานกัน รูปแบบหลังนี้พ่อแม่ของผู้หญิงมักไม่รู้ ในขณะที่พ่อแม่ฝ่ายผู้ชายอาจไม่ค่อยเห็นด้วย แต่มองว่าเป็นเรื่องไม่เสียหายอะไรต่อลูกชายตนเอง

อุมาภรณ์ ภัทรวาณิช (2538) ศึกษาเรื่องปัจจัยทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อพฤติกรรมทางเพศที่ไม่เสี่ยงของวัยรุ่น ได้กล่าวถึงความคิดเห็นในเรื่องเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ดังนี้ วัยรุ่นหญิงและชายที่มีเพศสัมพันธ์กับคูรักรของตนเห็นว่า ถ้าคูรักรของตนต้องการเลิกความสัมพันธ์และต้องการไปมีความสัมพันธ์กับคนอื่น วัยรุ่นทั้งหญิงและชายสามารถยอมรับได้ แต่สิ่งที่วัยรุ่นหญิงและชายมีความคิดแตกต่างกัน คือ วัยรุ่นชายจะยอมรับไม่ได้ ถ้ารู้ว่าคูรักรของตนเคยมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่นมาก่อน ขณะที่วัยรุ่นหญิงไม่สนใจว่าคูรักรของตนจะเคยมีเพศสัมพันธ์กับใครมาก่อนหรือไม่ วัยรุ่นหญิงจะภูมิใจกับการที่ตนสามารถทำให้คูรักรหยุดการมีเพศสัมพันธ์อย่างจริงจังกับหญิงอื่นได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะรู้ว่าคูรักรของตนไปมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่นในช่วงระหว่างการคบกับตนเอง วัยรุ่นหญิงก็สามารถยอมรับได้ เนื่องจากเชื่อใจคูรักรว่าจะไม่จริงจังกับหญิงอื่น และเชื่อว่าคูรักรของตนใช้ถุงยางอนามัยกับหญิงอื่น

ศรinya งามศิริอุดม (2539) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ในกลุ่มวัยรุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความรู้สึกลังจางจากมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกส่วนใหญ่ จะรู้สึกไม่สบายใจ ไม่แน่ใจว่าทำถูกหรือผิด ร้อยละ 43.2 รู้สึกเฉย ๆ คิดว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ ร้อยละ 29.61 และร้อยละ 10.19 คิดว่าตนเองได้กระทำผิด

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2539) ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงกลาโหม องค์การพัฒนาเอกชน และกระทรวงมหาดไทย จัดทำคู่มือวิทยากรฝึกอบรมทักษะชีวิตเพื่อการป้องกันเอดส์ ด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ได้กำหนดแผนการสอนเรื่องเจตคติและพฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่น เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นชายและหญิง ไว้ดังนี้ เด็กชายมีประสบการณ์ทางเพศครั้งแรก ส่วนหนึ่งโดยการเที่ยวผู้หญิงบริการ โดยมีเพื่อนชวนไป หรือหลอกเพื่อนไปมีเพศสัมพันธ์ ประสบการณ์ทางเพศของวัยรุ่นชายอีกส่วนหนึ่งเริ่มเปลี่ยนแปลงแบบแผน โดยที่วัยรุ่นจำนวนมากขึ้นเริ่มมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับเพื่อน

หญิง ซึ่งมาจากค่านิยมที่ว่าความสามารถทางเพศเป็นการแสดงความเป็นชาย และเป็นเพราะความใกล้ชิดกับความต้องการทางเพศชักนำไป สำหรับวัยรุ่นหญิงมีประสบการณ์ทางเพศครั้งแรกกับเพื่อนหรือคนรัก โดยไม่คาดคิดมาก่อนล่วงหน้า เช่นในระหว่างไปเที่ยว ไปดูหนังสื่อด้วยกันที่บ้าน โดยมักเป็นฝ่ายถูกกระทำให้ยินยอมโดยไม่ได้ตระหนักว่า เรื่องเพศเป็นเรื่องใกล้ชิดตัว และความใกล้ชิดกับเพื่อนชายมักนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ เกี่ยวกับความรู้สึกลงในการมีเพศสัมพันธ์ พบว่า วัยรุ่นชายจะมีความสุขทางเพศ ขณะที่เด็กหญิงจะมีความเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ เช่น กลัวพ่อแม่จะรู้ กลัวแฟนจะไม่รับผิดชอบ วัยรุ่นหญิงจะมีความรู้สึกกลัวการมีเพศสัมพันธ์ แต่สาเหตุที่กลัวไม่ใช่กลัวการมีเพศสัมพันธ์ แต่กลัวว่าพ่อแม่จะรู้ นอกจากนี้กลัวการตั้งครรภ์มากที่สุด และกลัวการตั้งครรภ์ทุกครั้งที่มีเพศสัมพันธ์กับคู่อีก ในการมีเพศสัมพันธ์ครั้งต่อ ๆ มา เด็กชายจะคิดว่าเป็นการมีความสุขด้วยกัน ขณะที่เด็กหญิงมักคิดว่า เป็นข้อผูกพันว่า จะรับผิดชอบซึ่งกันและกัน แม้ว่าในปัจจุบันอาจมีเด็กหญิงบางส่วนมีความคิดที่เปลี่ยนไปแบบเด็กชาย แต่ก็ยังเป็นส่วนน้อย

จากการที่เพศชายมักถูกกล่าวหาว่าการมีเพศสัมพันธ์ของเขาเป็นเพียงอารมณ์ปรารถนาธรรมชาติ ๆ จะเกิดขึ้นกับใครก็ได้ที่เขาพอใจ โดยไม่จำเป็นต้องมีความรัก (โครงการจัดตั้งเครือข่ายนิสิต นักศึกษาเพื่อป้องกันโรคเอดส์, มปป) จึงมีการศึกษาต่อความคิดเห็นของวัยรุ่นชายในเรื่องการคำนึงถึงความรู้สึกของ คู่รัก ความต้องการขั้นต่อไปเมื่อได้จับมือ โอบกอดคู่รัก มีการกล่าวว่า การมีเพศสัมพันธ์ของเพศชายมีลักษณะ “ได้ดิบจะเอาชอก” หรือคำพูดของผู้ใหญ่ที่เตือนวัยรุ่นว่า อย่าให้ผู้ชายจับมือถือแขน เพราะนั่นเป็นหนทางแรกที่จะนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ จากการศึกษาของ อุมารณ ภัทรวานิชย์ (2540) พบว่าวัยรุ่นชายไม่ยอมทำอะไรเกินเลยมากไปกว่านี้ ร้อยละ 39.0 อยากใกล้ชิดมากกว่านี้ ร้อยละ 47.6 และอยากมีเพศสัมพันธ์กับคู่รัก ร้อยละ 13.5

สำนักวิจัยเอแบค – เคเอสซี อินเทอร์เน็ต โพลล์ (เอแบค โพล) (หนังสือพิมพ์ข่าวสด, กุมภาพันธ์ 2542) รายงานผลการสำรวจภาคสนามเรื่อง เพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นเรียนของเยาวชนไทย กรณีศึกษาทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน นักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 19 – 20 กุมภาพันธ์ 2542 จำนวน 1,300 ตัวอย่าง แยกเป็นชาย หญิง อย่างละ 650 คน อายุระหว่าง 14 – 24 ปี ผลปรากฏดังนี้ ประเด็นเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับคู่รักทั้งที่ยังไม่แต่งงานกัน พบว่า ร้อยละ 64.0 ไม่เห็นด้วย ขณะที่ร้อยละ 35.6 ระบุว่าเห็นด้วย โดยเพศชายเห็นด้วยในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับแฟนร้อยละ 55.9 เพศหญิงเห็นด้วยเพียงร้อยละ 16.6 เมื่อถามว่าเห็นด้วยหรือไม่ว่านักเรียน นักศึกษา จะแต่งงานจดทะเบียนสมรสอยู่กินร่วมกัน

ในขณะที่กำลังศึกษาอยู่พบว่า สัดส่วนของผู้เห็นด้วยลดลงเหลือเพียงร้อยละ 20.4 ขณะที่ไม่เห็นด้วยกลับเพิ่มสูงขึ้นถึงร้อยละ 76.5 และร้อยละ 3.1 ไม่มีความเห็น สำหรับประเด็นทางจริยธรรมในกรณีการทำแท้ง ปรากฏว่าร้อยละ 81.2 ไม่เห็นด้วย มีเห็นด้วย ร้อยละ 18.3 เมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกตามเพศก็พบความแตกต่างคือ กลุ่มที่เป็นเพศชาย ตอบเห็นด้วย ร้อยละ 23.5 ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเพศหญิง เห็นด้วย ร้อยละ 13.0

จากการศึกษาวิจัยดังกล่าวพบว่า ในปัจจุบันค่านิยมในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น จะมีเพศสัมพันธ์กันเองในหมู่นักเรียน ความรับผิดชอบของเด็กผู้ชายลดน้อยลง โดยไม่คิดถึงว่าการกระทำของตนจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อเพื่อนหญิงอย่างไรบ้าง เด็กชายอาจรู้สึกผิดที่ทำให้เพื่อนหญิงท้อง แต่ก็พาไปทำแท้ง ในขณะที่เด็กผู้หญิงทำที่และความรักนวลสงวนตัว ก็ลดน้อยลงไป และมีความกล้าที่จะแสดงรูปร่างของตนเองมากขึ้น มักเน้นแต่ความสวยงาม (ศิริพร พุทธรังษี และ ปัทมา คุปตจิต, 2538)

ถึงแม้ว่าวัยรุ่นหญิงและชายส่วนใหญ่จะมีทัศนคติในเชิงยอมรับการมีเพศสัมพันธ์ แต่วิธีคิดต่อการมีความสัมพันธ์ทางเพศยังแตกต่างกันมากระหว่างวัยรุ่นหญิงชาย มีรายละเอียดดังนี้ (กฤตยา อาชวนิจกุล และ วราภรณ์ แซ่มสนิท, 2537)

1. วัยรุ่นชาย มองว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องที่ผู้ชายเป็นฝ่ายได้เปรียบ โดยฝ่ายหญิงเป็นผู้ต้องยอมรับสภาพที่เสียเปรียบ วัยรุ่นชายเห็นการสร้างความสัมพันธ์เป็นการแสวงหาโอกาสทางเพศ ในขณะที่วัยรุ่นหญิง แม้ไม่อยากยอมรับว่าสภาพที่ต้องเป็นฝ่ายเสียเปรียบ แต่ก็ตระหนักว่าสังคมทั่วไปยังยึดมั่นอยู่กับค่านิยมเรื่องการได้เสียดังกล่าว และสำนึกว่าในกรณีที่เกิดปัญหาจากการมีเพศสัมพันธ์โดยเฉพาะการตั้งครรภ์ ส่วนใหญ่ผู้หญิงยังคงต้องเป็นผู้แบกรับภาระและความรู้สึกล้ออายมากกว่าผู้ชาย
2. การมีประสบการณ์ทางเพศสำหรับวัยรุ่นชายถือเป็นเรื่องน่าภาคภูมิใจ เป็นเรื่องที่วัยรุ่นชายจะเก็บไว้คุยในกลุ่มเพื่อนได้อย่างเปิดเผย ถือเป็นข้อเด่น ขณะที่วัยรุ่นหญิงยังต้องถูกตรึงอยู่กับข้อกำหนดเดิมของสังคมที่มองว่า การมีเพศสัมพันธ์ของหญิงก่อนแต่งงานถือเป็นเรื่องเสื่อมเสีย แม้ในทางปฏิบัติ วัยรุ่นหญิงมีแนวโน้มที่จะมีประสบการณ์ทางเพศเพิ่มมากขึ้น แต่เรื่องเช่นนี้ไม่ถือเป็นเรื่องที่จะเอามาพูดคุยให้ใคร ๆ ฟังได้ทั่วไปอย่างเช่นกรณีของผู้ชาย
3. เมื่อกล่าวถึงปัญหาที่อาจเกิดจากการมีเพศสัมพันธ์ในหมู่วัยรุ่น ปรากฏว่าวัยรุ่นชายไม่ค่อยตระหนักถึงปัญหาที่อาจตามมาจากการมีเพศสัมพันธ์ โดยเฉพาะการที่ฝ่ายหญิงอาจตั้งครรภ์และอาจต้องทำ

แท้ง จึงกล่าวได้ว่า วัยรุ่นชายโดยรวมไม่ได้เห็นว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาที่จะยับยั้งไม่ให้เกิดความสัมพันธ์ทางเพศ หรือเป็นประเด็นที่จะต้องระวังแต่อย่างใด ในขณะที่วัยรุ่นหญิงจะมีความกังวล เรื่องนี้เป็นอย่างมาก ปัญหาจากการมีเพศสัมพันธ์ที่วัยรุ่นชาย แสดงความเป็นกังวลคือ การที่ตนเองอาจติดโรคจากการมีเพศสัมพันธ์ หรือติดโรคจากการเที่ยวหญิงบริการ โดยไม่คิดว่าตนเองก็อาจเป็นช่องทางในการแพร่ระบาดของโรคด้วย และ ความกังวลเรื่องนี้กลับสร้างผลกระทบต่อวัยรุ่นหญิงเพิ่มมากขึ้น เพราะวัยรุ่นชายเกิดความเชื่อว่าการมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงด้วยกันซึ่งมิได้มีอาชีพหญิงบริการเป็นเรื่องที่ปลอดภัยจากโรค ประกอบด้วยวัยรุ่นชายมี โอกาสมากขึ้นในการมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหญิงวัยรุ่นด้วยกัน จึงพบว่าวัยรุ่นชายมักไม่ได้หาวิธีป้องกัน เพื่อการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยเพียงพอทั้งต่อตนเองและเพื่อนหญิงคู่นอน ดังนั้น ในการมีเพศสัมพันธ์ แบบไม่ป้องกันนี้ นอกจากผู้หญิงมีโอกาสเสี่ยงสูงต่อการรับเชื้อตาม โรคและเชื้อเอช ไอ วี แล้ว วัยรุ่นหญิง ยังต้องเป็นฝ่ายรับภาระในการคุมกำเนิด เมื่อเกิดความผิดพลาดและเกิดการตั้งครรภ์ขึ้น ผู้หญิงมักต้องเป็น ฝ่ายเผชิญปัญหาแต่เพียงผู้เดียว การที่วัยรุ่นชายไม่กังวลและคิดเป็นเรื่องที่ผู้หญิงจะต้องป้องกันตัวเอง จึงแสดงถึงการมีเพศสัมพันธ์อย่างไม่รับผิดชอบ

4. เรื่องพรหมจรรย์ของหญิงที่เคยเป็นที่ยึดถือเป็นสิ่งวัดคุณค่าความดีงามของผู้หญิง พบว่า วัยรุ่นทั้งหญิงชายต่างให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ในฐานะตัววัดคุณค่าน้อยลง แต่ไม่ใช่ว่าจะเป็นเรื่องที่วัยรุ่นไม่ คำนึงถึงเลย เพราะเป็นการยากที่จะขจัดอิทธิพลทางความคิดของค่านิยมดั้งเดิมที่มีมานานของสังคม แต่ฝ่าย ที่ยืนกรานแข็งขันว่าไม่สนใจค่านิยมการประเมินคุณค่าผู้หญิงจากเรื่องพรหม จรรย์กลับเป็นฝ่ายวัยรุ่นหญิง ในขณะที่วัยรุ่นชายแม้จะพูดว่าไม่สนใจพรหมจรรย์ แต่ในที่สุดถ้ามีทางเลือกก็ยังคงคิดว่าตนเองต้องการผู้หญิง ที่ไม่เคยผ่านประสบการณ์ทางเพศมาเลยมากกว่า อีกทั้งยังเป็นค่านิยมในหมู่วัยรุ่นชายที่จะหาทางมีเพศ สัมพันธ์กับเพื่อนหญิงที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ทางเพศ

5. ถึงแม้ว่ากระบวนการเรียนรู้ทางเพศ และพฤติกรรมทางเพศของกลุ่มวัยรุ่นชายที่มีเสรีเรื่อง เพศมากขึ้นกว่าสมัยก่อน แต่วิถีคิดเรื่องความสัมพันธ์หญิงชายยังคงรูปแบบเดิม ๆ ทำให้วัยรุ่นชายไทยมี แนวโน้มที่จะไม่รับผิดชอบต่อการที่ผู้ชายกระทำต่อผู้หญิง ทั้งในเรื่องความรุนแรงทางเพศ การไม่ รับผิดชอบต่อเมื่อผู้หญิงท้อง การล่วงละเมิดทางเพศ ตลอดจนถึงการข่มขืน

ปัญหาจากการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่น

สัมพันธภาพระหว่างวัยรุ่นชายหญิงในขณะนี้ ส่วนใหญ่เป็นความสนใจในเพื่อนต่างเพศ โดยอาจเริ่มจากการทำความรู้จักคุ้นเคย การนัดไปเที่ยว ชมภาพยนตร์ เดินเล่น เดินร่ำ หรือเล่นกีฬาด้วยกัน ความสัมพันธ์นี้อาจดำเนินไปถึงขั้นที่เป็นคู่รักและมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ซึ่งลักษณะดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายประการด้วยกันดังต่อไปนี้

ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่กับวัยรุ่น

พฤติกรรมทางเพศของวัยรุ่นปัจจุบัน ได้ออกนอกกรอบของวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทยมากขึ้น เพราะค่านิยมของวัยรุ่นที่ยึดถืออยู่นั้นเป็นค่านิยมแบบใหม่ ที่แตกต่างจากค่านิยมของพ่อแม่ การที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ไม่สามารถยอมรับธรรมชาติของวัยรุ่นเนื่องจากเหตุผลหลายประการ ได้แก่ (กรมสุขภาพจิต, 2541)

1. วัฒนธรรมต่างยุคกัน วัฒนธรรมหมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและปฏิบัติต่อกันมาจนเป็นปกติและแปรเปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกระแสวัฒนธรรมมักจะถูมองว่าหัวโบราณ (ในสายตาของวัยรุ่น) และพวกที่มักทำตามวัฒนธรรมมากก็จะถูกมองว่าแหกคอก (ในสายตาของผู้ใหญ่) ผู้ใหญ่จึงมักมองว่าวัยรุ่นสมัยนี้ทำตัวแย่งงทุกวัน ทั้ง ๆ ที่เมื่อสมัยที่ผู้ใหญ่เป็นวัยรุ่นเอง ก็อาจจะเคยถูกมองว่าแย่มาก่อนในสายตาของผู้ใหญ่สมัยนั้น เช่น ผู้ใหญ่เองก็อาจเคยใส่รองเท้าส้นตึก กางเกงขาบาน หนี้ออกไปเที่ยวกับเพื่อน โดยไม่กล้าบอกให้พ่อแม่ทราบเพราะกลัวว่าจะไม่ได้รับอนุญาต เป็นต้น การที่พ่อแม่ยึดตัวเองเป็นหลักไม่ยอมรับค่านิยมสมัยใหม่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พ่อแม่ไม่เข้าใจ และไม่สามารถปรับตัวเข้ากับลูกวัยรุ่นได้

2. การลืมประสบการณ์ของตนเอง ผู้ใหญ่มักท่านอาจลืมไปว่าในช่วงที่ตนเองเป็นวัยรุ่นก็เคยชอบเรื่องสวย ๆ งาม ๆ (เพียงแต่สิ่งเสริมความงามต่าง ๆ ในสมัยก่อนยังไม่ทันสมัยเท่าสมัยนี้นั่นเอง) เคยแสร้งทำตัวขี้อายของเพื่อนมาก เคยคบเพื่อนต่างเพศ เคยจีบกัน เพียงแต่วิธีการไม่ประเจิดประเจ้อเหมือนสมัยนี้ เป็นต้น ฉะนั้น เมื่อนำมาตรฐานเดิมมาเปรียบเทียบกับจึงทำให้ผู้ใหญ่มักจะรับไม่ได้กับพฤติกรรมของวัยรุ่นสมัยนี้

3. การเคยเจ็บปวดกับความผิดพลาดของตนเอง การที่พ่อแม่เคยมีประสบการณ์ที่ผิดพลาดอะไรบางอย่างในอดีตและไม่ให้อภัยตัวเอง ก็จะพยายามลืม แต่ก็มักจะอดโทษตนเองและโทษคนอื่นที่ทำผิดแบบตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนใกล้ชิดและจะพยายามปกป้อง กีดกันไม่ให้บุคคลใกล้ชิดมีโอกาสทำผิดแบบตนเอง โดยอาจควบคุมลูกในบางเรื่องเป็นพิเศษโดยไม่รู้ตัว การกระทำเช่นนี้จึงมักทำให้เกิดการปะทะที่รุนแรงระหว่างพ่อแม่กับลูกวัยรุ่นมากขึ้น ทั้ง ๆ ที่พ่อแม่ก็อาจไม่ได้ตั้งใจให้เกิดเรื่องเช่นนั้น การที่จะแก้ไขสิ่งเหล่านี้ได้ พ่อแม่จะต้องหันมามองตัวเอง หาสาเหตุของความผิดพลาดที่ซ่อนอยู่แล้วจัดสาเหตุนั้น ๆ เสียมองความผิดพลาดในทางสร้างสรรค์ คิดว่าการผิดพลาดเป็นการให้ข้อคิดหรือบทเรียน พยายามให้อภัยตัวเองให้ได้ เมื่อพ่อแม่สามารถให้อภัยตัวเองได้ก็จะสามารถมองลูกอย่างเข้าใจมากขึ้น ยอมรับความผิดพลาดของลูกได้ให้อภัย ให้โอกาสในการแก้ตัวใหม่แก่ลูก รวมถึงให้กำลังใจ แนะนำในเชิงสร้างสรรค์ด้วยการใช้วิธีการที่ถูกต้องเหมาะสม เพราะความปรารถนาดีเพียงอย่างเดียวก็อาจจะไม่เพียงพอเสียแล้ว

ปัญหาการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส

การมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรสก่อนบรรลุนิติภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม จะมีผลต่อปัญหาทั้งปัญหาครอบครัว สุขภาพของมารดาและทารก และปัญหาสังคมดังนี้ (นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์, 2540)

1) การมีภาวะเป็นมารดานอกสมรส และการมีลูกนอกสมรส (illigetimate mother and illigetimate child)

สังคมมีค่านิยมที่เป็นมาตรฐานแบบสองเชิง คือ การเป็นมารดานอกสมรสจะถูกประณามมากกว่าการเป็นบิดานอกสมรส การเป็นมารดานอกสมรสนั้นเป็นภาวะที่ไม่พึงปรารถนาของ ผู้หญิงทั้งหลาย การเป็นมารดานอกสมรสจะเป็นทางเลือกประการสุดท้ายหลังจากที่ไม่สามารถแต่งงานกับผู้ที่ตนเป็นบิดาของเด็กในครรภ์ หรือการที่ไม่สามารถหาบริการทำแท้งได้ การเป็นมารดานอกสมรสจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ทางออกทางหนึ่งของมารดานอกสมรสคือการทิ้งบุตรไว้ที่โรงพยาบาล ปัจจุบันนี้มีหญิงนอกสมรสจำนวนมากคลอดบุตรทิ้งไว้ที่โรงพยาบาล เนื่องจากตนเองไม่สามารถจะรับผิดชอบต่อการตั้งครรภ์เลี้ยงดูเด็กได้ และบิดาของเด็กก็ไม่ให้ความร่วมมือ โดยหายสาบสูญไปหรือปฏิเสธในการที่จะเป็นบิดาของ

เด็ก เด็กที่เติบโตมาในโรงพยาบาล ในสถานสงเคราะห์จากการทอดทิ้งของมารดานี้ ยากที่จะหลีกเลี่ยงการมีปัญหาทางอารมณ์และจิตใจได้ และจะกลายเป็นพลเมืองที่มีปัญหาต่อสังคมต่อไปได้ แต่ถ้ามารดาเลี้ยงถูกไว้โดยไม่ยกให้เป็นลูกบุญธรรมของผู้อื่นนั้น มารดานอกสมรสอาจจะประสบปัญหาในการเลี้ยงดูลูกเพราะเด็กอาจจะเป็นเครื่องย้ำถึงความผิดของผู้ที่เป็นมารดา ทำให้เกิดความคับข้องใจ เสียใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งมีผลต่อภาวะอารมณ์และจิตใจของมารดานอกสมรสด้วย

ในส่วนของผู้ชาย ผู้ชายมีความรับผิดชอบต่อนี้อย่างไรบ้าง จะสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมที่มีต่อเพศชาย การเลี้ยงดูของครอบครัว ฝึกฝนให้เด็กผู้ชายมีความรับผิดชอบอย่างไรบ้าง ด้วย บิดานอกสมรส (illegitimate father) โดยทั่วไปมักจะไม่ใช่พ่อหรือรับผิดชอบต่อการตั้งครรภ์ของฝ่ายหญิง การเป็นบิดานอกสมรสนั้นอาจจะมาจากค่านิยมที่เห็นฝ่ายหญิงเป็นเครื่องเล่น การเอาเปรียบเพศตรงข้าม ความมั่งง่าย ขาดความรับผิดชอบ ซึ่งเกิดจากการมีค่านิยมที่ผิด ๆ ในเรื่องเพศ ภาวะทางอารมณ์ และจิตใจของบิดานอกสมรสนี้อาจจะเกิดได้ เช่น เกิดความรู้สึกผิด เกิดความรู้สึกเสียใจ แต่จะออกมาในลักษณะตรงกันข้าม คือ ปฏิเสธเด็กและตำหนิฝ่ายหญิงว่าเป็นคนใจง่าย หรืออ้างว่าฝ่ายหญิงมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนอื่นเช่นกัน ดังนั้นลูกที่เกิดขึ้นจึงไม่ใช่ลูกของตน แต่ก็มีเหมือนกันที่บิดานอกสมรสยอมรับเด็กเป็นบุตรในภายหลัง โดยจดทะเบียนรับรองหรือยอมให้เด็กใช้นามสกุลของตนได้

2) ปัญหาและผลกระทบของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น

ก. ปัญหาด้านพฤติกรรมและการเจริญพันธุ์

1. ในปัจจุบันมีการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมากขึ้น เนื่องจากวัยรุ่นมีความสัมพันธ์ทางเพศมากขึ้นกว่าในอดีต มีการคุมกำเนิดน้อยเพราะขาดความรู้เนื่องจากไม่มีการสอนเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยเฉพาะ และโครงการวางแผนครอบครัวยังไม่ให้ความสนใจในวัยรุ่นอย่างเพียงพอ

จากสถิติพบว่าวัยรุ่นจะตั้งครรภ์มากถึง 1 ใน 5 ภายหลังจากมีเพศสัมพันธ์ได้เพียงเดือนเดียว และจะตั้งครรภ์ถึงครึ่งหนึ่งใน 6 เดือนแรกของการมีเพศสัมพันธ์ถ้าไม่ได้คุมกำเนิด

2. การตั้งครรภ์ในวัยรุ่น ส่วนใหญ่จะเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่ได้วางแผนไว้ ไม่ได้ตั้งใจจะให้เกิดขึ้นหรือเป็นการตั้งครรภ์ก่อนสมรส จึงมักเป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่ปรารถนา ซึ่งคาดว่าจะลงเอยด้วยการลักลอบทำแท้งผิดกฎหมาย

3. การวินิจฉัยการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นทำได้ช้า เพราะระดูของวัยรุ่นเองมักจะมาไม่ตรงตามกำหนดอยู่แล้ว และตนเองก็ไม่คิดว่าจะตั้งครรภ์ จึงไปหาแพทย์ช้าหรือบางทีไปหาแพทย์ด้วยเรื่องปวดศีรษะ คลื่นไส้ อาเจียน และรักษาเรื่องโรกระบบทางเดินอาหาร โดยไม่ได้เฉลียวใจว่าจะตั้งครรภ์

4. พ่อแม่ของวัยรุ่น ผู้ให้บริการวางแผนครอบครัว นักกฎหมาย ผู้บริหารประเทศ และนักวิชาการต่าง ๆ มีความสนใจในเรื่องการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นน้อยมาก ส่วนใหญ่มักจะแก้ปัญหากันไปในแต่ละราย ถ้าวัยรุ่นนั้นแต่งงานแล้ว ก็เป็นที่ยอมรับในครอบครัวและกฎหมาย ไม่ใคร่มีใครสนใจเรื่องการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นกลุ่มนี้

5. วัยรุ่นไม่ยอมคุมกำเนิด และถึงแม้จะมีความกลัวการตั้งครรภ์ ก็ไม่ได้ทำให้วัยรุ่นงดการร่วมเพศและไม่ได้เป็นเครื่องกระตุ้นให้วัยรุ่นใช้วิธีคุมกำเนิด เนื่องจาก

5.1 ขาดความรู้เรื่องเพศศึกษาและชีววิทยาการเจริญพันธุ์ เช่น ไม่รู้ว่าจะตั้งครรภ์เมื่อไร อย่างไร

5.2 มีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องการร่วมเพศกับการตั้งครรภ์ เช่น หลงเชื่อว่าการร่วมเพศครั้งแรกครั้งเดียว หรือนาน ๆ ร่วมเพศกันครั้งหนึ่ง ไม่น่าจะทำให้ตั้งครรภ์ได้

5.3 เด็กหนุ่มไม่ยอมใช้ถุงยางอนามัย เพราะคิดว่าขัดขวางความรู้สึกทางเพศ ในขณะที่เด็กสาวก็ไม่ยอมใช้วิธีการคุมกำเนิดเป็นประจำ เช่น รับประทานยาเม็ดคุมกำเนิดหรือใส่ห่วงอนามัย เพราะกลัวการร่วมเพศจะหาว่าสำส่อนทางเพศ

5.4 สังคมรังเกียจการมีเพศสัมพันธ์ก่อนการสมรส ทำให้วัยรุ่นที่ยังโสดไม่กล้าไปรับบริการคุมกำเนิด

5.5 ข่าวดังเรื่องผลข้างเคียง และอันตรายจากยาเม็ดคุมกำเนิด และห่วงอนามัยที่กระจายตามสื่อมวลชนต่าง ๆ ทำให้วัยรุ่นหันไปใช้วิธีคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพต่ำ เช่น การหลั่งภายนอก การสวนล้างช่องคลอดหรือใช้หมวกยางครอบปากมดลูก เป็นต้น ทำให้มีอัตราการล้มเหลวสูง

5.6 รัฐบาลไม่กล้าที่จะเริ่มงานด้านการสอนเพศศึกษาและให้บริการคุมกำเนิดแก่วัยรุ่น โดยเฉพาะ เพราะกลัวการต่อต้านจากพ่อแม่ผู้ปกครองและประชาชนทั่ว ๆ ไป

ข. ปัญหาด้านสุขภาพของมารดาและทารก

สุขภาพของมารดา

การตั้งครรภ์ของวัยรุ่นทำให้เกิดปัญหาทางสุขภาพของมารดา แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. การเจริญเติบโตของร่างกาย

การตั้งครรภ์จะมีผลต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย เช่น ในเรื่องความสูง วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในระยะ 5 ปีแรก หลังจากเริ่มมีประจำเดือน จะมีความสูงของร่างกายน้อยกว่าคนอื่น ทั้งนี้เนื่องจากระหว่างการตั้งครรภ์ จะมีการหลั่งฮอร์โมน Estrogen มาก ทำให้มี epiphysis ของกระดูกปิดเร็วขึ้น

2. ภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์

ภาวะการแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นจะมากกว่าผู้ที่อายุเกินกว่า 20 ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีฐานะยากจน ทูพโภชนาการ ไม่ได้ฝากครรภ์หรืออายุน้อยกว่า 17 ปี ภาวะแทรกซ้อนที่พบ ได้แก่

2.1 อุบัติการณ์ของภาวะเลือดจางในระหว่างการตั้งครรภ์สูงขึ้น

2.2 ภาวะ Hypertensive disorder of pregnancy จะสูงขึ้น และมีอาการรุนแรงกว่า มีอัตราการชัก (Eclampsia) สูงกว่า และอัตราการตายจากภาวะนี้มากเป็น 3.5 เท่าของมารดาที่อายุมากกว่า 20 ปี

2.3 ภาวะเจ็บครรภ์คลอดนาน (Prolonged labour) ซึ่งจะมีผลแทรกซ้อนทั้งต่อมารดาและทารกด้วย

2.4 ศรีษะทารกในครรภ์ไม่ได้สัดส่วนกับช่องเชิงกราน (Cephalopelvic disproportion) มีมากกว่า เพราะการเจริญเติบโตของกระดูกเชิงกรานยังไม่สมบูรณ์ ถ้าไม่สามารถช่วยด้วยการทำการผ่าตัดคลอดก็จะเกิดมดลูกแตก มารดาทารกอาจเสียชีวิต

2.5 โรคทางอายุรกรรมอื่น ๆ แม้วัยรุ่นมีโรคทางอายุรกรรมต่างไปจากผู้ใหญ่ เนื่องจากเป็นระยะที่เปลี่ยนจากเด็กเป็นผู้ใหญ่ จึงมักจะพบโรคที่เกิดจากการอักเสบติดเชื้อต่าง ๆ เช่นเดียวกับวัยเด็ก เช่น หนองใน อีสุกอีใส คางทูม ไกกรน การอักเสบจากไวรัสชนิดต่าง ๆ นอกจากนี้โรคทางเดินปัสสาวะอักเสบ เริม และโรคเพศสัมพันธ์พบได้บ่อยกว่าผู้ใหญ่ที่ตั้งครรภ์

2.6 อัตราการตายของมารดาสูงขึ้นจากสาเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เช่น ในประเทศบังกลาเทศ อัตราตายของมารดามากเป็น 4 เท่า ถ้ามารดาอายุ 10 – 14 ปี และมากเป็น 2 เท่า ถ้ามารดาอายุ

15 – 19 ปี เมื่อเทียบกับมารดาที่อายุ 20 – 24 ปี แม้แต่ในสหรัฐอเมริกาอัตราตายของมารดาที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี จะมากเป็น 2.5 เท่าของมารดาที่อายุ 20 – 24 ปี

2.7 สตรีที่แต่งงานตั้งแต่อายุน้อยจะมีระยะเวลาเจริญพันธุ์นาน จึงมักจะมีบุตรมาก จากการสำรวจในประเทศกำลังพัฒนา 40 ประเทศ พบว่า ถ้าสตรีแต่งงานอายุ 17 ปีหรือน้อยกว่า จะมีบุตรเฉลี่ย 7.0 คน ถ้าแต่งงานอายุ 20 – 21 ปี จะมีบุตรเฉลี่ย 6.1 คน แต่ถ้าแต่งงานอายุ 24 ปี จะมีบุตรเฉลี่ย 4.2 คน

การมีบุตรมากนอกจากจะทำให้้อตราตายและอัตราทุพพลภาพของมารดาและทารกเพิ่มแล้ว ยังทำให้เกิดปัญหาประชากรด้วย

สุขภาพจิต

มารดาซึ่งอายุน้อย การพัฒนาทางด้านจิตใจของตนเองก็ยังไม่ดีพอ ไม่สามารถขบปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้ดี เมื่อตั้งครรภ์มีการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายและจิตใจมากจะปรับตัวไม่ได้ ทำให้หงุดหงิดอารมณ์เสีย โกรธง่าย มีการทำร้ายตนเอง และบางรายถึงกับฆ่าตัวตาย ในสหรัฐอเมริกาพบว่ามารดาวัยรุ่นจะมีสถิติฆ่าตัวตายมากเป็น 7 เท่า ของคนทั่ว ๆ ไป

สุขภาพทารก

ภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากการตั้งครรภ์ในมารดาวัยรุ่นจะมีผลต่อภาวะแทรกซ้อนเกิดขึ้นต่อทารก ทั้งในด้านอุบัติการณ์ที่สูงขึ้นและความรุนแรงที่มากขึ้น ทารกที่เกิดจากมารดาอายุน้อยจะมีน้ำหนักตัวน้อย เจ็บป่วยบ่อยและเสียชีวิตได้ง่าย จากการศึกษาพบว่ามารดาวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ในระยะเวลา 2 ปี หลังจากเริ่มมีประจำเดือนจะมีอัตราการคลอดลูกที่มีน้ำหนักน้อยเป็น 2 เท่า ของผู้ที่ตั้งครรภ์ในระยะเวลาเกินกว่า 2 ปี หลังจากเริ่มมีประจำเดือน ทั้ง ๆ ที่ยังอยู่ในวัยรุ่นเหมือนกัน ทารกน้ำหนักน้อยจะมีปัญหาเรื่องความผิดปกติในระบบประสาท (Mental retardation, cerebral palsy) หูหนวก ตาบอด และมีความพิการสูงกว่าทารกที่มีน้ำหนักมากกว่า 2,500 กรัม

ในสหรัฐอเมริกา ทารกที่เกิดจากมารดาวัยรุ่นจะมีอัตราตายในขวบปีแรกมากเป็น 3 เท่า และมีทารกน้ำหนักน้อย (น้อยกว่า 2500 กรัม) มากเป็น 2 เท่า ของทารกที่เกิดจากมารดาที่มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป

จากการศึกษาในประเทศกำลังพัฒนา 34 ประเทศ พบว่า อัตราตายของทารกจะสูงกว่าค่าเฉลี่ยถึงร้อยละ 43 ในมารดาที่อายุต่ำกว่า 20 ปี อัตราตายของทารกครรภ์แรกในมารดาที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี อาจจะต่ำกว่าค่าทั่ว ๆ ไปไม่มาก แต่ถ้ามีบุตรคนที่ 2 และ 3 เมื่ออายุไม่ถึง 20 ปี จะมีอัตราตายของทั้งมารดาและทารกสูงขึ้นมาก การคลอดก่อนกำหนด (prematurity) ก็เช่นกัน ในครรภ์แรกพบได้ร้อยละ 11 เพิ่มขึ้นร้อยละ 21 ในครรภ์ที่ 2 และเพิ่มเป็น 43 ในครรภ์ที่ 3 และทารกตายปริกำเนิดจะสูงขึ้นเป็น 7 เท่า ในการคลอดครั้งที่ 2 และเพิ่มเป็น 14 เท่า ในการคลอดครั้งที่ 3 นอกจากนี้ถ้าไม่มีการคุมกำเนิด วัยรุ่นเหล่านี้จะตั้งครรภ์ใหม่ถึงร้อยละ 20 ในระยะเวลาเพียง 6 เดือน เกือบครึ่งหนึ่งจะตั้งครรภ์ภายใน 2 ปี และเกือบทุกรายจะตั้งครรภ์ใหม่ภายใน 5 ปี หลังจากคลอดบุตรคนแรก

บุตรที่เกิดจากมารดาอายุน้อยเหล่านี้แม้จะเติบโตขึ้นมาก็จะมีอารมณ์ที่แปรปรวน สุขภาพจิตเสื่อม เนื่องจากบิดามารดาที่ยังเป็นวัยรุ่นนี้ยังไม่เข้าใจธรรมชาติของเด็กกว่าทำไมต้องร้องไห้ ทำไมจึงมีปฏิกิริยาต่าง ๆ ออกมา ยังไม่มีจิตใจและอารมณ์ที่มั่นคง ไม่เป็นผู้ใหญ่เพียงพอ ทำให้บุตรถูกทารุณกรรมต่าง ๆ ได้ แต่ถ้ามีญาติผู้ใหญ่ช่วยเหลือด้วย สุขภาพกายและสุขภาพจิตของบุตรก็จะดีกว่า รวมทั้งสติปัญญาก็จะดีกว่าบุตรที่มีแต่บิดามารดาวัยรุ่นเป็นผู้ดูแลเอง

3) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

การตั้งครรภ์เมื่ออายุยังน้อย จะทำให้มีผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่าง ๆ มากมาย เช่น

1. วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์เหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสกลับไปเรียนหนังสือ ต้องออกจากโรงเรียน หรือบางที่ต้องออกจากงาน ทำให้ไม่มีอาชีพ ขาดรายได้ หรือต้องทำงานอาชีพที่มีรายได้ต่ำ ทำให้เศรษฐกิจของครอบครัวและส่วนรวมไม่ดี ชีวิตครอบครัวไม่ราบรื่น อัตราการหย่าร้างสูง
2. กรณีที่ตั้งครรภ์โดยไม่ได้แต่งงาน ก็อาจจะต้องแต่งงาน โดยที่ทั้งสองฝ่ายยังไม่พร้อม ต่อมาก็มีการหย่าร้างกันมาก ถ้าไม่ได้แต่งงานก็จะเกิดบุตรไม่มีบิดาหรือบุตรนอกสมรส
3. บุตรที่เกิดจากครอบครัวที่ไม่ราบรื่น ไม่มั่นคง ไม่พร้อม จะเป็นบุตรที่ไม่ปรารถนา ก็จะถูกทอดทิ้ง ทารุณ ทรมาณ เมื่อโตขึ้นก็จะมีนิสัยก้าวร้าว เกรี้ยว มีปัญหาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ก่อปัญหาสังคมต่าง ๆ มากมาย

4. รัฐบาลต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายด้านบริการสาธารณสุขให้แก่วัยรุ่นตั้งครรภ์ปีละมาก ๆ ในการคลอดบุตรและรักษาพยาบาล เช่น ผู้ที่มีภาวะแทรกซ้อนจากการทำแท้งหรือการคลอดบุตร เป็นต้น

4) ผลกระทบทางด้านประชากร

สตรีที่ตั้งครรภ์ตั้งแต่อายุยังน้อย จะทำให้ช่วงชั้นญาติ (Generation gap) สั้นลงเช่น ในสหรัฐอเมริกาพบว่าร้อยละ 22 ของวัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ที่มีอายุน้อยกว่า 17 ปี จะมีมารดาที่เป็นมารดาวัยรุ่นมาก่อน ซึ่งจะทำให้เป็นยายเมื่อมีอายุเพียง 30 ปีเศษ ๆ นอกจากนั้นผู้ที่แต่งงานเร็วยังมีระยะเวลาเจริญพันธุ์นาน จึงทำให้มีบุตรมากและครอบครัวใหญ่ ทั้งสองอย่างนี้มีผลให้อัตราการเพิ่มประชากรสูงขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาประชากรตามมา

การตั้งครรภ์นอกสมรมีอยู่ในสังคมทุกยุคทุกสมัย ความรุนแรงของปัญหาขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของแต่ละสังคม การตั้งครรภ์นอกสมรสก่อให้เกิดปัญหาไม่แต่เฉพาะชายหญิงคู่กรณีเท่านั้น หากมีผลกระทบกระเทือนร้าวฉานไปถึงผู้อื่นที่อยู่ในแวดวงใกล้ชิดกับชายหญิงคู่นั้นด้วย เด็กนอกสมรสไม่มีสิทธิที่จะใช้นามสกุลบิดา ขาดสิทธิในการเป็นทายาทสืบสกุล ถึงแม้กฎหมายจะระบุให้มีการจดทะเบียนรับรองบุตรได้ เด็กเหล่านี้ก็ยังคงเป็นเด็กที่ขาดในสิ่งที่พึงมีพึงได้จากบิดา เด็กนอกสมรสมักเป็นเด็กที่ถูกทอดทิ้ง เติบโตขึ้นมาพร้อมกับความรู้สึกต่ำต้อย ขาดความพึงพอใจในชีวิต ไม่รู้จักรักและวางใจผู้อื่น มีรากฐานทางจิตใจที่ไม่มั่นคง (วันเพ็ญ บุญประกอบ, 2523)

จากการศึกษาของโฮลท์สัททัญญูนิธิ (คาราวรรณ ธรรมรักษ์, 2523) พบว่า ในระหว่างปี 2521 – 2522 โฮลท์สัททัญญูนิธิ มีมารดานอกสมรสขอความช่วยเหลือ 264 คน อายุน้อยที่สุด 13 ปี มากที่สุด 45 ปี อายุเฉลี่ย 20 ปี กลุ่มอายุที่พบมากที่สุดอยู่ระหว่าง 16 – 20 ปี ร้อยละ 41.6 รองลงมาอายุ 21 – 25 ปี ร้อยละ 34.6 อาจกล่าวได้ว่า หญิงในวัย 16 – 25 ปี ซึ่งอยู่ในกลุ่มวัยรุ่นล่อแหลมต่อการเป็นมารดานอกสมรสมากที่สุด ถึงแม้ว่าร่างกายของหญิงในวัยนี้จะเติบโตพร้อมสำหรับการตั้งครรภ์ แต่หลายรายยังไม่มีความพร้อมทางด้านจิตใจ ในกรณีที่หญิงที่มาขอความช่วยเหลือ เปิดเผยนามและที่อยู่ของฝ่ายชาย ญูนิธิจะมีจดหมายเชิญมาพบ เพื่อให้ฝ่ายชายมีส่วนร่วมรับผิดชอบ และร่วมตัดสินใจ และได้ผลน้อยมาก มีเพียง 5 รายที่ฝ่ายชายมาร่วมรับบริการด้วยความเต็มใจ ทั้ง 5 รายยังเป็นนักเรียน นักศึกษา อย่างไรก็ตามพอจะกล่าวได้ว่า ชายที่เป็น “สามี” ของหญิงเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ขาดความรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดจากการกระทำของตนเอง

สรุปได้ว่า การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นกำลังเป็นปัญหาที่เพิ่มมากขึ้นทั้งในประเทศและทั่วโลกในขณะนี้ ปัญหาและผลกระทบของการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นมีมากมาย ทั้งปัญหาทางด้านพฤติกรรม การเจริญพันธุ์ ปัญหาทางด้านสุขภาพอนามัยของมารดาและทารก และปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ผู้ที่ตั้งครรภ์ตั้งแต่อายุยังน้อย จะมีระยะเวลาเจริญพันธุ์นาน ทำให้มีบุตรมาก อัตราการเพิ่มประชากรสูง การป้องกันการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นอาจจะกระทำได้โดยให้มีการสอนเพศศึกษาอย่างเหมาะสม และมีบริการคุมกำเนิดอย่างกว้างขวาง ถ้าเกิดการตั้งครรภ์ก็ควรจะได้รับดูแลในระหว่างตั้งครรภ์และการคลอด ในสถานที่ ๆ มีบุคลากรและเครื่องมือพร้อมที่จะช่วยเหลือ ได้ทั้งมารดาและทารก

ปัญหาครอบครัว

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมารดาและลูกนอกสมรสกับครอบครัวเดิม โดยเฉพาะปัญหาของเด็กวัยรุ่นที่เป็นมารดานอกสมรส บิดามารดาจะยอมรับสภาพลูกสาวของตนที่มีลูกนอกสมรสหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์เดิมของบิดามารดากับลูกสาว ถ้ามีความสัมพันธ์ที่ดี การเป็นมารดานอกสมรสก็อาจจะไม่ทำลายความสัมพันธ์ระหว่างมารดานอกสมรสกับครอบครัวเดิม การตั้งครรภ์นอกสมรสนั้น โดยทั่วไปแล้วฝ่ายชายมักจะไม่วางใจที่จะรับหน้าที่ของบิดาเด็ก ฝ่ายหญิงอาจจะอยู่กับครอบครัวเดิมทำหน้าที่เลี้ยงลูก ซึ่งจะต้องมีบทบาทเป็นทั้งพ่อและแม่ของเด็ก (Single parent) การยอมรับของบิดา มารดา การเข้าใจ และให้อภัยลูกนั้นจะช่วยลดปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจของมารดานอกสมรสลงไปได้บ้าง และมีหลายรายที่ลูกที่เกิดให้กับคุณตาคุณยายทำหน้าที่เป็นพ่อกับแม่แทน แต่ถ้าครอบครัวเดิมไม่ยอมรับก็อาจจะขกเด็กให้เป็นบุตรบุญธรรมของผู้อื่น หรือถ้าครอบครัวไม่ยอมรับทั้งแม่และลูก หญิงนอกสมรสและลูกนอกสมรสก็อาจจะต้องไปเผชิญชีวิตกันตามลำพัง

2. ภาวะทางอารมณ์และจิตใจของมารดานอกสมรส การดำรงภาวะของการเป็นมารดานอกสมรสนั้นมีทางเป็นไปได้ที่จะเกิดปัญหาสุขภาพจิตหรือปัญหาทางด้านอารมณ์และจิตใจ เนื่องจากมีความรู้สึกว่าตนทำผิด เกิดความละอายต่อภาวะการมีลูกนอกสมรส เกิดความคิดว่าไม่มีใครต้องการตนอีกต่อไป ซึ่งนับได้ว่าเป็นการลงโทษจากสังคมโดยทางอ้อม ขึ้นอยู่กับภาวะของสังคมนั้น ๆ ด้วยว่ามีความเข้มงวดกวดขันมากน้อยเพียงไร ในสหรัฐอเมริกาผู้หญิงอเมริกันมากกว่า 40 ล้านคน เคยมีประสบการณ์หรือกำลังจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับการเป็นมารดานอกสมรส และ 1 ใน 5 จะท้องนอกสมรส และในจำนวน

ประมาณ 8 ล้านคนของการตั้งครรภ์นอกสมรส มีประมาณ 1.5 ล้านคนจะแต่งงานระหว่างการตั้งครรภ์ และประมาณ 400,000 คน จะแท้งลูก (Miscarriage) ประมาณ 5,000,000 คน จะเป็นมารดานอกสมรส และประมาณ 5.5 ล้านคน จะจบลงด้วยการทำแท้ง (induce abortion) นอกจากนั้น ภาวะทางอารมณ์และจิตใจของมารดานอกสมรสจะมีปัญหามากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับครอบครัวเดิมด้วยว่าครอบครัวยอมรับหรือไม่ การมีความคิดว่าสังคมจะประณามว่าตนเป็นคนใจง่ายหรือชอบในเรื่องเพศ จะก่อให้เกิดปัญหาการฆ่าตัวตาย และการต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน (ถ้าเป็นวัยรุ่น) เป็นการทำลายอนาคตของมารดานอกสมรสอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ปัญหาการทำแท้งผิดกฎหมาย

การตั้งครรภ์ที่ไม่ปรารถนาของวัยรุ่นมักจบลงด้วยการทำแท้ง เพราะสังคมไทยยังไม่ยอมรับสภาพดังกล่าว ทำให้ถูกไล่ออกจากโรงเรียน ถูกประณามจากครอบครัวและสังคม จึงต้องหาทางออกด้วยการทำแท้ง ซึ่งอาจเกิดอันตรายได้ เช่น มดลูกทะลุ การตกเลือด และการติดเชื้ออย่างรุนแรง

ในปี พ.ศ. 2530 มีการประมาณว่าทั่วโลกมีการทำแท้ง 35 – 53 ล้านครั้ง และร้อยละ 20 – 40 เป็นการแท้งที่ไม่ปลอดภัย (ศุภมาส เศรษฐพงษ์กุล และ ปาจารย์ ผลิตประเสริฐ, 2539) ในประเทศสหรัฐอเมริกาคาดว่า ในทุก ๆ 1 ใน 5 ของการตั้งครรภ์จบลงด้วยการทำแท้ง (Bate JE, Zawadzki ES. 1964) ประเทศในเอเชีย การทำแท้งแต่ละปีมีจำนวนสูงมากเช่นกัน โดยมีการประมาณว่า ในปี 1997 (พ.ศ. 2540) ประเทศฟิลิปปินส์ มีการทำแท้งประมาณ 400,000 ครั้ง และสูงถึง 730,000 ครั้ง ที่ประเทศบังกลาเทศในปีเดียวกัน (Sushella Single, et al., 1997)

สำหรับประเทศไทย สภาพของสังคมในปัจจุบันได้มีการรับวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามาอย่างมาก มีความเจริญทางวัตถุและสังคมอยู่ภายใต้อิทธิพลของสื่อต่าง ๆ สถานะเรณรมย์ สิ่งชั่วร้ายมารมย์ ปัญหาเสพติด ครอบครัวแตกแยก การย้ายถิ่นห่างไกลจากครอบครัวเข้าสู่สังคมเมืองเพื่อการศึกษาและขายแรงงานเหล่านี้ทำให้เกิดการตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์เพิ่มมากขึ้น มีการศึกษาเรื่องนี้เมื่อปี 2531 พบว่าประมาณ 1 ใน 3 ของหญิงตั้งครรภ์ในช่วง 12 เดือนก่อนสัมภาษณ์เป็นการตั้งครรภ์ที่ไม่ต้องการ และเนื่องจากการทำแท้งยังเป็นเรื่องผิดกฎหมายสำหรับประเทศไทยซึ่งยกเว้นเพียง 2 กรณีคือ เมื่อการตั้งครรภ์จะเป็นอันตรายต่อสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์นั้น หรือกรณีถูกข่มขืน จึงคาดว่าแต่ละปีมีการลักลอบทำแท้ง

ในจำนวนสูงมาก และมีแนวโน้มว่าปัญหานี้จะรุนแรงมากขึ้นในภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การทำแท้งที่ไม่ปลอดภัย โดยผู้ให้บริการที่ขาดความรู้ทางหลักวิชาการและยังเป็นช่องทางให้ผู้ให้บริการ เรียกหรือค่าบริการที่สูงเกินความจำเป็น มีผู้พยายามศึกษาเกี่ยวกับจำนวนการทำแท้งในประเทศไทยเช่นกัน แต่คงได้กล่าวแล้วว่าส่วนใหญ่จะเป็นตัวเลขประมาณการ โดยมีการประมาณจำนวนการทำแท้งทั้งประเทศ เมื่อปี 2534 ไว้ถึง 200,000 – 300,000 ครั้ง ส่วนข้อมูลที่ได้จากระบบรายงานของกรมการแพทย์ปี 2526 ผู้ป่วยทำแท้งและเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทั่วประเทศมี 22,599 ราย ปี 2527 มีการสำรวจจำนวนการทำแท้งทุกประเภทจากโรงพยาบาลทุกระดับรวม 133 แห่ง พบว่า มี 5,701 ราย ในจำนวนนี้เป็นการทำแท้ง 3,700 ราย ปี 2531 มีการรวบรวมจำนวนผู้หญิงที่มาทำแท้งในสถานประกอบการทำแท้งเอกชน 23 แห่งในจังหวัดหนึ่งทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือในช่วงเวลา 5 เดือน มี 444 ราย และล่าสุดเมื่อปี 2539 สำนักนโยบายและแผนสาธารณสุขซึ่งรับผิดชอบระบบรายงานข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข รายงานจำนวนผู้ป่วยแท้งจากโรงพยาบาลทั่วประเทศเฉพาะในสังกัดกระทรวงฯ แต่ไม่ได้แยกการทำแท้งตามธรรมชาติออกจากการทำแท้ง มี 56,369 ราย ผู้ป่วยเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของผู้ที่ทำแท้งและเข้ารับการรักษา อาการแทรกซ้อนในโรงพยาบาลซึ่งประมาณว่าเป็นร้อยละ 25 ของผู้ทำแท้งทั้งหมด (เอกสารอัดสำเนา กรมอนามัย)

สุพร เกิดสว่าง และคณะ (2523) ได้ศึกษาผู้ป่วยที่มาเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลราชวิถีอันเนื่องมาจากสาเหตุการลักลอบทำแท้ง ในระหว่างปี พ.ศ. 2511 – 2522 พบว่า มีผู้ป่วยเป็นหญิงโสดจำนวน 1,667 คน ส่วนใหญ่อยู่ในวัย 20 – 24 ปี เป็นนักเรียน นักศึกษา และช่างฝีมือหรือคนงาน มีการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาคือ อาชีวศึกษา และมัธยมศึกษา เหตุผลที่ลักลอบทำแท้งเนื่องจากเหตุผลทางสังคมและเศรษฐกิจ สำหรับทัศนคติในเรื่องการทำแท้ง จากการศึกษาของจุฬาลงกรณ์ มหา วิทยาลัย (2525) พบว่า นิสิต ร้อยละ 73.2 เห็นด้วยกับการออกกฎหมายในการเรื่องการทำแท้ง ซึ่งสูงกว่านักเรียนที่เห็นด้วยในเรื่องนี้ ร้อยละ 16.9 และคนงานในโรงงานที่เห็นด้วย ร้อยละ 25.5

สุพมาล อุ่นเจริญ (2520) ศึกษาทัศนคติเรื่องการทำแท้งของอาจารย์มหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 90 คน พบว่า ร้อยละ 43.0 มีความเห็นว่า เป็นสิทธิของสตรีที่จะทำแท้ง เมื่อไม่ต้องการบุตร ส่วนความรู้สึกที่มีต่อสตรีที่ต้องการทำแท้ง อาจารย์ร้อยละ 54.0 ตอบว่าขึ้นอยู่กับเหตุผลในการทำแท้ง โดยเห็นว่า ร้อยละ 29.0 ของสตรีที่ต้องการทำแท้งว่าเป็นผู้ขาดความรับผิดชอบ ขาดคุณสมบัติของกุลสตรี ไม่ประพฤติตามประเพณี ร้อยละ 89.0 เห็นด้วยกับการทำแท้งในกรณีที่ถูกข่มขืน ร้อยละ 48.0 เห็นควรทำ

แห่งในสตรีที่มีฐานะยากจนมาก และตั้งครรภ์เพราะการผิดพลาดของวิธีคุมกำเนิด สำหรับการตั้งครรภ์ที่ฝ่ายชายไม่ยอมรับ ร้อยละ 24.0 เห็นควรให้ทำแท้ง ร้อยละ 41.0 เห็นควรให้ตั้งครรภ์ต่อ ในกรณีที่การตั้งครรภ์เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา อาจารย์ร้อยละ 23.0 ควรให้ทำแท้ง ร้อยละ 40.0 ตัดสินใจให้ตั้งครรภ์ต่อไป

วิมลฤดี พงษ์หิรัญญ์ (2533) ศึกษาเรื่องทัศนคติของนักศึกษาวิทยาลัยครูส่วนกลางต่อการทำแท้งพบว่า นักศึกษาร้อยละ 76.0 เห็นด้วยกับเหตุผลในการทำแท้งจากการตั้งครรภ์ต่อการศึกษา

โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

อุบัติการณ์การเกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น พบว่า เพิ่มขึ้นอย่างมากมาโดยเฉพาะโรคเอดส์ จากการแพร่ระบาดของอย่างรวดเร็วของโรคเอดส์ไปทั่วโลก ประเทศไทยนับเป็นประเทศหนึ่งในอันดับต้น ๆ ที่พบว่าการแพร่ระบาดไปอย่างรุนแรง จากเดิมซึ่งพบผู้ติดเชื้อเพียงรายเดียว ในปี 2527 มาจนถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2542 พบว่ามีผู้ป่วยเอดส์ 117,108 คน (กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2542) โดยคาดว่าประมาณปี พ.ศ. 2543 ตามความคาดหมายขององค์การอนามัยโลกประมาณว่า คนไทยจะมีผู้ติดเชื้อเอดส์อยู่ประมาณ 2 ล้านคน และผู้ที่ติดเชื้อส่วนหนึ่งจะเริ่มมีอาการของโรคเอดส์ และเมื่ออยู่ในระยะของเอดส์เต็มขั้น จะมีชีวิตอยู่ต่อได้อีกเพียง 1 – 2 ปี โดยเฉลี่ยเท่านั้น ในภาวะเช่นนี้จึงพบว่า ทุก ๆ วันจะมีผู้เสียชีวิตลงด้วยโรคเอดส์ไม่ต่ำกว่าวันละประมาณ 20 คน ซึ่ง วีระสิทธิ์ สิทธิไตรย์ ได้รายงานไว้ในปี พ.ศ. 2548 จะมีผู้ติดเชื้อที่ยังมีชีวิตอยู่ประมาณ 1 ล้านคน ตัวเลขดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าสภาวะการณ์ของโรคเอดส์เป็นสิ่งที่น่าสะพรึงกลัวเป็นอย่างมาก เพราะแสดงให้เห็นว่าประชากรชาติต้องเสียชีวิตลงเป็นจำนวนมาก และที่สำคัญคือ ส่วนใหญ่ของผู้ที่เสียชีวิตจะมีอายุน้อย และอยู่ในวัยแรงงาน

สำหรับสถานการณ์โรคเอดส์ จังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีเดือนพฤศจิกายน 2542 (งานควบคุมโรคเอดส์และกามโรค สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่, 2542) รายงานผู้ป่วยเอดส์และผู้ติดเชื้อที่มีอาการในจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2542 พบผู้ป่วยเอดส์ จำนวน 12,888 คน เสียชีวิต 3,405 คน และผู้ติดเชื้อที่มีอาการ 6,097 คน เสียชีวิต 702 คน เมื่อจำแนกตามกลุ่มอายุและเพศพบว่า ผู้ป่วยเอดส์พบในกลุ่มอายุ 25 – 29 ปี เพศชาย ร้อยละ 24.6 เพศหญิงร้อยละ 24.0 กลุ่มอายุ 20 – 24 ปี เพศชายร้อยละ 9.2 เพศหญิงร้อยละ 15.2 และในกลุ่มอายุ 15 – 19 ปี เพศชายร้อยละ 0.6 เพศหญิงร้อยละ 2.4 ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 54.09 ในกลุ่มนักเรียน นักศึกษาพบร้อยละ 0.29

ปัจจัยเสี่ยงจากการมีเพศสัมพันธ์มากที่สุดคือ ร้อยละ 90.41 รองลงมาคือ ติดเชื้อจากมารดา ร้อยละ 6.57 นิติยาเสพติดเข้าเส้น ร้อยละ 2.95 และจากการรับเลือดร้อยละ 0.07

สถานการณ์ดังกล่าว ทำให้มองเห็นว่าอัตราการติดเชื้อเอดส์ นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เพราะแต่เดิมสาเหตุที่สำคัญของการแพร่ระบาดมาจากกลุ่มรักร่วมเพศ กลุ่มที่เสพยาเสพติดเป็นหลัก แต่มาในปัจจุบัน สาเหตุอันดับหนึ่งเป็นผลมาจากการติดต่อทางเพศสัมพันธ์แบบรักต่างเพศ โดยบุคคลที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ประกอบด้วย กลุ่มที่มีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการ หญิงแม่บ้านที่ได้รับเชื้อจากสามี และกลุ่มเยาวชนไทยที่เป็นกลุ่มวัยรุ่น (ประพันธ์ ภาณุภาค อ่างใน ศิริพร พุทธรังษี, 2541) เนื่องจากเป็นกลุ่มที่เริ่มมีความต้องการทางด้านเพศสัมพันธ์ ซึ่งแนวโน้มการมีเพศสัมพันธ์ในกลุ่มนี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปบ้าง ทั้งนี้โดยส่วนใหญ่จะมีการกลัวต่อการเป็น โรคเอดส์ และมักคิดว่าโรคเอดส์พบในกลุ่มของโสเภณีเท่านั้น ดังนั้น วัยรุ่นจึงมีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมทางเพศ โดยหันมามีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนที่โรงเรียน เพื่อนที่ทำงาน โดยมีความเชื่อว่าบุคคลในกลุ่มนี้ไม่น่าจะมีเชื้อเอดส์ จึงมักจะไม่มีการใช้ถุงยางอนามัยขณะมีเพศสัมพันธ์ ทำให้เกิดการแพร่กระจายของ โรคเอดส์ เข้ามาสู่กลุ่มอายุที่น้อยลง จากการศึกษาของเทพนม เมืองแมน (2533) พบว่า ร้อยละ 42.5 จากกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ทั้งหมดเป็นกลุ่มของเยาวชนที่มีอายุเพียง 15 – 24 ปี เท่านั้น ซึ่งวัยนี้นับได้ว่าเป็นกลุ่มที่จะเป็นพลังสำคัญของประเทศชาติต่อไปในอนาคต

พฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์

(พิมพ์วัลย์ บุญมงคล และคณะ, 2541)

1) การมีเพศสัมพันธ์แบบหลายคนของวัยรุ่นชายและหญิงก่อนแต่งงาน

การศึกษาพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นชายและหญิง พบว่า วัยรุ่นทั้งชายและหญิงมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกที่เร็วขึ้น และการมีเพศสัมพันธ์เป็นครั้งแรกได้เปลี่ยนไปจากการเที่ยวหญิงบริการเป็นการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเพื่อนหญิง โดยพบว่าในช่วงปี 2534 บุคคลแรกที่ชายทหารเกณฑ์ทางภาคเหนือมีเพศสัมพันธ์ด้วยเป็นหญิงบริการถึงร้อยละ 73 (ทวีศักดิ์ นพเกษร และคณะ, 2534) แต่ในช่วงปี 2537 อุไรวรรณ (2537) พบว่า ร้อยละ 41 ของวัยรุ่นในชุมชนแออัดมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกกับหญิงบริการทางเพศเท่านั้น นอกจากนี้ การศึกษาอื่น ๆ ในระยะหลังยังพบว่าบุคคลแรกที่ชายวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ด้วยคือ แฟน คู่หมั้น คนรู้จัก หรือคู่นอนชั่วคราว สูงกว่าหญิงบริการทางเพศ (Podhisita and Pattaravanich, 1995, Cash et al. 1995, Ford and Kittisuksathit, 1996) นอกจากนี้ การมีเพศสัมพันธ์ของวัยรุ่นชายหญิงยังเป็นลักษณะ

ของการมีคู่นอนหลายคน และเป็นระยะเวลาสั้น ๆ โดยมักไม่มีการพูดคุยสื่อสารระหว่างกันและกันในเรื่องเพศสัมพันธ์ รวมทั้งการใช้ถุงยางอนามัยหรือการป้องกันเพื่อการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย

2) การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นชายหญิงมักไม่ใช้ถุงยางอนามัย

การศึกษาหลาย ๆ เรื่องยืนยันตรงกันว่า การมีเพศสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นชายหญิงมักไม่ใช้ถุงยางอนามัย กล่าวคือมีเพียงร้อยละ 4 ของวัยรุ่นชายหญิงในโรงงานและร้อยละ 21 ของวัยรุ่นชายใน โรงงานที่ใช้ถุงยางอนามัยกับแฟนเมื่อมีเพศสัมพันธ์ (Ford and Kittisuksathit, 1996 อ้างใน พิมพิวัลย์ บุญมงคล และคณะ, 2541) ผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับการศึกษาในหมู่นักเรียนที่พบว่ามีการใช้ถุงยางอนามัยสูงเพียงร้อยละ 16 แต่ถ้านับเป็นการมีเพศสัมพันธ์กับหญิงบริการทางเพศ พบว่ามีการใช้ถุงยางอนามัยสูงกว่าร้อยละ 80 (คณะผู้เชี่ยวชาญด้านประชากร, 2538, Tungphaisal et al., 1992 อ้างใน พิมพิวัลย์ บุญมงคล และคณะ, 2541)

3) ความไม่นิยมใช้ถุงยางอนามัย

จากผลการศึกษาของคณะผู้เชี่ยวชาญทางด้านประชากร (อ้างแล้วใน พิมพิวัลย์ บุญมงคล, 2541) พบว่าวัยรุ่นมีการใช้ถุงยางอนามัยกับหญิงบริการสูงกว่าร้อยละ 80 นั้นเป็นการศึกษาที่เปรียบเทียบกันในกลุ่มของวัยรุ่นด้วยกันเอง แต่ผลการวิจัยที่ทำในสถานบริการทางเพศโดยสอบถามหญิง/ชายที่ขายบริการทางเพศ ถึงลักษณะของลูกค้าที่มักปฏิเสธการใช้ถุงยางอนามัย กลับพบว่าวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีการปฏิเสธถุงยางอนามัยมากที่สุด

บทบาทของบิดามารดาในการให้คำแนะนำเรื่องเพศแก่บุตร

บทบาทของบิดามารดาในการให้ความรู้และคำแนะนำในเรื่องเพศแก่บุตร จุดประสงค์เพื่อให้วัยรุ่นชายหญิงรู้เท่าทันธรรมชาติ และความต้องการทางเพศของตนเองและของเพศตรงข้ามด้วย เพื่อจะได้รู้จักควบคุมความต้องการของตัวเองและระวังมิให้เป็นเหยื่อทางเพศของใครง่าย ๆ จะได้ไม่พลาดพลั้งทำผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยที่บิดามารดาผู้ปกครองถือเป็นความรับผิดชอบในการให้ความรู้ คำแนะนำดังกล่าว บิดามารดาจะต้องใจกว้าง ก้าวทันโลก มีความรู้ในเรื่องเพศศึกษา พร้อมทั้งจะเป็นที่ปรึกษาที่ดี สนใจที่จะรับฟังปัญหาอย่างใกล้ชิด ทำตัวสนิทสนมเพื่อให้บุตรเกิดความไว้วางใจ และยอมที่จะเปิดเผยความในใจหรือกล่าวปรึกษาหารือในเรื่องเหล่านี้ได้อย่างสนิทใจ (อินทรา ปัทมินทร, 2542)

บทบาทของบิดามารดาในการให้ความรู้และคำแนะนำในด้านต่าง ๆ แบ่งได้ดังนี้

การให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางเพศ

บิดามารดาควรให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของลักษณะทางเพศแก่วัยรุ่น ถ้าเป็นไปได้ บิดาควรจะให้คำแนะนำแก่บุตรชาย และมารดาควรจะให้คำแนะนำกับบุตรหญิงจะได้ผลดี มาก เพราะต่างฝ่ายต่างมีประสบการณ์ในเพศของตนมาแล้วเป็นอย่างดี (สุชาติ โสมประยูร และ วรณี โสมประยูร, 2525) โดยมารดาสอนเรื่องการเปลี่ยนแปลงของอวัยวะต่าง ๆ เช่น การมีหน้าอก การมีขนขึ้น ตามอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย การเตรียมตัวมีประจำเดือน มารดาควรให้คำแนะนำเรื่องการมีประจำเดือนว่า เป็นเครื่องหมายแสดงถึงพัฒนาการทางร่างกายของเด็กหญิงว่าได้เข้าสู่วัยสาวแล้ว และเป็นสัญลักษณ์บอก ว่า หญิงสาวมีความพร้อมที่จะให้กำเนิดทารกหรือตั้งครรภ์ได้ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปตามธรรมชาติ เด็กหญิงอายุเฉลี่ยประมาณ 12 – 14 ปี จะเริ่มมีประจำเดือน อาจช้าหรือเร็วกว่านี้ก็ได้ ขึ้นอยู่กับลักษณะ พันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม (มยุรี งามทอง, 2524) ในรอบ 1 เดือนจะมีประจำเดือน 1 ครั้ง แต่มักไม่ตรง กัน คือแต่ละครั้งจะห่างกัน 28 ± 7 วัน และอาจคลาดเคลื่อนได้หากมีภาวะวิตกกังวล เครียด เป็นต้น ประจำเดือนครั้งแรกของวัยรุ่นหญิงอาจมีไม่สม่ำเสมอทุกเดือน เนื่องจากรังไข่ยังเจริญไม่เต็มที่ โดยปกติ ประจำเดือนจะเป็นสีแดง อาจมีเศษหรือเยื่อมดลูกหลุด ลอกปนออกมาบ้าง ในแต่ละเดือนจะมีประมาณ 3 – 5 วัน และไม่ควรเกิน 7 วัน จำนวนโลหิตที่ออกมาประมาณ 100 – 200 ลูกบาศก์เซนติเมตร หรือใช้ผ้าอนามัยไม่ควรเกิน 3 – 4 ผืนต่อวัน จำนวนโลหิตที่ออกจะมากในวันที่ 1 และ 2 และลดลงจนกระทั่งหมดไป ลักษณะของโลหิตที่ออกควรเป็นน้ำ ไม่ควรเป็นก้อนหรือลิ่ม สำหรับสตรีที่เคยมีประจำเดือนมาตามปกติ แล้วขาดหายไป อาจเนื่องมาจากการมีเรื่องกระทบกระเทือนทางจิตใจและอารมณ์ อาจทำให้การทำงานของ ต่อมฮิปโปแคมปัสผิดปกติ ประจำเดือนอาจขาดหายไปได้ นอกจากนี้ควรให้ความรู้และคำแนะนำในเรื่องตกขาว หรือระดูขาว ซึ่งเป็นสารเยือกที่หลั่งออกจากช่องปากมดลูก ช่องบาร์โทลิน เพื่อช่วยในการหล่อลื่นและยัง เป็นที่อาศัยของแบคทีเรียที่มีฤทธิ์ทำลายเชื้อโรคอื่น ๆ ด้วย ตกขาวปกติจะมีลักษณะคล้ายแป้งเปียก มีจำนวนไม่มาก ไม่มีกลิ่น ไม่มีอาการคัน ตกขาวที่ผิดปกติจะมีลักษณะเป็นสีเขียว สีเหลือง หรือเป็นสีขาว ขึ้นคล้ายหนอง มีกลิ่น บางรายมีอาการคันบริเวณช่องคลอด ปัสสาวะแสบ ภาวะที่อาจทำให้ตกขาวมากขึ้น ได้คือ ขณะที่มิใช่สุขในรอบเดือน ขณะตั้งครรภ์ ระหว่างมีเพศสัมพันธ์ รวมทั้งภาวะมีอารมณ์เครียด

ส่วนเด็กผู้ชายนั้น บิดามีหน้าที่ให้ความรู้และคำแนะนำในเรื่องการแข็งตัวของอวัยวะเพศ การหลั่งน้ำกาม การฝันเปียก โดยเด็กชายเมื่อเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น ลูกออัณฑะจะมีการพัฒนาทั้งขนาดและหน้าที่จน

สามารถผลิตอสุจิ และหลั่งอสุจิได้ โดยเฉลี่ยเมื่ออายุประมาณ 14 ปี วัยรุ่นชายอาจมีการหลั่งน้ำอสุจิได้ที่เรียกว่า ฝันเปียกในขณะที่หลับหากมีการคิดคำนึงในเรื่องเพศ

นอกจากนี้ บิดามารดาควรให้คำแนะนำในเรื่องการดูแลสุขอนามัยทางเพศ โดยการรักษาความสะอาด หลีกเลี่ยงอันตรายจากการชอกช้ำ อักเสบ และติดเชื้อ และรู้จักสังเกตความผิดปกติเกี่ยวกับลักษณะและหน้าที่ของอวัยวะสืบพันธุ์ของตนเองตั้งแต่วัยแรก ๆ โดยในเพศชาย ควรทำความสะอาดอวัยวะเพศทุกวัน วันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น ด้วยน้ำและสบู่ แล้วเช็ดให้แห้งโดยเฉพาะบริเวณใต้หนังหุ้มปลายองคชาต เพื่อทำความสะอาดส่วนที่อยู่ข้างใต้และเปลี่ยนกางเกงในทุกวัน ส่วนในเพศหญิง สอนเรื่องการทำความสะอาดของอวัยวะเพศทุกวัน ระหว่างมีประจำเดือนควรเปลี่ยนผ้าอนามัยบ่อยเท่าที่จำเป็น ให้ความสนใจลักษณะของประจำเดือน วันที่มาหรือขาด จำนวนวันที่มีประจำเดือนแต่ละครั้ง อาการที่เกิดขึ้นร่วมด้วย ถ้าปวดประจำเดือนมากอาจจำเป็นต้องรับประทานยาแก้ปวด นอกจากนี้ รู้จักสังเกตความผิดปกติในระบบสืบพันธุ์ของตน เช่น มีตกขาวมาก มีกลิ่นหรือสีผิดปกติร่วมกับอาการคันหรือเจ็บแสบ ซึ่งบ่งว่ามีอาการอักเสบเกิดขึ้น ต้องรีบปรึกษาแพทย์ (สุชาติ โสมประยูร และ วรณิ โสมประยูร, 2525)

การให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับแรงขับเคลื่อนทางเพศของวัยรุ่น

เนื่องจากอิทธิพลของฮอร์โมนเพศ ทำให้มีการพัฒนาลักษณะทางเพศ ขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้เกิดแรงผลักดันทางเพศ (Sex drive) จะมีผลให้วัยรุ่นเริ่มมีความรู้สึกหรือมีอารมณ์ทางเพศเกิดขึ้น โดยความรู้สึกทางเพศนี้จะแทรกอยู่ในความคิดฝัน และพฤติกรรมของวัยรุ่น ส่วนใหญ่จะคิดฝันถึงสิ่งที่กระตุ้นอารมณ์เพศ เมื่อวัยรุ่นมีความรู้สึกทางเพศจะมีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องไม่ดี น่าอับอาย ความตื่นตัวทางเพศทำให้วัยรุ่นมีความสนใจ อยากรู้ อยากเห็นเกี่ยวกับเรื่องเพศ อาจให้ความสนใจหนังสือโป๊ หนังสือที่เป็นภาพเกี่ยวกับกิจกรรมทางเพศ บิดามารดาควรมีท่าที่เป็นกลางและให้ความสนใจบุตร ไม่แสดงความก้าวร้าวหรือลงโทษบุตร ไม่นานบุตรก็จะเลิกสนใจและหันไปหาหนังสือประเภทอื่นหรือกิจกรรมอย่างอื่นไปเอง

ทางออกของแรงผลักดันทางเพศที่พบมากในวัยนี้คือ การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง บิดามารดาที่พบว่าวัยรุ่นมีการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองไม่ควรลงโทษบุตร แต่ควรอธิบายให้เข้าใจว่าการสำเร็จความใคร่ด้วยตนเองเป็นเรื่องปกติ เป็นการระบายอารมณ์ทางเพศอย่างหนึ่ง และมีประโยชน์ต่อการพัฒนาการทางเพศ และจำเป็นสำหรับการควบคุมแรงผลักดันทางเพศ แต่ต้องกระทำโดยความพอเหมาะ

พอควร ไม่ควรหมกมุ่นมากเกินไป และต้องสามารถยับยั้งชั่งใจได้เมื่ออยู่ในภาวะไม่สมควรกระทำ บิดามารดาควรแนะนำกิจกรรม การเล่นกีฬา ดนตรี เพื่อเป็นการช่วยระบายอารมณ์และความปรารถนาทางเพศลง (อนเนก อาร์พรรค และ สุวัทนา อาร์พรรค, 2525)

การให้คำแนะนำในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศของวัยรุ่น

เมื่อวัยรุ่นเริ่มมีการคบเพื่อนต่างเพศ บิดามารดามักจะกังวลเพราะกลัวว่าบุตรจะให้ความสนใจเพศตรงข้ามมากเกินไปจนเสียการเรียน กลัวว่าจะเกิดการตั้งครรภ์ หรือเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (Marlow, 1977) บิดามารดาบางคนอาจไม่ชอบให้ลูกไปเที่ยวพันสายตา แต่อาจชอบที่จะให้พูดคุยกัน ซึ่งการควบคุมเช่นนี้อาจทำได้ระยะหนึ่งเท่านั้น ด้วยธรรมชาติของคนหนุ่มสาว ลูกก็จะต้องหาโอกาสอยู่กันตามลำพังกันได้ ในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศ วิทยา นาควัชระ (2540) กล่าวว่า บิดามารดาไม่ควรแสดงความตื่นเต้น ตกใจในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศของลูกวัยรุ่น ให้ถือว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของวัยนี้ที่อาจจะสนใจเพื่อนต่างเพศเป็นพิเศษ แต่บิดามารดาควรขอให้ลูกทำหน้าที่หลักของชีวิต เช่น การศึกษาเล่าเรียน ในเรื่องการคบหาเพื่อนนั้นขอให้มีความปรารถนาดีต่อกัน เป็นกำลังใจให้กันและพยายามโน้มน้าวให้ลูกมีกิจกรรมร่วมกับเพื่อนเป็นกลุ่มไปด้วยในแง่ของการกีฬา และสังคม อื่น ๆ ขณะเดียวกันก็ศึกษาถึงลักษณะบุคลิกภาพของเพื่อนของลูก โดยให้ลูกพามาให้รู้จักที่บ้าน ทำให้เข้าใจเกิดความเคารพและเกรงใจ บิดามารดาควรบอกลูกด้วยว่าไม่จำเป็นที่จะต้องปักใจว่าคนนี้จะต้องเป็นแฟนตลอดไปหรือจะต้องเป็นเนื้อคู่หรือคู่สมรส ให้ศึกษากันไปนาน ๆ โอกาสที่ลูกจะพบคนที่น่าเหมาะสมมาก ๆ อาจจะมีได้มากขึ้น เมื่อลูกเติบโตขึ้นมีการศึกษาดีขึ้น มีงานที่ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

การให้ลูกออกไปเที่ยวกับเพื่อนต่างเพศได้เมื่อไหร่ที่ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของเด็กแต่ละคน ซึ่งขึ้นอยู่กับความพร้อมทางอารมณ์และการอบรมเลี้ยงดูมาตั้งแต่ต้น ถ้าเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างมีเหตุผล และมีความพร้อมทางอารมณ์สูง จะมีความสามารถที่จะรับผิดชอบตนเองได้เร็วกว่าเด็กอื่น (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุษย์, 2540) การออกเที่ยวกับเพื่อนต่างเพศ เป็นหนทางหนึ่งที่เด็กจะมีโอกาสเรียนรู้ความแตกต่างของบุคคลและเรียนรู้ว่าในภายหลังจะสร้างครอบครัวนั้น ตนสามารถอยู่กับคนชนิดใดก็ได้ อย่างมีความสุข และนอกจากนี้ยังเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมของเพื่อนต่างเพศ รู้จักลักษณะของเพื่อนต่างเพศดีขึ้น การเที่ยวกับเพื่อนต่างเพศนั้นควรไปที่ไหนบ้าง บิดามารดาควรแนะนำให้ลูกไปเที่ยวในที่ที่ปลอดภัย อยู่ในสายตาของคนเป็นจำนวนมาก ควรอธิบายให้ฟังถึงการเที่ยวในที่ที่โหลวนนั้นอาจนำมาซึ่งอันตราย

อย่างไรบ้าง เช่น อันตรายจากโจรผู้ร้าย อันตรายจากการขาดการเห็นด้วยตัวเอง การเสียชื่อเสียงในสังคม ความผิดพลาดในชีวิตที่อาจเกิดขึ้น เช่น บิดากับลูกชาย ก็ควรอธิบายให้ฟังว่า การถือโอกาสล่วงเกินผู้หญิง นั้นมิใช่แสดงถึงความเป็นผู้ชายอย่างแท้จริง หรือสอนถึงการเป็นสุภาพบุรุษว่าไม่ใช่สิ่งที่น่าอับอาย สอนให้ลูกชายรู้จักรับผิดชอบต่อการกระทำของตน ในทำนองเดียวกัน บิดามารดาของเด็กผู้หญิงก็ควรสอนถึงอันตรายต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้น เมื่ออยู่กับชายหนุ่มสองต่อสอง อธิบายให้ฟังถึงผลเสียที่จะตามมา เช่น การยอมให้ผู้ชายสัมผัสภายนอกนั้นอาจเป็นจุดที่นำไปสู่การเสียความบริสุทธิ์ได้ง่าย เพราะอารมณ์ที่หวนไหว ถ้าผู้ชายเป็นนักฉวยโอกาส ก็จะทำอะไรที่เกินเลยได้ และผู้หญิงเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบทุกประการ เพราะเป็นฝ่ายที่ต้องตั้งครรภ์ พร้อมทั้งคำนึงไทยก็ไม่เปิดโอกาสให้หญิงสาวที่เสียความบริสุทธิ์ไปแล้ว มีโอกาสได้ยืนขึ้นสูบน้ำคนได้อีก

วิมล โรมา และ ฉัตรลดา กาญจนสุทธิแสง (2541) ศึกษาเรื่องอนามัยการเจริญพันธุ์ในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการคบเพื่อนและเพื่อนต่างเพศ พบว่าเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นเด็กมักจะถูกสอนทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ให้ระมัดระวังเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศทั้งเด็กชายและเด็กหญิง มี 2 ประเด็นที่สำคัญคือ เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยและสารเสพติด โดยเฉพาะเด็กหญิงที่มีประจำเดือนแล้วถูกสอนให้ห่างไกล และระมัดระวังผู้ชาย โดยให้เหตุผลว่ากลัวท้อง แต่ไม่ได้อธิบายให้เด็กทราบถึงกลไกหรือสาเหตุชักนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ รวมถึงวิธีการดูแลและป้องกันตนเอง

ในกรณีที่ความสัมพันธ์ระหว่างเพศไม่อยู่ในขอบเขต บิดามารดาไม่ควรใช้อารมณ์คิดว่ากล่าวหาหรือวิจารณ์ความสัมพันธ์ไปในทางที่เสียหาย ควรมีความอดทน สุขุมและช่วยเหลือสนับสนุน ทำความเข้าใจกับสาเหตุและให้กำลังใจแก่วัยรุ่น บิดามารดามักจะเข้มงวดในการคบเพื่อนต่างเพศในบุตรเพศหญิงมากกว่าบุตรเพศชาย เพราะลักษณะของสังคมไทย ยังไม่ยอมรับเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน โดยเฉพาะในเพศหญิงจะมีกฎเกณฑ์เคร่งครัดมีขอบเขตความประพฤติที่ถือว่าสมควรถูกต้องตามสายตาของสังคม ซึ่งตรงข้ามกับเพศชายที่ไม่ถือว่าเป็นเรื่องเสียหาย (สุชา จันทร์อม, 2529)

การให้ความรู้และคำแนะนำในเรื่องบทบาททางเพศของวัยรุ่น

บิดามารดามีอิทธิพลต่อการพัฒนาเอกลักษณ์และบทบาททางเพศของบุตร โดยการอบรมสั่งสอนแนะนำโดยเฉพาะวัยรุ่น บิดามารดาจะสอนให้รับรู้ถึงความคาดหวังทางสังคมต่อบทบาทของการ

เป็นผู้ชายและผู้หญิง รวมทั้งเป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อให้วัยรุ่นปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับบทบาททางเพศของตนเอง (สมร ทองดี อ้างใน พรภิมล แก้วกมล, 2539, หน้า 29) บิดามารดาควรส่งเสริมให้บุตรรู้จักเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งเพศ มีความภูมิใจในเพศของตนเอง รู้จักให้เกียรติและเห็นความสำคัญของเพศตรงข้าม รู้จักการปฏิบัติตัวต่อเพศตรงข้ามอย่างเหมาะสม เช่น ผู้ชายควรให้เกียรติผู้หญิง มีมารยาทดี ไม่ฉวยโอกาสจับมือถือแขน พุดจาถวณลาม หรือใช้กำลังข่มเหงผู้หญิง (อินทิรา ปัทมินทร, 2542) ลูกผู้ชาย หมายถึง คนที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ความเป็นชายชาตรีไม่ได้พิสูจน์กันที่การไปเที่ยวหญิงบริการ ซึ่งเป็นสถานที่บังคับกดขี่เอารัดเอาเปรียบผู้หญิงซึ่งเป็นเพศที่อ่อนแอ นอกจากนี้ยังสกปรกกับแคบและเป็นแหล่งแพร่เชื้อการโรคและเอดส์ ในขณะเดียวกันผู้หญิงจะต้องตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริงของตนว่าอยู่ที่ความดีงาม ความมีน้ำใจ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง มีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณสมบัติภายในไม่ได้ขึ้นอยู่กับรูปร่างหน้าตา การแต่งกาย ซึ่งเป็นคุณสมบัติหรือลักษณะภายนอก (กระทรวงสาธารณสุข, 2540) นอกจากนี้ผู้หญิงต้องรู้จักวางตัวไม่ให้ใกล้ชิดสนิทสนมกับเพื่อนชายมากเกินไป ไม่ไปไหนกับเพศตรงข้ามตามลำพัง ไม่ไว้วางใจหรือเชื่อคำพูดของผู้ชายง่าย ๆ

บทบาทของบิดามารดาในการแนะนำการหลีกเลี่ยงจากสถานการณ์วิกฤต

ในปัจจุบันมีเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวที่อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่คาดคิดได้ สถานการณ์หลายอย่างที่อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์เกิดจากความใกล้ชิดสนิทสนมหรือคนที่ไว้วางใจ เช่น ญาติเพื่อนบ้าน บุคคลในครอบครัวที่คุ้นเคยหรือนุคคลอื่น บิดามารดาควรให้คำแนะนำบุตรวัยรุ่นให้มีความระมัดระวังในเรื่องการคบเพื่อนต่างเพศและการวางตัวให้เหมาะสม ไม่อยู่ใกล้ชิดตามลำพังในที่ลับตาคน การอยู่ในที่ลับตาคนแม้จะเป็นคนรู้จักคุ้นเคย ก็อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ได้ เนื่องจากเมื่อได้อยู่ใกล้ชิดกัน ชายหญิงมีความรู้สึกแตกต่างกันคือ หญิงต้องการอยู่ใกล้ชิดชายเพราะมีความรู้สึกชอบ (รัก) เกิดความผูกพันทางใจ รู้สึกอบอุ่น โดยไม่รู้ว่าชายต้องการอะไร ทำให้ขาดความระมัดระวังในขณะที่ชายอาจรัก (หรือไม่รักก็ได้) แต่การอยู่ใกล้ของชายมักหวังความผูกพันทางกายด้วย จึงคิดหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางเพศเพราะคิดว่าหญิงก็ต้องการเช่นกัน

สถานที่และสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์

(กระทรวงสาธารณสุข, 2540, หน้า 85)

1. ไปดื่มการบ้านกับเพื่อนต่างเพศตามลำพังสองต่อสอง
2. ไปเที่ยวสถานเริงรมย์กับเพื่อน
3. ไปเที่ยวและค้างคืนต่างจังหวัดกับเพื่อน ๆ โดยไม่มีผู้ใหญ่ไปด้วย
4. นักเรียนหญิงไปเที่ยวบ้านเพื่อนแล้วถูกพี่ชายเพื่อนชวนดื่มของมึนเมา
5. การไปเที่ยวสถานบริการทางเพศ โดยที่วัยรุ่นชายบางคนไปเที่ยวเพราะปฏิเสธเพื่อนไม่ได้ หรือเพราะดื่มสุราจนเมามาขาดสติ เกิดความลืมตัว
6. การอยู่ในที่ลับตาคน แม้จะเป็นคนรู้จักคุ้นเคยก็อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ได้
7. ถูกชักชวนโดยคนแปลกหน้า ด้วยการให้ของต่าง ๆ เช่น ของมีค่าหรือชวนไปเที่ยวไปรับประทานอาหาร ดื่มเหล้า ลองสูบบุหรี่ ลองใช้ยาเสพติด
8. การสัมผัสแต่ละต้อง การกอดจูบจะเป็นการกระตุ้นความรู้สึกทางเพศ อาจนำไปสู่ความต้องการทางเพศได้โดยที่ฝ่ายตรงข้ามมิได้ใช้กำลังข่มขืน มีบริเวณร่างกายหลายแห่งซึ่งเป็นจุดกระตุ้นความต้องการทางเพศให้มากขึ้นเรียกว่า จุดไวสวาท เป็นจุดที่เพศหญิงควรระมัดระวังมิให้มีการแตะต้องสัมผัส ได้แก่ เต้านม อวัยวะเพศ เป็นต้น สำหรับชายจะเป็นบริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ (เพ็ญศรี พิชัยสนธิ และ รวีวรรณ แสงฉาย, 2540, หน้า 77)

เหตุการณ์ที่ต้องปลื้มตัวออกมาในทันที ได้แก่

1. ในสถานการณ์ที่มีโอกาสอยู่ใกล้ชิดกันตามลำพัง หากผู้ชายไม่มีความยับยั้งชั่งใจ อาจเกิดเพศสัมพันธ์ที่ไม่คาดคิด และทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมาเช่น การตั้งครรภ์ โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ความวิตกกังวล กลัวเพื่อน ครู บิดามารดา รู้ เป็นต้น
2. เพศตรงข้ามพุดจาหว่านล้อม ชวนไปอยู่ในที่ลับตา เช่น ให้เข้าไปเอาของในห้อง
3. ถูกชักชวนให้ดื่มของมึนเมา หรือลองใช้สารเสพติด

แนวปฏิบัติเพื่อป้องกันตนเองจากสถานการณ์ที่อาจนำไปสู่การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่คาดคิด

1. ไม่ไปไหนสองต่อสองในที่ลับตาหรือในที่ที่ไม่สามารถเรียกให้ใครช่วยได้ ไม่ไปห้องพักส่วนตัวของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

2. ยอมรับเครื่องดื่มเฉพาะที่ไม่มีแอลกอฮอล์ ก่อนจะเสียการควบคุมตนเอง
3. คาดการณ์ว่าจะยอมให้ความใกล้ชิดไปถึงไหน ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ที่ควบคุมไม่ได้
4. ตั้งสติให้ดีถ้ามีเหตุการณ์ที่ไม่เหมาะสม เช่น มีการดื่มสุรา ใช้ยาเสพติด ฉายาวิดีโอโป๊ ให้แยก

ตัวกลับบ้านทันที

5. การแสดงออกถึงความใกล้ชิดที่ปลอดภัยที่สุดคือ การใกล้ชิดกันในที่เปิดเผย
6. แต่งตัวสุภาพเรียบร้อย เพื่อมิให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจผิดว่าแต่งกายยั่ววนให้ทำ

การปฏิเสธ

การปฏิเสธเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของทุกคน วัยรุ่นสามารถปฏิเสธเพื่อนได้เมื่อเพื่อนชวนไปทำในสิ่งที่ไม่อยากทำหรือชวนไปทำในสิ่งที่ไม่ดี วัยรุ่นส่วนใหญ่ไม่กล้าปฏิเสธเพราะกลัวเพื่อนจะโกรธ แต่ถ้าปฏิเสธได้ถูกต้องตามขั้นตอนจะทำให้ไม่เสียเพื่อน บิดามารดาคควรให้คำแนะนำในเรื่องการปฏิเสธกล่าวคือการปฏิเสธที่ดีจะต้องปฏิเสธอย่างจริงจังทั้งท่าทางและน้ำเสียง เพื่อแสดงความตั้งใจที่จะปฏิเสธอย่างชัดเจน

ขั้นตอนการปฏิเสธ

1. ใช้ความรู้สึกเป็นข้ออ้างประกอบเหตุผล เพราะการบอกความรู้สึกจะได้แย้งยากกว่าการบอกเหตุผลเพียงอย่างเดียว
2. การขอปฏิเสธ เป็นการบอกปฏิเสธอย่างชัดเจนด้วยคำพูด
3. การผัดผ่อน โดยถามความเห็นชอบเพื่อรักษาน้ำใจของผู้ชวนและควรขอขอบคุณเมื่อผู้ชวนยอมรับการปฏิเสธ
4. การหาทางออก ในกรณีที่ถูกเข้าขี้นหรือพูดจากสับสนประมาท ซึ่งวัยรุ่นไม่ควรหวั่นไหวกับคำพูดนั้น เพราะจะทำให้ขาดสมาธิในการหาทางออก การหาทางออกมีวิธีการต่อไปนี้
 - ปฏิเสธซ้ำ ไม่ต้องใช้ข้ออ้างพร้อมทั้งบอกไปแล้วเดินออกไป
 - การต่อรอง โดยการชวนไปทำกิจกรรมอื่นทดแทน
 - การผัดผ่อน โดยการขออีกระยะเวลาออกไปให้ผู้ชวนเปลี่ยนความตั้งใจ

การอธิบายเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงาน

การมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานนั้น ในปัจจุบันมักจะพบเห็นโดยทั่วไปโดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งจะส่งผลต่อปัญหาครอบครัวและปัญหาสังคมได้ เป็นเรื่องที่บิดามารดาต้องให้ความสำคัญ ด้วยการให้ความรู้อย่างถูกต้อง ให้ลูกสาวรู้จักระมัดระวังตน ไม่ตกเป็นเครื่องมือของเพื่อนชาย หรือถึงแม้การมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานจะเกิดขึ้น ก็จะต้องปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลังได้ เช่น ถ้าลูกจะมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานก็ต้องพร้อมที่จะรู้จักรับผิดชอบ รู้จักป้องกันตนเองและรู้จักรับผิดชอบต่อเพศตรงข้ามด้วย การป้องกันในเรื่องนี้เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจ เพื่อให้เกิดสำนึกรับผิดชอบต่อปัญหาที่จะตามมา ถึงแม้ว่าเรื่องอารมณ์ทางเพศจะเป็นเรื่องที่ห้ามไม่ให้เกิดขึ้นได้ยาก ในเมื่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ อำนวย เช่น การมีโอกาสดูเพื่อนต่างเพศ การมีโอกาสนอนติดกันสองต่อสอง มีโอกาสอยู่กันตามลำพังมากขึ้น ซึ่งจะเป็นการก้าวไปสู่การมีความสัมพันธ์ทางเพศได้ นอกจากนั้นการรู้จักตนเอง รู้จักความต้องการและอารมณ์ของตนเองก็เป็นสิ่งสำคัญ เช่น รู้ว่าตนเองเป็นคนมีอารมณ์อ่อนไหวง่าย ก็หลีกเลี่ยงโอกาสที่จะอยู่ตามลำพังกับเพื่อนชายสองต่อสอง เพศหญิงควรจะถูกสอนให้นับถือตนเอง รู้จักคุณค่าของตนเอง เช่น ไม่กลัวว่าเพื่อนชายจะทอดทิ้งถ้าตนไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศด้วย สิ่งเหล่านี้จะช่วยป้องกันการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนแต่งงานได้ (วันทนี วาสิกะสิน, 2526)

ข้อแนะนำเกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส

มีข้อแนะนำบางประการเกี่ยวกับการมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรสสำหรับชายหญิง ดังนี้ (นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์ และคณะ, 2540)

เพศชาย	เพศหญิง
ก. ไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรสกับผู้หญิงที่ตนไม่ได้รักใคร่ห่วงใยอย่างแท้จริงเพื่อเห็นผู้หญิงเป็นเครื่องเล่นเท่านั้น	ก. ไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรสกับผู้ชายที่ไม่ได้แสดงความรักใคร่ห่วงใยหรือเอื้ออาทรอย่างแท้จริง

เพศชาย

เพศหญิง

- ข. ไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส
ถ้าตนอยู่ในสถานะที่ไม่สามารถรับผิดชอบต่อปัญหาที่จะเกิดตามมาได้ เช่น การตั้งครรภ์ของฝ่ายหญิง
- ค. ไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส
เพียงเพื่อแสดงความสามารถทางเพศ หรือแสดงความเป็นลูกผู้ชายโดยการ
ความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิง ยกเว้น
หญิงที่ขายบริการทางนี้โดยเฉพาะ
- ง. ไม่ควรมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส ถ้าไม่รู้จักการคุมกำเนิดหรือไม่เห็นความสำคัญของการคุมกำเนิด
- ข. ไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส
กับผู้ชายที่ไม่รับผิดชอบ หรือพิจารณา
ดูแล้วว่าเขาไม่สามารถจะรับผิดชอบ
ต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ เช่น ลักษณะ
นิสัยหรือเขากำลังศึกษาเล่าเรียน หรือ
ชายที่แต่งงานแล้ว
- ค. ไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส
เพื่อจะผูกมัดเพื่อนชาย หรือเพื่
ต้องการ แสดงให้เขาทราบว่ารักเขามา
หรือเพราะ
การบอกรักของเพื่อนชายเท่านั้น
- ง. ไม่มีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนสมรส
กับเพื่อนชายที่ไม่รู้จักวิธีคุมกำเนิดหรือ
ไม่ยอมใช้การคุมกำเนิด
- จ. สำหรับผู้หญิงไม่ควรมีความสัมพันธ์
ทางเพศก่อนแต่งงานกับใครเลย

การให้ความรู้เกี่ยวกับสุขวิทยาเรื่องเพศและการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย

สุขวิทยาเกี่ยวกับเรื่องเพศ ได้แก่ เรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพ การระวังรักษาร่างกายให้ปราศจากโรคภัยหรือความผิดปกติทางเพศ ซึ่งการระวังรักษาอวัยวะเพศต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ การระวังรักษาความสะอาดของตนเองอย่างถูกต้อง การรู้จักหลีกเลี่ยงอันตรายจากการชกซ้ำ อักเสบ และการติดเชื้อ รวมถึงการรู้จักสังเกตความผิดปกติเกี่ยวกับลักษณะและหน้าที่ของอวัยวะสืบพันธุ์ตั้งแต่ระยะแรก ๆ ดังมีรายละเอียด ดังนี้

โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (Sexual Transmitted Disease)

โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ หมายถึง โรคซึ่งติดต่อโดยการร่วมประเวณี และมักก่อพยาธิสภาพที่บริเวณอวัยวะสืบพันธุ์ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะการเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญของบ้านเมือง สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ตลอดจนพฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป

โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. กามโรค ได้แก่ ซิฟิลิส หนองในแท้ แผลริมอ่อน กามโรคของต่อม และท่อน้ำเหลือง แผล กามโรคเรื้อรังที่ขาหนีบ หนองในเทียม
2. โรคอื่นๆ ที่พบบ่อย ได้แก่ เริม งูสวัด หูดหงอนไก่ หูดข้าวสุก หิด โลม กลาก บริเวณขาหนีบ เชื้อรา พยาธิทริโมโมแนส และไวรัสตับอักเสบ
3. โรคเอดส์

วิธีการติดต่อ สามารถติดต่อได้ 4 ทางคือ

1. ทางเพศสัมพันธ์ เป็นวิธีที่เชื้อโรคจะแพร่กระจายไปยังบุคคลอื่นทางอวัยวะเพศ และสามารถลุกลามไปยังอวัยวะใกล้เคียงได้
2. ติดต่อทางกรรมพันธุ์ โดยผ่านทางทารกขณะอยู่ในครรภ์มารดา
3. เชื้อโรคเข้าสู่ร่างกายทางผิวหนังหรืออวัยวะอื่นเมื่อมีการสัมผัสกับผู้ที่เป็โรค เช่น ทางปาก ทางทวารหนัก และทางผิวหนังที่ถลอก มีบาดแผล หรือตามเชื่อบุต่าง ๆ
4. ติดต่อทางอ้อม เช่น จากการให้เลือด การคลอดหรือการสัมผัสกับอวัยวะที่มีเชื้อโรคอยู่

การรักษา

1. งดร่วมประเวณี ในระยะที่โรคลำงอยู่ในระยะติดต่อ
2. งดดื่มแอลกอฮอล์ทุกชนิดเพราะระคายเคืองต่อเยื่อบุท่อน้ำปัสสาวะ ทำให้โรคหายช้า
3. ควรรักษาทั้งผู้ที่สัมผัสโรคและผู้แพร่เชื้อกระจายโรค หรือทั้งสามีและภรรยา
4. รักษาอาการแทรกซ้อนต่าง ๆ มิให้เชื้อลุกลามต่อไปยังอวัยวะส่วนอื่น ๆ
5. ไปตรวจตามนัดทุกครั้ง แม้จะไม่มีอาการแล้วก็ตาม

วิธีป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (มยุรี ภูงามทอง, 2533)

1. งดร่วมเพศกับบุคคลที่ไม่น่าไว้วางใจว่าจะป่วยด้วยโรคนี้ เช่น โสเภณี หมอนวด ฯลฯ

2. อย่าใช้สิ่งของร่วมกับผู้ป่วย หรือบุคคลที่ไม่แน่ใจว่าจะป่วยด้วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
3. การร่วมเพศกับสตรีอื่นที่ไม่ใช่ภรรยาของตนจะต้องใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้ง
4. ห้ามรับประทานยาปฏิชีวนะเพื่อป้องกันการติดเชื้อ เพราะอาจทำให้เกิดการดื้อยาได้
5. ถ้าเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ต้องงดการร่วมเพศจนกว่าจะรักษาหายขาดแล้ว
6. ต้องรับปรึกษาแพทย์ทันทีที่มีอาการผิดปกติเกิดขึ้น
7. พยายามหลีกเลี่ยงการมีเพศสัมพันธ์ที่แหล่งเรณูอื่น ๆ
8. ใช้หลักสุขวิทยาส่วนบุคคลในการป้องกันโรคติดต่ออื่น ๆ ตามความเหมาะสม เช่น การใช้ห้องน้ำ ห้องส้วมร่วมกับผู้ป่วยโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์

โรคเอดส์ หรือ AIDS มาจากคำว่า Acquired Immuno-Deficiency Syndrome ซึ่งเป็นโรคติดต่อร้ายแรง ที่กำลังแพร่ระบาดไปทั่วโลก ยังไม่มีวัคซีนป้องกันและยารักษาให้หายขาดได้

ความหมายของโรคเอดส์ (Definition)

อนุวัตร ลิ้มสุวรรณ (2528) ให้ความหมายของโรคเอดส์ว่า เป็นโรคภูมิคุ้มกันบกพร่องจากการเสาะหา ไม่ได้ผิดปกติแต่กำเนิด ไม่ได้ถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์ ผู้ที่มีภูมิต้านทานนี้จะเกิดโรคติดเชื้อแทรกและโรคแทรกใน 4 ระบบ คือ ระบบประสาททำให้สมองอักเสบ ระบบทางเดินหายใจทำให้ปอดอักเสบ ปอดบวม ระบบทางเดินอาหารทำให้มีอาการท้องเดินเรื้อรัง น้ำหนักลด ระบบเลือดทำให้เส้นเลือดโป่งพอง มะเร็งของหลอดเลือดและเลือดออกไม่หยุด

องค์การอนามัยโลก (WHO, 1990) ได้ให้ความหมายว่า โรคเอดส์เป็นโรคที่มีสาเหตุมาจากเชื้อไวรัส ซึ่งจะทำให้ระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายอ่อนแอลง เป็นผลให้ผู้ป่วยเกิดการเจ็บป่วยประเภทต่าง ๆ และมะเร็งบางชนิดได้ง่าย

จึงสรุปได้ว่า โรคเอดส์ เป็นโรคติดต่อที่เกิดจากเชื้อไวรัสชนิดหนึ่ง ซึ่งทำให้ระบบภูมิคุ้มกันของร่างกายบกพร่อง ทำให้ร่างกายอ่อนแอ ติดเชื้อโรคชนิดฉวยโอกาสแทรกซ้อนได้ง่าย

เชื้อไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรคเอดส์

เชื้อไวรัสที่เป็นสาเหตุของโรคเอดส์ คือ Human Immuno-deficiency Virus หรือ HIV

การติดต่อของโรคเอดส์

เนื่องจากเชื้อไวรัสเอดส์ หรือ เชื้อ HIV สามารถเพิ่มจำนวนได้มากในเม็ดเลือดขาว โดยเฉพาะ T-helper cell เชื้อไวรัสเอดส์จึงพบได้มากในเลือดและน้ำอสุจิ และในสารของเหลว (Secretion) ต่าง ๆ ในร่างกาย เช่น น้ำลาย น้ำนม น้ำตา น้ำเมือกจากปากมดลูกและช่องคลอด น้ำไขสันหลัง ผู้ที่ได้รับเชือนี้จะเป็นพาหะนำโรค โดยสามารถแพร่กระจายเชื้อโรคเอดส์ได้โดยที่ตนเองไม่แสดงอาการใด ๆ เชื้อ HIV เข้าสู่ร่างกายได้เมื่อร่างกายมีบาดแผลหรือทางทะลุผิวหนังเข้าไป หรือโดยผ่านเยื่อเมือก (Mucosa) ของร่างกาย ส่วนการพูดคุยใกล้ชิด จับมือกัน ขู่งักัด รับประทานอาหารและน้ำร่วมกัน ยังไม่พบว่าสามารถติดต่อได้ จึงสรุปได้ว่าโรคเอดส์สามารถติดต่อได้โดย

1. การติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ทั้งแบบรักร่วมเพศ และรักรต่างเพศ
2. การติดต่อทางกระแสเลือด ซึ่งเกิดจากวิธีการต่าง ๆ คือ
 - การได้รับเลือด หรือผลิตภัณฑ์ของเลือด จากผู้ให้เลือดที่มีเชื้อโรคเอดส์
 - การใช้เข็มหรือกระบอกฉีดยาร่วมกับผู้ติดเชื้อ มักพบในกลุ่มผู้เสพติดชนิดฉีดเข้าเส้นเลือด
 - การรับบริจาคอวัยวะต่าง ๆ เช่น ไต ไขกระดูก ดับ หัวใจ ปอด ตา ตลอดจนน้ำอสุจิที่ใช้ในการผสมเทียม
3. การติดต่อจากมารดาสู่ทารก มารดาที่มีเชื้อโรคเอดส์สามารถถ่ายทอดเชื้อไวรัสไปสู่ทารกได้ ขณะตั้งครรภ์ขณะคลอด และหลังคลอดใหม่ ๆ ได้

ระยะฟักตัว (Incubation period)

เมื่อรับเชื้อโรคแล้ว อาจใช้เวลาประมาณ 6 เดือน ถึง 5 ปี หรือนานกว่านั้น โรคเอดส์จึงจะเริ่มปรากฏอาการ ผู้ติดเชื้อเอดส์อาจไม่พบอาการใด ๆ บางรายอาจมีเชื้อไวรัสอยู่ในร่างกายได้ตลอดชีวิต แต่บางรายการติดเชื้อจะเกิดอาการเฉียบพลัน มีไข้ มีต่อมน้ำเหลืองโต (Glandular fever of illness) อย่างน้อยที่สุดใช้เวลา 3 – 14 วัน (Pratt, 1986)

อาการและอาการแสดง

การได้รับเชื้อเอดส์เข้าไปในร่างกาย อาจทำให้เกิดอาการหรือไม่ก็ได้ การตรวจเลือดอาจพบแอนติบอดี (Antibody) หลังจากติดเชื้อ 3 สัปดาห์ ถึง 3 เดือน โดยไม่มีอาการอยู่หลายปี มีเพียงร้อยละ 10–20 เท่านั้นที่แสดงอาการติดเชื้อเฉียบพลัน เช่น มีไข้ มีผื่นขึ้น และต่อมน้ำเหลืองโตทั่ว ๆ ไป (Persistent

generalized lymphadenopathy: PGL) ผู้ป่วยไม่ปรากฏอาการ อาจกลายเป็นผู้สัมผัสกับโรคเอดส์ (AIDS-related complex หรือ ARC) ซึ่งจะมีไข้ น้ำหนักลด ท้องเสียเรื้อรัง ติดเชื้อราในปาก ติดเชื้อเริ่มที่ผิวหนัง และจะกลายเป็นผู้ป่วยโรคเอดส์เต็มขั้น โดยมีโรคฉวยโอกาสแทรกซ้อน ดังนั้น จึงแบ่งอาการของโรคเอดส์เป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ระยะไม่มีอาการ (Asymptomatic) หลังจากได้รับเชื้อโรคเอดส์แล้ว อาจจะไม่ปรากฏอาการใด ๆ แต่ตรวจเลือดพบมี HIV+ (positive)

ระยะที่ 2 ระยะเอดส์สัมผัส (AIDS related comple หรือ ARC) จะปรากฏอาการคล้ายโรคติดเชื้อเรื้อรัง คือ

- มีไข้หรืออาการไอ คล้ายเป็นหวัด ไม่น้อยกว่า 3 เดือน
- ต่อมน้ำเหลืองที่คอ รักแร้ และอื่น ๆ โตเป็นเวลานาน ไม่น้อยกว่า 3 เดือน
- ท้องเดินบ่อย ๆ และเรื้อรัง
- น้ำหนักตัวลด โดยหาสาเหตุไม่ได้
- มีฝ้าขาว ๆ บนลิ้นและในลำคอ
- เหนื่อยง่าย เหงื่อออกมากตอนกลางคืน
- นอนไม่ค่อยหลับ

ระยะที่ 3 เอดส์เต็มขั้น (Full blown AIDS) เป็นระยะที่โรคเอดส์ แสดงอาการเต็มที่ จะมีอาการของโรคฉวยโอกาส (Opportunistic infection) ซึ่งมี 7 รูปแบบ คือ

- ติดเชื้อทางเดินหายใจ เช่น ปอดบวม
- การติดเชื้อระบบประสาทส่วนกลาง ผู้ป่วยจะมีอาการความจำเสื่อม (Progressive dementia)
- การติดเชื้อระบบทางเดินอาหาร ผู้ป่วยจะมีอาการอุจจาระร่วงเรื้อรังอาจเป็นน้ำหรือเป็นมูก อาจมีอาการคลื่นไส้อาเจียนร่วมด้วย
- มีไข้ อ่อนเพลีย น้ำหนักลด ซึ่งอาการไข้ เกิดขึ้นจากโรคติดเชื้อระบบต่าง ๆ หรือเกิดจากมะเร็งบางชนิดหรืออาจหาสาเหตุไม่ได้
- ต่อมน้ำเหลืองโตทั่วตัว ซึ่งพบตั้งแต่ผู้ป่วยในระยะที่ 2 และจะปรากฏตลอดไป
- อาการกลืนลำบาก เกิดจากหลอดอาหารอักเสบ (Esophagitis) ซึ่งอาจพบเชื้อรา

หรือเริ่มในช่องปาก (Herpes simplex virus)

- มีความผิดปกติของการเห็น เนื่องจากการอักเสบที่เรตินา (Retina) ถ้าเป็นรุนแรงอาจจะตาบอดได้

นอกจากนี้ มักพบลักษณะของการเป็นมะเร็ง เช่น มะเร็งของผนังหลอดเลือด (Kaposi's sarcoma) พบกระจายทั่วร่างกาย

การรักษา

ปัจจุบันยังไม่มียารักษาโรคเอดส์โดยตรง จึงมีเพียงการรักษาตามอาการของโรคหรือภาวะแทรกซ้อนที่เกิดขึ้นและประคับประคองให้ดีที่สุด คือ

1. การใช้ยาด้านไวรัสเอดส์ (Antiviral drugs)
2. การรักษาและป้องกันโรคติดเชื้อฉวยโอกาส (Opportunistic infection treatment and prophylactic treatment)
3. การส่งเสริมสุขภาพผู้ติดเชื้อโรคเอดส์ (Health promotion)
 - การให้โภชนาบำบัด (Nutrition therapy) โดยเฉพาะอาหารที่มีคุณค่าสูง ย่อยง่าย
 - การส่งเสริมให้ออกกำลังกายและพักผ่อน (Recreation and exercise) เพื่อการมีสุขภาพกายและใจที่ดี
 - การดูแลสภาวะจิตใจ (Psycho-social support) เพื่อผ่อนคลายความวิตกกังวล ความเครียด
 - การดูแลรักษาด้วยทางเลือกอื่น (Alternative medicine) เช่น การใช้สมุนไพรต่าง ๆ

การป้องกันโรคเอดส์

ปัจจุบันยังไม่มีวัคซีนป้องกันโรคเอดส์ได้ การป้องกันโดยเฉพาะด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของบุคคล จึงมีส่วนสำคัญที่สุด ดังต่อไปนี้คือ

1. พฤติกรรมทางเพศที่ปลอดภัย (Safe sex) ไม่สำส่อนทางเพศ ไม่เปลี่ยนคู่นอนบ่อย
2. การใช้ถุงยางอนามัย (Male and female condom)
3. การจัดระบบการตรวจคัดกรองเลือดที่บริจาค
4. ไม่ใช้เข็มและกระบอกฉีดยาร่วมกับผู้ติดยาเสพติด หรือบุคคลอื่น ๆ
5. การใช้ Universal precaution ในการบริการรักษาพยาบาล
6. ไม่ใช้ของส่วนตัวร่วมกับผู้ป่วยโรคเอดส์ เช่น ที่ตัดเล็บ ที่โกนหนวด แปรงสีฟัน ฯลฯ

7. บุคคลที่มีประวัติกร่วมเพศหรือมีอาการของโรคเอดส์ ควรตรวจการบริจาคเลือดหรืออวัยวะอื่น ๆ เพราะเป็นการเสี่ยงต่อผู้ที่ได้รับบริจาค

8. ควรศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับโรคเอดส์ และป้องกันตัวเองอยู่เสมอ และสร้างเสริมทัศนคติต่อการป้องกันโรคเอดส์ โดยเฉพาะไม่มีพฤติกรรมเสี่ยงทั้งปวง

9. บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข ต้องร่วมกันให้สุศึกษาและรณรงค์เพื่อส่งเสริมความรู้และเพิ่มพูนทัศนคติในการป้องกันโรคเอดส์แก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และทั่วถึง

การให้ความรู้เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย

การมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัยครั้งของวัยรุ่นชายมักจะมีความสัมพันธ์กับโสเภณีหรือหญิงที่ล่าส่อนทางเพศ ซึ่งอาจเกิดปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ได้ ส่วนในวัยรุ่นหญิงอาจมีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนชายหรือคู่รักและนำไปสู่ปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ การตั้งครรรณ์นอกสมรส การทำแท้ง ผิดกฎหมาย ดังนั้น บิดามารดาจึงควรให้ความรู้แก่นบุตรวัยรุ่นในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ดังนี้ (มยุรี ภูงามทอง, 2523)

1. จดการร่วมประเวณีกับบุคคลที่สงสัยว่าป่วยเป็นโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์
2. กรณีที่จำเป็นต้องมีเพศสัมพันธ์ ควรใช้ถุงยางอนามัยเพื่อเป็นการป้องกันการเกิดโรค
3. หากสงสัยว่าได้รับเชื้อโรคหรือมีอาการสงสัยต่าง ๆ เกิดขึ้นควรปรึกษาแพทย์ อย่างปลอดภัยไว้หรือรักษาเอง
4. รักษาความสะอาด ไม่คลุกคลีหรือใช้สิ่งของร่วมกับผู้ป่วยหรือผู้ที่สงสัยว่าป่วยเป็นโรค
5. ผู้ที่มีเพศสัมพันธ์แม้ไม่มีอาการควรให้แพทย์ตรวจเลือด เพราะอาจเป็นโรคชนิดแฝง คือ ไม่มีอาการเจ็บป่วยแต่เป็นพาหะแพร่เชื้อโรคได้

การให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการคุมกำเนิด (Birth control)

การคุมกำเนิด หมายถึง การป้องกันการปฏิสนธิหรือป้องกันการตั้งครรภ์ โดยไม่ให้ตัวสุจิของฝ่ายชายมีโอกาสดำรงผสมกับไข่ของฝ่ายหญิง จึงไม่เกิดตัวอ่อนในครรภ์ บิดามารดาควรอธิบายให้เข้าใจถึงวิธีการคุมกำเนิด (Birth control) ความคิดที่ว่าถ้าบุตรเข้าใจเรื่องการคุมกำเนิดแล้วจะต้องหาทางมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรสเป็นความเข้าใจที่ผิด การให้ความรู้เรื่องการคุมกำเนิดไม่ใช่การกระตุ้นให้ทดลองแต่เป็นลักษณะของการป้องกัน การคุมกำเนิดแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

ประเภทและวิธีการต่าง ๆ ในการคุมกำเนิด

1. การคุมกำเนิดแบบถาวร ได้แก่ การทำหมันหญิง หรือหมันชาย
2. การคุมกำเนิดแบบชั่วคราว เมื่อเลิกใช้แล้วมีโอกาสมีลูกได้

1) การคุมกำเนิดแบบถาวร

1.1 การทำหมันชาย เป็นวิธีการคุมกำเนิดแบบถาวร โดยการตัดท่อน้ำเชื้ออสุจิให้ขาดจากกัน แล้วผูกปลายทั้งสองข้างให้ปิดสนิท ทำให้ตัวเชื้ออสุจิผ่านออกมาไม่ได้ หลังจากทำหมันแล้ว เมื่อฝ่ายชายถึงจุดสุดยอดจะยังคงมีน้ำกามออกมาตามปกติ แต่ไม่มีตัวอสุจิปนออกมา จึงไม่สามารถทำให้เกิดการตั้งครรภ์ได้

1.2 การทำหมันหญิง เป็นการทำให้ท่อนำไข่หรือทางเดินของไข่ทั้งสองข้างตีบตัน หรือขาดจากกัน ซึ่งอาจทำได้โดยการผูก ตัด หรืออุด ทำให้ไข่และอสุจิไม่สามารถพบและผสมกันได้ การตั้งครรภ์จึงไม่เกิดขึ้น

2) วิธีการคุมกำเนิดแบบชั่วคราวสำหรับผู้ชาย

2.1 การคุมกำเนิดโดยวิธีหลั่งน้ำอสุจิกายนอก

การคุมกำเนิดวิธีนี้บางครั้งเรียกว่า วิธีระมัดระวัง เป็นการคุมกำเนิดโดยวิธีธรรมชาติ โดยฝ่ายชายถอดอวัยวะเพศออกจากช่องคลอดก่อนจะมีการหลั่งน้ำอสุจิ (ก่อนถึงจุดสุดยอด) อสุจิจึงอยู่ภายนอกช่องคลอดไม่สามารถเข้าผสมกับไข่ การคุมกำเนิดวิธีนี้ไม่ค่อยได้ผล เพราะฝ่ายชายถอดอวัยวะเพศออกไม่ทัน หรือบางทีอสุจิเคลื่อนมาก่อนที่ชายจะถึงจุดสุดยอด หรืออสุจิที่หลั่งภายนอกช่องคลอดอาจเปื้อนอวัยวะเพศหญิงจึงสามารถเคลื่อนเข้าสู่ช่องคลอดได้

2.2 ถุงยางอนามัย

ถุงยางอนามัยเป็นปลอกยางบาง ๆ ใช้สำหรับสวมใส่อวัยวะเพศของฝ่ายชายเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ สามารถยืดขยายได้ตามขนาดของอวัยวะเพศชาย ถุงยางอนามัยสามารถป้องกันการตั้งครรภ์ได้ โดยขณะมีความสัมพันธ์ทางเพศนั้นเมื่อฝ่ายชายมีความรู้ถึงจุดสุดยอดจะหลั่งน้ำอสุจิออกมาทางส่วนปลายของอวัยวะเพศ ถุงยางอนามัยจะกักเก็บน้ำเชื้ออสุจิที่หลั่งออกมาไม่ให้เข้าไปในช่องคลอด ตัวอสุจิจึงไม่สามารถผ่านเข้าไปผสมกับไข่ของฝ่ายหญิงได้ (นงลักษณ์ เอมประดิษฐ์ และคณะ, 2525)

วิธีใช้ถุงยางอนามัยที่ถูกต้อง ต้องปฏิบัติดังต่อไปนี้

- ต้องใช้ถุงยางอนามัยขณะที่อวัยวะเพศชายกำลังแข็งตัว โดยอาจให้ฝ่ายหญิงเป็นผู้ใส่ให้ก็ได้
- เอาถุงยางอนามัยครอบปลายอวัยวะเพศของผู้ชายที่แข็งตัวเต็มที่
- ใช้นิ้วบีบกระเปาะหรือถุงเล็กๆ ที่ส่วนปลายของถุงยางเพื่อไล่อากาศออก และรูดถุงยางออกคลุมอวัยวะเพศจนสุดความยาวของอวัยวะเพศ
- เมื่อเสร็จกิจแล้วให้ถอดอวัยวะเพศออกก่อนที่อวัยวะเพศจะอ่อนตัว และขณะถอดอวัยวะเพศออกนั้น ให้จับส่วนโคนของถุงยางให้ติดแน่นกับอวัยวะเพศ มิฉะนั้นอาจจะมีน้ำอสุจิหรือตัวอสุจิไหลเข้าไปในช่องคลอดได้ เพราะถุงยางจะไม่กระชับดังเดิมเมื่ออวัยวะเพศเล็กลงแล้ว
- จากนั้นให้ทำความสะอาดอวัยวะเพศให้เรียบร้อยจนไม่มีอสุจิหลงเหลืออยู่

3) วิธีคุมกำเนิดแบบชั่วคราวสำหรับผู้หญิง

3.1 การนับระยะปลอดภัย

การนับระยะปลอดภัย เป็นวิธีการคุมกำเนิดโดยการมีเพศสัมพันธ์ในระยะไข่สุก โดยอาศัยหลักที่ว่าผู้หญิงจะมีไข่สุก เดือนละครั้งเดียวและการตั้งครรภ์จะเกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อมีการร่วมเพศในระยะนี้ ไข่สุกเท่านั้น

วิธีหาระยะปลอดภัยจากการตั้งครรภ์

- ไข่ของผู้หญิงจะสุกและตกออกจากรังไข่ ในเวลาประมาณกลาง ๆ ของรอบเดือน คือ ประมาณวันที่ 14 – 16 นับจากการมีประจำเดือนวันแรก
- ไข่จะมีอายุประมาณ 1 วัน การเว้นจากการร่วมเพศ ในระยะไข่สุกการตั้งครรภ์จะไม่เกิดขึ้น
- ระยะเวลาที่ปลอดภัยเมื่อเพิ่มอายุของอสุจิของฝ่ายชายและการคลาดเคลื่อนของการสุกของไข่ ช่วงระยะเวลาที่ปลอดภัยก็จะสั้นเข้า เป็นระยะที่นับจากวันที่มีประจำเดือนวันแรกไป 7 วัน และระยะก่อนที่จะมีประจำเดือนในรอบต่อไปอีก 7 วัน ระยะนี้เป็นช่วงเวลาไข่สลายตัวไปแล้ว จึงถือว่าเป็นระยะปลอดภัยที่สามารถมีเพศสัมพันธ์กันได้ โดยไม่เกิดการตั้งครรภ์ขึ้น

ข้อควรระวัง

- วิธีนับระยะปลอดภัยหรือวิธีธรรมชาตินี้ จะใช้ได้ผลดีสำหรับคนที่ประจำเดือนสม่ำเสมอ ผู้ที่มีประจำเดือนคลาดเคลื่อนไม่ตรงเวลา หากใช้วิธีนี้อาจผิดพลาดเกิดการตั้งครรภ์ได้
- คนทั่วไปมักเข้าใจผิด โดยนับระยะปลอดภัยเป็น 7 วัน หลังจากประจำเดือนหมด จึงเกิดการตั้งครรภ์ได้ ที่จริงแล้วต้องนับตั้งแต่วันแรกที่มีประจำเดือนไปอีก 7 วัน จึงจะปลอดภัย

3.2 การวัดอุณหภูมิของร่างกาย

หลังจากไข่สุก อุณหภูมิของร่างกายจะเพิ่มขึ้นเนื่องจากรังไข่ผลิตฮอร์โมนเพศโปรเจสเตอโรน ออกมาจากคอร์ปัส ลูเทียม ฮอร์โมนนี้มีอิทธิพลต่อศูนย์ควบคุมอุณหภูมิที่สมอง ทำให้อุณหภูมิของร่างกายเพิ่มขึ้น การใช้ปรอทชนิดพิเศษวัดจะมีความเที่ยงตรงมากกว่าปรอทวัดไข้ธรรมดา การวัดต้องวัดทุกเช้าก่อนลุกจากที่นอน โดยอมไว้ใต้ลิ้นประมาณ 3 นาที หรืออาจวัดทางช่องคลอด ก็ได้ โดยทั่วไปพบว่าวันที่ไข่สุกอุณหภูมิจะต่างจากปกติ คือสูงขึ้นมากกว่าปกติ โดยลดต่ำกว่าปกติก่อนแล้วจะสูงอยู่ตลอดไปจนมีประจำเดือน

3.3 การสังเกตมูกบริเวณปากช่องคลอด

หลังประจำเดือนหมด ช่องคลอดจะมีลักษณะค่อนข้างแห้ง และมูกที่ออกมาจะมีสีขาวขุ่น ไม่ค่อยเหนียวและยืดไม่ได้ ลักษณะของมูกแบบนี้จะทำให้ตัวอสุจิไม่สามารถเดินทางผ่านปากมดลูกเข้าไปในโพรงมดลูก แต่เมื่อใกล้ไข่สุก มูกจะมีลักษณะใส เหนียว เหมือนไข่ขาว และยืดได้ ซึ่งจะมีมากและเหนียวมากใกล้วันที่ไข่สุก เป็นช่วงที่ไม่ปลอดภัยในการร่วมเพศ เพราะตัวอสุจิจะเดินทางผ่านปากมดลูกได้โดยง่าย

3.4 ยาเม็ดคุมกำเนิด

ยาเม็ดคุมกำเนิด ช่วยป้องกันมิให้ไข่สุกและยับยั้ง สกักกันอสุจิมิให้เข้าสู่มดลูก โดยการสร้างมูกบริเวณปากมดลูกให้เหนียวข้นขึ้น และยังช่วงขัดขวางการฝังตัวของไข่ที่ผสมแล้ว ผลของการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดจะสูงถึง 99%

3.5 ยาฉีดคุมกำเนิด

เป็นยาที่ใช้เพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ มีตัวยาเหมือนกับยาเม็ดคุมกำเนิด ยาฉีดบางชนิดมีทั้งเอสโตรเจน และ โปรเจสเตอโรน บางชนิดมีแต่โปรเจสเตอโรนอย่างเดียว ชนิดที่ใช้มากที่สุดคือ Depo Medroxy Progesterone Acetate: DMPA

3.6 ยาฝังคุมกำเนิด (Implantable Contraception or Implantation)

เป็นวิธีคุมกำเนิดที่เพิ่งประดิษฐ์ขึ้นใหม่ ด้วยยาเป็นชนิดเดียวกับยาฉีดคุมกำเนิด แต่จะฝังใต้ผิวหนังบริเวณท้องแขน โดยการฉีดยาและใช้เครื่องมือพิเศษช่วยในการฝังเข้าไป ด้วยยาที่ฝังไว้จะละลายออกสู่ร่างกายอย่างสม่ำเสมอตลอด 5 ปี เมื่อหมดตัวยาลแล้ว ถ้าต้องการคุมกำเนิดต่อก็ฝังชุดต่อไปอีกได้

3.7 ห่วงอนามัย (Intrauterine Contraceptive Device)

เป็นวัตถุประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ใส่ในโพรงมดลูก ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของการเดินทางของไข่ และลักษณะของเยื่อบุมดลูกก็เปลี่ยนไป โดยมีเม็ดเลือดขาวมาทำลายตัวอสุจิ เยื่อบุมดลูกมีการเปลี่ยนแปลงจนไข่ที่ผสมหรือไม่ผสมก็ตาม ไม่สามารถจะฝังตัวในโพรงมดลูกได้ จึงทำให้ไม่เกิดการตั้งครรภ์

ห่วงอนามัยมีหลายชนิดและรูปร่างต่าง ๆ กัน แต่ที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบัน คือห่วงลิปเปส (Lippes Loop) และห่วงรูปตัว T ห่วงลิปเปสมีลักษณะงอโค้งเป็นรูปตัว S สองตัวต่อกัน โดยตัว S ตัวล่างมีขนาดเล็กกว่าตัวบน ปลายเป็นหางของห่วงมีสายในล่อนเล็ก ๆ 2 เส้น ผู้กติดอยู่เพื่อสะดวกในการตรวจดูว่า ห่วงยังอยู่หรือไม่ และใช้สำหรับจับดึงเมื่อต้องการเอาห่วงออก ห่วงทำด้วยพลาสติก อานแบบเรียบ เพื่อช่วยให้มองเห็นด้วยการ X-Ray ทำให้แพทย์รู้ตำแหน่งหรือสภาพของห่วงที่ใส่ไว้ด้วย

3.8 การคุมกำเนิดหลังร่วมเพศ (Postcoital Contraception)

วิธีกินฮอร์โมนเพศหญิงจำพวก เอสโตรเจน และ โปรเจสเตอโรน เป็นการคุมกำเนิดที่สะดวก ราคาถูก ได้ผลแน่นอน แต่อาจมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน วิงเวียนศีรษะ โดยกินครั้งละ 2 เม็ด ห่างกัน 12 ชั่วโมง เพียง 2 ครั้ง ต้องเริ่มกินภายใน 48 ชั่วโมงหลังร่วมเพศ ยา Postinal กิน 1 เม็ด ภายใน 1 ชั่วโมง หลังร่วมเพศ ควรกินเพียง 1 เม็ดต่อสัปดาห์ ซึ่งหมายถึงมีการร่วมเพศได้เพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

บทบาทของบิดามารดาในการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น

ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเริ่มพัฒนาตั้งแต่วัยเด็ก สิ่งหนึ่งที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อพัฒนาการความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองคือ การเลี้ยงดูของพ่อแม่ เด็กที่พัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงหรือต่ำนั้น มาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน (ศรีนวล วิวัฒน์คุณุการ, 2535)

และ แบรี่ (Berry), 1989 อ้างใน กนกวรรณ อังกรสิทธิ์, 2540) เป็นภาวะทางจิตที่ได้รับการพัฒนามาตั้งแต่วัยเด็ก เป็นผลสะท้อนที่เกิดจากการสัมผัสและความรักของผู้เลี้ยงดู สิ่งเหล่านี้เป็นพื้นฐานของการรับรู้ในคุณค่าของตนเองของเด็ก เด็กซึ่งอยู่ในครอบครัวที่มีความรักและได้รับการยอมรับในคุณค่าของตนจะสะสมความรู้สึกการเห็นคุณค่าของตนไว้ในจิตใจ ส่วนเด็กที่ถูกปฏิเสธหรือถูกดูหมิ่นจะมีความรู้สึกต่ำต้อยและมีผลกระทบกระเทือนต่อจิตใจ ซึ่งแนวคิดนี้คล้ายคลึงกับทฤษฎีทางจิตวิเคราะห์ของซัลลิแวน (Sullivan) ที่กล่าวว่า ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของเด็ก มีผลมาจากการที่มารดาแสดงความรักและพอใจบุตร จึงทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง ส่วนเด็กที่ไม่ได้รับความรัก และความสนใจจากมารดาจะรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าต่ำ

ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวโดยเริ่มต้นจากภายในครอบครัวกล่าวคือ ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองไม่ได้มีมาตั้งแต่แรกเกิด แต่จะมีการพัฒนาขึ้นอย่างช้า ๆ เมื่อทารกสามารถสังเกตและแยกแยะจากสิ่งแวดล้อม และสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็กคือ สัมพันธภาพของบิดามารดาและบุคคลสำคัญอื่น ๆ ที่มีต่อเด็ก ซึ่งการมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นของเด็กจะช่วยให้เด็กรู้จักตนเอง (Self-Concept) หลังจากนั้นก็จะพัฒนาเป็นความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองได้ จากการศึกษาของ ไมเซนเฮลเดอร์ (Misenhelder อ้างใน สุนันทา กาญจนพงศ์, 2540) เมื่อปี ค.ศ. 1965 ที่ได้ศึกษาในเด็กนักเรียนและเจตคติของบิดามารดาที่มีผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็ก โดยมีผลการศึกษาดังนี้

1. ความสนใจดูแลเอาใจใส่ของบิดามารดาเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็ก
2. เด็กที่มาจากฐานะทางสังคมที่ดี จะมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กที่มาจากฐานะทางสังคมที่ต่ำกว่า
3. เด็กที่มีได้กำพร้าบิดามารดาจะมีความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองสูงกว่าเด็กที่กำพร้าบิดามารดา
4. ครอบครัวที่แตกแยกจะมีผลต่อความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองของเด็ก

นอกจากบิดามารดาจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อเด็กในระยะต้นแล้ว ก็จะมีผลสำคัญต่อเนื่องไปจนกระทั่งเข้าสู่วัยรุ่นและวัยต่อ ๆ ไปพร้อมกับเพื่อนและผู้ใหญ่คนอื่น ๆ ในสังคมที่มีการติดต่อเกี่ยวข้องกันก็จะมีอิทธิพลต่อเด็กเพิ่มมากขึ้นต่อไป

การเตรียมความพร้อมของบิดามารดาในการเลี้ยงบุตรวัยรุ่น

การอบรมเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่น บิดามารดาควรจะศึกษาให้เข้าใจถึงธรรมชาติความต้องการของเด็ก ให้ในสิ่งที่เด็กต้องการ ให้ความสัมพันธ์ที่จะนำความสุขความพอใจทั้ง 2 ฝ่าย บิดามารดามีบทบาทในการส่งเสริมพัฒนาการของวัยรุ่น ดังนี้

1) เจตคติของบิดามารดาที่มีต่อวัยรุ่น อย่างมีอคติ ต้องศึกษาและทำความเข้าใจความต้องการตามวัยของเขา ต้องรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของเขาในขณะนั้น หน้าที่หลักในการอบรมเลี้ยงดูวัยรุ่นนั้น ก็เพื่อประคับประคองให้ผ่านพ้นวัยรุ่นไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ต่อไปได้ดี โดยให้เขาคงความมีวินัยของชีวิต มีความอบอุ่นใจ และมีความเชื่อมั่นต่อตัวเอง มีศรัทธาต่อการที่จะทำตัวให้ดี ช่วยตัวเองให้ได้เมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ต่อไป มองโลกและชีวิตดี

การอบรมเลี้ยงดูเด็กวัยรุ่นนั้นเป็น “งาน” ที่ต้องอาศัย ศิลป ความเข้าใจชีวิต ความที่มีการยืดหยุ่นได้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีให้เขาเห็น เพื่อสร้างศรัทธา จึงเป็นงานที่ยากและค่อนข้างหนัก ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ความมีอคติ ความไม่เข้าใจปกติวิสัยของวัยรุ่น การตั้งความหวังสูงเกินไป จะทำให้เกิดเป็นอุปสรรคในการจะอบรมเลี้ยงดูต่อไป (วิทยา นาควัชร, 2540, หน้า 230)

2) การตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเด็กอย่างเพียงพอ

1. ให้ความรัก ความอบอุ่น ให้การยอมรับและสนองความต้องการให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถ

2. พูดคุยกับบุตร ให้บุตรมีโอกาสได้ปรึกษาหารือ

3. ให้ความสนใจ แสดงความห่วงใยทุกข์สุข ในลักษณะคล้ายเป็นผู้ช่วยเหลือและเพื่อนที่ดี ไม่ใช่ลักษณะใช้อำนาจหรือจับผิด

4. ประคับประคองให้ลูกอยู่ในวัยเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวได้อย่างสมดุลระหว่างความมีอิสรภาพและความรับผิดชอบ (กาญจนา ภู่อ่าง, 2533, หน้า 54)

3) การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาการของวัยรุ่น

1. สร้างบรรยากาศในครอบครัวให้อบอุ่นด้วยความรัก โดยบิดามารดาปรองดองกัน สภาพแวดล้อมที่ดีภายในครอบครัวมีส่วนช่วยเด็กในด้านการเรียนรู้ พัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ทั้งให้การสนับสนุนพฤติกรรมที่สังคมนิยมเพื่อเป็นการปลูกฝังค่านิยมทางสังคมที่ดีงามให้แก่วัยรุ่น

- ฝึกให้มีความรับผิดชอบ รู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง โดยบิดามารดาคอยช่วยชี้แนะแนวทางให้บ้าง

- อบรมเลี้ยงดูด้วยเหตุผลในการส่งเสริมสนับสนุนหรือขัดขวางพฤติกรรมของลูก บิดามารดาควรมีความรู้และความเข้าใจในพัฒนาการของวัยรุ่น ซึ่งจะช่วยลดปัญหาระหว่างเด็กและบิดามารดาได้ พยายามขัดข้อขัดแย้งด้วยการพยายามเข้าใจว่าพฤติกรรมทั้งหมดของเด็กวัยรุ่นย่อมมีสาเหตุ จึงไม่ควรมองข้ามเหตุผลของเด็ก และไม่ควรใช้อารมณ์ ความโมโหุนหัน การพูดอธิบายด้วยเหตุผลชี้แจงถึงความปรารถนาดี ไม่ข่มขู่ก้าวร้าวหรือควบคุมมากเกินไป

- อบรมเลี้ยงดูด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ เมื่อเด็กทำความดี แสดงความสามารถ ให้รางวัล เช่น การชมเชย เป็นการกระตุ้นส่งเสริมให้เด็กทำต่อไป แต่เมื่อเด็กทำผิดหรือแสดงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ อาจลงโทษโดยการตัดสิทธิพิเศษบางอย่างเพื่อหยุดยั้งพฤติกรรมนั้นๆ (วาสนา จันทรสว่าง, 2527)

2. การเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กเลียนแบบหรือหาตัวแบบที่เหมาะสมให้เด็กเลียนแบบ

- สนับสนุนให้วัยรุ่นแสวงหาเอกลักษณ์แห่งตน ยอมรับทั้งในและส่วนบกพร่องของตนเอง ช่วยให้ความรู้ความสามารถ ค่านิยมของตน และพร้อมที่จะยอมรับการปฏิเสธ

- ให้ความรู้เรื่องเพศและปลูกฝังความรู้สึกที่ดี โดยบิดามารดาควรสามารถปรับตัวได้ดีในด้านความสัมพันธ์ทางเพศ และมีความรู้สึกที่ดีงามต่อการครองเรือน นอกจากนี้ควรเป็นที่ปรึกษาที่ดีแก่บุตรวัยรุ่นด้วย

4. การยอมรับในสิทธิความเป็นคนของวัยรุ่น

1. สร้างบรรยากาศของความเป็นประชาธิปไตยในครอบครัว เปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในความคิดและการตัดสินใจด้วยตนเองตามขอบเขตที่ควรให้ มีความยุติธรรม ไม่ลำเอียงหรือมีอคติกับบุตรคนใดคนหนึ่ง

2. ไม่เปรียบเทียบบุตรของตนกับผู้อื่น เพราะเด็กแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน การนำบุตรไปเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่นที่เก่งกว่า จะทำให้บุตรเกิดปมด้อยหรือทำให้บุตรขาดความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อเพื่อน

3. เปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ในจังหวะเวลาอันสมควร เช่น การตัดสินใจเลือกวิชาที่เรียน การเลือกคบเพื่อน โดยคอยดูแลช่วยเหลือ แนะนำแนวทางให้ในทางที่ถูกต้องเหมาะสม

เพราะแม้ว่าเด็กจะต้องการเป็นอิสระ แต่ก็ยังคงต้องการความรักและความช่วยเหลือ แต่ไม่ใช่ความหวงเหวนหรือการใช้อำนาจจากบิดามารดา (นิภา นิษยาน, 2530)

งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทของบิดามารดา

กองอนามัยครอบครัว, กรมอนามัย (2538) ศึกษาเรื่องความพร้อมของพ่อแม่ ผู้ปกครองในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูวัยรุ่นในด้านสุขภาพทางเพศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะประเมินระดับความรู้ทัศนคติและกิจกรรมที่ปฏิบัติของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการอบรมด้านสุขภาพทางเพศแก่วัยรุ่น รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความพร้อมของพ่อแม่ ผู้ปกครอง เป็นการศึกษาเชิงสำรวจพ่อแม่ผู้ปกครองจาก 16 จังหวัด ซึ่งกระจายอยู่ตามภาคต่างๆ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาทั้งหมด 701 คน ผลการศึกษาพบว่าพ่อแม่ผู้ปกครองของวัยรุ่นหญิงร้อยละ 82.6 มีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศที่สามารถตั้งครรภ์ได้ของวัยรุ่น ความคิดเห็นของพ่อแม่ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ในวัยรุ่นพบว่าร้อยละ 49.7 ควรแนะนำให้วัยรุ่นหญิงรักษาวนลงส่วนตัว ร้อยละ 89.5 คิดว่าวัยรุ่นชายไม่ควรเอาเปรียบทางเพศ ต้องให้เกียรติเพศหญิง พ่อ แม่ ผู้ปกครองให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้วัยรุ่นหญิงร้อยละ 76.5 แนะนำเกี่ยวกับการมีประจำเดือนในการเปลี่ยนแปลงของร่างกายในวัยรุ่นชาย ร้อยละ 76.2 แนะนำเรื่องการเปลี่ยนแปลงของ ร่างกายและกลิ่นตัว เกี่ยวกับการป้องกันการมีเพศสัมพันธ์ร้อยละ 59.4 สอนให้วัยรุ่นพาเพื่อนต่างเพศมาคุยที่บ้าน ขณะเดียวกันก็สอนให้รักษาวนลงส่วนตัว สัดส่วนของผู้ตอบที่สอนให้วัยรุ่นหญิงรู้จักป้องกันตนเองจากการมีเพศสัมพันธ์ และสอนให้รู้จักการป้องกันการตั้งครรภ์มีเพียงร้อยละ 25.9 และ 9.8 ตามลำดับ พ่อแม่ผู้ปกครองมีความเห็นว่า ควรอบรมวัยรุ่นในลักษณะรับความคิดเห็นให้กำลังใจให้โอกาสแสดงออก และเห็นว่าพฤติกรรมทางเพศในวัยรุ่นนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากบทบาทและการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง ระดับการศึกษา และลักษณะการอยู่อาศัยของวัยรุ่น เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ ทัศนคติที่พึงประสงค์และกิจกรรมที่ควรปฏิบัติของพ่อแม่ ผู้ปกครองเกี่ยวกับการอบรมด้านสุขภาพทางเพศแก่วัยรุ่น

พรกมล แก้วกมล (2539) ศึกษาเรื่องความรู้ ความสนใจ และการตอบสนองของบิดามารดาเกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นบิดามารดาของนักเรียนอายุ 12-18 ปีที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 จำนวน 474 คน ผลการศึกษาพบว่า บิดามารดาส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่นอยู่ในเกณฑ์ดี บิดามารดาส่วนใหญ่มีความสะดวกใจน้อยในการพูดคุย

หรือแนะนำเกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่น โดยเฉพาะกับบุตรที่มีเพศตรงกันข้าม เมื่อพิจารณารายละเอียดของความสับสนใจแล้วพบว่า หัวข้อที่บิดามารดาส่วนใหญ่รู้สึกไม่สะดวกใจเลยที่จะพูดคุยกับบุตร คือ พฤติกรรมรักร่วมเพศ การสำเร็จความใคร่ด้วยตนเอง การมีเพศสัมพันธ์กับเพศตรงข้าม โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และโรคเอดส์เนื่องจากบิดามารดามีความรู้สึกว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่มีแรงขับทางเพศมาก หากมีการแนะนำพูดคุยถึงเรื่องพฤติกรรมทางเพศแล้ว อาจเป็นการชี้แนะให้บุตรมีพฤติกรรมทางเพศโดยที่ยังไม่ถึงวัยอันควรและเกรงว่าบุตรจะทดลองทำจะเป็นการชี้โพรงให้กระรอก การสอบสวนของบิดามารดาเกี่ยวกับพัฒนาการทางเพศของวัยรุ่นเป็นไปในทางที่เหมาะสม ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับความสับสนใจของบิดามารดาพบว่าไม่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งอาจมีปัจจัยอื่นมาเกี่ยวข้องเช่น ลักษณะของสังคมไทยที่กำหนดให้เรื่องเพศเป็นเรื่องที่ควรปกปิดเป็นลึกลับลึลาย จึงทำให้บิดามารดาบางกลุ่มถึงแม้จะมีความรู้แต่ไม่กล้าพูด เพราะรู้ละอายใจ กระดากปากที่จะพูดถึง

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่าทัศนคติ ค่านิยมเรื่องเพศ มีผลในการแสดงบทบาท ของบิดามารดาในการให้คำแนะนำเกี่ยวกับสุขอนามัยทางเพศและในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำตัวแปรประชากรได้แก่เพศของกลุ่มตัวอย่าง อายุ รายได้ของครอบครัว ระดับการศึกษา สถานภาพสมรสเพศบุตรทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ของบุตร และความรู้เรื่องเพศศึกษาของบิดามารดา ซึ่งตัวแปรเหล่านี้ผู้วิจัยคาดว่า น่าจะมีอิทธิพลต่อตัวแปรตาม คือ บทบาทของบิดามารดาต่อการเตรียมความพร้อมในการเผชิญปัญหาเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ของบุตรดังแสดงในกรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

